Bibliotek 1800

Hellener og barbar

Sophus Michaëlis

Sophus Michaëlis

Hellener og barbar

Roman fra Perserkrigenes tid

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Sophus Michaëlis: *Hellener og barbar* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Sophus Michaëlis: *Hellener og barbar* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal*

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

Hellener og barbar

O skønne dage, da blandt Hellas' fjelde
jeg vandred henført som på hellig jord
og fandt blandt søjler om en splintret celle
i marmorfliser gudestøtters spor.

Olympia, jeg så af dalen dukke
din festplads under Kronos fyrresus
og kunne tempel-anemoner plukke,
hvor Zevs og Hera havde deres hus.

Til Delfi steg jeg. End oraklets tale
med vinden klar igennem Pythos pas,
og kilden pibled – herlige Kastale! –
af snevand fra det evige Parnas.

I Parthenons vindåbne søjlegange
jeg drømte vågen på Akropolis
og hørte genklang af de sejrens sange,
der lød fra Marathon og Salamis.

Det Hellas, som blev fordum lagt i flammer
af Persiens purpurstrålende despot,
stod endnu stolt i sine klipperammer
– endnu fortalte gamle Herodot.

Ja, denne borg, som tiderne har hærget,
barbarer knust og jerngranater sprængt,
har idealets tempelskatte bjærget,
det skønneste, som blev i marmor tænkt.

Vær også nu, i tunge uvejrstider,
Akropolis, et løftende symbol
og lær os, at din skønhed ikke lider
– selv skamskudt stråler du af evig sol.

13. nov. 1914

1. Evfranor og hans hustru

Det var i Arkadien.

En dalkedel boret dybt ned imellem bjerge. Stejle kløfter dannede dens sider. Alle skrænter syntes at føre indad og nedad. Dalen lå forsænket i sig selv og sov med solens glød på sin bund. Den, der ville kigge ud over kedlens rand, måtte klavre lange, vildsomme veje.

Det var med et svimmelt gys, synet vovede sig ud fra denne fjeldgryde. Fjernt til havet, det store gådefulde, der skyllede om Hellas' kyster. Mod nord skar det sit blå snit ind i det takkede land. Bugten gik smal og blank mod Korinth. Hvide prikker krøb hen over en flimrende blå linje. Det var skibe, som stod omkring Peloponnesos, til landtangen standsede deres fart. Bag bugten højnede horisonten sig i ishvide snekamme. Berejste folk sagde, det var Parnassos-bjerget. Og Thessaliens højder blånede bort i det ukendtes skygger.

Men mod vest sænkede synet sig ned i brede sletter, der svandt mod havet, gennemskårne af blinkende floder. Alfeios krøb sin stålormegang ud mod Okeanos' stivnede flade. Og der, hvor sletten syntes allerlavest, lyste Olympias festby. Tempelsøjler og gavle, gule og solbrændte som rav. En klynge huse og mure, snittede ud af Arkadiens fjelde og stablede op af en gud som i leg nede, hvor vandstrømmene skar deres sølvringe gennem det frodige dynd.

Men inde i den arkadiske fjeldgryde boblede den evindelige idyl. Bierne summede, fårene og gederne græssede. Menneskene så til. I dalfurerne gryntede svinene om, sorte af

sol og mudder. Op ad bjergsiden myldrede fåre- og gedeflokke. Så tæt kunne hjorderne stå på de solsvedne skrænter, som var det skorper af utøj, der kun krøb i kanterne. Kom man nærmere, så man ryggenes skidne uldflom. Gederne sprang mellem sten og buske. Bukkene havde klokker i hageskægget – hvert hop bjældede toner ud i stilheden.

Græsgangene var hyrdefolkets fælleseje. Her drev også Evfranor sin gedeflok om. Hver morgen blev han vækket, når solen stod op, ved at hornene kradsede på hans bjælkevæg, og kiddene satte klovene mod hans dør, så længe til han fra lejet, hvor han lå, trak i det lange reb, så slåen gik fra og dyrene kunne stime ud. Kun én ged blev tilbage, tøjret på både forben og bagben; den, som gav hans lille søn die.

Svøbt lå han i kruset hvid uld, og gedens yver var altid så nær hans mund, at hans små hænder kunne gribe derom, når de tjattede i luften. Fire gange om dagen søgte faderen det bedste yver, spændt og hedt som en livskilde, der higer efter at strømme ud. Og geden blev bundet lige over drengens leje, og dens yver blev kun malket af hans lille sugemund.

Evfranor havde ægtet et lille pigeligt væsen, hos hvem det jomfruelige aldrig kunne vige for det moderlige. Han tog på hende, som var han bange for at klemme hende i stykker. Hendes arme og ankler var som rør i hans hænder. Han kunne sætte hende på sin håndflade og løfte hende op, idet han med den anden hånd greb om hendes bryster. Deres knopper syntes aldrig at vokse. Da hun første gang fødte, fyldtes de ikke af mælk. De blev ved at være lige uudviklet jomfruelige. De var som hvid uskyldig fløde. Hans hænder lagde sig over dem som skåle, hvori han ville forme sin fineste ost. Men det var næppe,

han kunne føle dem svulme. Der gik kun en svag sitren igennem dem, som når kogt mælk sætter hinde.

Hendes legeme var bestandig lige pigesmalt. Han forstod ikke, hvordan hun kunne bære et barn mellem sine hofter. Han begreb ikke, hvordan hun havde bragt dem til verden, de to småbitte gennemsigtige piger, hun fødte ham med et års mellemrum. De vejede kun det halve af, hvad børn plejer. De så ud som to små hvide drømme, moderen havde kastet. Deres øjnes bleggrå farve var udtyndede stænk fra moderens violblå. Deres kinder og arme havde hendes luv af dunet gul silke, men så tynd, at den blev borte i solens blus. De famlede om dievorten som om en lille hård og gold frugt. Han holdt dem til gedeyverne, men de brugte ikke de små blege munde tilstrækkeligt, eller dien var dem for stærk. De døde begge uden at have lært at tale. De tog deres små hjerters usagte hemmeligheder med i graven. Deres små tynde læber havde aldrig strammet sig til et smil. De lukkede deres fjerne øjne og vendte tilbage til drømmen, hvorfra de var taget.

Men moderen blev ved at leve sit spæde, gennemsigtige døgnflueliv. Evfranor madede hende med gylden honning. Den tog hun med sin lille mund, der var rød som en blødende frugt. Han kunne se den glide gennem strubens sitrende hvide rør. Hvad var det for et sart og ujordisk væsen, han havde ægtet? Hun stammede fra selve Olympia, fra Heras hellige tempel. Der var hun en morgen blevet fundet bag den sidste ældgamle træsøjle, nyfødt, men grådløs, stille og forundret, svøbt i et af gudindens i templet opbevarede slør. Findestedet skærmede barnets liv: tempelran og helligbrøde lagdes ikke den umælende til last. Gudinden havde taget den udsatte lille stakkel i sin

varetægt. En hyrde fra Elis, der netop forrettede sin andagt, fandt barnet og tog det til sig. Hun voksede op blandt bier og blomster, men blev ved at holde sig hvid og skær, som lå den hellige gamle søjles skygge altid usynlig over hende.

Evfranor havde hjemført hende, da hun var seksten år. Der var gået ti, og hun syntes yngre, end da han ægtede hende. Hun så stadig ud som en sagte vandrende blomst. Hun bøjede sit hoved som for solens kys. Hun lignede en af de store vilde forårsanemoner, der groede nede i Olympia mellem templernes trin på steder, hvor ingen fod trådte.

Håret syntes alt for stort til det fine hoved. Det lå samlet i en tung krans om hendes isse; halsens spæde linjer løb bort i nakkens krus af små mørke lokker. Og som hun gik med sit bøjede hoved, krøb solen ind og gemte sig derunder. Han elskede at kysse solen i hendes nakke – krydret og hed lå den i hendes hud og modtog hans mund, når han åndede solduften under hendes hår.

Der gik nogle år efter de små blege pigers død. Våren samlede påny de spinkle kræfter og satte frugt. Evfranors stærke hænder skjalv, da han følte det gro i det lille hvide tempellegeme. Men han turde ikke tro, før omsider forløsningen kom og han stod med det fugtig-hede og bævrende lille liv i sine hænder og bar det frem mod solsprækken i døren.

Han blev underlig til mode. Det var en lille stærk og fast dreng, der sprællede mellem hans fingre. Ikke som tidligere en hvid og gennemsigtig lyssky hud, hvor de blå årer blev borte som grenene i et blomsterblad, men denne gang noget sundt og kraftigt at føle på, fyldt som af sol og næret som af honning.

Den nyfødte syntes ham så kendt. Han stod ligesom og tog på sig selv og drejede sine egne ledemod frem i lyset. Disse fastansatte knæ, disse indsnørede ankler, dette allerede byggede bryst, dette hår, der havde stejlt fald ned over den kantede pande – det var som et helt lille billede af sig selv, han så. Kun i knop, men tømret af voksetrang, højspændt af livet indefra. Spændt af livet fra ham selv den dreng måtte leve. Ellers døde han selv. Han stod med sit eget krympende liv nøgent i sine hænder. Han kom til at tænke på, hvad han engang havde hørt om bronzebilleder af guder og konger, som skjult bag malmets skal bar et andet og mindre billede. Her stod han med et genbillede af sig selv, af den samme malmets blanding, hvoraf han selv var dannet.

Henne fra det lave hø-stoppede leje lød et suk. Han vaktes og vendte sig om. Nikarete lå og smilede i halvmørket. Han gik tilbage og lagde barnet i hendes favn. Men hun havde ikke kræfter til at gribe om det. Hun havde intet blod beholdt for sig selv. Al den styrke, hun bar i sit hvide lille legeme, havde hun samlet i drengen. Han havde suget solen af hendes hud, honningen af hendes hjerte. Han var hendes spinkle tilværelses sidste kraftanstrengelse. Nu lå hun og havde fuldbåret sit værk. Der var kun den brustne og blodløse ham tilbage. Hun var stivnet i fødslens sidste uhyre livsanspændelse. Hun smilede af fryd over fuldbragt sejr. Men hun orkede ikke at løfte armene. Hendes lille mund åbnede sig som en bristende frugt, men der var ikke en dråbe blod i de skønne læber. Hun blev kun ved at smile. Og da Evfranor bøjede sig over hende og tog om hendes to små bitte pigebryster, svulmede de en sidste gang under hans hænder og blev stående, stivnede af døden.

Han kastede selv hendes gravhøj ude, hvor den smalle sti fra hans hytte bøjede ind i den bredere fællesvej. Han medgav hende de få og små ting, der var hende kære i livet. Da han lagde hendes fine tynde lemmer ned i graven til de små piger, tænkte han også på disse. Han lagde til dem lidt legetøj af ler, de aldrig havde fået brug for, små plumpe figurer af en hest og en hare samt et lille kar, hvorpå en landsbykunstner havde malt en krans af sorte svaner i gang bag hinanden.

I Nikaretes grav lagde han desuden – som vandresko på den lange rejse til Hades – hendes små og smalle sandaler, som han selv efter hendes sålers omrids havde skåret ud af sin fineste gedehud. Hun havde trådt så let på jorden, og det bløde skind havde drukket den lette dug af hendes hvide fødder, som solen aldrig nåede at få brunet. Nu skulle hun gå de lange og kummerfulde veje, hvor livets sol ikke længer skinner.

På graven plantede Evfranor en stor vand-amfora, den ældste og den bedste, han ejede, og dog var den knækket i halsens tynde stilk. Men før han grov dens fod ned i gravens muld, slog han hul i bunden. Og i denne amfora ofrede han til Nikarete, hver gang det blev nymåne. Han hældte en skål varm gedemælk ned gennem den høje hals. Så vidste han, den nymalkede drik ville sive ned igennem jorden til hende, hvor hun var. Underverdenen lå jo dybt nede under hans fødder, og hendes sjæl var tørstig, hendes stakkels mund stod måske åben i den kold jord og ventede den læskende drik. Han mindedes endnu, hver gang han bragte hende mælken, hendes skønne brustne mund, der så ud, som den længtes efter at drikke, han så det smertestivnede smil, hvormed hun bøjede sin runde, blide og

barnesmækre hals, som om døden havde lagt sin hånd på hendes nakke.

Når han gik til graven med sin skål, kom han til at tænke på Hermes-støtterne, han havde set i Olympia: guden stod stiv og afmålt, men med let sænket hoved, tungsindsalvorlig, med sære snirkelvinger på de glatte bronzehæle og med slangestaven lænet til den ene skulder. Og øjnene var indlagte med hvidt, så pupillerne stirrede.

Nu var Evfranor selv blevet en Hermes Sjæleføl ger. I tankerne fulgte han Nikarete på de lange øde underverdenens veje. Han løftede skålen til sin mund og drak hende til i et kys, og så hældte han mælken i den høje langhalsede krukke. Han fulgte den, som den rislede ned gennem mulden, til den nåede hendes åbne tørstige mund. Drikken var rundet fra hans egne læber til hendes.

Men hendes solnakke skulle han aldrig mere kysse. Thi der, hvor hun vankede rastløs om, lyste solen ikke. Der frøs man af dødskulde og svøbte sine arme lemmer i den evige nats klamme skygger.

Tilsidst tog han en lille lekythos frem og dryppede den gyldne honning ned gennem amforaen. Hver dråbe var som en hed og tungtflydende tåre, jordens solbeskinnede bier havde samlet til den døde.

Og Evfranor mumlede ned over graven:

Gid jorden hvile let på dig, Nikarete, du min meget kære hustru. Gid den ikke tynge dine fine knæ eller trykke dit spæde bryst. Og gid dine tvende døtre, Charis og Aglaia, ikke hænge sig ved din favn, men støtte dig hver ved sin side med deres små hænder i dine. Og gid Persefoneia være dig nådig og

hendes moder Demeter række dig sit nærende korn. Despoina være dig mild!

Og når Evfranor gik fra graven, gjorde han sig selv let for jorden, han trådte på. Han havde, da han lagde Nikarete ned i hendes mørke dødsbolig, omvundet hendes hår med en vedbendkrans. En ranke af samme plante stak han i tuen. Og snart krøb den skønne metalblanke vedbend over graven og omspandt den med sine listende rødders lette fjed.

2. Sønnen

Evfranor vogtede sin søn som en kostelig skat, han måtte værge mod alle livsgriske guder. Han havde altfor ofte hørt de dødbringende seirener synge som vilde glenter kredsende over hans hytte.

Straks efter fødslen, endnu medens moderen lå lig på hans leje, bar han den nyfødte tre gange omkring arnen for at vie ham til gudernes varetægt.

Men da han på den tiende dag frembar dem sit takoffer af mælk og ost og vin og skulle til at nævne drengen ved sin faders navn efter ældgammel skik, betænkte han sig og tav. Han turde ikke give sin sidste og sin eneste noget navn, at ikke de magter, der lurer på menneskers karrige lykke, skulle have navnet at trække i og snøre sammen som en strikke om hans hals.

"Søn" benævnede han ham blot. Og Søn trivedes, så han kunne se det fra dag til dag. Han tog om gedens yver med en grådighed, som var det Herakles' søn Telefos, der sugede livet i sig af sin plejemoder hinden. Evfranors dreng tømte et yver hastigere, end han selv kunne have malket det. Og faderhjertet lo i ham, når han trak nye ammer til og tøjrede dem over den glubske lille mund.

Mælken randt ustandseligt i hans bitte bundløse svælg, men den gjorde ikke hans hud mælkebleg, den farvede ham bronzebrun, og håret krøllede sig som hyacinter ned over hans øjne. Dog jo stærkere livet strålede i ham, des mere angst blev Evfranor for at miste ham. Han fortrød bitterligt de prangende navne, han havde givet sine to små gennemsigtige piger. De

misundelige gudinder havde krævet deres navne tilbage. "Søn" skulle aldrig få navn. Han skulle vokse op i skjul for alle Olympens guder. Bare leve som et kid blandt geder. Som en vild blomst, der udfolder sig gemt i en af klippens spalter.

Som et kid voksede han op. Det var gederne, der lærte ham at gå. Han hang sig med begge sine små stærke næver fast i deres stride hår, når de søgte ud ved gry. Han lod sig slæbe med ud i solen, han kravlede under gedernes bug, til han en dag kunne give slip og trippe ved siden, til han en dag red som herre på deres ryg. Han aflærte dem deres smidighed: når han løb, sparkede han benene frem i luften med samme sikkerhed som de og traf med fødderne de rette bærende punkter, hvor små de end var. Han fulgte gederne på deres fart ad de rivende bække ned gennem krat og klippeblokke, han sprang som de fra sten til sten, vadede uden en snublen over de glatte grunde og bares af sine ben som af et par springstokke.

Da de første åringer var gået uden uheld, aflagde faderen sin frygt. Guderne kendte åbenbart ikke hans dreng. De sendte ham ikke en plage på halsen. Hverken feber eller forkølelse. Ikke den ubetydeligste børnesygdom. Drengen kunne tåle alt. Den skoldende sommersol på sit ubedækkede hoved. De strideste forårsregnskyl, når oversvømmelsen stod gennem hytten, så høsengen sejlede. Den klammeste gus fra dalens sumpende bund. Han kunne sove ude under de koldeste stjerner og rejse sig karsk, glinsende af dug eller rim.

Alting tjente ham til trivsel. Gedemælken satte huld i hans slanke lemmer. Klidbrødet, som de selv bagte i arnens hede aske, rensede hans indvolde. Tænderne sad faste og hvide i et rosenrødt gab. Hans legemes indre gangspil fik sin daglige

smørelse i en håndfuld saltede oliven på fastende hjerte. Vin kendte de lidet til, de dyrkede den ikke selv, de solgte gedehuder til at gemme den i, og fik de selv en sjælden gang fyldt en lædersæk, anvendte de den mest som offer til de gode guder. Men honning nød de begge som dagens søde sidste spise, honning samlet ind fra alle Arkadiens stærke vilde blomster.

Drengens lemmer kom til at skinne blanke som billedstøtterne dernede i tempelstaden. Det hvide i hans øjne blev hvidt som på dem. Øjeæblerne lå under de skarpe brynkanter som aflange fugleæg, pupillen var en stor gulbrun plet, der trak sig ud og ind og lyste. Luven på hans glatte hud var så fin, at den kun kunne ses imod solen. Faderen holdt hans arm op i lyset, når han ville mindes Nikarete. Eller lagde hånden i hans solhede nakke. Håret faldt om hans hoved ligesom moderens; over panden lagde det sig som en krone af lokkede krøller; i nakken blev det ved at vokse; det lod sig flette til to piske, og faderen lærte ham på gammel argisk vis at lægge pisken op om issen, så forhåret højnede sig derunder og ringlede frem over panden i skønne spiraler, snoet som på atletstøtterne nede i Olympia.

Livet gik ensformigt i de arkadiske fjelde. Hver morgen stimede gederne til sæters. De fik lov at gå af egen drift. Vejen, de valgte, var de stejle bæklejer, hvor vandet rislede og hvirvlede og brødes. Snart skiltes det i tynde tråde, snart forenede det sig i tykke pulse. Gederne sprang frem i fordybningen som en strøm, der går opad. Deres rygge bugtede sig i stride hvirvler, de fyldte hele lejets bredde. De stoltserede og pjaskede og plantede de små klove med en aldrig svigtende sikkerhed. Om

aftenen myldrede de tilbage ad samme eller lignende veje, hastigere, fordi det gik nedover og hjem til folden. Men på de vide og forrevne græsgange spredte de sig til alle sider, når klokken var løsnet om den største buk.

Så var drengen overladt til sig selv, indtil solen stod lavt på himlen og bjældeklangen igen skulle kalde flokken sammen. Han strejfede om, som var han selv en ged. Han samlede sjældne blomster på de bratteste fjeldspring. Han opsporede huler og grotter. Han prøvede ekkoet mod klippevæggene. Han lå timevis og iagttog hvepsenes bo. Af en klump vådt ler, han tog på sin gang, formede han små plumpe gudedukker eller legetøjskar, som han lod soltørre. Eller han stod ørkesløs lange tider med hyrdestaven fældet i armhulen og stirrede ud for sig. Solen randt bag de duftige kløfter. Skyggerne krøb efter den som skumle stimænd, der flader sig hen ad jorden. Dog lyset reddede sig altid, det sprang over de bredeste afgrunde, men undertiden plumpede det igennem et hak eller en sprække, så hang det svimlende ned i dybet som en blåligt skinnende røg, svævende mellem himmel og jord, til solen flyttede sig og drog det til sig igen.

Hvad lå der udenfor disse vilde bjerge? Drengen voksede op og erfarede intet derom. Alt det vand, der styrtede ned i kløfterne og blev til bække og elve, det banede sig vej gennem hulveje og passer, til det fandt udgang af fængslet og befriede sig i floden og søgte bort til det store altopslugende hav. Okeanos! Okeanos! Det store vand begrænsede verden. Og dog bar det den dristige søfarer som en bølgebro til fjerne fabelriger: hvor mange dage skulle man lade sig skylle af bølgerne og drive af havvinden, til man nåede eventyrets lande

– Ionien, Atlantis, Persien, Ægypten? Og hvordan søgte man dem op? Vendte man blot sit åsyn mod den opgående sol og lod sig drage af længslen, som gederne, der af sig selv fandt vejen hjem?

Dog, Okeanos havde også afløb under jorden. Han vidste, der var steder, hvor det sugedes ind i klippernes skød og kogende tordnede bort i under jordiske dybder. Han vidste selv, der var strømme i Arkadien, som ikke slap ud imod havet, men pludselig sank bundløst i jordens bug og fossede bort mod underverdenens natsorte floder. Han vidste, Poseidon med sit havhestespand var kørt over landet med saltvand i sit spor og havde slynget sin trefork mod den hårde klippegrund, så der sprøjtede en kilde for hver flæn, hvor den traf. Han havde hørt om folk, der havde smagt saltet af Poseidons kildespring højt på klippesider, hvor intet hav kunne nå. Verden var fuldt af vidundere og uhyrer. Han havde blot ikke truffet dem endnu. Han skar sig en syrinx af ulige lange rør og bandt dem sammen med lange græsstrå, og frygtsomt forsøgte han at fylde dem med rækker af fløjt. Og ofte, når han havde sendt sin skalmejes klagende toner ud over den lyttende kløft, sad han stille for at høre, om der ikke skulle komme svar fra den store usynlige Pan. Han vidste jo, han kunne være allevegne – midt i elvens skum, på fjeldets fremspring ud over afgrunden, ja endog bag hans egen ryg. Når de fine dun rørte sig i hans nakke, kunne det være Pan, hvis åndedrag han følte på sin hud.

Sjælen fik kun fattig næring og måtte suge den af naturen selv. Men legemet blev stærkt og sundt. Det hærdede sig på de lange skiftende vandringer sammen med gederne, der opledte græsset, hvor det var. Til årets tørreste tider måtte det

møjsommeligt søges, hvor det listede sig frem i læ for den svidende sol, i huler, hvor det hårde fjeld dryppede sin opsparede fugtighed gnieragtigt over det tynde muldlag, i dybe klippesprækker, hvor den onde tørke ikke nåede ind. Evfranors søn blev hårdfør og smidig som dyrene, han fulgte. Men faderen begyndte også, så snart han var stor nok dertil, at indøve ham i alle de primitive legemsøvelser, som mere fremgik af blodets egen drift end af nogen gymnastisk skole.

Evfranor havde vel i sine ynglingedage set og delvis selv dyrket Olympia-legenes rige og regelrette kunst, men i ingen af dem uddannet sig til den fulde færdighed. Dog nu fik han en medkæmper, der overgik alle andre. Han blev yngling igen med sin søn. Minderne dukkede op. Han angrede bittert, at livet ikke havde givet ham lejlighed til at sætte sig ind i den hele fulde og ædle femkamp. Han blev sin søns læremester, men måtte selv for en del opfinde øvelserne og samle dem i gymniske grupper.

Med løbning gik det let nok. Gederne havde lært ham deres løb over stok og sten og endnu bedre deres dristigt beregnende spring. Nu gjaldt det mindre selve legemsfærdigheden end de faste regler og mål. Når de havde fundet en særlig egnet græsgang, kastede de gedeskindskapperne, ja selv deri inderste korte uldchiton og løb i lange sindige sæt, med albuerne ind til kroppen og elastisk fjedrende fodslag for at vinde frem til større og større udholdenhed. Så skiftede de terræn og gjorde det vanskeligere og vanskeligere, thi en hellensk løber måtte være forberedt på alt: sæt, man skulle løbe fra Sparta til landtangen ved Korinth og vælge den korteste retning og ikke drage omvejenes store buer, men overalt betvinge jorden med sine

hastige såler. Til dette løb sluttede springdygtigheden sig naturligt, og her var deres øvelsesplads rig på alle farer og alle mål. De sprang over stride elve, fra blok til blok, op på fremspringende terrasser og ned i favnedybe kløfter. Var Evfranor den overlegne i kraft af sine lange ben, så bødede drengen derpå med sin katteagtige smidighed og sit træfsikre øjemål.

Vanskeligere gik det med kastningen. Evfranor ejede kun et gammelt rustent spyd, der ikke var skabt til kastespyd og navnlig altfor tungt til drengens endnu kun spinkle muskler. Og en diskos af metal ejede de slet ikke. De hjalp sig med en nogenlunde skivedannet flad sten. Men den skar ikke luften med den rette piben, den suste ikke æggende af malm og den klang ikke, når den ramte grunden. Drengen stod med store øjne og lyttede til faderens fortælling om, hvordan de rigtige diskoskastere havde hver sin tone og fik luften til at synge som en vindharpe under deres slyng.

Tilsidst kom de pankratiske øvelser. Faderen lærte sin dreng brydetagene, for så vidt som han selv huskede dem, rigtig kunstmæssige var de ikke, men når de greb hinanden i håndled, om skuldrene og om livet og beregnende målte hinandens stillinger og udspejdede tilfældige svagheder for lynsnart at benytte sig deraf, fandt de af sig selv alle brydekampens taktiske fif og kneb, og modstandernes nøje kendskab til hinanden affødte en finere og finere fordybelse i alle enkeltheder. Nævekampen øvede de mindst, i den kom det for meget an på styrken og på slagets kraft, og drengen kunne ikke blive sin faders jævnbyrdige. Men på alle områder stræbte de dog at udvikle og opøve sig til den fulde færdighed. De

omviklede hænderne med remme af gedeskind til nævekampen; til brydning salvede de sig med den glinsende olie og bagefter skrabede de huden med en stump skår, thi en jernskraber havde Evfranor ikke. Af det vilde olietræs blade bandt de sejrskransen, og når de efter endt kamp og renselse trykkede den på håret, strålede deres ansigter af festglæde, allergladest blev Evfranor, når det var sønnens skønne hoved, den tilfaldt.

Han gav sin dreng alt, hvad han vidste og kunne. Meget var det ikke. Men han kunne dog lære ham at skære bogstaverne i træ – ganske vist de i formen gammeldags, han selv havde fået i arv, ikke så faste og strenge som i de nymodens indskrifter på støtterne dernede i tempelstaden Olympia. Han skar endnu helst bogstaverne fra højre til venstre. Men sønnen var opfyldt af det forunderlige i disse skårne tegns magt. Et sådant bogstav kunne indvie tingen, det skares i, og betegne ejermanden.

Drengen lærte med blot to bogstaver at tilegne to forskellige guder de ting, han ville give dem. Bogstavet A viede dem til Apollon, Π til Pan, men satte han dem begge sammen, blev gaven kun Apollons.

Han brugte dem begge på de små trælyrer, han skar ud og behængte med strenge af lange gedehår.

Der var en lille laurbærlund, hvor de lave træer stod i en klump, som stak de hovederne sammen og filtrede løvets kranse af blade så blanke som af herligt støbt malm. Her hængte han sin trælyre ind i tykningen og lagde sig på den bløde dunkelgrønne mosbund derunder. Han lyttede efter vindens stride rislen gennem de klirrende blade og troede, at

den kom fra strengene, som guden rørte med sit solstråleplekter.

Thi guden var derinde, selv om han ikke så ham. Han gemte sig blandt lavrerne og ville ikke lade sig til syne. Han så kun hans små vævre spejdere, de irgrønne firben, der listede sig frem for at titte. Medens gudens blik blinkede fra de blanke blade.

3. Guderne

Hvorfor mødte han aldrig guderne selv?

Han mærkede dog, hvor de puslede om ham overalt. Og efter alt, hvad han kunne forstå, bevægede de sig jo på jordens overflade og iagttog menneskenes færd med deres store strålende øjne.

Når han højt oppe på fjeldsiderne i sine stumme tanker gik gennem et fyrrekrat og kølnede sit åndedrag, kunne solen pludselig ligge samlet på en åben plet, hed som en svovlet brand, der stod fra de visne nåle. Var det ikke Foibos Apollon, der her havde til huse og brat skræmtes op fra sit skjul og opløste sig i lutter blændende sol? Han kunne stå og lukke sine øjne længe og bede guden om tilgivelse og høre ham ånde. Og åbnede han da lågene i en lille frygtsom stribe, så han tydeligt den blå solrøg flyve i foldekast om gudens skuldre og hans strålende åsyn blive til ét med selve solen. Ja, Foibos var jo selve det himmelske lys. Fyrrene udsendte hans berusende vellugt. Hans flammekappe havde slæbt over jordens svedne løv. Det var som at træde i hans hede spor. Den tunge gyldne harpiks var den guddommelige em fra hans hænders hud, hvor de kærtegnende havde grebet om stamme og gren.

Allertydeligst bar dog luftens utallige flyvere bud fra de usynlige guder. Selve ordet fugl betød varsel. Alle fugle stod åbenbart i gudernes tjeneste. De gennemkrydsede luften, rappe som de himmelske magters tanker. Den, der ret forstod at læse deres flugt, kunne af den tolke de olympiske guddommes vink

og befalinger. Der var jo ikke en fugl, uden den var knyttet til sin guddommelige hersker og herre.

Når han højt over sit hoved så ørnen sejle på hvilende vinger i en uhyre bue, tænkte han på Zevs, der havde sendt den ud: måske kom den fra selve det fjerne snedækte Olympos for at bringe sit bud til Argos eller Elis, hvor tempeltjeneren stod og spejdede efter dens budskab. Han havde kun én gang set en fangen ørn, men dens øje havde sagt ham, at den ser skarpere og længere, end mennesker ser, og at de udødelige har givet den sekraft til at bringe en guds bud til de yderste grænser.

Duerne var Afrodites kårne fugle. Når de spankede om og kroede sig i deres hvide eller regnbuskinnende hamme, lignede de travle og vigtige pyntekoner, der kurrede af stolthed over at tjene selve skønhedens gudinde. Hun havde dog også brug for selve den usselige og grimme spurv. Når i bærrenes modningstid spurvetrækkene gik højt i svirrende tusindflokke, tænkte han, at netop et så talløst spand af sladrende småfugle behøvedes til at trække hendes vogn.

Men nattergalen måtte være Pans fugl. I de tidlige sommernætter kunne han ikke sove for at lytte til dens sang. Ofte troede han, det var Pan selv, der sad derude i krattet og klemte om de små struber og aflokkede dem deres højt fløjtende og dybt klukkende syrinxklange. Han havde aldrig set den fugl. Måske var det Pan selv, der stod derude mellem buskene og spillede for månegudinden, som sejlede højt over hans hoved, utilnærmelig og evig kold. Medens fra den nærliggende sump frøerne kvækkede deres plumpe kor til spot.

Hvem kunne tvivle om fuglenes forstand, når man havde hørt en allike sladre ustandseligt, skogre og le, eller set Athenes

hellige fugl med skinnende øjne suse gennem mulmet? Hans fader havde fortalt ham, at fugle på deres flugt kunne vise, hvor bjergene gemte sølv i deres indre.

Derfor lod man tidlig og silde fuglene varsle for sig og iagttog de vingede sendebuds fart over himlen. Om foråret, når glenterne drog op, og når træk i træk alle de skinnende og kvidrende kramsfugle strøg frem fra de fjerne verdener hinsides Okeanos, vældede det af jubel i alle dødeliges sind. Luften glimtede af svaler, af bogfinker, af gærdesmutter og vipstjerter. Den spraglede hærpop rejste sin fjerkrans og hilste med sine orakel-hup-hup! Sangerne fandt de gamle reder fra ifjor. Overalt svirrede travle og glade flyvere. Lærkerne fo'r til himmels, og alt løv blev levende beboet. Da fornam han som sin fader gudernes besøg. Fryd og forståelse rislede op af hemmelige dybder i hans sjæl. Han følte trang til at kvidre med. Han spredte begge armene som et par vinger, strakte begge hænder med fremvendte plader op mod lærkesangen, der stænkede ned over ham, hans hjerte brast i tak til de himmelske, der atter gæstede jorden og i nåde så ned til ham fra deres soltindrende blå. Ja, han kunne kaste sig på sit ansigt i et frydeskrig og trykke sine læber mod mulden, hvor selve solen havde sat sine skønne, safranglinsende såler.

Sommeren hvælvede sin olympiske himmel over hans hoved. Skyerne sejlede som sølvskinnende borge – han kunne tænke sig alle de salige guder i drift over himmelhavet. Men højere end skyerne skimtede han nu og da en stor flyver, der gik som en sort prik ind i uendeligheden – Hermes måske i guddommelig sendefærd med den gyldne heroldstav strakt mod den fjerne kyst, hvorefter han stævnede.

Fugle – fugle – fugle. De drog over de dødeliges opadvendte ansigter som selve den flygtende tid. Og gudernes vilje var svingfjeren i deres vinger.

Mod høst kukkede gøgen. Hans fader havde fortalt ham, at dens hellige plads var på Zevs's scepter, og den kukkede for hver gang, alfader nikkede – hvert kuk var et år, som han nikkede ned til den ydmygt-bedende.

Hør, hvor tranerne stod sønderpå i en klaprende kile. De fløj fra kulde og blæst. Helt oppe fra Strymon-havet flygtede de. Men regnen kom i deres følge. Zevs's tordenkiler blinkede efter de hellige fugle. Og hver, der så dem, vidste, at nu var det tid til at vælte jorden og gemme det vidunderlige sædekorn i dens trofaste skød. I heftige regnskyl besvangrede himlen jorden, men først næste vår skulle den føde.

Overalt så drengen gudernes tegn og spor. En dag, da han i en udtørret sump fandt en gammel tom skildpaddeskal, tvivlede han ikke på, at det var selve Apollon, der havde kastet den der for at skænke ham en ægte lyra til løn for dem af træ, han havde ofret guden. Han filede den til og udrustede den med strenge, han strammede dem til velklang og slog dem med en tilskåret laurbærkvist som plekter.

Hans øjne skærpedes for de udødeliges færd. Han kunne se på et træ, om det var helligt. Han fandt af sig selv en ældgammel vreden steneg og mærkede, hvor helligdommen rugede i dens tunge krone. Faderen havde fortalt ham om egen i Dodone, hvorigennem olympieren Zevs sendte sin hviskende varselsrøst. Han fredhelligede det gamle, næsten udgåede træ og tog varsler af de små grønne skud, der piplede frem af barken. Det var sådanne viede træer, man satte sten udenom,

for at ikke de jordvraltende svin, som aldrig løftede trynen fra ædetruget, skulle vanhellige gudens grund og rode i de olden, som grenene havde kastet. Man skulle være Zevs-viet præst for at fatte det mumlende brus i træets løv og tolke de gådefulde sandsagn, som stod at læse i de strøede frugter.

Også i klippernes sære skikkelser kunne drengen finde åbenbarende træk. I rette afstand og med visse belysninger blev bjergtoppene til gudemasker, høje pander hvælvede sig, huler blev til øjne, og pludselig kunne de se. Han kunne skelne Herakles' tyrenakke og Pans bukkehorn, han vidste, hvor Skysamleren tronede, og havde opdaget Athenes hellige fugl i den højeste spids, hvor aldrig nogen ged satte sin klov.

Og stirrede han ned i kløfterne, så han hele gudebilleder gemt i de vildt henkastede kampesten. En af underverdenens guder havde engang rystet grunden. Blokkene lå som gigantiske terningekast – om blot menneskene havde øjne at se med og forstand til at tælle dem sammen.

Der var dog ingen gud, der fængslede ham som den arkadiske Pan. Han var jo hans landsmand, næsten hans nabo. Gedeklovene trippede hans gang til alle sider. Han vendte sig ofte for at se, om det ikke skulle være selve gudens bukkefødder, der klang igen fra klippegrunden. Det var Pan, som gav dyrene drift og brunst, det var ham, som fik dem til at springe og danse og bræge og kaste de unge kid. Pan vågede over stier og græsgange. Ja, det var naturligvis ham, der trak flokken efter sig og som en usynlig vogter viste dem, hvor klipperne grønnedes frodigst. Fuglene søgte at efterligne hans smeltende fløjtespil, men ingen kunne kappes med ham. Selv græshopperne spillede til hans hæder. Når han i den hede stille

middag strakte sig i græsset og dukkede sit hoved, hvor der var køligt, så han inde mellem stråene de grønne springdyr, og greb han om de spidse stilkede lemmer, mindedes han, hvad faderen havde fortalt om morgenrødens elsker Tithonos. Hun fik ham gjort udødelig, men ikke sikret ham ungdommens evige gave. Derfor skrumpede hans legeme ind til det stakkels afpillede dyr med de nålemagre ben. Det gned sin bedrøvede ensformige pibemusik af længsel mod den skønne duftige Eos, der hver morgen strakte sine rosenfingre ud fra østen uden nogensinde at gribe om det pibende spøgelsesdyr og føre det bort til de saliges boliger.

Evfranor havde altid af en ubestemt angstfølelse holdt sin søn borte fra Pans hellige lund og grotte. Han havde pålagt ham aldrig at føre gederne i dens nærhed. Sønnen havde endnu aldrig set andet end det gamle græstørvalter, der lå lige udenfor den hellige stensætning. Når det årlige offer skulle bringes til guden, fik drengen lov til at smykke gedens horn med kranse af vilde gule blomster. Faderen skar hårene fra dens pande og kastede dem på det lille tændte bål. Det lugtede ramt og svedent. Så spillede han på sin rørfløjte, mens faderen gav dyret dødsstødet, og blodet sprøjtede mørkerødt ud i altrets askehob, hvor halvforvitrede knogler og bukkehorn stak frem. Fedtet og sulet, der ofredes til guden, brasede og brankede på bålet, og om aftenen holdt de gilde på offerdyret hjemme i hytten og drak vin dertil efter altid først på jorden at have udgydt offerskvæt til underverdenens nidske guder.

Men længer end til altret var han aldrig kommet. Han gik ofte langsomt rundt om indhegningen og så på de rejste stenblokke, hvor der altid lå firben og solede sig. Når han med

sin stav pirrede i det solsvedne græs bagved, hørte han det knække i strå og kvas og så små brune og grå slanger glimte bort i revner og huller. Engang havde han stukket lige midt i et kuld af levende unger, som en snog kastede i sin rædsel. Krybet vred sig i et nøgle af spy og ormeslyng – sådan måtte altså håret bugte sig på Gorgos skrækkelige hoved. Hele lunden var som et ynglested for øgler og kryb – hverken ugle eller ilder dristede sig ind på gudens enemærker.

En dag drev nysgerrigheden ham indenfor. Han var alene til alle sider. Faderen var draget bort med et større forråd af huder og ost. Gederne lå og gispede i middagsheden eller var krøbet i ly under skyggegivende klippestykker. Han selv var ved at forsmægte af tørst. Solen regnede ned over ham som en byge af brandpile. Han orkede ikke at søge efter nogen kilde. Han lagde sig ind under yveret af en ged og sugede mælk i sig, som var han endnu et spædekid og ikke en fuldvoksen yngling.

Drikken var forunderlig stærk. Da han rejste sig, syntes han med ét, at han var længere fra jorden end ellers. Han så pludselig sin egen højde. Nu ville geden kunne løbe mellem skrævet af hans ben og behøvede blot at dukke hornene. Før var det ham, der var gået under dens bug som under et åg. Han strakte sin ryg og rankede sine lemmer. Han var mand, hvad så hans fader sagde, der altid påstod, at han havde langt igen, og at mand blev han tidsnok. Det kriblede besynderligt gennem hans sener og blod. Gik det ikke ham som hærpoppen, når den rejste sin fjerkam på hovedet i et ubetvingeligt overmod? Han var mand, og han følte en svulmende drift til at binde an med hele verden. Først og fremmest til at træde Pan under øjne og prøve, hvad det var at blive skræmt. Guden sad vel sagtens nu i

sin grotte og sov til middag. Hvorfor ikke gå ind til ham og overraske ham og se, hvordan hans syrinx var lavet?

4. I Pans lund

Han stod pludselig foran altret og pirkede op i asken med sin stav. Guden havde fortæret sine ofre og tygget dem til støv.

Var disse såkaldte guder andet end grovædere? Usynlige vomme, der aldrig fik nok. Der var ikke andet at se af dem end affaldsdynger – slakkerne af, hvad de havde slugt. Altre og templer var de steder, hvor præsterne vogtede deres måltider og deres udtømninger. Engang havde de spist mennesker, nu var det kun dyr, der måtte bløde. Han havde hørt om offerfester, hvor hundrede okser måtte gyde deres blods tunge sortrøde flod i gudens usynlige gab.

Pan, er du her? hviskede han. Er dit ansigt under denne aske?

Han grov i dyngen med sin stav og gyste. Sæt, Pan pludselig blottede sin forfærdelige tandrad i alle disse gule benstumper, glubsk efter at knase hans egne knogler.

Men asken furedes kun af de evigt travle myrer, der pilede deres lønlige farter efter mål og drifter, ingen dødelig kunne gætte.

Han ville ind i det allerhelligste og ruske guden i de lodne kæmpeøren. Men hvor gik vejen? Han gjorde indbrud i det tætte flet af myrter og oleandre. Enebærbuske snærtede ham med deres nåleris. Han lukkede øjnene for ikke at få dem fyldt med edderkoppespind. Hans arme huggede sig frem i de grønne dybder. Da han igen slog øjnene op, stod han i et kredsrundt hegn.

I midten lå en overgroet sø, grøn som en irret diskos eller et gammelt malmspejl. Så blindt havde vandbladene gjort det, at

kun en eneste plet himmelblåt røbede, at der var vand.

Over denne sø syntes solstrålerne at glimte og krydses fra alle kanter. Gyldne ildpile skød gennem luften, solskinnet ligesom baskede mod flippen af hans øren. Pludselig drejede små blålige lyshjul rundt i rummet. Blink og skygger jog hinanden. Gnister fløj op af den grønne dam og luede bort i solen. Solen selv syntes at spejle sig i bobler fra søen, og boblerne opløste sig i røg. Den dirrende sitren eksploderede i små smæld.

Han stod længe blændet og uvis om, hvad det var. Men omsider så han – de blinkende insekter, guldsmedenes hvirveldanse gennem lyset. Midt i solen mødtes de; to og to af de lange glimtende flyvere stødte sammen, bøjede de smidige nåletynde bagkroppe sammen til et hjul og rullede bort i solflimret som svirr af blå skygger. Undertiden hang en libelle lige foran ham i luften, på vinger, der stod stille af lynsnar hast. Så åndede det over den grønne flade, og den blussede bort som et fnug.

I tusindvis steg de af søens vandplanter som af en evigt fødende seng. De kom krybende op ad stænglerne med store runde malmknaps-øren, grønne opadstræbende pinde, der pludselig forvandledes og fløj i vejret på solvinger.

Var dette Pans ansigt, overgroet af vandliljernes vilde skæg, med det blå kyklopøje derude, og herinde ved bredden en kæmpemund, hvis ånde var denne solrygende yngel?

Han stangede med sin stav ud i vildnisset for at blotte dette ansigt og drage mundens store fure frem. Han lagde sig ned og begyndte med sine hænder at skovle det grønne dynd til side. Vandet var af en underlig sortblank giftig klarhed uden bund. Hver lille hvid sky flød derover som en tot uld. Han havde aldrig

før set så dybt og stille vand. Han lænede sig frem for at lade sit blik synke deri.

Da formørkedes det under ham. Syrinxen, han bar i en snor om halsen, plumpede ned og slog vandet i sortblanke dråber. Vandet brast og dirrede i sine mange skår, til fladen atter heledes. Og i det grønne dynds ramme så han pludselig et billede under sig, farvestærkt, som var det virkeligt, et ansigt med to vidtopspilede øjne, der så på ham med store gyldenbrune pupiller i blændende hvidt. Alt var så tydeligt. Endog den fine gullige luv på overlæben gnistrede hår ved hår; de sorte bryn duggedes af svedperler. Han åndede, og billedet åndede – han kunne føle pustet slå hedt imod sig. Han drejede hovedet, og billedet drejede. Han kneb øjnene til, han åbnede manden, og hvide tænder lo op imod ham nedefra. Pan havde visket en plet fri på sit store irrede tryllespejl og viste ham hans eget billede – det første, han havde set. Pan fordoblede ham selv. Med gysen fornam han ved at stirre ned i sine egne øjne, at han var to. Et dobbeltvæsen. En, der kunne betragte sig selv anden, forske sig selv, tale til sin sjæl, udspejde spillet i sine tanker, brydes med sig selv, beundre sig selv, beruse sig selv.

Han blev svimmel for afgrunden i denne opdagelse. Aldrig havde han drømt om således at møde sig selv. Det var Pan, han havde søgt. Det var guderne, han ville se, nu da han havde fået voksen mands mod. Men Pan havde lokket ham i sin helligdom for at afsløre ham hans eget selv. Pan, tænkte han, rænkefulde forfører! Under denne lumske flade lurer jo dog dit eget grufulde ansigt. Denne sø er måske kun dit ene halvblinde øje, lukket af din groende naturs vildnis – et øje, der ler hånligt op i olympierens blå himmel. Pan, du jordens unævnelige drot, du

trodsige sjæl, der bor i fjeld og ørk; du ubændige natur, der vender din øde og ru ryg mod Apollons luende sol – rynk dit vilde bryn og drag atter låget for dit bundløse øje. Jeg vil ikke se dig – jeg vil ikke se mig selv!

Og med sine hænder gav han sig til at plumre vandet under sig og trække vandliljernes slimede stængler frem over det blottede hul. Men det ville ikke lykkes. Stænglerne trak deres blade til sig, en usynlig hånd skød det grønne endnu længere bort. Og da vandet atter gled i hvile, så han kun sit eget billede større. Skuldre og hals vuggede frem – solbrændte, faste, nøgne – kød, der gengav hans eget. Han stirrede og krængede sin chiton dybere ned. Brystmusklernes form afslørede sig levende for at vise ham en skønhed, han aldrig forhen havde været sig bevidst.

Han blev rød for sig selv, og billedet fordoblede blusset af hans kinder. Han rejste sig. Han slog med sin stavs hele længde ud i søen – en strime i Pans fristende fjæs. Så vendte han ryg og flygtede, brød med lukkede øjne gennem hegnet, knasede gennem offerasken og blev først sig selv, da han stod udenfor stensætningen.

Nej, han blev ikke mere sig selv.

Hans væsen var blevet spaltet, hans bevidsthed flakt i to. For første gang sagde han du til sig selv: Hvad ville du derinde? Er det ikke helligbrøde, du har begået? Før ville han have spurgt: Hvad ville jeg derinde? Hvad har jeg gjort? Men nu var han to. Han kunne strides med sig selv, irettesætte sig selv: Skam dig! Hvem er jeg? Og hvem er du? Er jeg stødt på Pan inde i mig selv? Har han besat mig til straf, fordi jeg har formastet mig til at

trænge ind i hans helligdom? Er jeg bange for mig selv? Skam dig, hvad har du gjort?

Hvem er dog denne du, jeg går i rette med? Jeg er jo dog kun én, min faders søn, Evfranors søn, selv uden navn. Kan jeg være to, når jeg ikke engang ejer et navn? Pan kan ikke kalde på mig, thi jeg har intet navn. Åhå, du underfundige, prøv, du råber mig ikke op. Kald på min fader – jeg har intet navn at lyde. Min fader har været dig for klog. Jeg lystrer ikke noget navn.

Når han tænkte på billedet, han havde set, følte han en besynderlig rus. Så han virkelig sådan ud? Han greb om sine egne skuldre. Han havde set på sig selv med en andens øjne. Ikke med faderens, skønt faderen havde frydet sig over hans vækst som over intet andet på jorden og ofte strålet af stolthed, når de dvælede på ham. Nej, det var et blik, der kom inde fra ham selv. En ild og en sødme, en opsamlet solvarme som den, der pludselig mørkner druens grønne skal. Hvor herligt og forunderligt at være til! At føle sig granvoksen og stærk. At mærke musklerne spænde sig og alle senerne være som buestrenge. At gribe om sit bryst som om et naturstøbt harnisk. At se sine egne knæ og ankler, sine skuldre og lænder fuldkomne af smidig ungdom. At kunne springe som en ged. Og at vide, at over al denne sunde legemsrankhed herskede det hoved, som Pan havde vist ham i et eneste æggende glimt.

Han mødte faderen om aftenen midt i et bækleje. Den ene af dem kom drivende med gederne, den anden med kiddene. Gensynet var jublende. Alle mødrene kaldte med deres dybe mæ, alle kiddene svarede i høje fisteltoner. Der stod en brægende længsel tværs over bækken. Da de endelig blev sluppet løs, styrtede de mod hinanden med vild glæde, mødtes

midt i bækkens stride sprøjt. Alle ungerne myldrede ind imellem de store kroppe, hver søgte og fandt sit mødrene yver. Koncertbræget af mæ og mi, mæ og mi, mæmæ og mimi blev ved, længe efter at de små munde havde fundet de rette dievorter, og klang som et ustandseligt højtskrålende kor til moderkærlighedens pris.

Søn stod overfor fader, begge blussende af glæde over hinanden. Han forstod dyrene, der mødtes og genforenedes. Han selv savnede sit yver, men han lo til sin fader med en egen udvidet bevidsthed.

Og dagen efter gik han atter ind i Pans lund, længselsfuld efter mødet med sig selv. Han klædte sig hastigt nøgen og trådte ud i den grønne sø, hvis planteramme var gledet til side for et stort himmelspejlende dyb. Han sank i det isnende vand, men trådte længere ud. Bobler brast omkring ham. Han bemægtigede sig Pans badekumme, bøjede sig overmodigt frem og så sit eget billede – lysebrunt og fast som en malmstøtte – sitre over det blanksorte vand. Himmelblået lå som en kappe bag hans ryg – skyerne sejlede. Han lagde armene over kors, greb med hænderne om hver sin albue og stirrede stift på sig selv. Hans næsebor dirrede ikke, hans øjne lod være at glippe. Vandspejlet skælvede kun af de ringe, som en dansende myg frembragte, når den slæbte sin haletråd over vandet.

Han var voksen, han var mand. Var det dette, Pan ville sige ham? Han stod og så sig selv nedefra, fra et synspunkt, der var ham nyt. Hans legemsløndom sitrede afspejlet i det blanke vand, lukket som en knop, rødmende for sig selv, med Pans hellige urkraft i sit indre. Han havde hørt om de falliske fester,

hvor avlekraftens store blussende symbol, højt over mænds og kvinders hoveder, løftedes som en helligdom, hyldet af lovsang, bestrålet af solen. Var det Pan, der pludselig greb om hans løndom og lod en svimmel anelse gennemfare den, så den rejste sig i blodrød undren, fyldt af hemmelige safter i hans modnede væsen? Han bøjede sig dybere og dybere over sit billede, han greb pludselig ned i spejlet efter sig selv, han sænkede sit hoved så langt, at han slog pande mod pande, som stangede han sig selv.

Ho-ho! lød det tungt kukkende bag hans ryg. Han rettede sig, og vanddråberne drev over hans øjne. Ho-ho! klang det pøny, hult og dybt. Var Pan kommet bag på ham? Ville han i næste øjeblik høre hans latter skralde – som når en sten blev trampet løs af gederne i bæklejet og plaskede ned gennem det skyllende fald. Ho-ho! Han vovede ikke at vende sig, men ventede hvert øjeblik at føle gudens arme som klamme slanger slå sammen om sig og klemme livet ud af hans nøgne bryst.

– Ved moirerne, hvad gør du her?

Det var faderen, der stod foran ham, med hånden støttet øverst på den lange stav, med øjne flammende af forfærdelse.

– Søn, hvad gør du? Du har forladt dine geder. Selv hundene har sluppet dine spor, thi skønt umælende ved de, hvad der skyldes guderne. Kun du lader hånt derom. Du er brudt ind i Pans helligdom, hvor ingen ellers tør sætte sin fod. Tror du, Pans sø er skabt til badekumme for os dødelige? Kom, skynd dig herfra, at guden ikke skal straffe din frækhed.

Han bukkede sig efter hans klæder og stav og trak sønnen med sig, ikke gennem indhegningen men bort mellem nogle høje spidse klippeblokke, han ikke selv havde opdaget. Først ved

altrets askedynge slap han sønnens nøgne arm og så sig ængsteligt om. Han skjalv for gudens hævn. Inden han forlod hans grund, ville han formilde ham ved at laste og spotte den, der havde forbrudt sig.

Han stillede sig lige mod sønnen og lod sit blik glide op og ned ad hans skikkelse. Han så alle det unge legemes funklende fortrin og hoverede hemmeligt i dybet af sit sind. Men desto heftigere tog han på vej og skældte hånende på alt det, der var ham dyrebart.

– Usle og skammelige søn, hvor vover du at stille dig nøgen på gudens viede grund? Var du endda fager og velbygget, slank som platanen og glat som olietræets blanke frugt. Men sandelig, der er kun lutter fejl i dit mislykkede legeme. Hefaistos må have krøget dine ben og gjort dine skuldre skæve. Dit onde og ilde sind er bovnet ud i din ryg, dit bryst er håret som gedens, din hud er mere stinkende end de dyrs, du vogter. Var du ikke min søn, ville jeg kalde dig elendig søn af en hund. Så hæslig er du, at Pan vender sit øje fra dig i afsky. Skynd dig og hyll dig i dine klæder, at du ikke længer skal krænke lyset omkring dig ved så megen styghed!

Højlydt blev Evfranor ved at smæde sin søn, til de var udenfor Pans enemærker. Han vidste, hvad der mest af alt på jorden volder ve og ulykke – gudernes misundelse. Instinktmæssigt havde han begrebet sønnens nøgne selvfordybelse. Nu ville han afværge gudens harme over hans glæde ved sin egen skønhed.

Først da han var nået så langt fra Pans lund, at guden ikke længer kunne høre ham, standsede han sine hånsord og lo atter mildt og kærligt til sin søn.

5. Hermofantos

Da sønnen næste gang brødes med faderen, gik det op for ham, hvilket skalkespil denne drev med sin klandren og lasten. Så henrykte var faderens øjne, hver gang hans dreng gjorde et udmærket kast eller en smidig drejning, at denne pludselig holdt inde og lo:

– Men pappa dog, husk, hvilken ussel og hæslig skabning du har sat i verden!

– Vil du tie, dreng!

– Du blues jo ved at have avlet mig.

– Ulykkelige, vil du tæmme din tunge!

– Nej, jeg forbander dig, at du ikke i svøbet har ombragt en skabning som mig.

– Hold op! sagde faderen.

– Aldrig! Jeg kræver guderne til vidne derpå.

– Hold mund! De hører os ikke.

– Har de da andet at bestille?

– Javist. Der er Zevs-fest i Nemea i dag. De er allesammen Kronidens gæster.

– Så tror du altså, vi har fred?

– Ja, du trættekære hund af en søn, der bjæffer mod dit eget afkom. Fald nu an igen!

… Hver gang Evfranor savnede sin søn, gik han til Pans alter og råbte højt, som ville han vække en sovende: Usle og vanartede søn, vig fra stedet, du vanhellig betræder, at ikke

Pan, den gode og nådige gud, skal gribe dig i nakkehvirvlen og kaste dig ud. Kom hjem! Kom hjem!

Men sønnen blev, så længe han ville. Stedet var blevet hans. Guldsmedene svirrede om ham, som kendte de ham igen. Søen lå som et spejl, hvis ir var renset bort, så fladen lyste i sin blanke glans. Det gengav hans skønhed i alle stillinger. Det krystede hans nøgenhed i et køligt kys. Han havde fundet sig en seng mellem vandliljer og forglemmigejer. Aftrykket af hans form lå i det grønne leje. Han lagde sig fremover på begge albuer, støttede hovedet i sine hænder og så sit ansigt kun en fod under sig: roligt, uden smil, kyskt og selvfordybende. En dag havde han endog en sejrs-oliekrans om issen. Vandet spejlede de smalle blade mellem hårkrøllerne – guldsmede og sommerfugle flagrede derom. Der var ingen gud misundelig på ham. Firbenene flygtede ikke længer. Han herskede over stedet og over sit eget billede.

Sent en eftermiddag trådte han nøgen ud af Pans lund med sine klæder kastet om sin stav, han bar på skulderen.

Udenfor stod faderen og modtog ham med en bekymret mine. En smuk gråskægget mand stod ved hans side i støvet vandringsdragt med stor bredskygget rejsehat.

– Endelig, ved Zevs, der kommer han, sagde Evfranor hjerteklemt.

Den fremmede betragtede ham:

– Altså dette er din søn, den navnløse, som du, Evfranor, ikke under guderne, ja hvem du ikke engang selv under et navn. Nu begriber jeg da, hvorledes Pan hævner sig på dig.

– Så sig mig først, du min ungdoms gæsteven, hvormed jeg har forbrudt mig.

– Sandelig, den sag er klar som Hippokrenes vand, sagde den fremmede og vendte sig til den nøgne, unge mand. Arme søn, sagde han og rakte ham sin hånd med et glimt fra sine dybtliggende øjne – ordene strømmede fra en frisk rødlæbet kilde midt i det skøntkrusede grå skæg: Arme søn, hvem din fader har ladet vokse op uden navn, tak du Pan, at han navnfæster dig.

– Jeg forstår dig ikke, fremmede.

– Evfranor, din fader, siger mig, at du daglig tilbringer en time i Pans helligdom i beskuelsen af dig selv. Du stirrer efter det navn, din fader ikke har givet dig, og selve Pan har bestemt dig til at hedde Narkissos.

– Hermofantos, min gæsteven, klagede Evfranor og rynkede sine bryn; nedkald dog ikke gudernes vrede over min uskyldige søns hoved.

– Narkissos hedder du og intet andet. Navnet skyder ud af dig som en blomst af et træ. Det svarer til dig. – Han nøs heftigt: Ser du, Evfranor, varslet er heldigt. Pan kneb mig i næsen til tegn på billigelse.

Han lo af rund mund. Men Evfranor var blevet bange, og så snart han var alene med sin gæsteven, sagde han:

– En stor angst har du kastet i mit sind, Hermofantos. Jeg kender det gamle boiotiske sagn. Min dreng vil drages af trangen til at beskue sig selv, så længe til han visner. Du har lært Pan, hvorledes han skal ramme ham.

– Tro ikke, Evfranor, svarede gæstevennen og skubbede hatten tilbage fra sin høje pande, tro ikke, du kan skjule nogen skat for guderne. Tilstå hellere, du ejer den. Din søn er herligt skabt, end ikke skyggen af et nid har pustet på ham.

– Men fra nu af? At kalde ham Narkissos er at prale af hans skønhed. Gid han havde en skavank, så guderne kunne bære over med ham! Nu venter jeg alle ulykker over hans unge hoved.

– Deri gør du ret, Evfranor. Der er kun én udvej til at forebygge de ulykker, der daglig lurer på os dødelige: at være forberedt på alt det onde, der kan ske. Vent blot altid noget ondt. Men spørg ikke derom. Det onde melder sig af sig selv. Hvorimod gode efterretninger aldrig forhaster sig.

– Det navn, du giver min søn, spår ham intet godt.

– Jo, Evfranor. Ved at kalde ham Narkissos viser du de misundelige guder, at du foregriber deres hævn. Når en gud ser sig gennemskuet, skifter han plan. Han vil ikke lade sig aflure sine hensigter. Hvad du kalder din søn, det bliver han ikke. Har du nogensinde forud kunnet beregne den skæbne, der er dig beredt? Går det ikke netop således, at hvad end du har tænkt dig ville ske, så sker der altid noget ganske andet. Hvoraf tror du, det kommer?

– Jeg ved det ikke, Hermofantos.

– Da skal jeg sige dig det, Evfranor. Guderne er os overlegne i alt og vil aldrig indrømme, at vi forud kan vide, hvad de vil gøre ved os. Vær derfor snild og tænk dig alt det onde ske, du frygter mest. Så sker det netop ikke, men vel noget ganske andet.

– Som også er ondt.

– Men aldrig så ondt som det værste, du havde tænkt dig. Hahaha! Det gælder blot om at kappes med guderne i udregning af ulykker og komme dem i forkøbet. Thi der er én ting, som hverken skæbnen eller guderne vil tilgive os: at vi – og ikke de – får ret.

– Du vil altså dog overliste guderne, Hermofantos. Jeg mærker, du har hentet dig megen visdom på dine rejser.

– Altfor lidt, thi jeg har rejst for lidt. Men jeg har endnu mange tusind stadier at rejse, inden jeg når min grav. I morgen må jeg afsted igen, men i aften må du give mig et måltid og et leje under dit tag …

… Om aftenen lå den nydøbte Narkissos på sit leje og kunne trods faderens opfordring ikke falde i søvn. Med lukkede øjne og sovende åndedrag lå han i sit halvmørke og lyttede.

Hermofantos fortalte. Der strømmede verdensindtryk af hans mund. Som vandrende læge var han draget fra land til land, fra til og var nået over Jordens kreds, til Okeanos' strømme randt ud i den tomme uendelighed. Han havde tjent persiske satrapper som livlæge og været i Sardes og Susa for at fæste sig til selve storkongen. Men han var ikke nået længer end til herskerens "øjne" og "øren", og når Dareios kørte ud, turde han ikke stille sig på hans vej, thi det var uden nåde døden at træde ukaldet frem for storkongens åsyn.

Om sære og sælsomme folkeslag fortalte han. Om skytherne, der trækker huden af fældede fjender og garver den som skind. Hovedhuden bruger de til at tørre sveden af deres egne ansigter; nogle syr mange sammen til en hel dragt; med højre hånds afflåede hud med fingre og negle beslår de deres pilekogre, og hovedskallen af den farligste fjende anvender de til drikkeskål, betrækker den udvendigt med okselæder og skyller vinen i sig af det glatte indre.

Også blandt thrakerne havde han været. Når det lyner og tordner, vredes de og skyder deres pile op mod de sorte skyer for at true guden til at tie stille. De tror ikke, der gives nogen

anden gud end deres egen. Et andet folk, ataranterne, er endog så trodsigt og opsætsigt, at de højlydt forbander solen, hver gang den står højest, og overøser den med skældsord, fordi den vover at afsvide deres land.

– Hvor mange guder har du talt på dine rejser, Hermofantos? spurgte Evfranor. Og har du nogensinde selv set eller truffet guder?

– Ja, utallige gange har jeg hos barbarerne set deres guder køre frem i fri luft. Solguder på vogne, forspændte med Solens heste, vindguder, torden- og regnguder.

– Nej, jeg mener guder af kød og blod som en dødelig.

– Ja, én gang, Evfranor. Læg endnu lidt ved på din arnes bål, thi jeg synes, her er køligt. Og det endda hos mændene i selve den violkransede strålende stad, som Athen kaldes. Første gang jeg var der, så jeg selve den jomfruelige Athene. Ja, ikke jeg alene, men hele byen strømmede ud for at tage imod hende. Herolder løb foran hende og tudede i lange gyldne trompeter og forkyndte: I athenere, se, hvem der kommer hid til eders by, rustet med gorgonen og hjelm og skjold. Se, hvem hun holder sin oliekrans over. Og sandelig, hun stod på den lette tohjulede sejrsvogn og skinnede af malm og hævede sin gyldne lansespids højt i solen. Hun var større end vi dødelige. Under den høje hjelm rullede håret ned over to bugnende skuldre. Hendes hånd greb om vognfadingens kant – jeg har aldrig set så guddommelig stor og skøn en hånd. Hendes peplos bølgede om faste og jomfruelige hofter, hendes ben stod som søjler plantet i vognens bund. Og selve himlen lyste ud af hendes store kvieøjne.

– Du spøger, Hermofantos, eller du har drukket for meget ublandet vin.

– Nej, klem du blot lædersækken endnu en gang, thi vin er en guddommelig gave. Druerne har drukket sol og spejlet himmel og jord. Der ligger syner i deres saft. Tak! Se der fik Dionysos sin rigelige skænk – gid dit lergulv længe lugte af hans gave! Men Athene så jeg, så sandt du ser mig. Hun var høj som et karlefruentimmer, og et karlefruentimmer var hun, så lang som otte af vore fødder. Ved hendes side stod en mandsling og skinnede af falskhed og sin egen fule list. Thi vid, Evfranor, at Athene var en uhyre stor paiansk kvinde ved navn Fya, som de havde hittet på at klæde i gudindens fulde skrud for ved denne svig at føre den fordrevne Peisistratos tilbage til herskerdømmet i den violkransede stad. Bønderne løb foran, og bedrageriet fo'r som en løbeild lige til Akropolis, og de førte det store knejsende bondefruentimmer helt op til borgen og Peisistratos med hende og gjorde sig igen til hans slaver. De lå på maven for den drøje kvinde og slikkede støvet af hendes store fødder. Og hun skred i sin teaterpynt op ad selve borgens trin og førte tyrannen tilbage. Anden guddom af kød og blod har jeg aldrig set, og mig bedrog hun ikke. Thi der var intet overjordisk ved lemmerne bag det strålende harnisk, og hun lugtede ikke af violer; men som havde hun bundet neg i sommerhede, således tyngede dragten hende.

– Du tror ikke, guderne virkelig nogensinde viser sig for os dødelige?

– Nej. I hvert fald er de af et andet stof end vi. Og skulle de vise sig – i det mindste for mig –, da tror jeg, det må ske i

samme lette form som den, hvoraf regnbuen er dannet. Den bue kan vore hænder ikke tage fat i.

… Natten gik, og vennerne blev siddende. Hermofantos blev udspurgt om alt, hvad Evfranor i sit ensomme hyrdeliv havde opsparet af videbegær. Og hans gæsteven kunne svare på meget. Hans hjerne var en beholder af erfaring og indtryk. Hans umættelige rejsetrang havde ført ham overalt, selv ind i det ukendte Libyen. Han havde endog besøgt "Solens kilde" og stukket sine hænder i dens vand. Ved midnat var det skoldende hedt, så alt kunne koges i de sydende hvirvler; når solen steg, afkøledes kilden, blev kold ved middag, men begyndte derefter atter at hedes med den synkende sol.

– Hvor har du lært den klædelige kunst at lyve så anstændigt? spurgte Evfranor.

– Jeg lyver ingenlunde, svarede Hermofantos. Thi jeg har ingen fordel deraf.

– Men altså, når du har fordel deraf, lyver du? spurgte Evfranor ondskabsfuldt.

– Gør ikke løgnen til en last, når den er et nyttigt middel. Lønner det sig at lyve, så lyv! Den, der lyver, har ofte et ikke mindre mål for øje end den, der taler sandt. Og vinder du, hvad du tilsigter, så har løgnen lige så megen værd og berettigelse som sandheden.

– Du forkynder en såre farlig lære, Hermofantos.

– Kun den lære, alle ting bærer i sig selv. Det usande er kun vrangsiden af det sande. Der er ingen sandhed til uden en tilsvarende løgn. Ofte kan det være nyttigt at vende vrangen ud.

… Ved daggry, efter kun et par timers søvn, rejste Hermofantos sig, frisk og udhvilet. Også hans vært kom på

benene, satte mælk og figen for ham og fyldte hans vandrepose med ost og brød og en lille krukke honning. Hermofantos lånte nål og tråd og gav sig til at bøde nogle rifter i sin kappe og sætte nye remme i sine sandaler.

– Sover din store herlige dreng endnu? spurgte Hermofantos. Faderen bøjede sig lyttende ned over sin søn, men denne lod, som han sov, for igen at kunne høre efter.

– Ja, siden han har været i Pans lund, sover han længere dag for dag.

– Du skulle hellere lade ham besøge en anden lund.

– Hvilken, Hermofantos?

– Har da Arkadien ingen piger eller slavinder? Her synes ikke at være megen lugt af kvinder i eders gedeliv. Det er godt nok, du skærer en lok fra din mandbare søns pande og ofrer den på hans moders grav. Men Afrodite har også sit offer til gode. Og det må ikke kastes på jorden som det skvæt, du skænker til Dionysos. Evfranor, lad dog ikke din dreng hentæres i beskuelse af sin egen skønhed. Når det nu bliver olympisk sommer, før du ham så til "de gæstfrie piger".

– Dit råd huer mig ikke, svarede Evfranor; han stod i hyttens åbne dør og så ud i morgensolen. Når jeg ser, hvor skøn – guderne tilgive mig! – min dreng er vokset til, frygter jeg øjeblikket, da han skal plyndres som det unge blomstrende mandeltræ herudenfor og øde sin skønhed til Afrodites dårskaber.

– Gid gudinden ikke høre dig, Evfranor! Men som jeg allerede har sagt dig, kom du heller ulykken i forkøbet. Giv du frivillig gudinden, hvad hun har krav på, at hun ikke selv skal komme og kræve sit offer. Afrodite er ikke min

yndlingsgudinde, men så gammel jeg er, gæster jeg nu og da hendes gæstfrie piger.

– Ja, du har spredt dit afkom på din vandring over Jorden, Hermofantos.

– Hvad ved jeg, Evfranor? Jeg blev ikke skabt til amme eller fosterfader. Jeg fik sjældent stunder til at se, hvem jeg havde velsignet med livsfrugt. Den skønneste pige, jeg har elsket, var i Olympia, i Afrodites forgård, for ni olympiader siden. Hun så ud som din hustru Nikarete.

– Ja, jeg mindes, vi har talt om det før, Hermofantos. Netop året efter dit besøg i Olympia, om foråret, blev Nikarete fundet ved Heras tempelsøjle svøbt i gudindens slør. Måske var hun din datter, Hermofantos.

– Måske, Evfranor. Mulighedernes verden er rig, og et skønt *måske* beruser sødere end al ædru vished. Lev nu vel, til vi atter ses, når guderne vil. Værn din dreng og vogt ham for at blive den Narkissos, han har anlæg til. Nej, du skal ikke vække ham. Jeg ser, drømmen hvælver sin guldport over hans pande.

Narkissos lå og lyttede med brændende kinder.

– Men så bliv dog, bad Evfranor sin gæsteven.

– Nej. Nu må jeg til mine fædres stad for at se, hvilken slægt der opfostres på Evrotas' bredder. Hellas går en ond tid i møde. En sky af sorte varselfugle trækker op fra øst. Mederne ruster Asien imod os. Ionien er allerede deres. Snart vil de oversvømme os. Da gælder det at have bolværker, de ikke kan knuse. Bed til Zevs derom, Evfranor, og lev vel med din dreng!

Evfranor fulgte sin gæsteven på vej. Narkissos rejste sig til sit arbejde. Der var noget i ham, der trængte til rus. Han trykkede

nogle sidste dråber af gedeskindssækken og smagte på den stærke vin.

Hans blod bar på en kildrende længsel efter at indvies i en ny og almægtig løndom. Dyrene kunne ikke lære ham den. Deres parringskampe havde intet af tørsten inde i ham selv. Afrodite var ikke gudinde for bukke og geder, men for mennesker. Hun var en sang inde i ham. Blodet blev svimmelt i ham. Ofte følte han sig drukken uden at have smagt vin. Dionysos og Pan havde vakt noget fallisk i ham. Men det var en blind drift ud i det blå. Guldsmedenes svirrende og blinkende hvirveldans var det, han bedst forstod. I den lynede noget guddommeligt – den røg i luften som en rus i selve solen. De vævede det blå lysslør om Afrodite, der stod nøgen og strålende – han vidste fra sit eget legeme, hvor nøgen hud kan stråle – og rakte ham sit guldbæger fyldt med roser. De sitrede en næppe hørlig, sød og sugende musik.

Driften i ham udløste sig gennem toner. Han dannede sig ny og længere fløjter, større og bredere lyrer. Han spillede sine geder ud på græsgangene om morgenen, han lokkede dem hjem ved solnedgang med smeltende toner. Driften rislede gennem hans årer og lemmer, som var han selv en strengeleg, hvorpå usynlige hænder spillede. I den varme tid gik han, så længe solen skinnede, næsten ganske nøgen. Det var jo kun barbarerne, der anså nøgenheden for ublufærdig. Narkissos så ned ad sig selv og følte en tærende blanding af vellyst og smerte. Til tider var det, som en usynlig hånd pludselig greb om hans løndom og klemte den, så den krympede sig af ond pine.

6. Olympia

Evfranor besluttede, at hans søn, som han umærkeligt efterhånden selv var gået over til at kalde Narkissos, skulle indvies til manddommens år ved at gæste Olympia under festspillene.

Dag for dag øvede de sig ihærdigt i de kamplege, de kunne, dels indbyrdes, dels med naboer, der agtede sig samme steds hen.

De eleiske Zevs-herolder var draget fra sted til sted, også ad Arkadiens møjsommelige bjergstier, og havde med høj røst lyst gudsfreden over lande. Alle våben blev lagt til side, frit lejde påbudt for alle rejsende gennem fremmed land, hvor enhver hellener skulle regnes for gæsteven. De truende ufredsrygter, der hidtil var vandret over øernes bro fra det ioniske fastland, var med ét som blæste bort. Der tænktes kun på fest og højtid. "Den persiske fugl", som hanen kaldtes efter landet, hvorfra den var indført, skingrede sine gal over kløfter og gennem blånende dalstrøg. Og mangen gammel hellener lo i skægget og sagde: Det er "mederen" eller storkongen, der er tvungen til at gale – ikke til krig, men til fest for alle hellenske mænd.

Evfranor betroede sin hjord til naboer, der blev hjemme, gjorde sine forråd i penge og købte sig og sin søn nye festklæder og tyksålede rejsesko. De gik til Nikaretes grav, og Evfranor afklippede fra sin søns pande hårets mest krusede lokker og lod dem falde mellem vedbenden. Han ofrede honning og vin i amforaen. Det var netop nymåne, og når månen var fuld, skulle festugen begynde.

De rensede sig i elvens vand, tørrede sig i heden fra arnens ild, strøg sig med enebærkviste, salvede håret og trak i den nye fine chiton. Den korte kappe faldt i stive læg fra deres skuldre. I flettede vidjekurve bar de på ryggen mundforråd og andre nødvendige sager.

De fulgte bækkens hoppende spring ned gennem kløften, til den forenede sig med en bredere gren og denne omsider løb ud i selve Alfeios-floden. Aldrig havde de gået en stejlere og besværligere vej, men alligevel aldrig nogen, der var lettere at vandre. En usynlig guddom skød bagpå, og for hver skarp sænkning de kom igennem, viste blikket dem Olympia fjernt nede ved flodens sølvglinsende bånd, skinnende, vokset, skåret ud som i rav og kalk, målet, der vinkede. Og efterhånden blev den ville natur levende og befolket. Bag alle klippevægge dukkede nye mennesker frem. Hver sti førte en strøm, og alle strømmene samlede sig til svulmende floder. Fra syd og nord og øst kom de vandrende mod Olympia. Og hele Peloponnes sås omflagret af skibe, der gled lig fugle på spilede vinger mod havnebyerne, hvor de skulle landsætte deres skarer. Men selv over landtangen ved Korinth søgte tusinder til fods ad ugelange veje over klippekyst og gennem vildskov til sletten om Olympia. Nogle kom på vogn, adskillige til hest i langsomme dagsridt for ikke at udmatte de fine, øvede heste. Mange drev køer og andre offerdyr, gaver til den olympiske Zevs, de ville gæste. Evfranor og hans søn medførte hver en udsøgt ged. Højtideligt bjældede klokkerne, mens de sprang frem; de måtte nippe deres føde midt under marchen; to gange om dagen tog ejermændene deres mælk til at kvæge sig ved.

Omsider nåede de ned på sletten i den hidsigste vrimmel af talende, syngende, råbende og hilsende landsmænd. Alle hellenske flok blandede her deres landsmål. Festlige farver lyste af fredsdragterne. Højtidelige optog af alvorsmænd banede sig vej. Værdige statsudsendinge gik og bar på klangfulde taler og højtfarvede bannere. Herolder skridtede frem med lange hvide stave, der snart bar en ørn, snart en ugle eller en gøg. Musikere kom vandrende med store forgyldte skildpaddeslyrer på ryggen. Unge fodtrætte piger lå på høfyldte kærrer, der blev trukket af deres brødre. Vandrefilosoffer gik med skaldeissen i den nøgne sol og bevægede fingrene i udspilet dialektik. Astronomer og matematikere drøftede lærde problemer. Digtere og rhapsoder forkortede sig vejen til takten af homeriske og hesiodske vers. Fløjtespillere ledsagede hymnesangere, der slog fodslag til bevingede rytmer. Slavinder og hetærer dansede sig frem gennem myldret under højlydt latter.

Aldrig havde Narkissos anet sig en verden så fuld af mennesker. Han kunne ikke se forskel på de utallige ansigter omkring sig; men på klæderne lærte han at skelne dem: de elegante athenere i tynde, næsten gennemsigtige foldekast fra de bamsetrædende boioter i uld og skind eller fra de faste og brune, korthårede spartiater, der gik som støtter af malm, stift og tungt, og lod benene blottede til langt over de senede lægge og knæ. Her og der dukkede høje, fintfriserede mænd op med salvede skæg, i stærkt blomsterfarvede klædebon, der slæbte efter dem i støvet, hvis de ikke løftede dem op over venstre arm; guldforsirede remme snørede sandalerne op om anklerne, håret krusede sig om fine og nervøse ansigter. Det var mænd

fra Sardes og Milet, fra Efesos og Thralles. De var kommet langvejs over Hellesponten og Istmen eller på roskib fra Asiens kyster. Eller fra Sikelien og Syditalien.

Det var hen under aften, at Narkissos med sin fader nåede ind mod selve festbyen. Under Altis' høje mur lå en hel lejrstad med skinnende hvide, farvede eller stribede telte. Bål brændte midt mellem teltene, kviste knasede og knitrede, blå røg og branket lugt drev i den tunge solhede luft. Køer brølede, får og geder brægede. Mænd sad på hug under yverne. Lædersække struttede af vin på nordsiden af teltvæggene. Folk strømmede ud og ind og aflagde besøg hos gæstevenner. Unge atleter benyttede det sidste dagslys til at prøve kræfter. Deres kroppe var solbrune af lang sommertræning. De indgik væddemål og slog allerede terninger om deres muligheder.

Fra spidsen af teltstængerne strittede og vajede talløse symboler og mærker: delfiner med bugtende haler, olie- og egegrene, poseidonsforke, malmkrabber, gyldne aks, ugler og gorgon-hoveder. Narkissos opdagede også falliske skilte og blev rød ved synet.

Han og faderen måtte længe trække deres geder rundt i teltgyderne, inden de fandt rum. Næsten alt var optaget, og desuden ville de helst bo hos folk af arkadisk stamme. Omsider traf de på ejeren af et telt, prydet med to vældige bukkehorn; han skaffede dem plads ved at spænde en ny teltvæg til siden. Her tøjrede de deres geder, Evfranor malkede, hver drak en skål af den varme mælk, så gik de videre for at se, inden mørket faldt på.

Støjen blev hidsigere, efterhånden som de nærmede sig Altis. Overalt klang musik og sang. Hvert øjeblik standsede Narkissos

for at lytte. På en sten stod en gammel høj mand og fremsagde i klingende mål alenlange vers af en fremmed mundart. Her dannede man kreds og strakte hals for at betragte noget meget småt og lavt i ringens midte. Narkissos stod på tå og opdagede langt om længe, at det var to haner, der røg på hinanden, så fjerene fløj af deres bryster, til endelig den ene forhugget segnede til jorden, skamkradset af den andens kløer og sporer, hakket af dens blodsmurte næb. – Den slave! lød råbene omkring dem: Således skal det gå den rigtige meder, når han kommer for at kræve jord og vand.

Andre steder var der væddemål med vagtler. De små stribede fugle stod forskræmte og dukkede sig på et langt bræt. Folk gik fra bræt til bræt og knipsede fuglen på dens lille hoved, idet de slog til væds om, hvorvidt den ville blive stående eller give sig til at bene af, hvilket var meget uberegneligt.

For en obol var den sjældne asiaterfugl at se, der skulle virke som en åbenbaring. Mange ville ind og se den. Narkissos så, hvor de spyttede den lille mønt ud af munden som af en pung. Udråberen stod og priste fuglen, der skulle stamme fra selve Ekbatana og være klædt i regnbuens farver; nu og da hvinede et skingrende skrig ud af teltet. Evfranor gik derind med Narkissos. På et lille plankeværk sad en stor slankhalset, metalglinsende fugl med et lille stilkprydet hoved. Den lange hale hang ned som et smalt slæb. Evfranor kunne ikke se det vidunderlige ved fuglen; men ejeren sagde: Vent! Og tilskuerne stod andægtige og stirrede på fuglens lange violblå slangehals. Foreviseren pirrede til dens hovedtop og stak til dens fødder. Omsider rettede den haleslæbet lige i vejret, og med ét foldede det sig ud som en mægtig kreds af mangfoldige fjerstråler, og

på hver af fjerstrålerne funklede en plet, som klippet ud af en regnbue. Så skreg den ulykkevarslende, og fjer sank ved fjer, til hele pragten var forsvundet og der igen kun hang en pjusket hale bagud.

– Storkongens paradis i Ekbatana myldrer af fugle som denne, sagde ejeren. Deres skrig vækker ham hver morgen.

– Så mangler han ikke varsler, bemærkede en gammel mand, af så hellige fugle.

– Mederen agter ikke på fuglevarsler, svarede ejeren. Og kun én ting er mederne hellig: ilden. Den tilbeder de som en gud. De river endog halefjerene af denne sjældne fugl og laver vifter deraf. Storkongen sidder i sit palads mellem en skov af påfuglevifter, der bevæger sig om hans hoved som palmernes blade.

– Så har du set storkongen? spurgte Evfranor.

– Nej, Zevs beskærme mig! Det er døden at se hans forfærdelige åsyn. Og hans palads bevogtes af løver og brølende tyre, der går ud af selve portene. Men min fugl har jeg erhvervet for alt mit købmandskab og båret i mine egne arme lige til havnen i Efesos. For en halv drachme sælger jeg en fjer af dens hale. Den eneste og sjældneste fugl i Olympia! Værsartig, en halv drachme for en fjer!

… Solen var gået ned. Myggene sværmede. Fra tusinder af kedler steg blå røg op mod den mørkegule, skyfri himmel. Larmen var ved at forstumme i teltbyen. Folk gik til ro for at være oppe før solen.

Forbidt af myg søgte Evfranor ly under sin teltdug, spiste i tavshed et stykke ost og et par tørrede figen, slukkede tørsten

med en slurk af karret med Alfeios' vand, hyllede sig i sin gedehårskappe og strakte sig på jorden.

Også Narkissos havde lagt sig, men kunne ikke falde til hvile. Myggene var også i teltet, summede gennem mørket og stak deres pirrende gift i hans blod. Efterhånden gled han ind i en døs af stedserislende sus. Det måtte komme fra Kronoshøjens fyrreskov. Et harpiksmættet pust strøg over hans ansigt.

Alt var blevet stille. Der hørtes ingen røster mere. Atleterne lå og sov med slappede muskler og løste ledemod, hjerterne gik roligt op og ned, og blodet skyllede trætheden bort gennem sine pulsende strømme.

7. På festpladsen

Narkissos skød skindene af sig og krøb ud af teltet. Månen hang stor og rødgylden på himlen. Han så sin skygge skarptegnet på jorden, den lignede en sort afkrænget chiton. Han ville ind på festpladsen. Indbildningskraften drog ham. Han kunne ikke vente, til det blev dag.

Der var andre unge sind som hans eget. Andre, der længtes efter at se de hellige templer og betræde den navnkundige grund. Kappehyllede skikkelser gled letfodet afsted. Han fulgte i samme retning. Ad en bro uden rækværk kom han over en bæk, der skar sig som et dybt snit gennem den lerede jord. Teltene holdt op, og der fulgte store lave firkantede bygninger, hvis tage glimtede i månelyset. Så fulgte den høje lige mur, der afspærrede Altis. Månen kastede skyggen af skikkelserne ind mod den beskinnede mur. To trefødder ulmede med en rødlig flammetåge foran en portgang ind gennem muren. Han havde på sin vej strøget hånden over en busk og af duften mærket, det var enebær, og med en afbrækket kvist strøg han rensende over sin pande og sine læber, idet han hviskede: Olympiske Zevs, vær en yngling nådig, der første gang nærmer sig dine helligdomme. Han ejer endnu intet, hvormed han kan tækkes dig, hverken kløgt eller kraft, men han higer efter at blive dig til behag og at helliggøres til din tjeneste.

Han stod på Altis.

Der var to slags helligdomme. Grupper af træer, der lukkede sig som til rådslagning, rislende af et indre sus, med blade blinkende af måneskin. Og stentempler, skudte op af jorden,

tunge, rugende, lukkede af søjler. Tagenes skrå flader skinnede som slebne spejle. På hjørner og spidser sad akroterieskygger, ubevægelige som sovende fugle. Pladsen fortonede i månens kogleri. Sorte skikkelser stod i dens skin uden at røre sig.

Fortumlet og betaget af det spøgelsesagtige lys og af suset, der syntes at klinge fra både templer og træer, gik han frem mod templet lige foran sig. Det første, han havde set. En skov af tunge tykke søjler skød op, ikke af jorden, men af trin, det ene over det andet. Han steg op og følte på dem. De var riflede og ru. Han løftede øjnene og så til vejrs. Tunge svære kvadre hang over hans hoved fra søjle til søjle; de var farveløse af skygge, men da han gik søjlerækken rundt, faldt månen pludselig i de brede puder, som lå og bar deroppe, og han skimtede snore af rødt og blåt hen over den døde grå sten.

Han havde aldrig gået mellem søjler før. Han bøjede sig ned og befølte fliserne, han trådte på. De var ru at røre ved og hist og her spættede med rester af døde skaldyr – med sneglespiraler og vættelys.

Han gik templet rundt. Han var ikke sikker på, hvis helligdom det var. Hans hænder gled over søjlerne. De var kolde at tage på, til det endelig gav et sæt i ham, da han mærkede en hjørnesøjle, der var at føle på som bark af en gammel steneg. Da skjalv det i ham, og han vidste i samme nu, at han stod ved Heras helligdom. Thi hans fader havde berettet ham om den eneste gamle træsøjle, i hvis ly hans moder var blevet fundet nyfødt, svøbt i gudindens peplos, dækket af stedets purpuranemoner.

Nikarete! hviskede det i ham, og han bøjede knæ og trykkede sin pande mod den gamle træsøjle, der var slidt blank og glat af

myriader hænder. Nikarete, o du min elskede moder, hvis sjæl i denne stad er en skygge blandt skygger, her har du hvilet og krympet dine små nyfødte hænder om gudindens slør. O du min egen kære, send din tanke til mig fra det dybe mørke, hvor du dvæler som en svamp i sin skygge. Hera svøbte dig, hendes søjle skærmede dig. Velsignet være gudinden, som var dig god.

Og han trykkede sin mund mod flisen, hvor hans moder engang havde hvilet.

Han stirrede ud over festpladsens månekoglede løndomme af lyst og mørkt. Han så en ny tempelkolos ikke langt borte og gik derover forbi en indhegnet gruppe træer. Det var endnu større og drøjere end Heras tempel, hvilede på flere trin med sin højtidelige masse. Og i dets gavl syntes forsamlet en række tunge og undersætsige skikkelser, der i midten stod frit, men til siderne krummede sig under tagranden for ud imod gavlhjørnerne at lægge sig næsten fladt, støttet på albuer og knæ. Han vidste ikke, hvad de mange skikkelser betød; men nu og da faldt månelyset i et blegt ansigt med sælsomt levende og stirrende øjne.

I dette tempel brændte blus mellem indgangens søjler, men en lænke spærrede adgangen. Men fra en bygning på den anden side af den nærliggende Atlis-mur bar nattevinden en branket stegeduft. Zevs havde fået sit aftenoffer, og præsterne gjorde sig til gode med deres andel af sulet.

I nærheden af dette tempel begyndte det at myldre med tavse sorte skikkelser, der ragede op i månelyset. Men de kunne ikke gå. De stod på høje fodstykker uden at røre arme eller ben. Unge nøgne mænd stod i et lille skridt og hvilede. De var sorte eller grønne af ir; store dunkeltstirrende pupiller var indlagt i

hvide øjeæbler. Deres blik glinsede ned over ham. De fleste holdt hovederne svagt sænkede som for at beskue ham. En bar et spyd i armen, en holdt en kasteskive i hånden, en strakte fingrene fra sig, som havde han kastet en bold, en holdt en kvist mellem sine fingre, en stod med en prishane under venstre arm. Høje og alvorsfulde stod de unge mænd og stirrede frem for sig under forhårets snoede hårspiraler. Enkelte smilte med. Et underligt saligt og fraværende smil, dukkeagtigt stift. Andre syntes at ruge over en ordløs sorg, at bøje hovedet i en rådvild vemod, som ville de sige: Ja, her er kransen, jeg vandt; men hvad skal jeg så med den? Hvad hjælper den, da jeg dog er død?

Undrende gik Narkissos fra støtte til støtte. Malmens farve skiftede fra ny og sort til gammel mosgrøn. De ældste syntes stive som spøgelser, med knæ, der aldrig kunne bøje sig mere, med brede og flade halse og med de knyttede hænder ind mod de tykke kantede lår. Andre havde midjer som hvepse og tynde indsnævrede knæ med små plader; de stirrede åndssløvt smilende ud mod månen med lange bølgende parykker ned om de flade ansigter. Marmorbilleder var der kun få af; ofte var farven regnet af dem, og de pletter, der var tilbage, lignede skurv og udslet. De nye støtter rørte sig mere, var mere levende og mere tungsindige. Men allesammen stod de i deres fulde mandbare nøgenhed uden så meget som en hat på hovedet. Kun en lille rund skærm eller skive stak på en stilk op over issen. Skiven kunne bevæge sig. Han hørte den knirke og pibe i nattevinden. Den måtte tjene til værn mod nedbør eller mod fugleskarn. Der sad jo netop en stor fugl – en ugle med fosforagtigt lysende øjne. Da han nærmede sig, fløj den op og fjernede sig med lange uldne vingeslag.

Som Narkissos gik mellem disse støtter af stirrende ynglinge, mindedes han sit eget billede, således som han havde set det i Pans spejl. Det var atleter, som havde udmærket sig og sejret og nu stod her i malm eller sten til eftertidens beundring. Han bøjede sig ned til fodstykkerne og så de indhugne bogstaver, der samlede sig til prisvindernes navne. Så rettede han sig og betragtede dem selv. De lignede næsten alle hinanden og syntes af en og samme skønne regelmæssige slægt. Han havde også hørt, at først efter tre sejre fik atleten sine egne ansigtstræk. Men legemerne så ud som hans eget. Han gik og granskede bryst- og skuldermuskler og sammenlignede med sig selv. Han spejlede sig første gang i andre unge mænd og følte det svulme i sig selv over at være skabt som disse legemsherskere og sejrherrer.

Han var kommet forbi en lang lav søjlehal og så nu foran sig en ny række malmstøtter, ikke atleter, men spidsskæggede modne mænd. På en terrasse bag dem lå mange små lave søjlehuse på rad. Narkissos bukkede sig ned for at finde indskrifter.

– Anstreng ikke øjnene! sagde pludselig en røst bagved ham. Vent til dagslyset. Står du her, fremmede, og ærgrer dig måske over penge, som du eller dine har måttet bløde til disse straffende malmmænd?

En ung mand var standset ved hans side. Narkissos svarede ham:

– Jeg ved ikke, hvad det er for straffende malmmænd, du taler om.

– Du står foran Zanes-billederne, ven. De støbes for bøder fra alle dem, der overtræder væddekampenes forskrifter. Har

du været i Pelops' lund, eller skal du ikke hen og se på træet?

– Hvilket træ?

– Det hellige, der fletter kransen for vore sejre.

– Jeg kender det ikke, fremmede. Jeg er i Olympia for første gang.

– Så følg med. Jeg længes efter at se, om det bærer rigt i år. Lad os to i fællesskab opsende et ønske om, at det må bære en kvist til din og min isse.

Narkissos betragtede den fremmede. Han var høj som han selv, men adskilligt ældre, kortklædt og barhovedet. Hans hår skinnede ikke af salve, men lå som en tynd mørk skyggehjelm om hovedskallen, og fuldskægget som hjelmens bånd om hans kraftige hage. Månelyset skinnede i de smalle sorte bryn over et par dybtliggende øjne.

– Jeg er lakedaimonieren Leonidas, Anaxandrides' søn, sagde han. Men Narkissos syntes ikke, han havde noget navn at give igen. Tavst gik han bag efter ham, til han standsede foran et træ, der stod enligt og lavstammet, men med mange sølvblinkende grene.

– Hvorfor står det hellige olietræ uden hegn? spurgte Narkissos. Enhver kan jo plyndre det.

Den anden smilede:

– Ja, prøv, enfoldige unge mand. Ved du ikke, at disse hellige kviste skal afskæres af en dreng, der har begge sine forældre i live, med en indviet gylden kniv? Tyvefingre rører ikke dette træ, hvoraf hæderens grene gror over hele Hellas. En krans af disse blade gør selv mederkongens ædelstensfunklende tiara til skamme. Bøj dig for det hellige træ og ønsk som jeg, at det engang må smykke din tinding.

Narkissos fulgte hans eksempel. Han bøjede sig og greb med ærefrygtsfulde hænder om de smalle sølvgrå blade og trykkede dem mod sin pande. Månelyset koglede over deres hoveder. Han tænkte på sin døde moder, han bad til hende og til de guddomme, som boede her på den hellige festplads, og han følte suset fra Kronos-højen fylde sit indre som en viet andagt.

8. Afrodites forgård

Narkissos og den fremmede fjernede sig fra det hellige olietræ.

– Går du nu til Afrodite? spurgte Leonidas.

Narkissos studsede og blev rød.

– Ingen har fortalt mig, at Afrodite har et tempel her.

– Heller ingen har vel fortalt dig, at der også spises og drikkes her?

– Har hun da sit eget hus? spurgte Narkissos.

– Hvor mange mennesker er, har hun altid til huse. Det nytter ikke, at vi hellenere lukker hende ude af helligdommene og anser det for usømmeligt at dyrke hende der. Barbarerne ser så enfoldigt på det hele, at de mener, det ingenlunde er guderne ubehageligt, eftersom jo både svaler, duer og andre dyr uden frygt parrer sig i gudernes huse og i de hellige lunde. Hvad dyr ustraffet tør gøre, må også mennesker kunne tillade sig. Dog synes det mig at være et svagt forsvar for en slet skik. Thi vi mennesker er nu engang ikke dyr.

– Hvor fører du mig da hen, når hun ikke har noget tempel?

– Å, hele natten er jo hendes tempel. Som lakedaimonier dyrker jeg hende ikke overvættes, men en nat skænker jeg hende nu og da. Hun har jo dog sin forgård til alle de andre guders helligdomme.

– Jeg vil hjem og sove, sagde Narkissos.

– Du sover allerbedst i Afrodites forgård, svarede Leonidas. Kom, du skal se de lesbiske piger danse. Eller chioterinderne – de har vinger på deres hvide hæle og druer i deres øjne.

Narkissos rystede på hovedet og sænkede sit blik. Men Leonidas greb hans hånd og trak ham leende med sig. Narkissos så den sidste billedstøttes indlagte øjne kogle gennem månelyset. Det var en ung malmmand, der stod foroverbøjet, som havde han lige slynget sin bold eller et andet kastevåben ind i evigheden og nu stod og stirrede efter målet, den aldrig traf. De kom ud gennem den høje Atlis-mur og ind i fyrrenes harpiksduftende brise. Alting suste omkring dem. Måneskinnet lå og dirrede på jorden i pletter, der af og til samlede sig i fosforagtige blus. Det var at træde i ild. Narkissos følte sit hjerte hamre mod hånden, han trykkede til sit bryst. Han lod sig halvvågen drage med af en sød og kvalm nysgerrighed. Fyrreskoven dyssede ham.

Små rødlige flammer tindrede borte mellem træerne. De hoppede op og ned fra trefødder foran en tresøjlet indgang. Narkissos løftede sit søvndrukne blik og så på gavlspidsen blinke et symbol, han kendte. En rødmalet fallos strakte sine fintbuede linjer op i måneskinnet.

Et øjeblik efter havde Leonidas trukket ham ind i et stort ubestemmeligt rum, der kun var svagt oplyst af standkandelabre, hvis små olieflammer krøb op og ned ad stængerne, som kunne det være ildfluer eller ildorme. Den lumre luft var fyldt af en besynderlig æggende duft, der mindede ham om visse stærke fjeldurter, som han fandt på græsgangene, og hvis krydrede lugt var så vedhængende, at den ikke ville slippe fingrene, hvis han engang havde rørt dem.

Narkissos greb sig til baghovedet for denne døvende stærke lugt. Hans ledsager slap hans hånd og hviskede:

– Her danses ikke mere. Her er bare offertime. Se dig nu om i forgården og vælg efter din smag. Når du har vænnet dig til halvmørket, kan du skelne hvert ansigt. De gæstfrie piger er meget forskellige, men skønne er de allerfleste. Og friskplukkede. Du vil ikke finde et hår på deres arme og ben eller i deres hvide skød. Før du har prøvet her, ved du ikke, hvad elskov er.

– Jeg ved slet ikke – stammede Narkissos.

– Du behøver intet at vide. Giv blot dit offer.

– Hvilket offer?

– Har du ingen offerpenge med, så tag denne – den er ikke for stor til førsteoffer.

Narkissos følte en mønt, en lille tyk og glat klump sølv, blive trykket i sin hånd. Han greb den rådvild mellem sine fingre: Offerpenge? mumlede han.

– Ja, når du finder en af pigerne efter din smag, så kast den i hendes skød. Godnat, og Afrodite være dig huld!

Narkissos stod alene med mønten i sin hånd. Rummet om ham var en labyrint af skygger. De rejste sig, de dukkede sig, de forsvandt. Ansigter blussede frem i blinkene af de små olielamper, der snart blev borte som pustede ud, snart tændte sig påny. Han hørte hvisken gennem natten uden at skelne de enkelte ord, der snart kvaltes i kyssende suk, snart flammede op i høje hvin. Nu og da blev hvinet til en fanfare, et skingrende jubelskrig. Det lød, som én våndede sig i vild smerte, eller som én myrdedes.

Fortumlet famlede han frem i små skridt. Hans fod strejfede skygger, der lå på jorden, eller skygger, der sad oprejst på hug. Han skelnede rækker af unge piger, der ventede. Deres dragter

skinnede. Blomsterkranse lå på deres hår. Armene hang ned i skødet over de korslagte ben. Andre sad med, knæene højt opskudte og hagen hvilende derpå, medens hænderne fattede omkring benene. Øjnene stirrede opspilede eller sløve lige frem for sig. Han syntes, de lignede de indlagte blik på billedstøtterne derude. Nu og da tændtes et øjepar pludseligt i et blink, der ramte ham som et pileskud. Eller to arme strakte sig imod ham, som var det en ydmygtbedende, der anråbte en guddomsmagt. Og guddommen – det var ham.

Narkissos slog blufærdigt blikket ned og gled til side. Af og til stødte han på andre søgende skikkelser, der gik fra pige til pige, bøjede sig ned for at stirre ind i et par øjne eller lugte til et hår som til en blomst. Han hørte dem hviske og kalde og få svar: Klyxo! – Anaxilla, hvor er du? – Glysippe! – Ja, Glysippe er her! – Klyxo venter. – Neandros, er det dig? – Timanthos, kommer du ikke?

Han syntes allerede, han havde vandret en evighed i dette skyggerige. Nu og da klirrede det som af kæder eller raslede som af metal. Og de halvkvalte hvin skar gennem mørket som flagermuseskrig. Afrodites forgård var jo som et Tartaros. Var de gæstfrie piger måske selve dødsseirenerne, der ventede på at knuge livet ud af unge mænd. Hvad ville de ham? Hvad skulle han her? Der var kvalmt som af valmuestank. Olievægerne osede. Og denne lugt, han aldrig havde kendt før. Ikke stinkende som gedernes og dog stærk og pirrende som af en hjord, han ikke havde vogtet eller været iblandt.

Han gned sit pengestykke mellem fingrene og gled fra pige til pige. Han talte til ingen, og ingen sagde noget til ham. Men

øjne vendtes imod ham som fra stumme lurende katte, der kunne springe på ham. Og han flygtede skræmt.

Omsider blev han stående foran en skikkelse, der sad med ansigtet begravet i begge hænder, klædt i mørkt, blodrødt stof og med det tunge sorte hår udslagent ned ad ryggen. Han kunne tro, det var en død, der sad. Den åndede ikke, den bevægede sig ikke. Men fra håret stod en sky af en ukendt og døvende vellugt. Han sænkede sit hoved mer og mer. Duften var stærkere end gedeblads – sødere, men også mere ram. Håret syntes at sitre og bovne, som var det mulm. Han lod sin hånd dale ned mod dette mulm og følte det pludselig under sine fingre, koldt og glat som skindet af en fisk.

Men skikkelsen rørte sig stadig ikke. Den levede måske ikke. Han spilede sine fingre til tryk og fornam hjerneskallens runde form under håret. Så løftede han sin hånd, der holdt sølvklumpen, sænkede den atter langsomt og lod mønten falde ned mellem armene, der støttede det skjulte ansigt.

Han hørte ikke mønten falde i hendes skød. Men nu vidste han, han havde ofret. Og nu ville han skynde sig bort fra Afrodites forgård, denne underlige skyggelabyrint, hvis hvin og mummespil han ikke forstod.

Da var der pludselig en hånd, der greb ham med samme ufejlbarlige sikkerhed som den, hvormed en kat stikker til sit bytte. Denne hånd greb som en klo om hans løndom og klemte, så en stingende smerte strålede ud til alle sider.

Men han skreg ikke. Begge hans knæ huggede i gulvet. Han lå foran den purpurhyllede skikkelse som for en sfinks, der planter sine kløer i det bytte, hun vil fortære; hun satte neglene i hans hjerte, så det gispede. Han lå og stirrede ind i et par

skinnende og unaturlig store øjne, der så ud, som var de pludselig krængede op fra en lang, lang søvn. Hendes mund lignede en bred blodig flænge, læberne gled fra hinanden og tænderne lyste med rovdyrglans:

– Aldrig endnu, hviskede hun i en mundart, der var ham fremmed og klang mere ru end hans egen; aldrig endnu har jeg ventet så længe. Jeg var sovet bort af sorg over, at gudinden havde glemt mig. Men dette sølv vakte mig. Det er tungt og fint – jeg føler, det er lavrisk sølv. Er du en af Athens mænd?

– Nej, stammede Narkissos og krympede sig for ånden fra hendes mund, der havde en glubsk duft af blod og kød.

– Jeg forstår mig på sølv – føl! blev hun ved, greb hans hånd og lagde den på sin ankel. Hans fingre klamrede sig om den og fornam led efter led, sølvring efter sølvring, svære, massive, spændende om et ben, der var glat og rundt, tykkere og trindere at tage på end hans eget. Disse ankelringe – han mindedes, hvad Hermofantos havde fortalt om fremmede folks skikke: hver gang en af gindanernes kvinder elskes af en mand, binder hun en ring af læder omkring anklen, og den, der har de fleste ringe, får også ry for at være den bedste og fortræffeligste kvinde, eftersom hun jo dog er blevet elsket af de fleste mænd. Hermofantos havde talt om en, hvis ben lige til knæene var glatte af tynde smalle ringe.

Narkissos talte sølvringene med sine fingre: der var fem. Den anden ankel var derimod tom, og han følte dens trinde kølige slangeglathed som noget ubehageligt.

– Hvorfor har du så kolde hænder? spurgte hun. Trænger du til varme – kom! Og hun greb begge hans hænder og lagde dem som en skål over hvert af sine bryster. De var varme som et par

solhede frugter. Deres knopper svulmede. Men hans hænder blev ved at være lige kolde. Det var kun at tage på et menneskeligt yver.

Skuffet lod hun hans hænder falde og borede sit ansigt tæt til hans. Men også hans kinder var kolde.

– Underlige menneske, hviskede hun, du er kold som en padde. Hvad vil du i Afrodites forgård, når du er syg og ikke kan blive varm?

Narkissos svarede ikke. Blodet i hans årer krympede sig, alle fibrene i hans legeme krøb sammen. Han kom med ét til at tænke på sin moder, der havde hvilet derude i måneskinnet i ly af Heras træsøjle. Hun var blevet til herinde. Hendes moder havde været en af de gæstfrie piger – hun havde siddet her på hug og ventet, til sølvet faldt i hendes skød – hun havde ofret sig i Afrodites tjeneste og lagt sit livs frugt fra sig – et hjælpeløst og nyfødt lille liv, som ikke elskovsgudinden, men gudernes dronning måtte forbarme sig over.

Han så hende for sig: Hun sad endnu her og ventede. I denne besvangringens halvmørke hule, hvor legeme søgte legeme – dyrisk som i gedernes fold, hvor bukkene brød ind. Og pludselig ækledes alt for ham – den fremmede kvindes ramme ånde, lugten af hendes hår, den kvalmende mælkesødme over hendes trinde fede hud. Ubehaget voksede, da hun tog ham i sin favn og trak ham bagover med sig, ind i skyggen, hvor olielampernes blus ikke sås. Hendes hænder fo'r over hans hud – som et par øgler, syntes han.

Hun greb en lille vindunk og satte for hans mund, men det var en harsk og besk drik, der skyllede ind mellem hans tænder, og den varmede ham ikke.

– Store, kolde dreng, hviskede hun. Hvormed har du fortørnet gudinden? Du er dog mand, kan jeg mærke. Kom dog, kom! Og hun greb om hans hoved og trykkede det ind i sine dybeste løndomme. Han væmmedes blot mere og mere. En kvalmende lugt som af giftige skarntyder slog sammen om hans ansigt. Han rev sig løs og rejste sig ravende op. Og hun slap ham harmfuld over sine spildte kærtegn og sit skøds afmagt.

– Gå! sagde hun skærende. Gå, du stakkel, hvem gudinden har forbandet. Skam dig for den skumbårne! Skynd dig herfra! Men vent! tag dit vanærende offer med dig. Dit sølv ville forpeste mit skød. Afrodite spytter det tilbage i dit ansigt. Gå! Du må høre hjemme mellem satyrer og bukkefødder.

Narkissos stod og skjalv på sine ben. Han vendte hende ryggen for at gå. Som et stenkast følte han sølvklumpen ramme sig. Så vaklede han bort mellem skyggerne. De fleste lamper var slukte. Hvinene og de hviskende ord forstummede. Søvnen pustede gennem rummet. Gulvet var fuldt af liggende. Hist og her lød snorken. Når han på sin famlende gang var ved at snuble over de sovende, vakte det undertrykte, halvvågne skældsord.

9. Væddeløbene

Da han omsider fandt udgangen og atter stod i det frie, rystede han heden og søvnstanken af sig som en ond drøm og stod under himlen og rensede sit indre. Stjernerne var begyndt at dø. Han vendte sig mod morgengryet, der rosenblegt og guldtindrende steg over fyrrehøjderne og fyldte festpladsen med en fejende brise.

Han gik atter derind. Templerne syntes mindre. – Dagen gjorde dem virkelige. Lyset tændte farver op over søjlerne og ind i gavlene. Blåt og rødt fyldte og stribede de tunge lerfarvede masser. Det så ud, som frisk blod var strøget hen over tværbjælkerne og dryppede ned fra tagkanterne. Tagrenden var spækket med rækker af løvehoveder, der syntes levende med opspilede gab og blåfarvede manker. Palmetterne og mæanderslyngene maledes op af morgenrødens, den rosenfingrede dagnings, hænder. Oppe bag de stærktmalede gavlfigurer var der en bund af mørkt himmelblå. På hjørnerne luede gyldne akroterier som lige tændte sole.

Hanegalene skingrede ned over festpladsen. Bag Altis-muren begyndte blå røg at stige fra teltstaden og fra de mange firsidede faste bygninger. Billedstøtterne syntes at miste deres hemmelighedsfulde liv i dagslyset. Solsorter sad og fløjtede på hovedernes drejeskiver. Der hørtes brøl af kvæg, og duer fløj i klaprende buer hen over skatkamrenes små søjlehuse. Tempelgitrene var åbnede, og hvidklædte præster stod med hænderne for blikket og tog varsler af fuglenes flugt. Højt over Altis sejlede Zevs's store vilde ørne; de kredsede om

olympierens tempel og over hans store friluftsalter, som snuste de i sig stanken af offerblodet, der var stænket til hans ære langt ud over den store askedynge.

Narkissos så op og ned ad sig selv og syntes, nattens smudsige mørke endnu hang i hans hænder og klæder. Han gik et stykke op ad Kronions skrænt for at få et overblik over Olympia, der breder sig til alle sider – en stad af telte om Altis' høje helligdomme. Han fik øje på stadions langstrakte dalsænkning på bunden af en rundtløbende vold. Og bag den blinkede Alfeios-flodens smalle vandbælte i det brede, halvt tørlagte leje.

Så gik han hurtigt ned mod strømmen, der allerede søgtes af talrige morgenduelige ynglinge. Som de klædte han sig af og tog sit bad i det friske rindende vand, mens solen luede i hans unge lemmer og funklede i hans strømrislende hår.

Der var ikke længer tid til søvn. Han fandt sin fader oppe og skyndte sig med ham blandt den øvrige sværm til gymnasion og palæstra. Øvelserne var allerede i fuld gang. Der vrimlede af nøgne unge mænd, som havde lagt deres klæder i søjlegangene og nu tumlede sig midt i morgensolen. Nogle hakkede jorden op, andre løb med målesnore og opmålte baner og de enkelte spring. Atleterne fordelte sig efter alderstrin. Overalt i grupperne stod fuldskæggede opsynsmænd med den lange kappe kastet op over venstre skulder og højre bryst nøgent. Med stav og lang vidjekvist greb de ind i øvelserne, rettede og kommanderede, ildnede med tilråb, standsede og gjorde indsigelser. Dryppende af olie tog brydekæmperne livtag, greb hinanden om håndleddene og vuggede muskelstyrken i ligevægtig spænding. Nævefægtere parerede udfald med deres

remomvundne hænder. Springere sprang med svingvægte i hænderne; armene suste frem og tilbage, og håndvægtene gav tilløbet og selve springet stærkere fart.

Alle søjlegangene fyldtes af tilskuere, der højlydt gjorde deres bemærkninger om øvelserne og de kæmpende. I krogene lå mænd og spillede terninger og slog til væds. Udbruddene krydsedes i luften: O ve, der fik jeg en chier! – Du er snydeheldig: det er anden gang i tre kast du slår en koer.

Narkissos vovede sig ikke frem på palæstraen, men med store åbne øjne stod han og slugte bevægelserne og bed mærke i kneb og finesser, han ikke kendte. Også hans fader, der kun havde ringe skole, stod og lærte og indprentede sig, hvad han så, og fortrød, at så mange år var gået, siden han havde været i Olympia, og at han ikke havde kunnet give sønnen en mere regelret undervisning.

... Solen stod højt på himlen, og strømmen begyndte at gå mod Altis. Festlegene skulle indvies med væddekamp mellem signalblæserne. Porten ind til festpladsen var næsten ufremkommelig. Indenfor ragede de lange lige, guldblanke salpinxer op over mængden. De smældede deres høje skingrende malmskrig op mod den blå himmel. Og som ekko lød fra Hippodamejas grav og fra Pelops' lund, fra stadion, fra Zevs-altret og fra Kronos-højen tilsvar af andre trompeter, hvis afstand kunne skelnes på klangens heftigere eller svagere skrald. Hele festpladsen var fyldt. Tæt op til murene, ind under alle træer og på alle tempeltrin stod hellenerne og lyttede. Trompeternes vekselsang steg til høje hvide skrig, der syntes at smelte op i selve den hede sol, og dalede til dumpe brøl, der syntes at klage fra rovdyrlunger. I pauserne hørte man

væddeløbshestene vrinske. Tilsidst forenede alle blæserne sig til en fælles fanfare, mangestemmig brusende, en hyldest til stedets guder, et olympieion i stærke støn, der fik alle tilhørerne til at bæve – som under et anslag af selve de jordskælvstoner, der boede i grundens klippeblokke til Zevs's helligdom og i tidernes løb så ofte havde rystet hele festpladsen og fået søjletromlerne til at rulle som en stabel mønter, der vælter.

Nu ordnede atleterne sig for efter folk og stammer at opstille sig om Zevs's mægtige alter. Okserne stod allerede i aske til knæene og brølede i forudfølelse af deres skæbne. Thi stedet lugtede af bål og brand og århundreders ofringer. Præsterne smøgede deres hvide kapper op. Deres medhjælpere hang langs dyrenes sider og vred i deres horn for at få struben vendt op mod solen. Ilden på altret duftede svedent af håret, der skares fra offerdyrets pande og kastedes i luerne. Og når de tunge brede knive i et huggende snit dreves tværs over dyrets hals, sprøjtede blodet sort og plaskende som mudrede kilder i solen og pøsede ud i den store askedynge. Kroppene væltede omkuld og begravedes halvt. Men de uhyre muler åbnedes, gabet vristedes op, og kniven rispede tungen frem af svælget – hed og ru og endnu krummet af det sidste dødsbrøl.

Atleterne trådte frem til de blodige pøle og stak deres højre i den lunkne strøm. De rakte den mod altret og svor ved Zevs Horkios at være i deres ret til at deltage i legene og at ville kæmpe redeligt og uden svig. Række efter række trådte til og marcherede bort efter aflagt ed. Så gik de til de eleiske dommere for at lade sig prøve: om herkomst var hellensk, om byrd var fri, og om ingen blodskyld klæbede ved dem. Lakedaimonierne kom marcherende med fløjter i spidsen og

med taktfast gungrende fodslag. Der kom også et optog af væddeløbere i fuld rustning. Harniskerne klirrede over deres hofter, benskinnerne raslede forbi hinanden, og fra de runde skjoldes rande lød en uophørlig kimen af sølvklingre bjælder.

Endnu en sidste prøve var forbeholdt de hårdføre. De gik til Pelops' ældgamle gravhøj, der lå mellem susende fyrrer. De klædte sig nøgne, og to og to stillede sig op modvendt med ansigtet hver til sin side, og med svøber begyndte de at piske hinandens rygge, indtil blodet stænkede under snærten og hvert hug fik de røde dråber til at regne over heltens jord.

Festspillene begyndte.

Narkissos havde af sølvurnen trukket lod til væddeløbet – den eneste leg, hvori han dristede sig til at deltage.

Udholdenhedsløbet gjaldt tolv gange stadiet frem og tilbage. Da han stod på rendebanen, der strakte sig lang og flad mellem de menneskefyldte skrænter, og på det givne signal satte i fart ad den lige linje for monotont at bøje om målstøtterne og blot blive ved, til slutsignalet lød fra trompeten, syntes han i det samme, at løbet var både lettere og sværere, end han havde tænkt sig. Over så flad og uhindret bane havde han aldrig før løbet. Foden fo'r over slet intet, ingen sten lurede på, at han skulle snuble, intet fald i terrænet udæskede hans øje. Det blev søvndyssende ensformigt således at sparke fod for fod, sikker på altid at træde sandets faste og trygge grund. Han kunne godt lukke øjnene, så ligetil var fodens bevægelse.

Luften suste regelmæssigt i hans bryst. Armene kastede sig taktfast med bøjede albuer frem og tilbage. Benene skridtede ud i samme spændvidde hele tiden. Han vidste, at det vigtigste var ikke at sætte farten for stærkt op straks for så siden at

slappes, men at bevare samme hastighedsrytme fra først til sidst. Derfor så han med ro flere af kampfællerne ile foran sig og trøstede sig med, at den fremskyndede fart snart af sig selv ville sagtne og afløses af en slappelse, der ville hævne sig.

Med halvlukte øjne fortsatte han da i samme jævne spændkraft; han havde talt de to gange seks stadier og så ved at slå øjnene op til sin forbavselse, at endnu ingen af dem, der var forud for ham, syntes at sakke bagud. Skulle han sætte farten op, spurgte han sig selv. Nej, besluttede han; jeg løber med samme velberegnede spændkraft til ende. Sejrer jeg ikke således, må jeg opgive det, thi jeg vil ikke sprænge hverken hjerte eller mellemgulv.

I de sidste omgange mærkede han med tilfredsstillelse, at han vandt ind på sine forgængere. Han tog dem en for en, til han var forrest. Men kun det halve af stadiet fra målet hørte han pludselig en hvæsende prusten bagved sig, som af en tyr, der kom trampende i galop. Skridtene lød rappere og rappere, og nogle øjeblikke efter skød en løber ham så tæt forbi, at han følte hans skoldende ånde strejfe sin kind.

Narkissos lod sig ikke smitte af den rasende hast, men holdt sit fodslag, og hans kampfælle nåede målsøjlen adskillige fod tidligere end han selv. Bifaldsklap hilste ham, men Narkissos løb det sidste stykke af banen nøjagtigt, som han havde løbet hele tiden. Sejrherrens ansigt var blodskudt selv i det hvide af øjnene, hans sider gispede, så alle ribben trådte frem. Herolden opråbte til klangen af fanfarer hans navn og fødeby. Han var eleer, blev svøbt i mange tæpper af sine stolte landsmænd. Brystet gik op og ned under svøbene som på en syg.

Evfranor ventede sin søn og lagde kappen over hans skuldre med faderlig ømhed:

– Du løb som den klogeste af alle, min søn, sagde han. Jeg sad ved siden af lakedaimonieren Leonidas, Anaxandrides' søn, der sagde: Denne unge mand løber alt for godt til en rendebane. Han må kunne løbe over Taygetos-bjerget uden at standse. – Der skreg en krage lige i det øjeblik, du nåede målet, tilføjede han, betænkelig for den ros, han havde ofret på sin søn: Forresten løb du nok rigtig skidt, set fra en guds synspunkt. Hermes har ikke lånt dine hæle sine vinger.

Narkissos overværede de spartanske jomfruers væddeløb til Heras ære, mindre af nysgerrighed end af en slags foragt. Mange mænd tænkte som han og fandt det formasteligt af kvinder at vove offentlig optræden. De gifte kvinder turde slet ikke give møde – Demeters præstinde alene undtagen. Konerne kunne strides hjemme med deres tunger, for den slags væddekampe skabtes ingen festspil. Og unge piger mødte kun op fra det mandhaftige Sparta, hvor selv kvinderne øvedes i tugt og i savn. Mange af de unge atleter fandt det under deres værdighed at se pigebørn optræde. De hørte dog bedst hjemme i Afrodites forgård, i halvmørket før søvnen, og de kunne da heldigvis heller ikke kappes med mænd, men alene med deres eget flove køn.

Han trak på smilebåndet, da han så de sekstenårige piger træde an i rendebanen. Kapperne faldt fra de skrå skuldre, og man så dem stå i deres små rynkede stumpskjorter, med højre bryst blottet, bararmede og barbenede og med håret ringlende sig halvlangt ned om de smalle nakker. Deres hud var ikke brunet og garvet som atleternes, men matgul og glittet – måske

var også de plukkede som glædespigerne i Afrodites forhave. Men deres vækst var ikke skøn. Deres idræt prægede den. Også mandlige løbere fik jo smallere skuldre og tykkere ben, modsat nævefægterne; fuldt harmonisk formedes legemet jo kun gennem femkamp, der parrede smidighed med styrke. Men fra selve naturens hånd var pigerne lavbenede som en slags høns. Lårene altfor trinde, knæene for glatte og gnidrede for tæt mod hinanden; skinnebenene for korte, anklerne uden bygning og fødderne for flade og buttede. Set med atleter til sammenligning var de det *grimme* køn, thi de ejede intet af ynglingelegemets spændstige og markerede elegance. Som de stod der og satte sålerne ligefrem og opad hinanden, var der intet rytmesving i deres linjer – de lignede store lavstammede dukker.

Da de løb, var der langt større forskel blandt dem end blandt mænd. Hver især syntes kun at kile af, alt hvad sener og muskler kunne strække. De spredte sig over banen, som var det får, der løb. De holdt sig ikke i samme linje og beregnede ikke de skarpeste og korteste kurver og sving. Nogle skød frem i hæsblæsende fart med altfor hastigt fodskifte og altfor arbejdende albuer. Inden længe lå de alle vidt fra hinanden. Men de forreste trættedes hurtigt, deres løb blev trippende og stakåndet, og efterløberne indhentede dem. I sidste omgang var den oprindelig bageste ene om at løbe støt og uanfægtet. Narkissos indrømmede, at hun løb efter hans hoved – med fastholdt rytme fra først til sidst og med en overlegen besindighed i viljen, der lovede sejr. Ingen af de andre nåede da heller at tage hende i opløbet. De var alle begyndt med en

hidsighed, der faldt af. Med sine lange stærke benkast nåede hun målet, og herolden forkyndte hendes navn.

Narkissos troede knap sine øren, da han hørte det: Nikarete, Kleombrotos' datter fra Sparta. Han blev rød, rejste sig og gik uafvidende ned imod stedet, hvor hun stod. Hans moder lignede hun sikkert ikke. Thi fra faderen vidste han, hvor spæd og fin hun havde været, en hvid lille vandrende blomst over jorden. Men denne Nikarete lignede snarere en hærdet dreng. Han så med en egen tilfredshed, at hendes ben var slanke og spændstige, ja, at endog hendes tær var længere end de andres buttede.

Pludselig ramte hans blik hendes øjne. Han så ikke, at hun blussede – endnu stærkere end efter løbet. Han så kun det forunderlig skinnende hvide i øjeæblet, men gled udenom selve blikket som for et solblink.

Så vendte han hende ryggen og gik. Hvad var en lakedaimonisk pige mod de talløse skønne og herlige atleter, der myldrede om ham til alle sider?

10. Barbarerne

Festdagene gled som gyldne og berusende drømme for Narkissos.

Synet af øvelserne og af selve de højtidsfulde væddekampe skaffede ham ideligt skiftende skønhedsglæder og gav ham indvielsen i menneskeskikkelsens hele smidige og rige mekanik: muskelspillenes glidende glans, bevægelsernes lynsnare finhed, lemmernes olieblanke udfoldelse, blikkenes stærke rådsnarhed.

Alt gav ham stof til sammenligning og selvbetragtning. Men når han rigtig ville gøre sig rede for det hele system af herlige organer, hvoraf også hans eget legeme bestod, gik han til de nøgne statuer, der ganske vist stod afdøde og urokkelige og ikke længer kunne røre hverken hånd eller fod, men hvor hvert ledemod og muskelsvulm var støbt eller mejslet i forunderlig evigvarende fasthed.

Fra Afrodites forgård holdt han sig fjern. Hver aften så han unge mænd gå bort mellem fyrretræerne, kransede med myrter om de salvede lokker eller med roser i hånden. De lo og strålede af vin og hviskede tvetydige historier til hinanden.

Derimod fulgte han med faderen til stævner, hvor rhapsoder stod frem og fremsagde sange af Iliaden og Odysseen eller de hesiodske digte. Festugen blev en skolegang, hvor han fik at høre meget af alt det, hans unge sind tørstede efter. Fløjtespil og chitara-leg forkortede hviletimerne med gyldne akkorder og sødthulkende toner. Når firspandsvognene med blinkende hjul og dansende hestehove kørte over festpladsen til hippodromen,

jublede tilskuermængden og kastede blomster over de knejsende manker. Hver dag randt op som en ny lykke fra guderne.

Evfranor traf også sin gæsteven Hermofantos. Som æresgæst boede han i Leonidaion sammen med fornemme festgesandter. Hvor han gik og stod, havde han tilhørere om sig. Alle ville øse af hans livserfaring og høre et råd af hans lægevisdom. Men på lægemidler troede han lidet. Naturen bør være sin egen læge. Mådehold og luft og sol og vand var de lægedomme, han anbefalede. Men først og sidst den styrke, der ligger i et modigt og virksomt sind. Tungsind er en snigsot, lediggang undergraver livet. Legemet er et skrøbeligt dække, der afspejler alle de genvordigheder, hvormed sjælen tumler. Sygdom skyldes først og fremmest et sygt sind. Dræb de orme, der gnaver dine indvolde!

Hermofantos lo, når han fortalte om de orakelkure, han havde truffet på sin vej. Der var folk, som lagde sig til at sove i templet om natten for at opnå et drømmeorakel. Var guden den syge nådig, så åbenbarede han den sovende lægemidlet, han skulle bruge. Men ingen kommer sovende til lykke eller lægedom, plejede han at sige: lægedom er snarere noget, man kan gå sig til. Nøjsomhed er det bedste lægeråd, der gives. Jeg tager ti dareiker derfor; men de penge spares let igen, thi diæten er den billigst mulige. Helst bør en regelmæssig levemåde forenes med et uregelmæssigt, altid omskifteligt liv. Den, der kan, bør ikke bo to nætter under samme tag. Verdens kreds er fuld af vidundere. Jo nøjsommere din mave er, desto forslugnere din sjæl. Jo mere jeg ser, des mere tørster jeg efter det, jeg ikke har set. Jeg må dog skynde mig, inden jeg skal ned

til Hades, med at samle næring til at kunne forlyste mig selv og mine medskygger, når solen ikke længer skinner på os.

Narkissos fulgte Hermofantos så ofte, det lod sig gøre. Især hen under aften, når han gik op på Kronos-højen for at kunne overskue festpladsen og hele dens brogede ramme. Han lejrede sig med sine tilhørere under et træ. Og skønt deres spørgsmål ofte var besynderlige og overraskende, lod han det sjældent skorte på svar. Med sin skarpe videtrang havde han overalt på sine vandringer lyttet, set og spurgt, og alt, hvad han havde tilegnet sig, levede i ham.

Uudtømmelige var hans iagttagelser af alskens fremmede og eventyrlige folkeslag. Narkissos sad himmelfalden og hørte efter. Han måtte igen høre om den sjældne solens kilde, Hermofantos havde gæstet.

– Ja sandelig, tilføjede han, jeg har endog i Æthiopien siddet til bords ved selve solens bord. Det er så stort som en hel eng. Engen ligger udenfor byen og er hver morgen dækket op med kogt kød af alskens gode og spiselige dyr. Æthioperne lægger hver nat, hver efter sin tur, kødet ud på engen som på en dug, og når solen står op, er gildebordet dækket, og hver gæst, der kommer, har lov at gøre sig til gode efter sit hjertes begær. Det kalder de Solens Bord, og de foregiver, at det er Jorden selv, som har dækket det med kødet af sine egne dyr. Men de spiser rigtignok kødet af mange dyr, vi hellenere ikke er vant til at fortære. Der er endogså folkeslag, der lig aber fanger deres egne lus og spiser dem. I Libyen, når en kvinde bides af en lus, fanger hun den og bider den igen, hvorefter hun kaster den bort.

– Er det sandt, o Hermofantos, at der gives folk, som ikke regner kyskheden for et gode blandt deres kvinder?

– Ja vist, svarede Hermofantos: Hvad vi hellenere kalder blufærdighed og sømmelighed, regner andre folk for uanstændigt. Hos det folk nasamonerne lader bruden sig besove i brudenatten af alle gæsterne efter tur for derved af hver at opnå en gave, han har bragt med til hende. Der findes folkeslag, hvor mænd og kvinder har samleje i fællesskab. Når et barn fødes og vokser til, forsamler mændene sig hver tredje måned og udlægger ham som fader, hvem barnet ligner mest. Der er et folk, krestonaïerne, hvor hver mand har en mængde kvinder, der efter hans død slås om, hvem han har elsket højest. Det er vennernes pligt at udfinde, hvem det er, og hende viser de den hæder højtideligt at bringe hende til mandens grav og ofre hende og begrave hende med manden, hvorimod de andre kvinder skammer sig og sørger over ikke at være den sejrende.

… Én ting blev tilhørerne aldrig trætte af at spørge og høre om: Arvefjenden, de ventede, skulle komme fra østen. Hinsides havet rugede faren som en tyk skymur, hvorfra uvejret ville drage op og formørke himlen.

– Perserne, sagde Hermofantos, har allerede længe været iblandt os. Den, som gemmer en dareik hos sig, har allerede fjenden i sit hus. Der gives desværre hellenske stammer, som alt har skatkamret fuldt af persisk guld. Og så ofte jeg hører mederfuglen gale ved morgenens komme, vågner jeg og ønsker: Guderne fri os for den persiske landeplage. Den ligger allerede ved Hellesponten og stirrer grådigt mod vore kyster. De ioniske er han alt herre over. Forræderiet er hans forbundsfælle. Guldet er hans onde sæd. Den dag er ikke fjern, da perserne er over os

som en græshoppesværm, der hærger vore marker og lægger vore helligdomme i grus. De har en eneste forfærdelig gud, som sluger alle andre. De er ikke som ægypterne, der regner ilden for et dyr, et glubende og levende uhyre, der ustandseligt begærer at mætte sig og derfor æder alt, hvad den støder på; har dette rovdyr mæsket sig med æde, så dør det tilligemed sit bytte, og vi andre ser kun de svedne spor, hvor den har ligget og fortæret sin føde. Ikke således med perserne. De dyrker ilden som deres eneste gud. De bærer deres gud frem på en uhyre skål. Og så hellig er denne gud, at de end ikke tør besmitte den ved at kaste døde legemer for den. De håner og hader os hellenere, når vi giver ilden vore lig at fortære. Nej, persernes gud nærer sig af andre folks guder. Om de kom hid til Olympia, ville de lade deres ildgud sluge hver gud, de fandt, ja selve olympieren ville ikke være dem hellig. Vi ofrer på hans alter vore køer og får, men perserne nøjes end ikke med mennesker – de vil frydes over at se vore gudebilleder gå op i de grådige luer.

… Nogle af tilhørerne havde dog også hørt perserne berømme for retsindighed og andre dyder.

– Ja, svarede Hermofantos: med to sikre ting øver de deres dyd – med det altbesejrende guld og med den altbetvingende svøbe. Er svøben en dyd, da er de Jordens dydigste folk. Har perserne ikke mange guder at bøje sig for, så har de til gengæld tyrannernes tyran at krumme ryg for. Guderne har dog skænket os hellenere den frihed, at vi anser det for usømmeligt at tage mod pisk og at knæle for en, der selv kun er et menneske. Priset være Zevs opnåede jeg aldrig den gunst at få storkongen at skue, fordi jeg ikke ville kaste mig på mit åsyn. Han er forøvrigt omgivet af svøbebærere så tæt som en kube af bier. Hans ry er

at sprede rædsel omkring sig. Hans retsindighed giver sig til kende i de omhyggelige straffe, han udpønser. Det er ham ikke nok at dræbe og henrette – det gælder om opfindsomhed i kunsten at pine. Perserne slår ikke hovedet af en misdæder med et sværd, men skærer det langsomt af med en ragekniv. Nogle fyldes med tyreblod, til maven brister. Andre steges lig æbler i glødende aske. Eller hvad mener I om at blive levende flået og få sin bælg spilet ud i solen over tynde pinde til glæde for den nærmeste familie? Eller om at blive klemt inde mellem to trug, så kun hovedet rager frem, for at det besmurt med honning kan tjene til lokkemad for hvepse og andre broddede insekter? Eller at få øjenlågene skåret af og synet brændt ud af solen? Sligt er ingenlunde alene bøddelens sag. Selve storkongen finder behag i at øve skarprettertjeneste. Har I ikke hørt om kong Kambyses, der fortørnedes på sin egen kødelige søster, at hun vovede at græde medlidende tårer over sin ulykkeligt omkomne broder Smerdis, hvorledes han væltede hende omkuld på jorden og trådte hende ihjel med sine fødder? Ja, så vidt gik samme kong Kambyses, at han i Ægypten lod Amasis' mumie bryde op og tage frem af kisten og blottede den af dens lighylster og lod sine svøbebærere piske den dødes gravlagte lemmer. Vent jer endnu værre og skammeligere ting af perserne, om I, mine landsmænd, ikke spytter på deres guld og nægter at tage derimod.

11. I Artemis' lund

Narkissos fulgte Hermofantos' opfordring til at løbe. Han løb langs Alfeios, og han løb op på højderne, hvorfra han kunne se vidt ud over den brede, side dal, hvor floden blinkede som en stålorm bort mellem bakkerne.

Hans skarpe øje opdagede en bonde, der gik og pløjede bakkesiden og drev på hestene med høje skrig, mens plovfuren fulgtes af tvende kvinder. Den ene var klædt i stærke farver og gik og greb i sit røde forklæde og strøede sæden i den vendte muld. Den anden gik bagefter med en lille rive og skørnede jorden ud over kornet – dermed var muldens skød befrugtet.

Narkissos lod sit blik sværve ud over festpladsen til højene mod nord, bag hvilke Erymanthos-bjerget stak sit nøgne hoved frem over de lavere lergule eller grøntbevoksede kamme. Mod øst og sydøst lå højderyg bag højderyg blånende helt ned til Taygetos. Var noget så herligt som at løbe bort over alle disse højder, ustandset at ile mod et bestemt mål, at overvinde alle hindringer og bringe bud om en optrækkende fare? Ikke at kredse dernede på den lille legetøjsbane som en dreng blandt andre drenge for at nå et ligegyldigt mål. Nej, at løbe Peloponnes igennem fra hav til hav, at melde en sejr eller varsko en ulykke!

Han fortabte sig i tanken og så ned for sig. Jorden var bevokset af violette tidsler og af grønne, skøntskårne akanthos, der ligesom hamrede deres metalblade fladt henover jorden. En høj sølvgrå døvnælde med store gule hjelmblomster – duftende af mjød som den, de drak dernede i tempelbyen – groede

mellem brombærranker og solsvedne ris. Han lagde sig ned og kastede blikket op i det dybe blå og tænkte på den rige, sære verden, han havde hørt om, men endnu ikke kendte: Argos og Mykene, Athen og Delfi – over Delos til Milet og uendeligt mod øst til selve storkongens gyldne memnonsborg…

… Sidste dag rejste han sig før solen og gik op over Kronos-højen. Duggen drev som regnperler over mosset, der groede under fyrretræerne. Deres susen ildnede ham til en styrkeprøve. Han ville løbe i retning af Erymanthos og først vende om, når solen stod på sin middagshøjde.

Han gav sig straks til at løbe. Han var barhovedet og havde sin tyndeste chiton på. Den stigende sol bagte på hans unge hoved og krummede håret som hyacintens blomsterspåner. Han havde solen i ryggen og løb bestandig mod nord, snart i skyggen af en fjeldside, snart på bunden af et udtørret bækkeleje, snart mellem fyrretræer, hvis harpiks-em var at ånde som en styrkedrik. Fra hvert højdepunkt tog han sigte på det næste, hans øje valgte fuglesikkert linjen, han havde at følge, og Erymanthos' nøgne hovedskal lå stadig bagved som målsøjlen, han skulle nå.

Ikke ofte mødte han mennesker. Alle fribårne mænd var i Olympia, og kun trælle røgtede dalfurernes marker og drev om med hjorderne. De standsede krumrygget og missede, når de så denne løber komme springende, glinsende af sved over hele kroppen, så chitonen var våd som en eneste klæbende plet. Narkissos skiftede kun korte ord med dem og bad en enkelt gang om en drik gedemælk. De spurgte om grunden til hans hast, om der var udbrudt krig, eller om han forfulgte nogen.

Han lo og svarede: Artemis! De lo igen og pegede forud og sagde: Hun har langt forspring.

Han var bestandig kommet højere til vejrs, og solen fulgte ham i ryggen. Men han nærmede sig Erymanthos-bjergkammen. Vejen gik over gullig kalkgrund, hvor intet groede. Der var ingen skygge mere, og sveden drev af hans nakke. Struben begyndte at brænde og tindingerne at hamre. Alt foran ham lå hen i et afsvedet øde. Han krængede chitonen op over hovedet og blev ved. Det svalede nakke og isse, men inden længe stak solen svovlet også gennem dette læ. Blodet kogte i hans pande. Det flimrede for hans øjne, og han følte sig nær ved at styrte. Men her var det umuligt at standse. Lagde han sig på den golde kalkgrund, ville solen tørre ham ud som et vissent strå, og han ville ikke rejse sig mere.

Han sendte et ønske til den jomfruelige Artemis, at hun skulle komme ham i møde med sine hjorte og give ham skygge under deres side. Hans knæ slappedes, han orkede ikke længer at løbe. Med tunge lemmer og svulne ankler arbejdede han sig opad og stod pludselig og så ned i en dyb skyggefuld dal foran sig.

Var det Artemis selv, der smuttede bort dernede, og hvis hvide lemmer forsvandt i en dunkelgrøn cypresselund? Eller var det Herakles, der forfulgte det erymanthiske vildsvin? Højtgøende kom en hund ham i møde. Dens glam blev til logren, da han nærmede sig. Den var stridhåret som en ulv, og en lang rød tunge hang den ud mellem de bidske tænder. Da han bøjede sig og klappede den, slikkede den hans hånd.

Dette kærtegn bragte ham en velgørende svaling. Blodet holdt op at brænde i hans årer. Han mærkede allerede

åndepustet fra cypresserne, og snart efter stod han i deres skygge. Han gik rundt om lunden. Stammerne og deres løv dannede en uigennemtrængelig mur, forneden filtret af buske, der krøb ind under de ældgamle træer. Hunden fulgte ham og ville ikke selv ind i det sorte gemme. Helligdommen var utilgængelig; thi da han endelig fandt tilgangen, var den spærret af en høj snæver gitterport uden dør og uden lås. Tremmeværket rejste sig som irgrønne lanser, der i stedet for spidser bar små segle eller halvmåner. Heller ikke bag gitret syntes nogen vej, kun en lukket løvvæg, strittende af enebær og taks.

En vidunderlig kølighed vældede ud fra dette lukke – et næsten isnende favntag af luft, gennemrislet af usynlige kilders sølvstrengespil.

Pludselig hørte han nogle korte fløjtetriller. Var det en fugl, der lokkede i helligdommen? Hunden svarede med en piben, fløjtet gentoges, og den forsvandt ind under den grønne mur ad et hul, der straks lukkede sig efter den.

Det måtte være Artemis' viede lund, hvor ingen dødelig turde sætte sin fod. Sæt, hun selv færdedes derinde. Hendes hund var jo vendt tilbage til det øvrige kobbel. Når han stirrede ind i det sortgrønne krat, troede han at se ildrøde øjne gnistre og hårene stritte på skarpryggede vildsvin. Taksen stod som tykke sorte søjler. Helt nederst var der buske, der lignede pindsvin, rullede sammen som kugler. Alt løvet vendte nåle ud mod besøgeren. Artemis ville sende sine pile gennem gitret – var det ikke et kogger, der hang inde i vildnisset? Eller det erymanthiske vildsvin ville bryde frem og straffe urostifteren ved at flænge hans ben med sine krumme hvidgule tænder?

Men Narkissos var hed og nyfigen. Han smilede ad sin egen indbildning. Her var sikkert ingen Artemis, så lidt som der havde været nogen Pan hjemme ved libellernes sø. Disse hellige lunde rugede blot over deres egen stilhed. Kun overtroens rædsel gjorde dem utilgængelige. Ét var han vis på at finde derinde: en kilde, der kunne læske hans tørst. Han ville ind i køligheden, krænge sin chiton af sig og bade sig i løvsuset.

Med et par hastige tag entrede han op ad gitterlanserne, svang sig over halvmånerne og lod sig glide til jorden. Helligbrøden var begået, men hverken vildsvin eller hunde styrtede frem for at sønderrive ham. Træerne duftede velkommen imod ham, og ind mellem grenene åbnede sig en lønsti, der ikke kunne ses udefra, og som heller ikke var trådt af nogen fod, men kun betegnet af gamle koggere, der sad fastnaglede højt oppe i løvet, grønne af gammelt mos. Hist og her sad endogså en pil med den fine bronzespids irret fast i rynket bark. Artemis, Artemis! hviskede han: Er du her usynlig, så vær mig nådig. Jeg lover dig det første bytte, mit spyd nedlægger til din ære.

Han gik frem gennem tykningen. Frønnede stager stod plantet med spidsen i den mossede jord, grønne som groede af selve stedet. En ældgammel bue syntes skåret af cypressen, hvorpå den hang.

Pludselig stod han i det frie, midt i solen, foran et alter, hvis flade var dækket af kogler, der var regnet ned fra træerne. Han hørte en klukkende lyd. Ja, der randt selve kilden. Erymanthos-flodens kilde, sølvklar og tyndstrålet af et mosset hjortehoved ned i en firkantet vandskål, der sivede bort i grunden. Og foran sin kilde sad Artemis selv.

Artemis, Artemis! Der var guder til. Han *så* hende. Det var Artemis selv, han så.

Så lydløst var han trådt på mossets puder, at end ikke hunden ved hendes fødder havde mærket det. Den lå med snuden på de strakte forpoter og sov. Firbenene krøb frem i solen nær dens side, som havde den været af sten. Men Artemis sad på den lille stenbænk ved kilden. Sandalerne havde hun løst af sine solbrændte fødder og kastet dem i mosset. Hun holdt den ene fod frem under kildestrålen og gned den med sine bronzebrune hænder. Vandet skyllede over vristen og vaskede støvet bort; men sandalens mærker sad om den endnu, og de steder, den havde skærmet, var lyse, så det så ud, som bar hun en sko af skinnende hvidt skind; op over den brune vrist lå remmenes aftryk som en flettet brobue af hvidt. Da hun havde tvættet begge fødder, så vandet sad som en perlende dug i hælens sarte net af lyserøde rynker, plantede hun dem i mosset, højt opkiltret til knæene, så løste hun sit bælte, der var bredt og af gulbrunt hjorteskind, kastede det på altret og greb i sin støvgrå chiton for at smyge den af sig.

Narkissos hjerte hamrede. Følelsen af helligbrøde lamslog ham. Han var brudt ind i hendes hegn, havde krænket stedet, der alene måtte betrædes af hendes jomfruelige fod. Nu skulle han se den kyske gudinde nøgen. Om et øjeblik ville hun opdage ham, rejse sig i gnistrende vrede og lade sine hunde sønderrive ham.

Knuget af blu sank han i knæ og skjulte ansigtet i sine hænder. Han strakte ikke håndfladerne afværgende ud, han dækkede sit blik mod det lyn, der ville blinde ham i næste nu.

Men han ramtes ikke af lynet og blev ikke sønderrevet af hunde. Han hørte kun et kort lille glam og følte en slikkende tunge på sine hænder. Artemis udstødte intet skrig. Men af den bølge, der opstod i det indelukkede solhav, fornam han, at hun lynsnart havde rejst sig. Imellem sine fingre skimtede han hendes lange spændstige lægge. De hvide sandalspor på fødderne blev røde, som mærkede de hans blik. Chitonen sank forkrøllet ned foran hendes skød. Højere turde han ikke løfte synet. Han ventede at føle sine formastelige øjne svides bort af luen fra hendes fortørnede blik.

– Narkissos! Narkissos, er det dig, Narkissos, Evfranors søn, vær hilset! sagde pludselig en ung pigestemme. Men er du også kommet samme vej som jeg? Så rejs dig dog, Narkissos! Du tager da vel ikke en lakedaimonisk pige for Artemis selv? Rejs dig og lad os slutte venskab.

Forbavset så han op. Gudinden viste sig, ansigt til ansigt, at være en purung pige med et hoved næsten som en drengs. Det halvlange rødblonde hår hang udslagent om de brune kinder. Hånden skyggede for de store blommeblå øjne.

– Er du også kommet her for at ofre? spurgte hun igen, og et smil blottede de hvide, lige tænder. Men du vandt jo ingen oliegren. Dog, jeg deler gerne min krans med dig, Narkissos.

– Kender du mig? stammede han.

– Ja, endogså fra før du løb. Du burde have haft prisen, Narkissos.

– Men hvem er da du? spurgte Narkissos, der stadig lå på knæ.

– Det må du da vide, svarede hun. Du kom jo ned til mig, da jeg havde sejret.

Med ét kendte han hende: Nikarete, hviskede det ud af ham. – Nikarete, Kleombrotos' datter.

– Ja, er der nogen anden Nikarete, der har sejret i denne olympiade i pigernes væddeløb? Du husker mig og er dog daglig gået mig forbi uden at hilse mig med et eneste blik. Du ænser kun dit eget køn … Men jeg er ikke som du, tilføjede hun og lod hånden synke, så øjnene viste sig i deres hele strålende glans. Gid jeg kunne rejse din skønhed en billedstøtte på Olympias festplads eller her i Artemis' hellige lund.

Narkissos slog øjnene ned som for smædeord. Hans ansigt blev kobberrødt, han dirrede af harme og svarede lavmælt:

– Vogt dig for at håne mig med din ildelydende smiger. Hvis nu Artemis hørte dig og tog hævn derfor!

– Ja vist skal hun høre mig, sagde hun frimodigt. Rejs dig, og hør du selv! Du har en cikade i dit hår – vil du også have min? Skal vi ofre sammen, Narkissos?

Hun tog med begge sine varme hænder om hans hoved og løftede det til vejrs. Hun var stærk og drog ham virkelig op. Han ærgrede sig over det nærgående tag og fæstede sig ved duften fra hendes unge solkrydrede legeme. Disse kvinder, tænkte han for at gøre sig hård, lugter altid af ged. Men hun kom ham i forkøbet, da han ville rive sig løs, og greb om hans hår.

– Har du en kniv hos dig? spurgte hun. Ikke? Det er skade. Jeg ville skære en lok fra din og min pande og binde dem sammen og lægge dem som offergave på gudindens bord. Men er du ikke jæger, Narkissos? Hvorfor bringer du ikke den vilde stengeds horn? Så vidt jeg ser, har du ikke andet end din skjorte, og den ville ikke være en sømmelig gave. Jeg derimod vil ophænge begge mine sandaler her på dette spyd og gå hjem til

fods. Og så her mit bælte. Det er endnu aldrig løst af nogen mand, derfor vier jeg det til den kyske og jomfruelige Artemis.

Narkissos ville gå sin vej. Men hans blik faldt på bæltet, der smidigt og blødt som en af strøget slangeham eller snarere som en strimmel pigehud lå på det mosgrønne alterbord. Det var helt beskrevet med mange bogstaver. Skrift øvede et hemmelighedsfuldt trylleri over ham. I Olympia havde han læst utallige indskrifter på sokler og steler. Han følte sig som en skriftindviet.

– Vil du læse? spurgte hun, greb bæltet mellem begge hænder og holdt det op for ham. Det er *min* løndom, alene bestemt for gudindens øren. Du kom, som du var kaldet til at læse. Men du kan vel ikke læse? tilføjede hun æggende.

– Jo, jeg kan, hviskede han og stirrede grådigt.

Hun åndede dybt, hendes næsefløje skjalv.

– Så læs! bød hun og holdt bæltet tæt op for hans blik.

Og Narkissos læste langsomt og mekanisk, ord for ord:

– Jeg, arkadieren Narkissos, Evfranors søn, sværger ved Artemis' helligdom, at jeg vil ægte Nikarete, lakedaimonieren Kleombrotos' datter.

– Gudinden har hørt det! tilføjede Nikarete højtideligt med store opadrettede øjne.

– Hvad mener du? spurgte Narkissos og så på hende. Hans hjerne havde endnu ikke samlet ordene.

– Gudinden har hørt dig sværge.

– Jeg har intet svoret, sagde han hæst.

– Så læs igen og hør dine egne ord.

Og Narkissos læste forfra, og ordene blev stikkende i hans hals, og han forstod, at han havde svoret. Han blev blussende

rød og så sig ræd om til alle sider, som stak der vidnende øjne frem af løvets dybe mørke.

– Du har overlistet mig, hviskede han og knyttede sin højre hånd.

– Gudinden har overlistet dig, svarede Nikarete og stirrede fast på ham. Det er Artemis selv, der har stævnet dig hid. Hun har hørt dig, og nu skal hun høre mig. Se, hvad jeg skrev på den anden side af mit bælte, den dag jeg så dig løbe. Og hør mit løfte, således som Artemis hører det: Jeg Nikarete, lakedaimonieren Kleombrotos' datter, sværger ved Artemis' helligdom at ægte arkadieren Narkissos, Evfranors søn.

– Gudinden har hørt det! tilføjede hun i samme alvorsdybe tone som før.

Narkissos havde hørt det. Ordene tog farven fra hans ansigt. Hans egen ed fyldte ham med en dyb gru. På kanten af altret, frem mellem koglerne, sad et langt firben med ubevægelige øjne; på begge sider af dens hals pulsede huden ud og ind som en boble; dyret rørte sig ikke, men de stive øjne sagde: Jeg er vidne. Hunden stod foran kilden og så på ham med et alvidende blik. Nogle grønne solfluer hang flimrende på vingerne og dirrede som ekkoet af de talte ord. Hen gennem mosset raslede det af slanger, der krøb bort med hans løfte. Alt havde hørt hans ed. Træerne bar den bag deres bark. Kilden klunkede ordene et for et. Kom Artemis nogensinde til denne helligdom, ville alting røbe de af ham sagte ord. Det hjalp ikke, han fornægtede dem som påtvungne. Han *havde* sagt dem. Luften havde drukket dem, jord og himmel suget dem ind. Han blev aldrig fri for dem, han havde lagt dem som en strikke om sin hals.

Nårsomhelst kunne gudinden tvinde til og kvæle ham med hans egne ord.

– Dette var en falsk og ond spøg, mumlede han og så opbragt på den unge pige. Men hun så fast og dristigt igen.

– Dette var ikke spøg, sagde hun. Guderne spøger aldrig med løfter, og vi dødelige skal vogte os derfor.

– Jeg går min vej, og du ser mig ikke mere, sagde han og vendte sig bort.

– Jeg ser dig, Narkissos, når gudinden vil det, svarede hun, og de mørkhårede øjenrande sank ned over det tungsindige blik. Hun er stærkere end du og jeg. Vi ses igen, Narkissos.

Narkissos fjernede sig hastigt. Løvet åbnede sig for ham, han klatrede over gitteret og gik bort. Han løb ikke mere. Han gik træt fod for fod, pint af tørst og eftermiddagshede, men endnu mere af sin eds dumpe nag.

Det var sent og mørkt, da han så ned over Olympias festplads, hvor mange gnister tindrede i kredsende baner. Det var fakkelløbet, som fandt sted. Narkissos ville ikke overvære det. Han bar fremdeles på sit rugende nag. Eden stod som indbrændt i hans egen hud. Han fandt hjem til sin teltkrog og faldt i døs.

Næste dag begyndte hjemrejsen fra Olympia. Narkissos så den lille trop spartanske piger drage bort ad broen over Alfeios-floden. Han blev rød, da han lagde mærke til den eneste iblandt dem, der ikke bar bælte. Havde Nikarete ladet det blive i Artemis' lund på Erymanthos? Og havde gudinden taget det i forvaring – som en forskrivning, han engang ville blive krævet for?

12. Nymåne

Meget syntes forandret, da Narkissos var hjemme igen.

De arkadiske fjeldkløfter forekom ham lukkede som et fængsel, efter at han havde set sletterne langs Alfeios, de dyrkede marker, vinhøjene, det herlige dyrkede land, hvor mændene myldrede. Verden havde åbnet sig for ham, og han havde kastet blikket ud over det hav, der løb som en gyngende flad vej mellem øer og riger, hvis navne var ny for hans øren.

Han så sig om blandt sine geder og forstod, at hans liv hidtil var levet blandt umælende, der intet havde at meddele ham. Festdagene i Olympia havde gjort ham rigere på kundskab end alle hans atten år tilforn. Livet havde lukket sig op, grænseløst til alle sider. Alle Hellas' stammer var dragne forbi ham, og han havde hørt tale om folkeslag af de besynderligste sæder. Barbarer, der boede i evig vinter og gik hyllede i vilde dyrs skind hele året rundt. Libyere, som solen brændte sorte. Asiater ved fjerne endeløse floder, som der skulle store skibe til at sætte over. Kyster, hvorfra guld og silfion kom.

Ét navn havde frygteligere klang end alle andre. Det lå og trak op bag østens synsrand, som et uvejr, en tordensky, der aldrig forsvandt, men ulmede sig højere og højere op på himlen. Selve døden, alle tings grufulde afslutning, lå som det skjulte lyn i denne bovnende sky. Alle frygtede den forhadte, usynlige fjende. Alle vidste, det var kun et tidsspørgsmål, når han kom væltende for at afsvide landet med sin forfærdelige ild. Gang på gang forlød det om store rige stæder, der var indesluttede og brændte, om hellenere, der var gjort til slaver,

om fribårne mænd, der blev stemplede med storkongens glødende brændemærke. Milet var gået op i flammer, øerne Chios og Lesbos og Tenedos var tagne, og klapjagter anstillet på mennesker som med et net. Persiske herolder var over Istmen gået gennem Peloponnes og havde krævet jord og vand af alle stater. Rygterne var uenige om, hvilke der havde ydet det forlangte; Argos skulle have underkastet sig, men i Sparta var herolderne kastet på hovedet i de dybe brønde for selv at kunne tage, hvad de begærede. Også de hellenere, der havde nedværdiget sig til at tjene perserne som tolke, havde fået en skånselløs og vanærende død. Hvad dag det skulle være, kunne de bleggule og sorte persere dukke op, med store stive skæg og øjne dobbelt så vældige som almindelige øjne og af en barsk og glansfuld magt; deres tale skulle lyde som svalernes kvidder, og de skulle være opblæste og hovne som hestehaner.

… Narkissos gik ikke mere ind i Pans lund af trang til at se sit billede. Han havde spejlet sig i billedstøtter og i levende atleter fra hele Hellas. Betragtningen af de unge spartanske piger havde vakt blu i ham. Rigtignok var alt hos en yngling skønnere end hos kvinden. Men Nikarete bar hans moders navn, og selve denne mindelse om moderen slap ham ikke, når han så på en kvinde, der ikke var fuldt beklædt. I Heras tempel havde han længe beskuet gudindens billede, men det havde ikke beskæmmet ham: Stive sirlige folder faldt ned over hendes tronende knæ, og det høje hårsmykke bekransede en pande, der var som en himmel uden skyer, og når han stirrede i hendes øjne, var det som at ligge på ryggen og sænke sig i himmelblået over sit hoved.

Alt på jorden var blevet mere gådefuldt end før. Usynlige guder var om ham og tilvirkede hans skæbne. Han frygtede ikke som hans fader, der altid ængstedes for at give nogen glæde tilkende, at ikke guderne skulle fristes til straks at slå den ned. For hvert gode, de skænker menneskene, sender de to ulykker. Ulykkerne hang altid usynligt over hans hoved. De kunne kun afværges ved at forberede sig på dem og vente dem.

Perserne var den ulykke, der truede over al anden. Men når Narkissos så sig om i sin egen kreds for at opdage de farer, der kunne ramme ham personligt, så han kun sin fader. Han kunne jo pludselig blive revet fra ham. Han skjalv ved tanken. Ved stadig at forestille sig faderens bratdød ville han komme guderne i forkøbet. Når han så på faderen, granskede han efter varsler, og samtidig gik kærlige bønner stille gennem hans sind. Og han kunne se dem spejle sig i faderens blide blik.

Deres legemsøvelser havde fået nyt grundlag og nyt sving. I Olympia havde de suget talløse indtryk og regler, i få dage gennemgået en hel skole. Ikke mindst Evfranor, der nu med langt større indsigt var sønnens lærer og opsyn. De havde også hjembragt gode og nye hjælpemidler: en diskos, håndvægte til spring samt to kastespyd af den rette tunge drøjde. Det var faderens håb, at sønnen ved næste olympiafest skulle kunne deltage ikke blot i løbene, men i selve den berømmelige femkamp. – Og er guderne dig nådige, giver de dig kransen, tilføjede han.

Evfranor behandlede sin søn med endnu større ømhed end før. Han købte sig en træl til at drive om med gederne, for at sønnen med mere frihed kunne hellige sig sin legemsidræt. Han nødte ham til at spise det bedste, huset formåede. Han

købte ham nye klæder fra Megalopolis, ja endog et par nye smykker til hans hår. Aldrig med ord, kun med blik og sine hænders tilfældige kærtegn sagde han, hvor skønt han fandt hans unge legeme. Han lagde armene om hans unge faste skuldre og drog ham kærligt til sig, tog ham under hagen og så længe forskende på ham.

– Siden vi var i Olympia, har du fået din moders øjne, sagde han. Jeg genser hendes blik bagved dit. Næste gang jeg går til hendes grav, skal jeg takke hende derfor. Nikarete ser til mig fra sin usynlige verden gennem dig.

Hver aften, når de beredte sig til at gå til hvile, spejdede han op på den klare, mørknende aftenhimmel for at tage sit varsel. Endelig kom det. Nyet stod så skælvende tyndt i sydvest som en ring, den mindste berøring ville byde. Han tog sin olie-lekythos og gemte den i sin kappe.

Narkissos så ham fjerne sig: Må jeg gå med dig, fader? hviskede han efter ham. Men Evfranor vendte sig om og nægtede ved at bøje hovedet let tilbage: Jeg skal nok hilse fra dig, sagde han.

Det blev sent, og det blev helt mørkt, og faderen kom ikke tilbage. Narkissos ventede. Han sad i hyttens dør og så mod nord. Han vidste, faderen var ved moderens grav og ville ikke forstyrres i sin andagt. Men langt om længe rejste han sig for at gå ham i møde.

Aftenen var blevet bitterlig kold. Jordens solvarme var strålet ud i det glasklare rum. Narkissos gik langsomt henimod gravtuen. Han så amforaen tegne sig sort mod himlen: nymånen havde lagt sig på dens stilk. Men faderen så han ikke. Han kaldte angstfuldt, men der kom intet svar. Først da han

stod ved den vedbenddækkede tue, fandt han faderen liggende derpå, kold som den tømte lekythos, han holdt mellem sine fingre. Om amforaen hang den visne krans, han havde hjembragt fra Heras hellige træ i Olympia. Det så ud, som han havde lagt sig ned for at hvile. Og Narkissos mindedes, hvad faderen engang havde fortalt ham, at ofre ligesom renter skal betales ved nymåne, og at der gives folk, som lægger sig til at sove på deres kæres grave for at drømme og så rejse sig og handle efter drømmen.

Men Evfranor skulle ikke rejse sig mere. Hans hjerte var standset, hans lemmer allerede stivnede. Sønnen bar ham på sine arme tilbage og lagde ham ved arnens ild. Hans ansigt smilede, som havde han en god og lykkelig drøm.

Så kastede Narkissos sin faders tue ved siden af sin moders, således at vedbenden af sig selv kunne krybe fra den ene til den anden. Han ofrede lokker af sit hår og hede tårer af sine øjne. Og da mørket faldt, bøjede han sig og lagde sin kind til den kolde jord med det ønske, at han kunne lægge sig til at drømme, hvad faderen helst ville, der skulle blive af hans liv.

Men da han lukkede øjnene, hviskede moderens navn dybt inde i ham: Nikarete. Og da han aldrig havde set hende, så stod straks billedet for ham af den eneste, han kendte af dette navn. Selve lyden manede det frem, og han så hende sidde ved Artemis' alter og lægge sit bælte derpå.

Det var helligbrøde, og han rejste sig straks for at bortjage det ildevarslende billede. Han brød lange ranker af den læderstive, mørkegrønne vedbend og stak dem i faderens høj. Så lagde han begge sine hænder på den friske grav og hviskede: Levvel, du min kære fader, der også var mig i moders sted. Tak

for alt, hvad du har lært din søn. Du har gjort mig til en mand, der længes efter at blive en sand hellener. Hvor jeg end kommer hen på Jordens rund, så vær du med mig og vis mig, hvor målet ligger, jeg skal ramme med mit kast. Levvel, min kære fader, du har bragt min moder den hilsen, du ville fra mig, og begge venter i hånd i hånd på den time, da jeg atter skal mødes med jer og hilse jer med mit stumme nik.

Et øjeblik lagde han pány sin kind til mulden. Da var det, som han fra Olympias Kronoshøj fulgte Alfeios-flodens løb mod det frie hav og så triererne for store bugnede sejl glide ud på det blå ocean.

Ja, han ville ud af Arkadiens klippevægge, ud og lære sine landsmænd at kende ved kyst og på ø.

Han gjorde sin fattige hjemlod op, overlod den og sine grave i sine naboers varetægt og drev så selv sine hjorder bort til egne, hvor han kunne omsætte dem i penge. Omsider fik han dem solgt for omtrent så mange drachmer, som han ejede dyr. Sølvet byttede han efterhånden i guldstaterer. Ikke en dareik ville han modtage. Det persiske guld skulle ikke tynge hans samvittighed eller ødelægge hans sjæl.

13. På vandring

Narkissos begyndte sin vandring i hellensk Verden.

Helst var han straks gået til Hermofantos og havde givet sig i hans lære, ikke blot som evig vandrer, men som vandrelæge. Hermofantos havde af alle mænd gjort det stærkeste indtryk på ham. Han havde fortalt ham om sin gerning: om lavseden, lægen måtte sværge, aldrig at bruge sin kunst til andet end de syges vel, aldrig at udlevere gift eller fosterfordrivende midler, aldrig at åbenbare, hvad en syg betroede ham under tavsheds løfte, og aldrig at misbruge sin stilling til nogen art forførelse.

Men om han nogensinde igen stødte på Hermofantos, kom an på tilfældet. Han blev da foreløbig kun hans vandrelærling. Hvor hans vej gik, spurgte han efter ham som Telemachos efter sin fader Odyssevs. Og Hermofantos var ikke sporløst gået gennem sin verden. De fleste steder groede der minder og sagn efter ham. Når folk fortalte om ham, lyste øjnene med et genskær af hans egne, og de huskede grant, hvornår de havde haft hans besøg.

På sin fod gik Narkissos Peloponnesos rundt. Sit guld gemte han indsyet i sin chitons søm – en fædrene arv, han ikke ville forøde. Med sine unge kraftige lemmer tjente han overalt til livets ophold. Han holdt sig ikke for god til noget arbejde, der kunne berige hans erfaring. I efterårstiden gik han på de dyrkede marker og lærte at lægge plovfuren lige og dyb. Han deltog i vinhøsten og tilegnede sig druernes kyndigste behandling. I det hestedyrkende Argos fik han indsigt i forædling af racerne, i avl og tillæg og i dressuren af de stolte

dyr, der udførtes over hele Hellas, ikke mindst til det hestekære Attika, hvor panathenaierfesten hvert fjerde år opviste de skønneste kavalkader af det ædleste blod.

Kun Lakedaimon gik han udenom af en uklar angst for at møde sin Artemis-skæbne. Og dog længtes han inderst inde mod dette land som mod intet andet. Dertil havde han hørt nok om dette folks stramme og hærdede karakter. Sparta – det var purpur og fløjte, susen af stødlanser, trampen af malmklingende fodslag, der fik træerne til at ryste og klippegrunden til at gungre. Sparta – det var øvelsens stride dag fra solopgang til mørke, bygbrød til en slurk vin, der brændte struben, svinekød i blodbudding med eddike og salt, rensning og hærdning af alle indvolde. Som malmstøtter sad de til bords på det uhøvlede træ og nød den rensende hårdkost, på det lerstampede gulv lå de uden at ømme sig. Sparta – det var den malmsatte ungdomsskønhed, der voksede af den mandhaftige tugt; fostbroderskab, ømt og inderligt, mellem ældre og yngre. Mellem mænd og kvinder intet erotisk lefleri, kun avlingens pligt, at to og to kunne føde Sparta nye mænd og nye krigere. En kvinde kunne have to eller flere mænd til at fuldføre den hellige forplantningspligt. Staten sørgede for at få de unge mænd gift i en alder, da deres kraft kunne blive til størst gavn. En kvinde, der var rig ved arv, fik af selve kongerne anvist den rette ægtefælle. Til det tredivte år levede alle unge mænd i kasernefællesskab. Hustruen måtte ranes. Bryllup var en erobring, et rov. Spartiaterne måtte ikke forkæle sig med varme bade eller salve sig i olie, men nøjes med Evrotas' kolde rindende vand. Kongerne stammede fra Herakles, der ikke var en gud, men en heros: Hans tolv kæmpearbejder varslede

sliddet, der venter hver ægte lakedaimonier. Alene hårdførhed og tapperhed gjorde en dødelig "guddommelig". At falde for sit land "i krig" sikrede evig berømmelse. "Rag eders skæg og lyd loven!" var en befaling, eforerne hvert år ved deres embedstiltrædelse udstedte.

Narkissos ønskede, han var født i dette land, men guderne havde nægtet ham det; og søge tjeneste som helot eller nedsætte sig som perioik ville han ikke.

Alle Hellas' guder og berømte helligdomme lærte han at kende. I Argos besøgte han gudernes dronning Hera og så hendes præstinde køre til templet med hvide køer. I Nemea fejrede han den store Zevs-fest. På Istmen herskede Poseidon – tangen var ikke bredere, end at guden kunne kaste sin trefork fra det ene hav til det andet. Med små sejlskibe søgte han ud til øerne – til Dionysos' helligdom på Naxos og til Apollons ældgamle alter på det lillebitte Delos.

Havet blev en opdagelse for ham. Forstavnsbilledet sprang og fløj over de klukkende bølger. I nogen tid tjente han endog som thalamit på øverste bænk af et treradåret skib. Krumryggede sad de mange rorkarle i lange rækker, den ene ovenover den anden. En forspiller agterude blæste fløjte, for at alle de ulige lange årer kunne gå i samme takt. I det kvælende lumre rum sad roerne nøgne og halede ud med de muskuløse arme. Gennem årehullerne trængte solen ind i lange pile, der lyste gennem den tunge, halvmørke luft. Som levende begravede sad de og kunne ikke rette sig i vejret. Skulle de hvile, krøb de på maven hen over tofterne til den stejle stige, der førte op i dagen. Deres øjne blinkede lyssky mod solen, sveden perlede i deres bryn. De rettede sig nogle gange i luften og krøb så ned igen for

at lægge sig under tofterne, mens sveden emmede af de våde rygge. Fløjten var uundværlig; uden den kunne de ikke have svunget de store tunge årer, hvoraf de længste sad øverst. Træet knirkede og klagede. Årerne peb sydende gennem vandet. Skvættet stod nu og da som en sky af flyvende skum ind gennem hullerne og kølnede det hede bryst. I små billedglimt gled vandfladen forbi, og nu og da rejste en sig af havet, en stump kyst dukkede op. Templer kom til syne med skinnende søjler over bratte brinker og sank igen i havet.

Kun yderst sjældent fik rorkarlene landlov. De krøb til vejrs på en fremspringende pynt for at se ned i frodige og skyggefulde dale. Olieskove bredte deres sølvgrønne luv op og ned ad bakkerne, men i slettens bund groede dunkle lunde af cypresser og pinjer.

Narkissos fandt dog, han lærte alt for lidet på disse togter. Rorkarlestillingen var bundet til det stinkende halvmørke, og når han skulle hvile, faldt han straks i en tung døs i sit træhårde fængsel, hvor de bogstavelig lå som fisk i en tønde. Hvidløg forpestede luften – de fleste var athenere, der hovedsagelig ernærede sig af denne spise.

Dog på denne måde lærte Narkissos Ægæerhavet at kende med de talløse øer, der lå som stenene i et vadested mellem Asien og Hellas, kastet af en gigant for at gå fra kyst til kyst. Ad dette vadested ventedes nu storkongens indfald fra dag til dag. Narkissos var med sit skib ikke nået i land, men havde ligget udenfor Milet og set den afbrændte by, hvor hverken tempel eller fyrtårn rejste sig over bugten mere. Igennem det aflange årehul øjnedes det joniske land, hvor perserne havde trådt deres blodige spor. Rundt om ham sad de andre rorkarle og kiggede

og hviskede. Perserne skulle have sønderhakket de hellenske fanger med krumme knive og kastet kødterningerne i havet til føde for fiskene. Men kvinder og børn havde de slæbt bort til Sardes og Susa; drengene var gildede, og de hellenske piger forsmægtede nu i satrappernes kvindebure. Der groede ingen nye templer op af asken. Rædslen havde lammet al handledrift. Hellenske flygtninge trak sig vestpå fra til. Fønikiske krigsskibe kom strygende som rovfugle mellem kykladerne, bringende jord og vand fra alle øerne, ja selv fra det sømægtige Aigina, til Memnonsborgen i Susa. Trieren, hvor Narkissos tjente, lå netop som spejder på vagt langs Lilleasiens kyst for at varsle, når Hellas kunne frygte persernes overfald.

I alle havne vuggede fønikiske skibe, samlede for at optage persiske tropper. Man kunne se dem krybe inde på kysterne som lange rækker af kravlende utøj. Ryttere blinkede ned fra bjergene. Med fralandsvind kunne man høre signalerne skingre.

Trieren blev liggende, til den så sejlerne i hundredevis komme stævnende ud over havet for den kraftige nordøstvind. Så lettede den selv anker og strøg som en varselfugl en snes stadier forud. Fra alle øerne, den kom forbi, stod småbåde og fiskerjoller ud for at høre og bringe nyt om det vældige opbud, om tusinder og atter tusinder af medere og persere, der var gået ombord. Rygtet gik, at selve storkongen Dareios var rykket frem østerfra for at drive sine stridskræfter lig tordenkiler foran sig. Hans brodersøn Artafernes og mederfeltherren Datis var på flåden og med dem Hippias, athenernes fordrevne tyran, der vendte tilbage som forræder mod sit eget folk. Den uhyre flåde gik mod Athos og Evboia; mod Naxos og Athen – ladet

med uvejr og lyn mod hele det genstridige hellenerfolk, der havde vovet at trodse storkongens vælde. Histiaios' skelet hang endnu på korset i Sardes – således som jægere spiler en rovfugl ud på en ladeport til skræk og advarsel for alle andre himlens fugle; men hans afskårne hoved var lagt i salt og bragt til storkongen selv. I sådanne hærskarer sejlede perserne frem, at de ville bringe selve havet i oprør og som en syndflod skylle op over Hellas' bjerge og drukne hellenerne som myrer i sand.

Trieren blev ved at flyve forud. Men ved Naxos tog den yderligere forspring, da perserne blev liggende for at tugte denne øs indbyggere, der først af alle havde spundet rænkespil mod storkongens herredømme. Så strøg trieren mod nordvest og søgte ind i Faleron-havnen. Skibet var athensk, rorkarlene afmønstredes foreløbig, og Narkissos gik til fods over Faleron-sletten mod selve den berømmelige violkransede stad, han endnu aldrig havde gæstet.

Sensommerens bagende sol havde hobet støvet tykt, så han sank i til anklen. Men han gik frem med blikket rettet mod bjergene, til han blev Akropolis va'r, der hævede sin langstrakte klippeknast op over myldret af lerklinte huse. Kun et enkelt tempel sprang frem over murranden. Gul og nøgen lå klippen og svedes i solen. Siderne faldt stejle ned; her fra syd set var ingen vej eller sti tænkelig op over det bratte fald. Han kunne kende Kefissos-dalen på olieskoven, der fulgte dens løb, men Ilissos, som han kom over, var kun et indtørret leje. Små cypres- og lavrbærlunde lå strøet som buketter op over de lavere højder. Trækroner mørknede om hvide mure. Skovløse kamme blånede med rødlige furer i ældgamle klippeansigter. Det honningrige Hymettos, det skovdækkede Parnes, det af marmorbrud

hvidnende Pentelikon – navnene klang om ham, og bjergene pegedes ud af vejfarende ved hans side. Lykabettos rejste sin stejle dristige kegle lige bag byen; op over fyrreskoven bar det sin nøgne klippetop rødgrå og skarp mod den blåeste himmelbund. Han havde aldrig set en så pragtfuld baggrund for nogen by. Det var, som solen med sin hvide blinkende kniv skar bjergene ud af naturens brede ryg. I deres plastiske goldhed lå de og drev deres tindrende vekselspil med skyerne, flængede dem i store flagrende laser, hyllede sig i slør, kastede bold fra kam til kam med sølvhvide kugler, blottede sig, dækkede sig og væltede atter skydynerne af de kantede nøgne lemmer. Mens Akropolis stak sin solsvedne hjelmkam op over byen, den vogtede, tårnede bjergene en urokkelig skjoldrand om den sølvgrå attiske slette.

14. Athen

Narkissos drev omkring i Athens snævre smøger og gyder. Mennesker stimlede overalt. Spildevand stank foran husdørene. Skoflikkerne sad og svedte på skyggesiden. Ambolte klang under hammerslag. Spydblade hvæssedes. Overalt lugtede af hvidløg. Overalt kaglede fjerkræ. Overalt løb gryntende svin og snagede i affald. Men overalt kom Lykabettos eller Akropolis til syne bag smøgernes ende.

Han fulgte med strømmen over olietorvet, hvor grønne eller sorte oliven stod i store tønder, løg hang i lange snore og grøntsager dækkede jorden, til selve torvet, hvor der var opløb udenfor bulevteriet. Op imod skrænten af Areiopagos så han to bronzestøtter af nøgne mænd i heftigt udfald, den ene svang sværdet over sit hoved, den anden truede stikkende med den sænkede klinge. Da han spurgte, fik han til svar: Tyranmorderne! Athenerne hilsede dem med løftede hænder og tilråb: Tyranmordere! Kom ned fra jeres sokler, Harmodios og Aristogeiton, og tag imod Hippias!

Rygtet om persernes ansejling gik som stød igennem byen. En bølgende menneskemængde strømmede over torvet og op om Areiopagos mod Pnyx. Fra rådhuset kom nogle mænd, der drog kølvand efter sig gennem strømmen. Polemarchen! lød det rundt om. Der kommer polemarchen! Og skoflikkere og pottemagere, smede og grønthandlere, bagere og garvere hastede bagefter. Aristeides! Leve Aristeides! Leve vore evpatrider! De taber ikke hovedet. Se Themistokles! Miltiades er også med. Hil Miltiades! Han går, som han skulle til

middagsgilde. Vil I se, førstearchonten er så rolig, som om han allerede havde banket perserne. Leve Themistokles! Han har et lanseskaft i ryggen. Se, hvor Miltiades bærer sin kappe. Men Kallimachos har spist noget, han ikke kunne tåle.

Narkissos fulgte med til Pnyx. Han var sulten og tørstig og købte sig undervejs en håndfuld figen af en handlende, der bar sine varer med sig.

På Pnyx var talerstolen hugget ud i den naturlige klippegrund. Taleren, der steg derop, havde kun himlen til baggrund, og solen kantede hans hoved, medens tilhørerkredsen foran ham havde dens lys i øjnene. Den jævnt opstigende klippeflade aflejrede folkets tusinder opad imod talerstolens svære klippeterning, en sokkel for en levende statue, der i denne højde tegnede alle sine bevægelser på sydhimlens blændende grund. Selve jordsmonnet syntes at skylle folkemassen op ad de brede trin. Der stod tykt med mennesker under taleren. Modtalere og spørgere kunne drives op ad de smalle sidetrapper, hvor de to lodrette fjeldvægge stødte sammen i en stump vinkel og dannede en hel scene for de lyttende, medens førstespilleren bestandig sås hel og ubeskåren stå på sit fodstykke op imod himlen. Baggrundsvæggene var fyldte med gaver til Zevs Hypsistos. Lovtavler støttede sig op imod den vældige talersokkel, der løb ud til begge sider og satte bom for sværmen. Men også bagfra kunne tilhørerne strømme til og overskylle den hele høj, så folkehavet brusede om taleren på hans alt overragende fodstykke.

Heroppe stod Miltiades og tog den fine attiske hjelm af sit smukke fuldskæggede hoved. Med venstre hånd holdt han

hjelmen frem for sig, med højre pegede han ud over menneskemyldret; men pludselig satte han igen hjelmen – tegnet på den truende krig – på sit hoved, drejede sig om og kastede begge armene mod syd ud over sletten mod Faleron og fjernt bort imod forbjerget Sunion. Alle tilskuerne fulgte ham med deres blikke, de så ikke, hvad han pegede på, men de iagttog i hans egen faste og dog livfulde skikkelse synet af alt, hvad han sagde, medens han manede fjenden frem:

– Athenske mænd, orkanen trækker op. Ser I derude, hvor barbarerne stævner imod os? Deres sejl dækker havet som med ådselfugles udbredte vinger. Alting vil de kvæle. Selv bølgerne skal holde op at rulle og havet ligge lig. I denne time springer naxierne over klingen, og på Evboia raser den persiske flammegud, om hvis rædsler vi alle har hørt. Mederne bærer ham frem på et guldskjold og lader ham spytte på den jord, de betræder. Hans spy er ædende luer – malmen smelter deri og marmoret brænder til kalk. Hellas' marker og skove visner som græs for hans ånde. Jeg ser ham stå i vor synskreds. Hvad vi i åringer har gruet for, kommer nu over os. Østens brand vil fortære os selv, vore hustruer og børn, vore fædrene guder og deres helligdomme. Allerede længe har hans komme været varslet. Der gives hellenske stater og byer, som glæder sig til at åbne deres porte for ham. O athenere, eders by er den, som skal straffes hårdest, thi storkongen kan ikke glemme, at vi kom vore lidende brødre til hjælp og undsatte dem med tyve skibe. Hvem vil nu komme os til undsætning? Stol ikke på andres arme end eders egne og vent ikke andet værn end det, I rejser eder selv. I nøden lukker hver sit eget hus og lader naboens brænde. Velan da, Athens borgere, skynder eder hjem og ruster

eder. Se hjelmen på mit hoved. Vore sværtbevæbnede skal danne vor skjoldborg og rykke ud som en mur mod ulykken, der nærmer sig. Vi må møde fjenden i åben mark foran den by, der har fostret os. Vi må gøre ham vor strand stridig i samme nu, han betræder den. Husk, at Hellas' frihed er det fælles klenodie, I kæmper for, og at trældom er den eneste lod, der venter os alle, om perserne tager fodfæste på vore kyster. Athens mænd, fremtiden ligger i spidsen af eders spyd. Hellere må vi segne med sværdet i vor hånd end blive medernes trælle og se vore kvinder henslæbes ved håret på hestevis til Ekbatana og Susa.

... Råb og bifald skyllede op mod den levende støtte, der pludselig forsvandt på sin sokkel som slugt af havet. Solen havde brændt over de tusinder af åsyn, der var vendt opad, men med ét lod sig sprede, da Zevs Hypsistos tilstænkede dem et varsel af sin regn. Alle flygtede til husene. Polemarchen og strategerne gik langsomt tilbage til rådhuset. Regnen holdt op, og rygtet begyndte at kredse, at hurtigløberen Feidippides skulle sendes til Sparta om hjælp.

Det havde været Narkissos' stille drøm engang at få denne opgave. I indbildningen havde han ofte løbet denne vej, som han kendte i næsten hele dens udstrækning: over Megara og landtangen forbi Korinth og sydpå, over floder og bække, op over højdekamme, gennem stenede dale, forbi det ældgamle Mykene, over Argos og Tegea – sydpå gennem passet til Evrotas-dalen og ind i lakedaimoniernes vidtspredte stad, der lå uden mure som en landsby og med sine brede veje skulle ligne en lejr, rede til opbrud, rede til udmarch mod fjenden.

Men Narkissos havde længe ikke løbet, han følte stivheden i sine lægge, og han så på den tykke gule hud i sine håndflader, som åretaget havde barket. Lykkelige Feidippides, sukkede han og travede med sværmen et stykke ud ad den hellige vej til Elevsis.

Pludselig lød der råb: Plads! Plads! Plads for Feidippides! Løberen var allerede purret ud fra sit hus, og skønt solen var nær ved sin nedgang, ville han ikke vente natten over. Han kendte vejen og kunne allerede i nattens løb nå over Istmen i sin fart sydpå.

Plads for Feidippides! Der kom han sindigt løbende med sine lange spring, barhovedet og med den vide lette chiton stumpende midt på låret, så intet hæmmede hans fulde frie trav. Hans læber var klappet til over det budskab, han skulle bringe, og ville ikke oplade sig til tale, før han skulle give det fra sig. Tilråb lød omkring ham, beundrende og ildnende: Hil dig, Feidippides! Brug dine guddommelige såler, som vist Hermes har lånt dig. Lykke på de tolvhundrede stadier. Zevs være med dig. Hils i Lakedaimon! Dér vanker "sort suppe". Men driv nu spartiaterne ud! Sig dem, de må skynde sig. De praler af deres hurtigmarch. Lad dem komme og vise os den i sig dem, at vi venter dem, før perserne står for byen. Lad ikke mederne møde dem midtvejs på Istmen. Så er det for sent. Lykke på rejsen! Hil dig, Feidippides!

Ikke en mine i løberens ansigt svarede på alle disse råb. Han løb blot, løb i de rette lange og sindige kast af ben efter ben, rustet med tålmod og en ukuelig udholdenhed. Plads! Plads! Plads for Feidippides! Og myldret skilte sig foran ham og stod i to mure, mellem hvilke han løb, til han blev borte.

Da Narkissos gik tilbage mod dobbeltporten, kom han over Kerameikos. Gravsteler og store marmortunge lekyther stod langs vejsiden. Hist og her sad besøgerne og hvilte på en marmorbænk og betragtede det minde, de havde sat deres afdøde. Stelerne var ganske smalle, og indenfor kanten af det lille rum stod skikkelsen og holdt sig i dødens ro og stirrede ud i den stille døde luft. Nogle var huggede, andre alene malte. En sværtbevæbnet kriger stod i fuld rustning og støttede sig til sin lanse. En ung mand lagde hånden på sin hunds hoved, en anden rakte sit yndlingsdyr en græshoppe, han holdt i vingerne. En havde stillet sig til den evige hvile med staven i armhulen, en anden holdt en fugl i hånden som sit kæreste legetøj. Også seirener så han, store sære fugle med pigehoved og et tungsindigt blik, med en lyre i den ene arm og plektret slående i dens strenge. Altsammen en tavs og vemodig minderække for dem, der havde sagt farvel og holdt op at leve. De flade smalle skikkelser smilte blegt med deres sorte pupiller og rødmalte hår i den stærke rødlige dis af den dalende sol. Seirenerne sang for de døde. De levende hørte dem ikke. Langs gravgaden på begge sider af Dipylon var der små boder, hvor der solgtes små gravlekyther til at give de døde med i graven eller færdige gravmæler. Mejslerne huggede endnu deres mangestemmige marmorsang, og stelerne ventede kun på et navn og et sidste levvel.

… I de følgende dage voksede bevægelsen i Athen. Bønderne fra Attika bragte grøntsager, figen og løg i store mængder til torvs. Våbensmedene hamrede. Skjoldene maltes op, sværdene slebes og lanserne fik nye skafter. Der drønede benskinner

gennem alle gyder. Heste klaprede. Herolder og bud for frem og tilbage.

Narkissos drev med strømmen til Akropolis. Vejen gik i zigzag over de stejle klippeterrasser, op over de pelasgiske grundmure, til han stod på selve borgen. Hopliter vrimlede overalt. Om Artemis Bravronias alter flokkedes krigere og præster. Der ofredes og toges varsler. Gudindens store bronzebillede så tomt og stift ud i luften, og hun rynkede ikke sine næsebor for den brankede og svedne stank. Arbejdet på den store nye Parthenon-helligdom for Athene – stadgudindens "jomfrubur" – var for længst nedlagt, men stilladserne stod endnu, og rundt mellem de lave søjlebegyndelser over trinnene på det vældige marmorfundament sad krigere og stirrede ned over sletten mod havet, der fjernt i middagsdisen blinkede som et slebet skjold under Aiginas skarptoppede blånende kam og Salamis' nærmere liggende rand. Hele dagen sad de og stirrede og ventede, medens de spiste saltede oliven til store runde brød. Signalet til opbrud var nær.

Uro var der også om Athene Pollas' hundredfodscelle. Over de solbrændte søjler luede tagbygningen med stærke farver, røde, blå og violette. I gavlfelterne sloges gudinden i blankt og strålende farvet marmor med giganterne, der slangeagtigt kom krybende frem helt ude fra gavlhjørnerne. Men inde imellem søjlerne sås på slanke fodstykker støtter af purunge piger, der stod med levende nyfigne øjne og læberne halvmånekrummet til smil. Med overdådigt krusede og mangeflettede hårsætninger stod de og holdt sirligt op i de fintrynkede, stjerne- og blomsterprydede kjortler, nogle på purpursko og

med granatæbler i de små buttede hænder. Prægtige mæanderborter bræmmede de slørfine overkjortler, de var friserede som østerlandske prinsesser, og de lange fletninger rislede ned over de unge jomfruelige bryster.

Narkissos kom imod sin vilje et nu til at tænke på væddeløbersken i Olympia. Hvor var hun ikke streng og blufærdig imod disse forfinede og pyntede piger, der smilte mod lyset og verden. Nikarete! Fastbygget og smilløs, slank og alvorlig næsten som en dreng. Men så mindedes han hendes snu beregning midt i selve Artemis' lund på Erymanthos, hendes pigevilje, hendes mål. Og trodsig drev han billedet af hende ud af sin sjæl og gav sig til at tænke på Feidippides. Måske allerede i dag, sent i aften, skulle han løbe ind i Sparta og bringe bud om persernes komme. Måske Nikarete skulle stå blandt de unge lakedaimonierinder og beundre hans bedrift og overflamme ham med sin hyldest og sin pigelige attrå. Narkissos ønskede endnu en gang, at han aldrig måtte træffe hende mere.

Han gik til Erechthevs' ældgamle borgherskerbolig for at se Athenes hellige og berømte olietræ, der vandedes af en kilde. Stammen var krøblet og kroget, næsten uden løv, kun med et par blade piblende frem nærmest ved den tynde kildestråle. Ad en dyb, i selve klippegrunden hugget stentrappe steg han mod nord ned til Poseidon-kilden, som gudens trefork engang havde slået frem af selve stedet. Han stillede sig i række for af den hule hånd at kunne smage på vandet, der virkelig havde en bismag af hav. Alle tilstrømmende attikere besøgte kilderne. De stod og pegede på taget højt over Poseidons brønd: Et stort firkantet hul vendte op til den frie himmel. Det var, for at

guddommen altid kunne have et kighul ned i sin helligdom. Også, hvor lynet var slået ned, måtte ikke mures til, men altid være åben gennemgang.

Borgen blev på alle kanter gjort rede til forsvar. Tilstrømmende krigere fra omegnen overnattede heroppe på feltfod. I templerne blev der ofret. Mellem Hekatompedos' søjler smuttede Athenes unge tempeltjenerinder ud og ind, sirlige og pyntede, som var det selve pigestøtterne, der var gledet ned af deres sokler for at opvarte gudinden. Narkissos kunne ikke komme ind. Kun når den store dør drejede sig på sine tapper, fik han et glimt af gudindens ældgamle, himmelfaldne træbillede at se: Gorgonen skinnede højt oppe på hendes bryst, et stift spøgelsesagtigt blik trængte gennem røgelsesskyerne ud i sollyset.

Narkissos krøb omkring på Akropolis' klippeskrænter for at opsøge de huler og grotter, hvor Athens guddomme havde haft deres første boliger, deres stamhelte fundet deres grave. Først senere var de nået op på selve borgens flade og havde fået deres faste store huse.

Han klatrede op til Apollon Hypokraios' grotte. Nogle drenge viste ham den usynlige vej gennem en klipperevne, hvor han først sad fast over en sten som i en kløvsaddel, men ved at krybe frem nåede han omsider ind i grotten, hvor klippen i mangfoldige nicher bar små terrakottafigurer viede til guden. Derfra kravlede han ind i Pans grube og til den anden side ind i et stort hul af form som en grav: Erechthevs husede derinde. Løndomme lurede i mørket og ulmede frem af revnerne. Han drog ånden tungt, besværet af åndedrag fra usynlige. Et dragesvælg til den ene side lod blikket helt forsvinde – op over

en klippegane ind i et opspilet gab uden bund. Var det en offergrube eller en nedgang til Hades?

Da han klatrede tilbage, fandt han længere mod vest en smal hugget stentrappe, der pludselig bøjede om et klippefremspring og gennem en gitterdør førte ned i mørket. Med andre besøgende gik han ind i den tunge, fugtige grotte til den ældgamle borgkilde Klepsydra, hvorfra Akropolis i angrebstider, afspærret fra omverdenen, kunne hente sig drikkevand.

Et stort rustent metallåg dækkede den gamle brønd. Da det løftedes af og lagdes på jorden, drønede klippegrunden, og et iskoldt pust slog op fra dybet. Brændende fyrrepinde oplyste grotten. Narkissos lænede sig ud over brøndfatningens råthugne sten. Dybt ned i bjerget kragede brønden sig i skiftende lag, snart bredere, snart smallere, og helt nede i det dunkle randt kilden. En vandflade, der levede, riflede sig med en svag rislelyd, et dybt grønligt klart vand, der åndede som et blottet hjerte, pulsede af et indre liv og ikke havde stillestående vands dødhed.

Narkissos bøjede sig dybere ned og så sit eget hoved sitre som en begsort skygge op fra det levende vand. Fortidens røst rislede op imod ham fra det dunkle dyb – hemmelighedsfuld, tavs og sugende: Klepsydra – vandur – vand, der lister sig levende fra kammer til kammer og rinder i selve tidens flod.

Hvor mange slægter havde ikke lyttet til dette stille vandurs klirrende strøm og rådspurgt selve tiden på dens bund? Om hvor mange timer ville barbarerne trænge ind i det løndomsfulde værk og dræbe det listende og levende vand for denne by, hvis skjulte åre det var? Narkissos kom til at gyse.

Han lukkede øjnene for det kolde pust dernedefra – fra havets natsorte vandur, der rislede og randt under hans fødder, måske lagt ind i klippen af selve Poseidon, som igen med en finger kunne stoppe dets gang …

… På Akropolis' sydskrænt besøgte Narkissos Asklepios' viede grund, hvor de syge kunne ligge i selve helligdommens lange søjlehaller udsat for den styrkende sol og læske sig med vand fra gudens hellige kilde. Men de fleste lejer var forladte. Skrækken for perserne drev de halte og lamme afsted. Asklepios- og Hygieja-billederne stirrede ud i solen efter de flygtende. Tilbage blev kun de i ler eller voks formede fremstillinger af syge lemmer, guden havde helbredt. Navnlig i gudens grotte hang der tykt med tak for hjælpen. Narkissos tænkte på Hermofantos; men han var mindst af alt at træffe her – han bar gudens slange om sin vandrestav. I en grube i klippegrunden lå de hellige asklepiosslanger og sov i ly for solen. Låget over dem rørte sig, når de bevægede sig i deres glidende nøgleslyng. Blev låget taget af, krøb der bugter gennem deres skinner og skæl, og øjnene stirrede blindt og blinkløst mod solen. De fodredes med duer, harer og andre offerdyr, og betragtede byttet, som tog det dem lang tid at sanse det.

Også til den hellige kilde Kallirhoe gik han. På vejen besøgte han "Dionysos i sumpene" og forbavsedes over gudens vældige persekar. I en helt lukket grotte randt kilden af ni munde. Vandet kom oprindelig sivende fra musernes høj og drev ned ad grottens vægge; i en hugget rille samledes det og førtes til brøndkilden. En athener fortalte Narkissos, hvorledes vandet svandt bort og kilden manglede forsyning, fordi musehøjen

bebyggedes og klippegrunden dækkedes, hvorfor den kløgtige Peisistratos havde anlagt en ny og mægtig vandledning fra Hymettos, der skød sig ind til Kallirhoe og ved et fromt bedrag vedligeholdt dens strøm. Foran den gamle grotte havde han ladet opføre et stort brøndhus, hvor vandet rislede frem af de ni munde. Kvinder kom og gik med deres store hydriaer. Unge piger sendte ham øjekast, og en sagde højt: Vent med at lade din brud hente badevand, til perserne er borte igen.

Akropolis blev nu spærret for alle andre end borgbevogtningen. Hoplitterne samlede sig efter fyler. Polemarchen Kallimachos og de ti strateger, hvoriblandt Aristeides, Themistokles og Miltiades, mønstrede deres folk. Salpinx-signaler skingrede. Ilbud løb imellem byen og Peiraievs og Sunion. Udkig holdtes fra Lykabettos og Hymettos. Omsider blev perserflådens hensigt åbenbar. Den nærmede sig ikke Faleron-bugten, den gik ikke om Sunion, men derimod nordpå langs Attikas østkyst, indtil de skibe kastede anker udfor strandsletten ved Marathon. Det var forræderen Hippias, der havde givet perserne dette råd, fordi han her på særlig hjemlig grund håbede at kunne rejse bønder og bjergboer mod Athen og i selve byen hverve sig tilhængere og bevæge dem til frafald.

Endnu ventedes der svar fra Sparta. Dag gik efter dag, men Feidippides kom ikke tilbage. Imedens trak uvejret sammen mod Athen. Fra højdetoppene sås perservåbnene blinke langt ude mod nordøst som zigzaglyn i tordenskyer, men endnu hørtes ikke drønet. På en dagsmarch ville perserne kunne nå frem til Athen og indeslutte byen, så ingen undsætning kunne hjælpe. Med persisk guld ville Hippias så forræderiets onde sæd indenfor selve murene. Udsigterne var håbløse. Skulle Athen

frelses, måtte hopliterne gå perserhavet i møde og som en bølgebryder afværge den vældige oversvømmelse, før den nåede ind for at knuse selve staden.

Efter en dag, der randt ud i et bål af flammende hede, stod nymånen pludselig ude over Salamis, skarp som en knivsægg. En støvsky kom travende ad den hellige vej fra Elevsis. Unge mænd gav sig til at løbe omkap med hestene, bønder kom frem fra deres gårde og tilkastede spørgsmål. Men støvet travede videre og gav ikke andet svar end hovenes dumpe bulder. Først inde under byen lagde skyen sig, og stimlen, der gjorde plads, kunne skelne rytteren.

Han var i purpurfarvet våbenkjortel. Støvet lå som en dej på hestens svedige kryds. Men rytteren beholdt den tunge hjelm på hovedet og sagtnede ikke farten. Hans ansigt var næsten sortbrunt. Han sad rank i sadlen og klemte benene stramt i hestens flanker. Råbene skyllede omkring ham: Hvorfra? – Hvad bud? – Ser I ikke, han er rød som en purpursnække. – Nej, det er Lakedaimons blodsuppe, han er dyppet i. – Javel, hans næse er brak som alle spartiaters. De knækker næsebenene i nævekamp. – Holdt! Hov! Kan du ikke svare? – Kommer du måske ikke fra Sparta? – Du har måske bare bud til perserne. Så er du på gal vej. – Rid udenom! Nordpå! – Din høflighed røber din herkomst. – Lakedaimonierne skærer måske tungen af deres sendebud, for at de ikke skal sladre undervejs.

Rytteren fortrak ikke en mine. Han red sin lige vej med en fasthed, så de hænder, der strakte sig ud for at standse hesten ved tøjlen, endte med at glide af på halen. Ved Dipylon holdt han an for vagten, der bar lanserne i favnen og bydende strakte den nøgne højre arm ud imod ham. Han stod ikke af hesten,

men sagde kort: Før mig til bulevteriet! Så red han gennem porten, så vagten måtte løbe for at følge ham. Ikke et ord vristedes fra ham, før han stod for archonterne og støvhæs af det lange ridt sagde: Lakedaimons konger Kleomenes og Leotychides lader sige athenerne, at lakedaimonierne ikke kan rykke i marken før fuldmåne.

Udover dette havde han intet at sige. Men sladderen fik travlt i Athen. Det var en finte til deres egen Feidippides, at svaret ikke bragtes løbende. Lakedaimonierne var praktiske folk, der ikke yndede praleri. De løb ikke væddeløb i krigstider. Et ridende bud var både hurtigere og sikrere, og hesteliv var billigere end menneskeliv. Men hvad var det for en sort og enfoldig overtro, der måtte herske ved Evrotas' bredder, at de ikke turde slås, før månen fik fyldt sin skive? Og hvilket orakel gav så dumme råd?

15. Marathon

Næste morgen ved solopgang rykkede Athens våbenføre mandskab i marken ad Kefisia-vejen. Hele byen fulgte det på vej. Hver strateg førte sine tusinde hopliter. I fuld rustning, klirrende af panser og benskinner, med sværd og lanse og det tunge malmskjold marcherede de frem. Ti tusind sværtbevæbnede, selvbevidste og stolte mænd, den attiske jords ejere og dyrkere. Alene jordens fyrster var jo værdige at være landets forsvarere. Handelsmænd og håndværkere var som småborgere fritagne for krigstjeneste. Som Homer havde sunget: Mel, som er mændenes marv – således var disse mænd, der ejede jorden og dens afgrøde, folkets marv og statens værn.

Som et festoptog drog forsvaret af by. Højtidsstunden havde trykket den skønne hjelm om deres pander. Hjelmbuskkammene gnistrede i solen. Kvinderne fulgte. Børn løb ved siden, oldinger stod og støttede sig til deres lange krykkestave, hilsende, mens tårerne trillede i de grå skæg. Miltiades gik som de andre strateger til fods og bar selv alle sine våben. Han takkede for leveråbene ved at hæve lansen i højre arm. En eneste gang vendte han sig tilbage, pegede på Akropolis' solbeskinnede fjældknude og råbte: Gudinden bevare sin borg og sin by! Perserne når ikke hendes helligdom uden over vore lig.

Vejstøvet perlede af dug. Solen brændte hedt. Men fra Kefissos-dalen strøg brisen fra olieskoven. Øjnene hilsede Akademos' hellige have, og fra Kolonos-højen bovnede røgen op fra Poseidon Hippios' alter. Derefter fulgte den skønt

grønnende Demeters høj med morbærtræernes mørke løv. Bønder kom med kurve fulde af de glinsende sorte bær for at læske de bortdragende. Bierne summede. Vinden bragte det krydrede duftpust fra vinhaverne. Solen smeltede sit gyldne lys rindende ud over alle de violette bjergkamme, hvor kløfterne blånede og omridsene blinkede. Hvert af hopliternes marchskridt fyldte deres bryst med jubel over, at den jord de trådte på, var deres egen, at de kendte hver af furerne i landets ældgamle ansigt.

Trosset gik sidst med oppakning af alskens forråd. Men desuden ledsagedes hver af de sværtbevæbnede af en skjoldbærer. Narkissos havde meldt sig til tjeneste og var blevet udtaget af selve polemarchen, der lagde mærke til hans skønne granvoksne skikkelse.

Leveråbene og ønskerne efter den bortdragende hær var forstummede. Støvet slugte dens march. Olieskoven gav ingen skygge, men nu begyndte Pentelikon at tage af for solen. Hopliterne gav deres våben fra sig. Der blev holdt rast og spist. Så brød fylerne op igen hver for sig.

Narkissos gik og bar polemarchens skjold og hjelm og den lange lanse. Polemarchen vinkede ad en trosknægt og lagde hånden på Narkissos' skulder: Du bærer godt. Men du kan gøre nytte for mere end pakdyr. Giv hid! Lad denne tage din byrde. Løb op på Brilettos og bliv der til i aften. Se ud til alle sider og meld mig, hvad du ser. Undersøg, om der er persere eller perservenner på toppen. Men ved solnedgang må du være hos mig i Marathon.

Narkissos var stolt over hvervet og begyndte letfodet at ile opad. Snart nåede han ind i fyrreskovens skygger. Luften blev

friskere og tyndere. Fyrrenålene gjorde stierne glatte. Nu og da glimtede en fin vandstråle som en stålorm ned over den afsvedne klippegrund. I små fugtige gruber samlede sig lidt vand og fik mosset til at grønnes. De gule stive tidselblomster veg for frisk og saftig asfodelos – han brød den sprøde stilk og sugede saften i sig som af salat. Hvepserne summede om blomsterne på de vilde figentræer.

Han var allerede så højt oppe, at han så athenerne krybe myresmå nede i dalskyggen. Højere og højere steg han gennem skønne skove, der var kvægende at indånde. På de åbne pletter glimtede bierne. Geder og andre dyr flygtede, når han viste sig – også mennesker, der vogtede dem eller strejfede om uden hjord. Skyede de ham, som var han en meder? Eller var de selv medere eller medervenner, der af spejdede bjerget? Skoven veg efterhånden, og hvide spalter skar sig dybt ind i fjeldet, ældre eller helt friske snit, der blottede marmorårerne dybt ned – gulligt plettede som af rindende rust. Ingen arbejdede i bruddene. Athen havde andet at tænke på end at hugge marmor til de forlængst af Peisistratos begyndte templer og altre. Han måtte langvejs udenom kløfterne; marmorblandede klippeslagger rullede og raslede under hans fjed. Men omsider stod han, hed af sol og tørst, på den øverste top og åbnede sine øjne for at indsuge synet om sig til alle sider.

Attika! Attika! Han følte sig som athener ved dette syn. Indrammet af hav og bjerge lå det skønne skarpskårne land under ham til alle sider. Overalt blånede fjelde, overalt blinkede vand. Var det da hele Hellas, han kunne overskue? Mod vest fortonede landtangen ved Korinth som et tyndt bælte, der fastknyttede Peloponnesos til Attikas bjerge. Parnes-kammen lå

mod nordvest. Den blå dis i det fjerne hinsides vuggede mod Thessalien. Men mod nordøst løb en uhyre lang strimmel hav mellem kysten og en slangeformet, der rejste sin kam – det måtte være Evboia. Syd for sig så han Athens bjergstøtter Hymettos og Lykabettos, sete herfra lave som små højder, og skelnede Akropolis' sværdknap rage op mellem en klat hvidnende bygninger. Olieskoven krøb som en grågrøn målerlarve ned mod byen.

Han drog blikket ind og lod det synke nedad bjerget mod nord. Han så hopliterne marchere i små strittende firkanter nedad mod den brede slette. Og – ved Zevs! – i strandkanten helt dernede ved den vide åbne bugt – der lå persernes lejr. Hans hjerte begyndte at hamre. Se, telt ved telt i endeløse rækker som celle ved celle i et hvepsebo. Og ude på havet triererne uden sejl, ja med nedlagte master, en uhyre linje af gnistrende skrog – en hvid bræmme langs stranden af rovmåger, der lå og hvilede på vingerne med sporernes spidse næb i vandskorpen. Årerne strittede ud fra begge sider som pigfinner på fisk. Med sit skarpe blik så Narkissos, at de lå med agterstavnene ind mod sandet – rede til at gå i rum sø igen. Men ude fra det mørkeblå hav kom sejl flyvende – lig hvide sommerfugle – hurtigsejlende skibe, budbringere fra øernes store spredte flok.

Uhyre fugletræk gik hen over klippeskrænten under ham, små flyvere med korte snurrende vinger, der spredte sig over den rødlige kalksten som en sky af små sorte prikker. Men han hørte stærke og langsomme vingebask over sit hoved. Der lød knivskingre skrig i luften, og med ét susede tæt forbi ham nogle store rovfugle med nøgne slangeagtige halse. Han fulgte dem

med blikket og så dem slå ned på en stor dynge opstablet kvas, han først nu lagde mærke til.

Han gik nærmere. Fuglene flyttede sig klodset med stride og fejende fjerribber, de bugtede deres kødrøde halse og stirrede ned mod Marathon-bugten med et stikkende sultent begær i de vilde, gulrandede øjne.

Kvaset syntes sammenstablet for nylig og blandet med mange knastørre kogler. Det så ud som en bavn, der ventede på at blive tændt. Narkissos opdagede, at det netop var Brilettos' højeste punkt, hvorfra udsigten var lige tydelig til Marathon-sletten og tilbage til Kefissos-dalen og Athens Akropolis-knold. Ved siden af dyngen var en høj fyrrestamme rejst ved hjælp af store sten og et tov. Narkissos søgte videre og fandt under kvaset skjult et mægtigt rundt skjold, der var blankt som en sol.

Ved solnedgang nåede han med bagtravet af athenernes hær ind i Herakles' lund ved Marathon. Der blev slået lejr til natten. Han fandt polemarchen, der stod ved kilden og drak af sin hule hånd. – Drik selv! sagde han til Narkissos; og fortæl så, hvad du har set. Narkissos drak og sagde:

– Herre, perserflåden ligger i en eneste kæde, men trierne har vendt sporen udefter.

– Rigtigt! sagde polemarchen og smilte. Den vender os ryggen for at kunne flygte så hurtigt som muligt. Men fandt du persere på Brilettos' top?

– Nej, herre, ikke persere, men deres ligædere. Ådselgribbene sidder og venter deroppe.

– Og fandt du ikke andet?

– Jo, en bavn rejst af nyt kvas. Og så dette skjold, herre.

Og Narkissos fremviste det vældige, runde og skinnende skjold, han havde slæbt ned fra bjerget.

– Ved Herakles, bad jeg dig bringe bjergets spids herned? spurgte Kallimachos og løftede skjoldet højt i sine arme. Det må du lægge igen, hvor du har taget det. Og bliv så deroppe hver nat og bring mig bud hver morgen.

Narkissos bar endnu samme nat skjoldet tilbage og lagde det, hvor han havde taget det.

De følgende dage holdt athenerne sig stille i deres hellige lund, der lå på en højde med udsigt over hele sletten. Perserne syntes ikke at røre sig dernede. Morgen og aften hørtes deres barbariske signaler, som hellenerne ikke forstod. Også skibene lå ubevægelige. Men athenernes strateger holdt daglig krigsråd omkring Herakles' alter. En kreds var afstukket så vid, at intet kunne høres udenfor af, hvad der blev talt i krigsrådet.

Hopliterne brugte ventetiden til at styrke kræfterne og pudse deres våben. Ingen vidste, når det skulle gå løs.

Ude imod vest sås pludselig lansespidser blinke frem af Parnes-bjergets skygge. Det blev til en skridtende fylking. Oppe fra Herakles-lunden iagttog man den og drøftede, om den kom fra Theben eller endnu fjernere fra. Alle stirrede mod vest, men ingen fik lov at ile de kommende i møde. Alle fylerne trådte under våben. Skjoldene løftedes mod nedgangssolen, og lanserne rettedes lige i vejret, plantede på højre skulder. Salpinxerne blæste. Polemarchen greb råberen og tiltalte dem på flere stadiers afstand: Hellenske mænd, hvorfra kommer I?

Da standsede hoplit-fylkingen og sendte sine lanser til vejrs på samme måde – i et nu groede de op som gyldenaksede kornstrå, og et svar rungede, uden råber, på plat boiotisk mål:

Athenske brødre, Plataiai sender jer til hjælp sin hele våbenføre ungdom, et tusind mand, mod den fælles perserfjende.

Athenerne opløftede et jubelråb og styrtede plataierne i møde for at omfavne dem som brødre.

Den aften gik de tidligt til hvile. De fleste lå under åben himmel med våbnene ved siden. Alle vidste, at Miltiades havde fået overanførslen af de andre strateger, men ikke ville levere slag på nogen af de andres kommandodage. Men næste dag var hans. Næste bag anede man, det skulle gå løs. Ved solopgang ville strategerne meddele, hvad der skulle ske.

Narkissos meldte sig hos polemarchen, inden han også denne nat skulle op på Brilettos.

– Narkissos, sagde polemarchen; vi ved nu, hvad Hippias' forræderslæng i Athen har i sinde. I morgen ved solopgang vil de fra Brilettos' top give perserflåden signal til at lette og styre om Sunion mod Faleron for at overrumple Athen, mens perserne her ved Marathon kæmper mod os. Jeg kunne for længe siden have ladet deres anslag på Brilettos' spids tilintetgøre, men ville derved have røbet, at forræderiet er opdaget, og givet medervennerne i Athen tid til at spinde nye rænker. I denne nat må det ske. Tag ti af mine heloter med dig og split bavnen, så der intet er at tænde og intet skjold at vise. Og kom skyndsomt tilbage.

Narkissos gik i den stille lumre aften.

Miltiades vågede natten til ende. Endnu en gang gennemtænkte han sin plan. Han vidste, at i mørke ses alting klarere, i stjerneskin opdages fejl i tanken lettere end i solskin.

Ved daggry ville persernes halve hær stå i slagorden nede foran teltene for at lokke athenerne til en skinfægtning,

hvorimod den anden halvdel ombord på skibene lå sejlklar for Athen og kun ventede signalerne fra Brilettos' top for at vide, om øjeblikket var kommet til at styre mod Athen og tage byen, medens athenernes hær var bundet af kampen ved Marathon. Der var ingen anden udvej end at komme perserne i forkøbet og slå dem, så de lammedes.

Noget efter midnat nåede Narkissos med sine trosknægte Brilettos' top, nedsablede vagtposterne, som lå og sov ved bavnen og splittede derefter bavnen til alle sider, væltede fyrrestammen og styrtede det store skjold ned i den stejleste kløft, han kunne finde. Skjoldet sang som et varsel i natten. Derefter begyndte han nedstigningen. Endnu før solopgang så han athenerne bryde frem fra Herakles' lund og spredt over en tynd bølgende linje, der var tyndest i midten, i stormskridt bølge frem mod perserne, som var ved at opstille deres masser foran teltene.

Narkissos og knægtene gav sig til at ile, som havde de været med i angrebet. Med fældede lanser sås athenerne løbe over sletten; bag dem svang heloterne deres slynger. Stenene kredsede som små prikker i luften og gik i lange buer over hellenernes hoveder for at dale ned i persernes firkantede fylkinger. Svaret var der allerede. Salver i tætte stimer af svirrende pile stod ud fra de sakiske bueskytter. De lignede hastige fugletræk, der slog mod de fremstormende hopliter. Men pileskvæt på pileskvæt syntes at slå igennem dem uden at hulle deres linjer, der blev ved at ile frem. Benskinnerne blinkede i zigzag, og nu kvasede den tynde slagorden ind i persernes kompakte masser. I midten så det ud, som den opløstes og slugtes, men fløjene svingede uimodståeligt frem,

knækkede de fjendtlige fløje og lukkede sig snørende sammen om persernes centrum.

Kampens gang var ikke længer til at skelne. Narkissos løb som for livet. Han hørte allerede gnyet drøne af skjoldene – lanser huggede, sværdene stak. Hjelmene sang, når de ramtes. De frem og tilbage bølgende masser sløredes af støv.

Men pludselig begyndte flygtninger at pile bagud – først skytherne, der havde kastet deres buer. Teltene skjulte en tid denne flugt. Men så begyndte stranden at myldre. Der var kun én vej tilbage. Sumpen mod nord fangede de flygtende i sit hængedynd. Hopliterne forfulgte dem ind gennem lejren og drev dem foran sig på stranden, ud i havstokken, ud til trierne, der nu begyndte at ro baglæns ind mod land for at optage de flygtende. I vand til brystet klamrede perserne sig til skibene og lod sig hale op ved årer og tov. Men kort efter nåede forfølgerne også trierne. Disse stødte fra land og søgte ud på det frelsende dyb.

Da Narkissos åndeløs af sit lange løb nåede ned på sletten, var slaget allerede forbi. Hen mellem teltene, i sumpen og på stranden lå persernes faldne tusinder som mejede siv. Athenerne stak endnu med lanser og sværd og fældede alt liv, der rørte sig. Det var som at dræbe delfiner, der lå skyllet på land. Deres læderbetrukne vidjeskjolde lå sønderhuggede, de gule hænder klamrede om de korte sværd eller krumsabler. Narkissos undrede sig over deres broderede pragtklæder, de langærmede trøjer, der gik op over hovederne i sære kvasthætter, over de sammensnørede hoser, over deres arm- og ankelringe, guldkæder og anden prunk.

Inde mellem teltene lå polemarchen Kallimachos, gennemboret af to persiske spyd. Hans øjne var knap brustne – de stirrede mod Brilettos, hvor hverken bavne havde lyst eller signal var givet til afsejling. Men hvad var det? Stirrede polemarchens øjne pludselig stærkere, gik der et ryk gennem hans stive halshvirvler? Narkissos fulgte hans blik og så en flamme blinke frem deroppe lige i syd, som tændt af solen. Kort efter stod en hjelmbusk af røg om bjergets top, og midt i røgen sås pludselig et stærkt skær stråle.

Og perserne ude på havet, der længe havde ventet forgæves med indtrukne årer, så pludselig deres vartegn, og deres hundreder af trierer begyndte på én gang at bevæge sig. Årerne slog op og ned i havspejlet, og langsomt gled de bort sydpå.

Men Kallimachos blev ved at stirre, som troede han ikke sine egne brustne øjne. Og Narkissos stirrede: Forræderne var dog blevet forsinkede mange timer med at give perserne det aftalte signal. Nu, da de endelig sejlede mod syd, havde athenerne allerede sejret ved Marathon.

Han trak det ene spyd ud. Blodet skyllede efter som en træg og lunken kilde af rødt mudder. Men der kom intet livstegn i de stive lemmer. Fra det åbne blik syntes livet ligesom flygtet op på Brilettos for derfra at stirre ned i byen på den anden side, der lå i middagssolen uden at ane sin skæbne.

Dog Miltiades anede den, da han så persernes trierer fjerne sig. Signalerne deroppe gav tegn til, at forræderne ventede dem i byen, og at overfaldet ville støttes indenfor selve murene. Datis styrede nu mod Faleron. Alle årerne hastede afsted til byens overrumpling. Derfor hidkaldte han en løber og bød ham ile forud med budskabet om den stolte sejr, de stod midt i. Selv

samlede han hæren til ilmarch mod Athen, og i eftermiddagens brændende sol førte han hopliterne tilbage, endnu dampende af kampen, med blodet uaftørret af deres våben og med pilene hængende i deres skjolde.

Men tilbage på valpladsen, mellem ligene, blev Aristeides og hans fyle. Over sumpen kredsede allerede gribbene fra Brilettos og slog ned på deres bytte – perserne, der sad i hængedyndet som hvepse i en bikage og ikke mere kunne stikke. Også foran teltene og ind i lejren og langs hele bredden lå ligene strøet i den blodige nærkamp. Slyngesten sad smadrede i knuste, tøjomviklede hjerner, de sorte skæg silede af blod. Hopliternes lange lanser var boret tværs igennem de ubeskyttede kroppe. De kalkhvide ansigter var begyndt at svulme blåligt. Og heloterne gik fra lig til lig og samlede i deres kapper kæder og armringe og krumme sværd og seglstenene fra de gule fingre.

Aristeides havde trykket polemarchens øjne til og ladet ham lægge på en båre af store attiske malmskjolde. Derefter lod han ligene samle af de faldne hellenske mænd. En hulning blev gravet og dækket med strandsand, og her stabledes af tørt kvas fra Herakles' lund det store fællesbål, hvorpå de faldne blev lagt i lange rækker med ansigterne vendte mod syd. I nærheden opstabledes trofæer af det store perserbytte også fra lejren. Hopliterne lå i deres fulde rustning med håndens stive isfingre fattende om lansens skaft. Men de mange perserlig slæbtes i bunke ud over sumpen, til de dannede et stinkende bjerg af kød. Og gribbene fik eneret over deres fællesgrav, og hellenerne krænkede ikke persernes hellige ild ved at byde den deres urene lig at fortære. Derimod samlede de sig, da solen sank, om den store bålgrube, hvor deres landsmænd hvilede. Og medens

ilden tog fat, blottede de deres hoveder for hjelmene og sang dødssangen. Bålet lyste, de nærede den med olie af de små grav-lekyther, de ofrede en strøm af mælk og vin over de døde, og da emmerne sank, kastede de vaserne ned i graven over de hvidnende knogler, en tohanket amfora lagdes over asken af polemarchen Kallimachos, og straks efter begyndte de at fylde jord på og højne graven til en mægtig tue, mens månen steg over Marathon-bugten og viede valpladsen med sit milde skyggelys.

I stranden stod endnu syv trierer, der ikke havde nået at løfte sig af sandet til flugt. Årerne strittede forvirret som piggene på et pindsvin. På rorbænkene i dybet sad thalamiterne, dræbte i deres snævre rum med stik af lange lanser ovenfra. Lænkerne måtte files over, før ligene kunne trækkes op.

Narkissos gik til Aristeides og meldte, at det ene af skibene havde en underlig last. Rorkarlene sad nemlig over en uhyre marmorblok.

Da smilte strategen med sit fine blide smil og sagde: Er ikke de dødeliges skæbne forunderlig? Da perserne sejlede hid for at kue Hellas, glemte de ikke undervejs at medtage marmor fra Paros for deraf at rejse mindesmærke for sejren, de var sikre på. Men guderne har gjort deres plan til skamme og har bestemt, at de selv skulle bringe os marmoret, hvoraf vi kan mejsle billedstøtter for Nemesis.

Og Aristeides begav sig op i Herakles' lund og ofrede og bad for sine fædres by, hvis lod i dette øjeblik ingen kendte.

Men samtidig nåede Miltiades fra Kefisia-dalen med hæren op for Athens porte og modtoges med jubel. Løberen havde

allerede længst bragt bud om slag og sejr, og nu afsluttede hopliternes tilbagekomst dagens lykkelige skæbne.

Athenes ugler skreg om Akropolis og så skarpt gennem natten. Men ingen dødelig anede, hvad gryet ville bringe. Triererne gik hastigt derude på det bovnende hav. Ved solopgang løb persernes skibe ind i Falerons havn, men overraskedes ved det uventede syn af strandbredden som en eneste levende menneskemur. Miltiades' hopliter stod med fældede lanser og skjoldene rand ved rand og stirrede med vogterblik ud mod perserflåden.

Da begreb Datis og Hippias, at alt håb var bristet om at gøre landgang og gå imod byen. I det fjerne sås allerede blinket af peloponnesiske falankser, der rykkede frem til undsætning. Da brød triererne op og roede udad igen, ud over havet, bort mod Asiens havne.

Men ad den hellige vej fra Elevsis kom marcherende to tusind spartiater, der i tre døgn havde tilbagelagt vejen fra Sparta, tolv hundrede stadier, eller tredive mile, uden et kny over træthed eller møje.

De kom kun for at se det sidste glimt af de forsvindende perserskibe.

16. Hades

Faren var drevet over. Og Narkissos gik atter på vandring.

Han kom ad den hellige vej mod Elevsis over Dafnepasset. Han havde allerede udsigt over Salamis-bugten, der lå blå og klipperandet mod syd, indelukket, som var den en stille og dyb bjergsø.

To løndomme rugede altid i hans sind. Angst og sky og dog nyfigen droges han mod de steder, hvor de havde til huse. I et Afrodite-tempel havde han endnu ikke været. Hendes forgård havde beredt ham væmmelse og lede. Når han tænkte sig det nøgne møde med gudinden selv, følte han blu som for et skamløst og dyrisk mysterium. Og han fornam igen det pinende greb af en rå klo om sit væsens løndom.

Han standsede og støttede sig til fjeldvæggen, mens han så ud over havet. Var Afrodite andet end det skum, der frådede op mod bredden, boblende blomster, der brast og blev til pøny. Brynde, født i mændenes blod for at dø igen som legemets andre nødtørftige drifter. De unge mænd, som talte derom, forsikrede altid, at der kun blev dorsk lede tilbage af de kvindelige favntag, hvori de svalede deres brand; slappelsen var forbundet med ligefrem afsky for det skød, der dyrisk havde fristet dem.

Når Athens pyntede og sminkede hetærer sendte ham æggende øjekast og i glimtvise og beregnede blottelser afslørede ham mathvid og lasket form, følte han en art kvalme. Deres røde kærlighedsæbler lokkede ham ikke. Også kvæderne, velsignelsens frugt, var ham ækle. Ville han glæde sine øjne ved

ren skønhed, måtte det være en velskabt ynglings harmoniske fasthed og rytmiske linjespil, han betragtede. Det var styrkende og friskt som at se på det blanke, ligesom bronzestøbte løv, der krusede sig på lavrers og myrters grene. Mandig og målbevidst harmoni og ikke brunst, som den ytrede sig hos gedebukke og hjorte. Ikke svimmel og rus, men klarhed og ro. Han elskede at være blandt sine egne, blandt unge mænd, hvis kyske strenghed røbede sig i deres bevægelsers rene ynde, den kølige friskhed i armenes holdning, i brystets plastiske buer, i benenes rytmiske svaj. Hvilket velbehag at skifte tanker med mænd, der som han selv havde denne ugejle dagklarhed i deres sind.

Men Afrodite? Var hun ikke bølgegang og brus, feber og sygdom? Var hun ikke søvnløse nætter og onde drømme, sting og smerte, rus og sansedrift? Den pansrede jomfruelige Athene ejede jo ikke et drag af hendes lystne nøgenhed, ikke et pust af hendes kvalme alkoveduft, ikke en dråbe af hendes brunstige blod …

… Oppe på fjeldvæggen i firkantede huller sad nogle hvide duer – ubevægelige, selv da han klatrede op ad en klippehugget sti. De fløj ikke op, de sad derinde og vendte halerne imod ham. Med hånden fattede han om en og følte, at den var af tungt solophedet marmor. Nu først forstod han, det var offerfugle til gudinden. Enfoldige dyrkere bragte hendes naturhelligdom plumpe stenduer eller andre ofre – barnlige – et kvindebryst formet i ler eller en klump med dybttrykte huller, den kvindelige frugtbarheds symboler.

Han gik de sidste trin og stod på den flade kalkstensklippe, der var rød som regnormes kød. Jo, her var Afrodites alter, dækket af visnede rosenkranse og vilde markblomster, bragte af

landlige hænder, som var klamme af gudindens attrå. Kærlighedspanter fra den elskede, småting, hvori næsen havde trykt sig i et gisp efter at indsuge det elskede legemes vellugt, sjælen af den andens kød og blod.

Men Narkissos lagde ingen blomst på Afrodites alter. Hun lod ham kold. Når han tænkte på Nikarete, var det ikke for Afrodites skyld. Langt dybere fængsledes han af et andet mysterium. Han så for sig Marathon-gravens unge krigere, der lå med sortrøde flænger og bidt af spyd og havde sluppet deres sjæl i et underligt indadvendt grin, salige og alligevel som de græmmede sig beskt og utrøsteligt. Hvad hjalp alle lovtaler og basunklange, at ingen lykke var som den at dø for sit land? Thi hvor nød de denne lykke? Det var jo bedre at være en levende hund end selve Achellevs blandt de døde. Gaves der en spalte, hvorigennem øjet kunne kaste et blik ind i skyggernes verden for at se, om der hos Hades ulmede et eneste lillebitte kummerligt håb?

Derfor ville han til Elevsis. Det var tiden mellem forårsmysterierne og de store efterårsmysterier. Måske kunne han hos hierofanten få styrket sin trang til at lade sig indvie i selve de store dunkle løndomme.

Han steg nu ned til den thriasiske slette og henryktes over dens frodighed. Kornet duvede til alle sider som et gult hav, hvorover søvinden ilede, til det slog op mod bjergenes baggrund. Som små skær i havet hævede sig lunde af frugttræer, der samlede solheden i deres frugters runde røde kinder. Morbær og figen og æbler vinkede med forskelligartet mørknende løv. Lærkerne spandt et net af kvidder over markerne, og op fra byggen stod et dampende slør af

befrugtende støv. Naturens store vidunderlige mysterium fuldbyrdede sig for hans øjne. Han tænkte på Demeter, der netop her havde vanket fortvivlet om og søgt sin røvede datter Persefone for at kræve hende tilbage af underverdenens mørkesvøbte gud. Han så gudinden skride tung og jordbøjet hen gennem kornet med faklen i sin hånd; røgen stod op mod den svidende sol, og hun holdt den anden hånd for sine rødrandede øjne og stirrede i det fjerne. De store valmuer inde i kornet var blodspor efter den røvede pige eller gnister af ild, der faldt fra Hades' hestemuler, hvorfra der skød stråleneg af vulkanske flammer.

Med sænket hoved fulgte han den hellige vej, som gudinden selv engang havde vandret. Ved dens kanter var hun mange gange sunket til jorden og havde vædet den med sine tårer og klaget sin nød ud i det tomme rum, hvor ingen hørte. Først i Elevsis havde gæstevennen kong Keleos forbarmet sig over hende og skaffet hende hvile. Og Lakchos var kommet med sin glødende fakkel og havde hjulpet hende at søge.

Husene lå og sov i den lille by. Hundene blev liggende i skyggen og logrede kun en hilsen til den forbivandrende. Han ofrede nogle småmønter til tempelvogteren, før han gennem den tungtludende dobbelte propylærække steg op til den hellige plads. Mysterietemplet rugede over sin løndom. Murene lukkede sig indadvendt – der var ingen søjler, der lig en skovhal kom vandreren nærmere.

Men før han gik til selve Telesterion, søgte han op til den lille klippegrottehelligdom, der lå til højre og var viet selve Hades. Her var ingen vogter, den klippehugne trappe førte ind mellem fjeldvæggene, til han stod for et råthugget kalkstensalter,

hvorover grotten sænkede sit mulm, ikke som en kølig skygge, men som en hed forbandelse. Bag det lave alter skar mørket sig som en flænge dybt ned mellem kaotisk optårnede blokke.

Der lå ikke offergaver på alterbordet. Hvad Hades skulle have, kastedes bagud som i et aldrig mættet, grådigt svælg. Den luft, som opsteg derfra, var hed og svovlskarp, nu og da blandet med en kvælende røg – et sug som fra en uhyre blæsebælg fik gnister til at flyve fra et usynligt bål.

Narkissos vidste ikke, hvad der ofredes til Hades' mund. Det måtte være blodstænkede og uhyggelige gaver, affald fra grusomhedstrang og fra de dødeliges selvpinsel. Han havde hørt, at ufuldbårne fostre og dødfødte ad denne vej forsvandt tilbage til mørkets uhyre moderskød, hvorfra de ikke var nået ud i livets lys. Eller mennesker ofrede sig selv til denne bundløse bug og gik frivilligt til Hades, som sent eller tidligt venter alle. Spalten skulle sluge sine ofre uden en lyd til svar. Foruden svovldunster udåndede svælget et pust af ligstank, der kunne få det til at kvalme for alt levende, der nærmede sig.

Narkissos hældede sig langt frem over alterbordet og stirrede ned i denne mørkesø af evig forrådnelse. Han bankede med sin kno på stengrunden. Pludselig kom en skorpion med opadkrummet brod krybende frem på alterets kant. Narkissos dræbte den. Der dansede luende ringe for hans blik. Et nu, et glimt, og et liv var forbi. Det var, som dette lille dyr kun var født til at gøre sig synlig i dette eneste øjeblik for at tilintetgøres.

Han kastede det som et offer ned i dybet. Hørte han et plumpende klunk i underverdenens begsorte søer? Op fra skyggerigets uhyre levendebegravelse fornam han utalte myriaders sukkende støn og lyttede for at skelne dem, der kom

fra hans egne døde: moderens blidt klingende røst, der kun havde fløjtens allersagteste toner, og faderens stemme, der slog med brystets malmklang.

– Narkissos, kaldte det: Narkissos!

Han hørte det så tydeligt, som var det en levende, der kaldte. Narkissos! Og dog var det kun en længslens røst fra en, der aldrig mere skulle skue solens lys. For at livsvække dem dernede hjalp det jo ikke at ofre spildt sæd eller størknet blod, ikke dødens levrede væsker eller det ufødtes for tidligt standsede hjerte. Der var ét eneste, som kunne fylde de døde nogle øjeblikke og give dem mælet tilbage – det var selve det levende, rindende blod, når det af overskårne pulsårer plaskede ned i mørkets grube som i en tørstig mund. Han tænkte på Odyssevs' offer af den sorte vædder, på blodets endnu bævrende pøl, hvoraf skyggerne drak, stimende i tætte skarer om gruben. Han så blodets liv rinde ind i skyggens edderkoppespind som røde duggdråber ad skælvende tråde: For hvert blodstænks indsugen fødtes et ord på den visnede tunge.

– Narkissos!

Han vendte sig med et skrig. Havde en dødning lagt sin tørre benede hånd på hans skulder? Ja, der stod en skygge foran ham, høj, flydende i lyset udefra. Men så gav skyggen sig til at le:

– Ved den ærefrygtværdige Hades, for hvis mund vi står! Har jeg vækket dig af en dødsdrøm? Og var det din agt frivilligt at glide ned i den verden, som du endnu snese af år er fri for at tilhøre? Narkissos, min søn, kender du mig ikke?

Dette var ingen Hades-røst. Det var den runde fulde stemme med blodduft fra et hjerte, med sang fra selve livets sol, han kun havde hørt så sejrende, så latterfyldt hos en eneste:

Hermofantos! Og Hermofantos greb ham med sin hånds fulde, varme og faste tag og trak ham med sig ud i dagen igen. Lærkerne spandt over dem. Himlen øste sin varme over deres hoveder – i et nu var han hed til sit inderste hjerte, og Hermofantos stod og smilte til ham med sine store stærke øjne og sin runde røde mund midt i sølvskægget:

– Jeg så dig gå gennem byen og kendte dig på din gang. Jeg søgte dig ved telesteriet, men fandt dig først her. Modsætningerne drager hinanden. Thi hvad skal din ungdom med dødstanken? Er du kommet til Elevsis for at lade dig indvie?

– Ja, Hermofantos, jeg trænger til den forklaring på livet, uden hvilken livet blot er en tom trældom.

– Kom med mig og lad os sætte os i skyggen deroppe, sagde Hermofantos og gik foran ham ad stejle terrassetrapper op på nordsiden af templet, hvor høje cypresser vævede en kølig dirrende brise. Her satte Hermofantos sig på en stenbænk efter først at have rullet sin kappe til et sæde for ikke at forkøle sig. De sad og så ned på den store tempelterning, der hævede sig i flere stokværk, men kun på den ene side bar tunge gulbrune søjler foran den lukkede mur og ellers lignede en fæstning for den indespærrede løndom, dens mure og tag lukkede sig om.

Da Narkissos havde fortalt om sine vandreår og om sine oplevelser under persernes indfald, sagde Hermofantos:

– Du tænker dig altså, Narkissos, at den livets visdom, du trænger til, ligger i dette hus som en skat, der venter på dig. Og når nu til høsten de store mysterier drager de mange tørstende, vil også du være en af dem, der stimer som møl om det skjulte lys og higer efter at læskes af den evige sandhed. På dette sted

er jo gennem utalte slægtled samlet og opbevaret symboler på de evighedslængsler, der alene skaffer en dødelig trøst. Se, herfra glider blikket over de thriasiske marker, hvor første gang evighedens sædekorn blev lagt – af Triptolemos, der fik det i gave af den taknemmelige Jordens moder. Dog, Narkissos, hvad de vil vise dig derinde i det lukte hus, er kun, på baggrund af det evige mørke, et mat og formindsket rids af det, selve lyset og himlen her synger for dit blik. Som det lille sædekorn, der om høsten gemmes i jordens sorte fold, det halve år igennem må hvile under den tunge muld, men ved vår af en ubetvingelig drift i sit væsens kim drives op til lyset igen, således nåede Jordens moder at få sin datter givet tilbage det halve år, efter at hun i det andet halve har dvælet hos underverdenens konge, den usynlige Hades, der aldrig skuer solens lys. Og dette er for os dødelige tegnet på det evige kredsløb, som vi alle skal gennemløbe. Døden dukker os ned til Hades, i uvirksomhedens øde og tomme skyggeland, men også os venter den forløsende vår, der atter hæver os til lyset og livet. Hvad har vi da at frygte mere af døden end af den vinter, vi uundgåeligt nærmer os hvert år, men som vi ved lige så uundgåeligt vil vige for en ny vår? Sig mig, Narkissos, er det altså i denne skønne og gyldne lære, du ønsker at indvies dernede i telesterions store mørkehal?

– Ja, du siger det, Hermofantos. Jeg higer efter at få det evige lys brændt ind i min sjæl.

– Jeg siger dig i al oprigtighed, Narkissos, du er endnu for ung.

– Er jeg for ung til at indvies i, hvad du selv, o Hermofantos, kalder en smuk og gylden lære?

– Nej, visselig ikke, Narkissos. Men denne lære skal du søge i et endnu større tempel end det, du ser her under dig – gulnet og ærværdigt af ælde. Selve livet er det uendelige tempel, hvor vi dødelige hver dag går i lære. Er du da blevet træt af at gå i skole i livets store helligdom, og tror du, at du kan springe al yderligere læretid over ved her i nogle dage at tilegne dig den samlede sum af, hvad du selv burde samle gennem egen erfaring? Er du træt af at vandre, Narkissos, af at virke og stræbe? Med dine tyve år har du dog set dig viden om og ikke skånet dine kræfter. Livet er ikke en del, man vælger sig, men et hele, man stykkevis samler sig. Alt må du erhverve gennem dig selv. Du har lært at tjene og arbejde. Du ved, hvad det er at vogte geder og kvæg, du har siddet på rorbænken og hærdet dig i tålmod. Du har båret våben for hoplitten og selv øvet dig i den letbevæbnedes tugt. Tror du, dine tyve år er modne til at modtage livets og dødens mysterie? Men *jeg* da? Utallige gange er jeg vanket ad den hellige vej til Elevsis og har ved hvert stadie af gudindens lidelsesvej grublet over, om jeg nu omsider er værdig til at finde, hvad jeg søger, eller om jeg ikke et år endnu skal gribe faklen og på min fod gå videre for at hærde mig dertil. Og se – jeg er endnu ikke nået til den selvtillid at tro, at jeg er moden til at blive myste. Styrken af den lære, der afsløres os her på denne viede grund, afhænger ene af kraften i vor egen oplevelse. Lønnen, der skænkes os, står ene i forhold til, hvad vi selv har udrettet. *Jeg* har ikke udrettet nok til at lade mig vie. Men måske har du? Men mon dog ikke, Narkissos, livet endnu kræver en række pligter af dig, som du hidtil har unddraget dig? Du har indtil nu været den letbevæbnede, den letfodede, løberen. Men har du lært at stå fast, at bære tilskikkelsens tunge

harnisk, at dø i din rustning uden at klage? Ikke det, *jeg* ved. Dog, oplys mig, om jeg fejler. Nej, du giver mig ret. Livet er en lang sammenhængende prøvelse. Hærd dig, Narkissos. Hærd dig selv, eller guderne vil gøre det. Gør dig guderne gunstige ved at foregribe dem. Der er ingen, de elsker som den villige og den redebonne. Du ynder jo at vandre og flakke –

– Ja, som du, Hermofantos.

– Men at vandre er at skulke. Jeg selv har siden mit tyvende år været desertør. Jeg er spartiat, Narkissos. Som dreng og yngling er jeg optugtet i Lakedaimons barske og strenge krigerskole. Jeg løb af skole for at vandre. Jeg følte mig ikke født til kriger. Jeg har bedraget, min fædrenestat for mine kræfter. Jeg skylder Sparta et liv. Når jeg engang er færdig med at flakke, vender jeg hjem for at lægge mine ben i mine fædres jord. Men jeg har forbrudt min fædrene jordlod. Jeg skylder Sparta et liv, så får jeg den tilbage. Vil du være min søn, Narkissos?

Narkissos så forbavset på Hermofantos.

– Jeg er jo ikke lakedaimonier, sagde han.

– Men du kan blive det, smilte Hermofantos. Du har lakedaimonisk blod i dine årer, tror jeg. Hera ved, om ikke din moder er min datter. Jeg har givet dig navn, lad mig nu også være dig i faders sted. Gid du ville være min søn. Så fik jeg atter båndet knyttet til mine fædres by. Jeg ejede jord og grund i Lakedaimon. Tyve heloter dyrkede den for mig. Den bliver først min igen, om jeg skaffer mig selv og Sparta en søn. Drag med mig, og jeg vil skaffe dig den i arv. Træd *du* med dine tyve år ind, hvor *jeg* slap. Fuldfør den borgerpligt, som *jeg* svigtede. Dette, Narkissos, ville være den rette indvielse i livets

vidunderlige løndom, om du prøvede at bære det harnisk, Lakedaimon lægger på sine sønner.

Narkissos lyttede med sænket hoved og faldt i tanker. Hermofantos var for længst holdt op at tale; men da Narkissos omsider løftede sit blik og mødte den andens store strålende øjne, svarede han tavst ved at lægge sin hånd i hans. Hermofantos trykkede ham til sit hjerte.

En egen varme gennemrislede Narkissos, han knugede sig ind til ham, og Hermofantos klemte begge hænder om hans hoved og trykkede et kys på hans krusede hår.

– Rejs dig, og lad os gøre Hades endnu et besøg, sagde han.

De stod atter i grotten foran den koglende mørkebrønd. Men nu mærkede Narkissos ikke længer ligpustet derfra. Hans hoved lå ind til Hermofantos' skulder, og han åndede med velbehag den varme sunde udstråling af det solhærdede legeme, der duftede som timian af vejr og vind.

Hermofantos stirrede ind i klippespalten og sagde langsomt med dybe åndedrag:

– Fader Hades, jeg har intet honning- og mælkeoffer til dig. O du, som har krav på begge os, der står foran dig, hør det løfte, vi bringer dig. Der kommer ingen aften, hvor jeg ikke venter, du skal kalde mig i søvnen, og ingen morgen, hvor jeg ikke siger til mig selv: I dag skuer jeg sidste gang solens lys, og inden aften er jeg en skygge blandt alle dem, der forud for mig gik vejen til dig. Aldrig har jeg unddraget mig min skyld til dig. Aldrig har jeg villet lumske mig fra døden. Jeg har søgt farerne selv blandt skythere og persere. Se, denne min venstre hånd har tre stive fingre, som du engang har rørt ved – jeg trak en sakisk buestreng, så den sprang, og nervestrengen i min egen hånd

sprang med det samme. Jeg rækker dig uden frygt min højre og gyser ikke for at stedes for din tronstol, selv om den evige kulde isner mig derfra. Vink med dit scepter, kald, og jeg kommer. Men til denne yngling, som jeg har givet navn, vil jeg knytte min livsstreng. Giv også ham din styrkende lære, ikke at frygte. Jeg vier ham til Hellas' jord. Jeg vier ham til at hærde sin sjæl og sit legeme og til kun at have én fjende – ham, der kommer østfra, og som heller ikke agter *din* helligdom. Lykkeligt har Hellas slået hans første storm tilbage. Men i stilheden hører vi, hvor han ruster sig og ruger på hævn. Når han engang til Elevsis, da fylder han dit dyb med klippeblokke og prøver på at stene dig i dit underjordiske rige. Men det Hellas, som *har* været, er en verden under vore fødder, og de døde befæster grunden, hvorpå vi står. Perserne skal ikke finde den tryg at træde. For din trone, Hades, klinger min bøn og min hilsen til min henfarne slægt. Også Narkissos hilser gennem dig sine forudgangne og lover at samles med dem, værdig at se dem under øjne, uden at have svigtet det land og den himmel, de gav ham i arv. Ånd kun på hans ansigt, Hades, thi din ånde styrker, og døden går han daglig under øje med et smil, når *din* lue har hærdet hans kinder. Und mig og ham at modtage evighedens mysterie, om ikke før, så i det øjeblik, du kalder os. Nikarete, min datter, se i dit mørke glansen af din søn, som endnu lever. Evfranor, min gæsteven, se, jeg tager mig af Narkissos, din eneste søn, og lover at ville svare dig til ham. Levvel hos Hades! Vi mødes, vi mødes, vi mødes.

17. Spartansk bryllup

Narkissos fulgte med Hermofantos til Sparta og blev ham i søns sted og fik hans fædrene jordlod tilkendt, så heloterne dyrkede den for ham. Hvorefter den gamle atter drog på vandring.

Narkissos optoges i syssitierne. Men det guld, han i årevis havde båret på sig, måtte han afgive til statens skatkammer. Ingen spartiat turde eje sølv eller guld – kun med jernpenge måtte han betale livets fornødenheder. Hans hovedhår blev afskåret for ikke mere at vokse langt. En grov chiton af ufarvet uld lod arme og ben fuldstændig nøgne. I regn og storm og sol måtte han ikke gå med andet.

Drengeopdragelsen, der foregik under pisk og alskens hærdning, havde han ikke nydt. Men livet selv havde givet ham en tilsvarende, og han havde aldrig skyet noget arbejde eller nogen legemlig anstrengelse.

Teltbroderskabet blev hans eneste daglige omgang. Med sine jævnaldrende øvede han sig sammen til et snævert lille samfund, der levede som på tælling, vågnede samtidigt, spiste samtidigt, marcherede sammen, brødes og sloges indbyrdes og på samme klokkeslæt sank til hvile på stenhårde lejer under dækkener af grov og ukartet uld.

Nu og da sluttede broderskaberne sig sammen til store jagter i bjergene. De jog vildsvinene op med lange samlede kæder, som intet levende kunne slippe igennem. Alt foregik under faste og ubrydelige regler. Vildtet dræbtes efter tur af den enkelte jæger, der med dødsforagt og snarrådighed måtte stille sig blot for vildbassens tænder eller bjørnens forlabber. Bjørnen

måtte endda kun fældes i livtag uden våben. Når Narkissos brødes med en bjørn, udfoldede han kæmpemæssige kræfter. Bjørnen var Artemis' hellige dyr, og han angreb, som var det sin arvefjende, han skulle fælde.

Daglig rykkede han med sin lochos ud ved solopgang for at drive øvelser i åben mark, langs Evrotas-flodens bredder eller under det rutakkede Taygetos. Iført det tunge harnisk løb de til en enlig fløjtes skarpe takt, med et fodslag, som var det ét tusindbenet legeme, der flyttede sig drønende over jorden. De svære asketræslanser holdtes fældet i et vandret plan, og stødene førtes som af en maskine, der svang en eneste rad af spidser hvinende gennem luften. Skjoldene samledes som plader på en eneste løbende snor. Fuldtvæbnede sprang de over kløfter og bække og løb med fastsammenbidte læber, så luften peb gennem de opspilede næsebor.

Når henad middag legemerne dampede af udmattelse, marcheredes til Evrotas. Våbnene og den sveddrivende uldkjortel kastedes, og de unge legemer kappedes om at styrte sig i strømmen, der rivende randt med iskølet vand fra bjerghøjderne. Varmt vand og olie var forbudt. Kuldehærdede vendte de tilbage til syssitiekasernen for at bænke sig på uhøvlet træ og lange til den krasse og dampende blodsuppe.

Til andre tider var der øvelser og kampe på palæstraen, eller musiske sysler dyrkedes. Narkissos lærte at blæse fløjterne i den hårde doriske tonart og på en kobberpavke at angive rytmen for alle lochos'ens taktiske bevægelser. Disse måtte kunne forstås også uden kommandoord alene ved pavkeslagenes ændrede hvirvler eller ved fløjtens hastige eller langsomme triller. Befalinger fra krigsøversten udtryktes ved altoverskingrende

salpinxsignaler. Også samsang dyrkedes, og han lærte sig de gamle tyrtaios'ske krigssange, der gik ind i blodet som taktslag fra selve hjertet.

På kvinder tænkte han ugerne. Artemis-eden rugede i ham som en dump angst, et ulmende nag, han skyede at dvæle ved. Nu og da strejfede marchen flokke af unge piger, der ligeledes øvede under åben himmel og løb efter mål. Nikarete var måske endnu blandt dem, men forholdene i staten fritog ham for at besøge de dele af byen, hvor kvinder holdt til. Indtil sit fyldte tredivte år skulle han alene leve blandt mænd; først de trediveårige førte familieliv med hustru og børn, af hvilke drengene allerede i en alder af syv år blev taget til opdragelse på kaserne.

Narkissos var toogtyve år, da han fik tilsigelse om at møde for en af eforerne og fra ham blev sendt til den ene af de to konger, den for ikke længe siden udvalgte Leonidas, Anaxandrides' søn.

Da Narkissos så ham, huskede han ham fra månenatten i Olympia. Hans ansigt var kobberfarvet, det tynde sorte hår og skæg sad om hoved og kinder som en hjelmskal. Leonidas røbede ikke i sine miner nogen genkendelse, men sagde blot:

– Narkissos, Hermofantos søn, dine år pålægger dig nu din mandspligt.

– Forsømmer jeg den? spurgte Narkissos.

Leonidas så roligt på ham og sagde:

– Altså møder du i morgen.

– Hvortil? spurgte Narkissos.

– Der løber fire mandvoksne forældreløse piger. En af dem bliver din hustru.

Narkissos blev blussende rød og sagde intet.

– Har du forstået? spurgte kong Leonidas.

– Tillader loven ikke at vente? sagde han omsider. Jeg har ingen trang til hustru.

– Men en hustru trænger til dig.

– Jeg føler ikke for kvinder.

– Men du er mand. Og Sparta trænger til afkom. Er du ikke af de ældste i dit telt?

– Jo.

– Så lyd eller tag din straf, sagde Leonidas og slog let med sin kno på hans pande.

– Jeg lyder, sagde Narkissos og bøjede hovedet.

– Husk, Sparta forpligter dig. Du løber så stærkt, du formår. Og Artemis giver dig hende, du løber op.

… Den aften følte Narkissos sig dødtræt og lagde sig ved solnedgang. Men han lå på sit hårde leje og kunne ikke sove. Det gamle billede stod for hans syn. Han så bæltet rulle sig op, han så bogstaverne tegne det løfte, hans læber havde givet Artemis. I morgen ville det være brudt, og han selv var uden skyld. Han skulle føle sig befriet for en aftvungen ed. Men ville gudinden straffe ham derfor? Ville hun hævne sig på ham som på en meneder? Hvad ville der ske? Han havde kun at lyde. Så måtte guderne gå i rette med de love, der tvang ham. Værst forbrød han sig dog mod Afrodite. Hvad var kvinder for ham? Han følte ikke engang i sit blod den drift, der får hingsten til at vrinske, når den føres til hoppen. Og dog var han for samfundet ikke andet end en hingst, der har nået den alder, da dens opsamlede kraft skal bruges til at opfylde naturens bud. Han skulle løbe sig en brud til og tage den, som skæbnen lod løbe ved hans side.

Næste dag rykkede han ikke i marken til øvelse eller våbenbrug. Da han med sine tre fæller havde badet i Evrotas på et særligt sted og steg op af floden, lå der en ny og finere chiton til ham, sandaler med purpurfarvede remme, og paidonomen rakte ham en krans af sisymbrier. De fire brudgomme spiste alene sammen, de fik figener, et mål ublandet vin samt bryllupskager, bagte af sesam.

Stille sad de omkring stenbordet og så på hinanden, dvælende, som skulle de skilles. En af dem havde lagt begge sine hænder samlede på den andens skulder. Den tredje strøg Narkissos blidt ned ad den nøgne glatte arm og hviskede: Ven, jeg bliver altid den samme. Du vil ikke glemme vort venskab, vel? Vi bliver jo sammen. Vi bliver jo sammen.

Og Narkissos nikkede som i søvne.

Eirenen hentede dem og førte dem til en rendebane, de aldrig forhen havde betrådt. Den strakte sig langs klippevæggen som en smal sti, fjernt ude betegnet ved nogle lanser, der var stukket i grunden. Et diskoskast foran dem stod de fire unge piger allerede, med ryggen til, så deres træk ikke kunne skelnes, i korte kjortler med bredt bælte højt oppe, som i Olympia, men med røde kranse på det slørhyllede hoved.

Gynaikonomen stod hos dem og gav dem signal til at løbe. Men kong Leonidas selv trådte til i festdragt og stillede de fire unge mænd i række. Så pegede han ud mod pigerne, der allerede havde et langt forspring, og sagde:

– Den af jer, der løber stærkest og længst, ægter den pige, der er foran de andre. For hver lanse hist ude findes en grotte til at hvile i. Den, der kommer sidst, nøjes med den sidste. Løb!

Et øjeblik efter susede de allerede langt fremme på stien. Der var intet mere at tænke på, det var som at løbe et stykke vildt op – en flygtende hind, som hverken pil eller lanse, men alene armenes tag skulle standse.

Narkissos løb, som han var vant, efter sine gamle erfaringer og med hele sin seje og udholdende sindighed. At de andre var foran ham én tid, ænsede han ikke. Afstanden mellem piger og mænd syntes ikke at formindskes. Det så ud, som brudene aldrig lod sig indhente. Solen skinnede dem i ryggen, og kransene blussede som vilde blodrøde prikker – målet, hvorefter de fløj. Et mål, som ikke var fast, men bestandig skød sig frem – et levende, hastende, flyende mål, han aldrig før havde løbet efter. Det æggede ved sin pilsnarhed, det sporede ved sit uopnåelige forspring. Han mindedes billedet af den flyvende pil efter den flygtende skildpadde, som ved en art optisk tankebedrag aldrig skulle kunne nås, fordi skildpadden i den tid, da pilen tilbagelægger afstanden imellem dem, hver gang når et nyt lille forspring videre. Og dette væddeløb var ikke pil efter skildpadde, men pil efter pil. Og pile, der ikke én gang for alle havde fået deres fart af den spændte bue, men pile, der bar strengen i sig selv og joges af driften indefra – driften til at fly og driften til at fange.

Hvor længe han havde løbet, vidste han ikke. Men han var kommet de fjerne lanser nær. Og hans udholdenhed stod sin prøve. Han vandt ind på sine fæller, han fo'r dem langsomt forbi og hørte fra hver af dem et tungt presset suk. Nu var han i spidsen, og nu begyndte han at se, at pigerne foran ham ikke havde bevaret deres forspring. Et hundrede spring endnu, og han tog den bageste af dem. Hendes røde krans havde løsnet

sig og slæbte som en lænke efter hende. Han strøg tæt forbi hende og følte hendes ånde kildre sin kind, idet hun bøjede sig til siden og åbnede munden til et skrig.

Snart efter tog han den anden. Hun skreg ikke, men holdt sin højre hånd op om sit lille nøgne højre bryst. Derefter den tredje. Hendes krans gled af hende. Han bukkede sig efter den og tog den op. Han førte den til sin mund og indåndede dens vellugt. Den kom ikke fra blomsterne alene, også fra hårets salve.

Menneskejagten begyndte at beruse ham. Det var ikke færten af et dyr, han sugede i sine opspilede næsebor. Det var duften af pigeblod. Kransen hidsede ved sin farve. Og foran over stien lå en fure af samme lugt som i kransen, han svang. Den hidsede ham, hans fødder faldt i hendes hæles spor som i små luer, han ville styrte sig over hende – da bøjede hun til siden, medens han i forbifarten trykkede kransen på hendes fugtige hoved og denne gang selv udstødte et lille skrig, vildt som en glentes, der slår fejl af en due.

Derefter så han ikke flere piger. Han løb i mennesketomt rum. Men pludselig hvinede et kampskrig op tre skridt foran ham, og frem bag en klippeblok fløj den forreste og sidste af pigerne. Det blev en jagt efter en fugl, som ikke var mere end to armlængder fra ham. Hvert af hans spring måtte kaste ham over hende. Hans fingre klippede i luften efter chitonen, der stod i luften bag hende. Han så hendes nøgenhed blusse under den korte stump, der svirrede fra ham for hvert snap. Han kunne ikke skelne, hvor hendes fodsåler slog, så hastigt klappede sandalerne over klippegrunden. Men han var midt inde i hendes duft, ikke blot af hendes hår, men af hendes hele legeme. Og for første gang i sit liv følte han en svimmel vellyst

ved denne lugt af frisk soldrevet sved – et pirrende pust af en ny duft, der aldrig havde mødt ham i palæstra eller sovetelt. Hans fart fugtlede hende frem som en svøbe, der fik sveden til at sile gennem den tynde chiton og krympede den ned over skuldrene, der stak op runde og blanke som kæmpeæg. Vellugten blomstrede af hende. Jagten var på sit vildeste. Hans fingerspidser rørte hendes ryg, hans tæer ramte hendes hæle, og for hvert svirrende strejf udstødte hun et hvin, ikke af smerte eller angst, men af trods og hån. Han løb efter gløder, han sprang efter ild. Jagtens raseri havde besat ham. Hemmeligt ønskede han, at dette aldrig måtte få ende. Han piskede og halede på samme tid. Han ville gribe og sluge hende, klemme hende til døde i sin favn og føle, at hun intet var, uden end en ophidselse i hans eget blod.

Endelig greb han hendes ryg som med en klo. Da sprang hun hvinende til side, og han styrtede forover og slog sine hænder til blods. Med et kampskrig, et skingrende *Alala!* rejste han sig og forfulgte. Hun svarede med et hvinende *Elelev!* Han løb nu med hængende hænder og greb ikke længer efter hende. De skiftede kampskrig. Åndepustet hvæsede af hans åbne mund. Han løb som for at sprænge sit hjerte over hende. Han ville løbe, til hun sank bagover mod hans bryst, og først da ville han slå sammen om hende med sine blodige håndflader og drukne hende i sit blod.

Men pludselig vendte hun om og tørnede imod ham, rev kransen af sit hår og drev ham den ind i ansigtet som en svøbe. Hun piskede ham med duften af sin sved. Han så rødt for sig. Han slog sine arme om hendes lænder og følte dem glidende hede og glatte. Han tog brydetag med hende for at løfte hende

fra jorden, og i samme nu besvarede hun hans tag og stemte ham for bryst og hals og slog med knyttede hænder mod alle regler. Han brast i latter, bukkede sig, lettede hende fra jorden, klemte hende til sig og bar hende afsted, mens hun sparkede, kradsede og teede sig vildt imod al kunst. Hun havde ikke lært at brydes. Hans læber lo af foragt. Han skulle knuse hende, klemme hvert ben itu i hendes glatte lille krop, sluge hende, drikke hende, besejre hende med den mindste muskel i sit indre – der pludselig havde rejst sig som et sværd af sin skede.

Lansen stak af jorden lige foran ham. Han var vild, han ville svale sin hævn, og han bar sit fnysende bytte indenfor i grottens mørke, hvor han slængte sig selv med sit bytte i favnen. Han sank i en dynge af duftende hø – han sansede Taygetos vilde krydrede fjeldurter. Hans bytte knugede sig til ham – han favnede det som ét med sig selv – hans blods hede skyllede ind i en fremmed verden – hans hjerte sprængte sig – høje hvin af smerte og fryd svarede på de bølgende stød, der dønnede igennem ham …

… Narkissos vågnede i bælgmørk nat og frøs og følte en forfærdelig tørst brænde sin strube.

Han famlede omkring sig, men hans hænder mødte intet andet end tørt knitrende hø. Han gned sine øjne, men så intet. Han huskede ingenting, men sov ind igen i fuldkommen afslappelse.

Solen stod højt på himlen, da han krøb ud af grotten, træt og mørbanket i alle sine lemmer. Han følte en underlig livslede. Der var gået lang, lang tid, siden han spiste blodsuppe i syssitierne.

På lansen hang et slør og et par sandaler. De havde røde remme som hans egne. Han tog dem i sine hænder og så på dem. To krumme pigefødder havde brændt sig ind i den tynde bøjelige hud. De lugtede af sol. Han hang dem på lansen igen og tog sig til halsen. Han følte et glat bånd snoet derom. Han løsnede det og så, det var et bælte. Med rystende hænder spændte han det ud og læste: Jeg arkadieren Narkissos, Evfranors søn, sværger ved Artemis' helligdom …

… Nikarete, hviskede han og huskede. I bruderovets rus var hendes navn ikke et øjeblik kommet ham på sinde. Alt havde været som en besættelse, et raseri. Han havde ikke genkendt hende, thi han havde intet kendemærke kunnet se. Duften af hendes hud var ham ny, hendes kys, der var vilde som de bid, hvormed to heste napper efter hinandens læber, var ham ukendte, hendes arme, hendes bryst, hendes knæ, hendes løndom – alt havde været erobring af noget nyt. Nikarete! To erindringer: hendes løb i Olympia, hendes solblottede skikkelse ved kilden i Artemis' lund. Og nu var det sket. Gudindens vilje havde været uundgåelig. Han var løbet i sin skæbnes favn. Han havde røvet sin dom uden at vide det.

Tung og mismodig vendte han tilbage til sin lochos og søgte sine teltbrødre. Først under aften kom de gifte tilbage. Ikke med et ord blev brylluppet berørt. Kun den ene af dem gav ham hånden og hviskede: Tillykke! Narkissos følte, som ordet skulle kvæle ham.

Nikarete så han ikke mere. Han genoptog alle de daglige øvelser med de andre. Han havde en tyngende træthed at overvinde. Han havde lyst til at sove og aldrig vågne mere. Han havde en hustru. En kvinde, der ventede ham. Han lagde

mærke til, at de andre stjal sig ud i bælgmørk nat. De gik til deres kvinder. Han havde aldrig før gjort sig andet end flygtige tanker om denne listen bort fra kasernen. Nu forstod han grunden dertil. Søvnløs lå han og lyttede, til han hørte dem – altid hver for sig – vende tilbage ud på morgenstunden og stille strække sig på lejet. Men selv blev han. Han følte ingen trang til at snige sig ud og søge den kvinde, Artemis havde tvunget ham til at erobre.

En dag – ved fuldmåne – blev han atter stævnet for kongen.

– Narkissos, sagde Leonidas, Nikarete, Kleombrotos' datter, bor på din ejendomslod som din retmæssige hustru. Du går ikke til hende. Du forsømmer din pligt.

– Hvilken pligt? spurgte Narkissos.

– At skaffe Sparta afkom.

– Skal jeg da løbe igen? spurgte Narkissos.

– Nej, dit bryllup er fuldbyrdet.

– Lad mig da leve med min hustru og lære hende at kende. Jeg er ingen kat, der lister sig efter sin brunst i natten.

– Du er kriger, svarede Leonidas og så roligt på ham. Du kan ikke i din alder føre familieliv. Betænk dig vel. Og fremstil dig ved næste fuldmåne.

Narkissos indfandt sig og ventede straf. Leonidas slog ham på skulderen og sagde venligt:

– Held dig, Narkissos, at du har betænkt dig og opfyldt din pligt.

– Jeg har ikke betænkt mig, svarede Narkissos.

– Jo, din hustru er frugtsommelig. Narkissos blev rød og så skarpt på ham.

– Er jeg nu fri? spurgte han.

Leonidas lo og svarede:

– En mark skal ikke tilsås, før den er høstet.

Narkissos talte månederne til den høst, han havde i vente. Som alle Lakedaimons krigere påhvilede det også ham at holde et mistænksomt øje med heloterne, og han gik nu og da til sin ejendom for at føre opsyn med sine livegne. Ind i sit hus trådte han aldrig. Han så kun Nikarete på afstand, når hun sad i husets dør eller udenfor i skyggen af platanerne og syslede med stille kvindeligt arbejde. Hun var blevet hans skæbne, som han ikke ville opsøge. Inderst inde fornam han et eget nag til sin skæbne – den var ikke til at undgå – den skulle nok af sig selv lade høre fra sig.

Det blev også kong Leonidas, der en dag meldte ham:

– Narkissos, din hustru har sat dig og Sparta tvende drengebørn i verden. Frygt ikke! Det er allerede prøvet, om de er levedygtige. De vil ikke blive sat ud.

En dump og ubegribelig glæde kom over Narkissos ved dette bud. Hans liv havde spaltet sig. Han havde ret til at leve, thi han havde opfyldt sin største pligt. Han havde ret til at dø, thi han havde givet Sparta dobbelt erstatning for sit eget liv. Han tænkte på, at Hermofantos ville blive glad.

Men til Nikarete gik han ikke. Han ofrede Artemis et kid og spurgte hver uge sine heloter om tilstanden. Tvillingerne trivedes, de blev store og fuldvægtige. Og en dag skimtede han langt borte i skyggen af sit hus moderen, der sad i solen med de to spæde ved hver sit bryst og bøjede sig dybt over dem. Nikarete! Han tænkte på sin egen moder, der aldrig havde holdt ham således, men måtte gå til Hades efter at have født ham. Det var, som han hørte hende græde inde i sit eget hjerte.

Men heller ikke nu gik han til sin hustru. Hvad ville Artemis ham mere? Havde hun flere krav, så kom de nok af sig selv. Længtes han efter at knuge sine drenge i sin favn? Længsel var en svaghed, ømhed svækkede. En lakedaimoniers liv var at hærde sig. Når de to drenge var syv år gamle, ville staten tage dem, selv fra moderens favn, og underkaste dem samme tugt og hærdning som alle sine andre levedygtige sønner. Da ville alt føleri blive pisket ud af dem. Hvorfor da indpode dem spirer til følsomhed og svaghed?

Narkissos holdt sig hård. Han ville ikke være blødagtig, ikke bøje sig for kvindelige magter. Han anede straffen over sit hoved. En dag stævnedes han påny for kong Leonidas, der sagde:

– Narkissos, Hermofantos' søn, din hustru har ikke klaget over din forsømmelighed. Men hun overgiver allerede nu sine to børn i statens varetægt og forlader Lakedaimon for ikke mere at vende tilbage. Hun vil i en fremmed helligdom sone en strafskyld, hun ikke vil betro mig. Da Sparta skylder dig to drenge, vil staten ikke igen påtvinge dig en ægtepligt, der synes dig forhadt. Men staten fratager dig til straf din grundejendom og vil beholde den, til måske engang i fremtiden en af dine sønner atter gør sig værdig til at overtage den jordlod, deres fader ikke har fortjent.

Narkissos tav. Han tvang sig til ikke at tage afsked. Han havde jo ikke godvillig knyttet noget bånd. Artemis havde tvunget kvinden ind i hans liv. Nu var hun ude. Hvad havde han at sige hende? Nikarete, levvel! – Han havde jo aldrig budt hende noget goddag.

Kun drengene så han til, men som fader gav han sig ikke tilkende. Han frydedes kun ved at se deres små faste kroppe vinde styrke, og undrende opdagede han små træk af lighed – noget, der lignede ham selv, andet, der lod sig henføre til Evfranor, ja endog til Hermofantos – det helt fremmedartede forbandt han med de to Nikareter, der hver for sig var ham lige ukendte.

Årene igennem kæmpede han sit liv videre til den hårdførhed, som intet bed på, og som for en spartiat syntes tilværelsens egentlige mål. Han kunne ligge under åben himmel selv i skybrud, tålte at gennemblødes og gennemisnes, at steges af solbrand og udtørres af febervind. Hans bryst blev modstandsdygtigt som bringen på Taygetos' vildbjørn. Han kunne sove i sin rustning, udholde dages faste, slukke sin tørst af mudderpøle. Hans blik var skarpt som ørnens, der steg over byen mod dens ramme af ru bjerge. Hans fod var sikker som stenbukkens, der aldrig forfejler et spring.

Med sit tredivte år var han hærdet til ende. Og netop da kom perserbølgen væltende østerfra.

18. Persepolis

Det var nat i Persepolis.

Ahura-mazdas stjernedragt funklede over højsletten, hvor paladserne hævede sig i natten, bårne af terrasse over terrasse. Trapperne løb op, mødtes og løb videre. Vinden fejede sine usynlige hærskarer over trinene. Hugne i trappernes vægge bragte folkeslag, stigende trin for trin, gaver til kongernes konge deroppe.

Fra Ardekans kolde snekam strøg en isnende blæst ned over marmormurene, der var blankslebne som spejle. Nattens skygger fo'r hen derover. Portindgangenes vældige tyre satte deres klove tungt i stengrunden og stirrede ud i stjernemulmet med deres vildt skårne øjne.

Vinterens onde dever var endnu ikke jagne på flugt. Tørken lå endnu over fjeldsiderne rugende med sine kløer, der fik alt til at visne. Men Tistria, Hundestjernen, blinkede forjættende og truede misvækstens golde spøgelse, der endnu huserede over landet. Onde vindpust hvirvlede sandet gennem ørkenen og slettede vej og sti. Fra Nejriz-søen klukkede kamrejste bølger, der sprøjtede mod højsletten som spy fra dens grådige fiske, dem Ahriman havde skabt. Slangerne lå sammenrullede i deres kolde, klirrende nøgler, skjulte i huler af mulm. Men den hellige ild skinnede op gennem lofterne, der om dagen var lukkede, for at ikke solen skulle ramme den. Ahriman lå tung i selve bjergene, der åndede ispust ned over Persepolis, i selve natten, der skred uendelig langsomt og ikke ville vige. Sjakaler og ulve, der hylede om på rov, var hans onde tanker, som overalt lå på

lur. Selv i storkongens paradis bag de høje mure rugede nattekulden som et fortærende dyr, der søgte at dræbe palmerne ved at bide deres rødder i jorden. Og paradisets løver og pantere brølede i søvne som af angst for fjenden, der stirrede ind i deres hi.

Det var midnat. Og Ahriman hørtes hyle udenfor. Hans ånde sugede hen mellem de uhyre høje søjle haller om Dareios-paladset. De knælende tyre og enhjørninger, som bar taget, havde vendt deres horn ud for at byde mulmet trods.

Storkongen Xerxes kom vandrende fra sit harem. Fakkelbærerne gik foran ham og bøjede det ene vældige forhæng til side efter det andet. Vinden fik dem til at blafre. Fakkelskæret belyste pletvis de tykke tæpper, hvor orangegule rosetter og røde palmevifter blussede op af bundens dybe safirblå.

Storkongen var høj og fyldig og hyllet i et fodsidt medisk klædebon, stribet af guldtråde, prikket af ædelstensstjerner. Han skuttede sig i lufttrækket, da han et øjeblik stillede sig mellem porthallens vingede tyre og stirrede ud i stjernenatten. Her så han så lille ud, at kæmpedyrene kunne have trådt ham ned med en eneste klov. Hans hoved var bart. Glinsende sorte krøller flød ned og blandede sig med kruset af det begsorte skæg. Han strøg sig over panden og blinkede med øjnene, så det hvide vendte sig ud. Så drejede han om og gik ind. Over væggenes blankslebne marmorflader gled hans spejlbillede som en gul skygge. Solviftebærerne lignede dværge i hans hæle. Skønt det var nat, holdt de vifterne på lange stænger højt over hans hoved som en lille baldakin, dannet af hvide hejrefjer.

De flade tøffelfjed klappede let over de store blanke fliser. Forhæng ved forhæng løftedes som af usynlige hænder, indtil han stod i sit sovekammer. Det var højt, så man i fakkelskæret næppe kunne skimte loftets svævende telttag over fire søjler som mastetræer. Rummet var oplyst af to malmsmededede cypresser, hvis grene var fyldt af små kogler. Hver kogle var en lampe – vægen brændte af koglens spids. Den kongelige seng stod midt i rummet over syv trin. På det nederste sad livvagten i firkant med korslagte ben og stirrede som støtter mod salens fire forhæng.

Ved løjbænkens fodende stod storkongens huskapel for den hellige ild. På en firkantet alabastersten det slanke bægerformede metalfad, fyldt til randen med aske, brændende med en rolig dunkel glød. To præster vogtede på luens blus. Den ene holdt ildrageren, den anden to skeer til at strø røgelsefrø på ilden. Begge bar de handsker og et for munden fastbundet hvidt klæde, at ikke ilden skulle forurenes enten af deres hænder eller af deres ånde. En tredje mager bragte ilden næring – træ af sandel og aloe, af benzoe og granat.

Storkongen besteg langsomt sit leje. Livvagten lagde sig fladt på trinet foran ham, han trådte på ryggene uden at mærke det. Så gik han til den hellige ild og så ind i den røde glød, lyttende til ispustet udenfor. Derfra gik hans tanke til paradiset, hvor de rislende sølvpopler suste, mens magerne sad og grundede på dette sus som et orakel, de skulle tyde.

Xerxes kom fra sit harem. Hver nat var han dér. Natten var kvindernes. Han havde ikke besøgt sin hustru Amestris eller nogen af sine yndlingshustruer, men de mysiske og lykiske piger vesterfra. Rov fra Efesos og Milet – græske erobringer, der

endnu kun havde tilegnet sig hans sprog som papegøjer, men som i år og dag var blevet indviede til hans tjeneste. Tolvårige piger med lemmer glatte som platanens bark, med brysterne næppe til at føle, med hår rødt som selve den hellige ild og med øjne som frostduggede blommer. Han havde følt på dem alle og prøvet deres lugt. Kun en af dem havde, omtrent, nået den særlige vellugt, han krævede for at sanse behag. Ikke en kunstig aroma, hvori man kunne salve og sylte enhver. Den krævede en hud, der var sjælden som aloens blomst, en afsondring, der selv udgjorde en tilsætning, en æggende bestanddel af den duftende helhed. Det var ikke nok, at hudens skind var som garvet i denne vellugt, den måtte udstråle fra selve hendes væsen og være at spore i hver stump tøj, hun havde båret. Xerxes havde prøvende indsnust hende af de dampende klæder, hvori hun havde danset sig i sved. Med en ærgerlig rynke mellem sine kongelige bryn erindrede han nu sin skuffelse, da han havde taget på hende selv og mærket, hun var kold som et lig. Han stod og drejede i sin hånd den store seglcylinder af grå chalcedon, som han havde rullet over hendes ryg og hendes bryst for at få hende varm. Hun havde hverken skreget eller våndet sig, skønt stenen havde presset billedet af ham selv, af palmetræer og kileskrift ind i hendes hud som i læder.

Han snusede til sine fingre. Men duften var forbi. Så holdt han begge sine hænder over ildbækkenet og følte den sitrende hede gennemrisle dem. Derpå førte han sin højres fingre gennem flammen, strøg sig over brynene og rørte ved sine læber. Og med endnu et tag gennem ilden rensede han sit legemes helligste del.

Træt og søvnig lod han sin fodside kjortel falde. To knælende tjenere løsnede tøflerne om hans fødder. Det høje leje sank under ham, som havde han kastet sig i et hav af silke og dun. Hvilen tog ham, og alt blev stille. Kun røgelseskornene knitrede på gløderne. Og suset steg over højsletten derude. Det lød, som devernes svingfjer skrabte hen over paladsets trætage.

Storkongen snorkede. I hele riget havde kun storkongen en hellig snorken. Hos alle andre var det en ond lyd, der skyldtes besættelse af sjælen.

Men Xerxes var i sine drømmes have. Ved hans hovedgærde groede en platan af guld samt en vinstok, der på sin gyldne stamme bar druer af smaragd og andre modne klaser af indiske karfunkler. Den rige Pythios i Bithynien havde ladet dette kostelige værk forfærdige af samleren Theodoros og sendt det som en gave til hans fader Dareios.

Var det denne vinstok, der skaffede ham urolige drømme? Cypressernes koglelamper var ved at gå ud. Magerne vågede med nikkende hoveder, der gik op og ned i takt med flammens hop i den hellige ild. Men karfunkelklaserne på vinstokken glødede som af et indre skær.

Xerxes lå med store åbne øjne og stirrede på denne vinstok. Og med ét begyndte den gamle pine i hans indre. Han mindedes den ve, han altid om dagen gik og bar på, et stille ulmende nag, en ulidelig tørst efter hævn, en krænkelse samlet i et åbent sår, en uløftet arv fra sin store fader, hvis ord manede som med kileskrift, indbrændt i hans sjæl: Jeg er Darajavaus storkongen, kongernes konge, kongen for disse talløse lande, Visthaspas søn, hachamaniden. Og dette land Parsa, som Ahura-mazda, den eneste gud, forlenede mig, som er skønt,

hesterigt og velbefolket, frygter ikke for nogen fjende. Ingen fjende komme i dette land, ikke misvækst, ikke løgn! Dette land beskytte Ahura-mazda, den eneste gud, mod fjendtlige hære, mod misvækst og mod løgn. Thi når parsa-folket beskyttes, da vil lykken, der tilintetgør den onde hader, komme som herskerinde i dette hus.

Og i storkongens fortørnede sjæl skød pludselig hadet i lue mod dette folk der langt vesterpå – denne stamme med det hæslige sprog og den tvetungede tale: Et folk, der dyrker afguder uden tal og spærrer dem inde i templer og rejser dem billeder – Ahrimans yngel, der med svig har bekæmpet parsa-folket og lagt baghold for min faders hære og lokket hans skibe ud på det listige hav, hvor dybets onde malstrømme, går og en ødelæggende giftvind blæser. Ahura-mazdas udkårne folk, det rene, det gode, der elsker renhed og lys, ligger slaget og urenset på forbandet grund. Og det frækkeste af Ahrimans folk, athenerne kaldet, trodser utugtet kongernes konge og håner uhævnet Asiens kyst og morgenrødens lande. Godt, at hellenerens skønne, men svigefulde gave vækker mig til lyset og mindet om min hævn.

Og Xerxes greb sin lange svøbe og slog ned over trinnene, så livvagten sprang op for at følge storkongen til badet. Magerne indelukkede den hellige ild i et hylster og bar den bort til det bælgmørke rum, hvor den opbevaredes om dagen, at ikke solen skulle dræbe dens glans. Forhæng på forhæng droges til side, og solen skyllede sine hede strømme ind gennem salene.

Mens hede vellugtende vande svalede storkongens hævntørstige blod, hørte han hestesko klapre over marmortrapperne udenfor. Bud efter bud red op ad de flade

trin og begærede at tale med en af storkongens "øjne" og "øren". Over hundreder af parasanger, skiftende fra hesteryg til hesteryg, springende, hastende, ikke hvilende nat eller dag, flyvende som traner – fra Sardes over Babylon, Ekbatana, Susa – bud, bud fra alle rigets satrapper, meldinger om rustning af folkeslag, om opbud af skibe fra alle Asiens og Afrikas kyster, gny fra den vældige hærring, riget i årevis smedede mod det lille tåbelige folk, der skulle tugtes.

Xerxes rejste sig af badet fnysende som en hingst, der vrinsker efter at komme ud i solen og tumle sig. Han bød, at alle bud og herolder skulle samle sig i det nye palads til foretræde.

Han satte sig og lod sig klæde. Tjenerne salvede og krusede hans hår. Andre snørede de skarlagenrøde broge om hans søjlefaste lår og læg. De hængte lange ædelstenstunge guldsmykker i hans øren. De iførte ham den havpurpurfarvede kjortel, hvis brede hvide midtstrimmel fulgte hans længde fra hals til ankel. De spændte det guldklirrende bælte om hans hofter og de safrangule, vellugtende sko om hans fødder. Tilsidst satte de den høje strålende tiara på hans hoved, lagde purpurkappen om hans skuldre og rakte ham herskerstaven af elfenben.

I samme nu droges alle tæpperne til side som med et eneste ryk. Sølvringene raslede højt oppe under de iben- og cedertavlede lofter, og solen væltede ind også i dette rum, tændte blus i gulvets mangefarvede stenmønstre og slog gnister af de gyldne løvemunde, der spyede vandet i tynde strømme over badekummens sø, som blinkede midt i den kalejdoskopisk sammensatte bund.

Xerxes trådte ud i solen og hilsede den med højt oprakt hånd. Han fangede dens skær med sine fingre og gned sine bryn og sine læber. Hans øjne funklede sort og kneb så lågene til.

Rækker af tjenere bredte lydiske tæpper på fliserne foran ham og spejdede efter retningen, hans fod tog. Bag hans ryg gik skærmbærerne og rakte de høje runde solskærme over hans hoved, så det luede rødt som granatæblets saft. Flueviftеholderne gik endnu tættere i hans hæle og bar viften nøje over tiaraens kant. Men baglæns foran ham gik to tjenere med salvekrukke og hånddug, to vandrende brugsting lige for hans hænder.

Storkongen åndede solen i sit højtspændte bryst og løftede sit hoved mod den lysets verden, der åbnede ham sin favn. Nu var livet Ahura-mazdas. Alt udstrømmede renhed og sundhed. Lysgudens fire hellige tyre stod højt på deres piller og brølede over tagene. Oppe under tagrandens mangetakkede tinder løb på et blågrønt frisebånd de gule majolika-løver deres fjedrende gang med kløerne spillende i poterne, med munden åben i et sultent knurr til stumme evige glædesgisp og med halerne daskende opad i en overmodig bue.

Tæpperne for Xerxes' fødder stribedes med ét af vajende palmeskygger. Herskerens første morgengang var til paradiset, som lå i læ af bjergvinden og gennemtrukket af blinkende vandkanalers net. Vand var med stor kunst og bekostning ledet til den tørre højslette, bassiner boret i stenterrassen, muldjord ført på, sjældne træer plantet trinvis, plejet af storkongens paradismænd, som var de mennesker, ikke vækster. Hver af palmerne og sykomorerne havde sin oppasser til at sørge for

vand og læ og skygge. Sølvpoplerne sitrede som nyfødte, der kommer i bad. Roserne stod som i duftende altre.

Storkongens øjne strålede for hvert skønt træ, han genkendte. Han nikkede til sine yndlingsplataner, rørte ved de hvidblomstrende akacier, gned sine fingre i duften af det store bredkronede valnøddetræ, der stod og dryppede af sol. Palmerne suste over hans hoved og kastede deres greneskygger velsignende ned over hans kjortel, efter at han havde stødt solskærmen til side. Han stirrede beruset op i de glitrende grenevifter: Han var hersker i livets dejlige land, ven af lysets evige herre. I dette lille paradis var der ikke en orm eller øgle, ikke en myg eller ligsøgende flue. Alt var renhed og friskhed. Rislende vand. Renset jord. Ingen ond tørke skulle nogensinde få lov at svide disse planter, der duftede ubesmittet. Her groede jo selve den hellige haoma, livsplanten med de solgule blomster, hvis saft giver frugtbarhed og evigt liv. Xerxes selv drak den viede drik og takkede den for sit stærke og fuldbårne afkom. Han standsede et øjeblik og berørte dens blade, han hørte bjergenes kildevand synge gennem kanalerne, han hørte sølvpoplerne suse som sød musik. Så mindedes han himlens hvidblomstrende haoma og tænkte et nu på døden.

Over paladset med de hundrede søjler søgte hans blik over til kalkklippevæggen, der kun lå et par pileskud borte: dødens terrasse skåret ind i bjerget. Han kunne se sin faders nyligt huggede grav derovre. Midt i den blændende sol, der strålede tilbage fra den næsten hvide flade, førte den høje firkantede dørkarm ind til graven mellem søjlerne, der var som disse her, kun evigt lukkede, bundne til bjergets side, et lille dødens palads efterlignende livets, men kummerligt kvalt af selve

klippen. Dog, øverst oppe på paladsets tag hævede sig en dobbelt tron-estrade, og perserrigets otteogtyve satrap-provinser gik derunder og støttede den med deres hænder. Men foroven stod Dareios, hans fader, himlen nærmest, støttet til sin bue, med sit åsyn vendt mod den hellige ilds alter. Og over hans hoved svæver Ahura-mazda i sin ring; på sine skærmende vinger hæver han sig lutret mod renhedens evige verden.

Men med et gys tænkte Xerxes på sin faders lig derinde i klippekamret. Ikke som jordens ringe og almindelige sønner var det udsat for gribbenes næb. Det var stedet til hvile under et dække af voks, at ikke jorden skulle forurenes. Men det skulle aldrig mere vågne. Og en dag skulle Xerxes heller ikke mere rejse sig fra sit leje, men få sin evige seng hugget derovre ved siden af faderens.

Storkongen fortabte sig i sine tanker. Palmerne rislede om hans hoved. Påfuglene holdt op at skrige, papegøjerne at snakke. Han lyttede. Han kunne høre mejselslagene derovre, som huggede kilerne i indskrifterne. Ikke Kyros' beskedne selvbekendelse: Vandrer, jeg er Kurus. Jeg har givet riget til parsa-folket og hersket over Asien. Misund mig ikke min grav. – Nej, en opregning af alle de folk, hvorover Dareios havde hersket: Hvis du overtænker, hvor stort tallet er på de lande, som kong Darajavaus har ejet, og hvis du siger det, så betragt billedet af dem, der bærer min trone, og du vil forstå det. Da vil du vide, at den persiske mands lanse gik vidt. Da vil du vide, at den persiske mand har kæmpet kampe langt fra Persien.

… Med sindet fyldt af sol og solens rene vind gik han endelig frem mod sin tronsal. Han fugtede ansigt og skæg med vellugt

fra tjenerens flaske og tørrede sine hænder. Han skulle atter i kast med Ahriman – kvalernes ånd, ødelæggeren.

Salen åbnede sig som en regelmæssig skov af søjler, der i talløse rækker rakte de fintriflede skafter op under klokke- og kalkformede kapitæler til de tagbærende tyre og enhjørninger. Brisen strøg ind mellem søjlerne uden at fanges af forhæng eller mur. Ad trappen til paladssalen steg trin for trin krigere afbildede på væggen, storkongens vogne og heste samt sendemænd fra alle rigets provinser med gaver, frugter og dyr. Men rummet selv myldrede af mennesker, der samlede sig til storkongens modtagelse. Livvagten stod med opplantede lanser. Svøbebærerne dannede spalier. Ryttere stod af hesten, da storkongen nærmede sig, og stak hænderne ind i ærmets forlængelse, der dannede en art handske. Perserfyrsterne stod til højre. Rigets andre stormænd til venstre. De kongelige prinser gik Xerxes i møde i en lang række, kastede sig på deres ansigt og rejste sig for at gå i hans kølvand.

Og Xerxes skred frem til sin trones trin og besteg den med en blomst i venstre hånd, elfenbensstaven i højre. Nærmest tronen stillede sig kronpåsætteren og kansleren, dernæst den kongelige buebærer og pilbevareren, derefter samtlige kongens "øjne" og "øren" og begge hans "hænder". Prinserne af det kongelige hus stod på tronens nederste trin.

Da opløftede Xerxes sin røst og sagde:

– Jeg er Chsajarsa, storkongen, kongernes konge, konge over de rigtbefolkede lande, konge over denne store jord, også ud i det vide fjerne, søn af kong Darajavaus, hachamaniden. Chsajarsa, storkongen, siger: Alt hvad jeg har gjort, og alt hvad jeg agter at gøre, det gør jeg altsammen ved Ahura-mazdas

nåde. Ahura-mazda beskytte mig og mit rige og alt, hvad jeg gør!

Derefter sænkede han staven til tegn på foretræde. Og en efter en trådte herolderne frem og kastede sig på deres ansigt og meddelte deres budskaber. Hver af dem begyndte sin tale med en hyldest til storkongen: O herre, storkonge, kongernes konge, du den bedste af alle persere, ikke alene af dem, der lever, men af dem, der vil komme …

Og Xerxes sad ubevægelig og hørte på budskaberne fra hæren, der samledes i Kritalla i Kappadokien, og fra flådens mange befalingsmænd – fra Ariabignes og Achaimenes, fra Prexaspes og Megabyzos, samt fra feltherrerne Mardonios og Masistes, Gergis og Megabyzos. Xerxes løftede staven til tegn på at holde inde og sænkede den som tilladelse for en ny at træde frem.

Da alle oplysninger var bragt om alle de tropper og skibe, som overvintrede vestpå for at bryde op til krigstoget, sagde Xerxes endnu en gang sin vante trussel: Ikke vil jeg Chsajarsa, storkongen, kongernes konge, hedde Chsajarsa, søn af Darajavaus, søn af Visthaspa, søn af Arsama, søn af Armna, søn af Tschaispis, søn af Kurus, søn af Kambuzija, søn af Tschaispis, søn af Hachamanis, hvis jeg ikke tugter athenerne.

19. Perserhæren

Endnu samme dag brød Xerxes op fra Persepolis, kørende på sin rejsevogn, der var forspændt med nisæiske heste. Tre hundrede stavbærere red ved siden med kastespyd i hænderne, og tusinder af ryttere sluttede toget. Men foran storkongen kørte Ahura-mazdas vogn med ottespand af skimler, og foran dem gik atter solgudens hellige heste.

I Susa ventede mange sendemænd ham: Alevaderne fra Thessalien, landflygtige peisistratider fra Athen og sammestedsfra den fordrevne spåmand Onomakritos, der søgte at vinde storkongens yndest ved at forudsige, at en perser skulle slå bro over Hellesponten.

En dag meldtes tvende spartiater til foretræde, Sperthias og Bulis. Xerxes sad på sin trone med halvsænkede låg og ventede at se de to fremmede ligge på deres ansigt. Men de lå der ikke, og da han løftede blikket, så han sine svøbebærere forsøge at bukke deres genstridige nakker. Men de knejsede ubøjeligt og lod tolken sige, at hos dem var det ikke skik at tilbede et menneske.

Xerxes rynkede sine bryn og stirrede på dem. De var firskårne og fastbyggede og stod i deres korte uldkjortler med nøgne kulderøde arme og ben. De stirrede igen uden at fortrække en mine. Storkongen lod tolken spørge dem, hvorfor de var kommet. Den ene svarede:

– Perserkonge, vi er kommet fra lakedaimonierne for at byde os selv til sonebod og straf for dine herolder, som Sparta imod folkeretten har ladet ombringe.

Uden at bøje nakken strakte de begge arme ud for at blive lagt i lænker og slæbt til døden. Men Xerxes lod tolken svare:

– Fremmede mænd fra Lakedaimon, bud og herolder er mig hellige. Fordi hellenerne krænker og bryder folkeretten, gør parsa-folket det ikke. Drag hjem og fortæl dette i eders by. Min retsindighed redder eders liv.

De to spartiater rødmede og lod svare:

– Vi kommer frivilligt og beder ikke om skånsel.

Xerxes sagde:

– Netop derfor er I mig ukrænkelige. Følg med mig, og ingen skal krumme et hår på eders hoved.

Rejsen gik videre vestpå. Ekbatana slog sine porte op for hans komme, og han kørte ind gennem de mange ringmure, der hver beskrev en af planeternes baner og var tækket med metal af Vandrestjernens farve. Kongeborgen strålte af guld, elektron og elfenben. Men han standsede ikke. De høje mure åbnede atter deres malmporte for hans afrejse. Han stævnede til møde med opbuddet fra sine riger. Landevejene gungrede af ryttere og trækkekvæg. Herolder strøg imod ham med meldinger fra flåden. Alt blev forudset: Krigsskibe til folkene, hestskibe, langskibe til broer, lastskibe til levnedsmidler. Athos-forbjerget, der tidligere ved sine barske orkaner havde været så ulykkesvangert for perserne, skulle ikke denne gang lokke sejlerne i fare. En snorlige kanal blev gravet tværs over tangen og afskar forbjerget fra fastlandet. To trierer kunne ro jævnsides igennem. I Fønikien og Ægypten lavedes tovværk af hvid hør og af byblos.

Landhæren begyndte at samle sig om storkongen og med ham at drage mod Sardes.

Undervejs, i Kelainai, beværtede Pythios, Atys' søn, der havde skænket storkongen Dareios den gyldne platan og vinstok, hæren på det prægtigste, ja tilbød endog Xerxes som sin gæsteven sin hele rigdom af opsparet sølv og guld. Storkongen tog imod hans gæstevenskab, men ville ikke lade sig overgå i gavmildhed, hvorfor han yderligere forøgede hans rigdom.

Toget gik bestandig mod sit mål. Da Xerxes var rykket over Maiandros-floden, så han en dag fra sin vogn et såre skønt platantræ. Han lod holde og steg ud. Platanen bar sin krone vidt til alle sider og sitrede af ungt løv, som ville det vise sin glæde over foråret. Storkongen frydede sig over træet, klappede dets tynde gulflossede barkhinde og kyssede det. Han mindedes aldrig at have set så prægtigt et træ, tog kæden af sin hals og hang den om stammen. Sine armringe spændte han over grenene. Sine lansebærere befalede han fra nu af og til evige tider at sætte skildvagt ved det fagre træ for at passe og pleje det.

Næste dag kørte han ind i lydernes by Sardes og sendte herfra herolder til Hellas for at kræve jord og vand. Dog ikke til Athen eller Sparta, der så skammeligt havde brudt folkeretten, men til alle de andre stater, for at de, der hidtil havde forsømt det, i sidste øjeblik kunne sikre sig hans venskab.

Imidlertid kom der bud fra Abydos ved Hellesponten om bygningen af broerne over til Evropa. Den gyngende vej var lagt på tove af hør og byblos. Men strømmen og en stærk storm havde sønderrevet broerne.

Da harmedes storkongen og lod hovedet skære af de dårlige opsynsmænd og lod nye brobyggere begynde forfra. En hellener var sat i spidsen for arbejdet.

Men først sendte han svøbebærere til Hellesponten og befalede dem at give det ahrimanske vand trehundrede svøbeslag. Et par lænker skulle sænkes i dybet, og bødlerne skulle brændemærke det opsætsige hav, der havde vovet at trodse storkongens vilje. En perser trådte ned på bredden, truede med begge hænder ad strømmen, der randt forbi, og sagde:

– O du bitre og beske vandstrøm, herren og storkongen, kongernes konge, idømmer dig brændemærkets vanærende straf, fordi du har krænket ham i hans retfærdige vilje. Og storkongen, kongernes konge, vil alligevel gå over dig, enten du vil eller ej. Du har fortjent, at herefter intet menneske ofrer til din svigefulde og salte strøm. Thi vogte du dig!

Da Xerxes brød op fra Sardes og drog med hæren mod Abydos, fuldførtes broen påny, stærkere end før, spændt over hundreder af langskibe, der var lagt for anker i strømmen. Tovene løb over skibene fra bred til bred. Træstammer fastbandtes, derover lagdes bjælker og jord, der jævnedes til vej, og til begge sider højnedes rækværk, at ikke heste og kvæg skulle skræmmes af at se bølgerne.

Overmarchen stundede til. Da kom Pythios ilende til storkongen, bleg af bekymring, og bad om foretræde hos sin kongelige gæsteven. Xerxes spurgte, hvad han ønskede. Da lod Pythios tolken sige:

– Herre og store konge, forbarm dig over en fader, der ser alle sine fem sønner nødte til at drage med dig i krig mod Hellas. Tag de andre fire, o konge, men lad blot den ældste blive hos mig og sørge for min ejendom. Harmfuld lod kongen svare:

– Dårlige menneske, som ser storkongen selv drage i krig med hele sit hus, med onkler, brødre og sønner, uden at skåne en eneste. Og du, som dog egentlig er en træl og burde drage i krig med hele din slægt og din kvinde dertil, du vover at tænke på din søn og dig selv og din ejendom. Dog skal ingen laste storkongen for mangel på retsind. Du har givet mig gaver og beværtet min hær, og jeg er din gæsteven. Gæstevenskabet redder dig selv og dine fire sønner. Men i den, du sætter mest pris på, bør du rettelig straffes. Thi giftslangens sår kan alene renses ved at knuse dens hoved over såret. En syndig tanke sones ved blod. Dit egenkærlige ønske skal ramme dig selv som et ondt stik og volde din søns død.

Og Xerxes vendte sin stav imod ham og befalede at straffe ham på hans søn.

Og nu drog han mod Abydos og ville vise sig for Hellesponten, som han så for første gang, i hele sin kongelige vælde. Han drog op som en trussel, der skulle slå hans fjende med forfærdelse, så selve det trodsige folk faldt på sit ansigt, blændet af det Ahura-mazdas lys, der strålede fra hans hoved.

Uger i forvejen var lastdyrene og deres førere draget i spidsen for toget. Mulæslerne myldrede som vandrende pakbylter. Kamelerne skridtede frem i en endeløs række og gyngede over deres pukler lejrens uhyre tros af sammenfoldede telte og stænger. Køerne brølede i deres langsomme ludende vralten; de bar deres mælk og kød mod det forhadte Evropa for at tjene storkongens hær på den endeløse march. Fårene brægede mod slagterbænkene derovre. Vejens støv lå tykt med gødning, der lugtede af stald lige til Hellesponten.

Men efter kvæget stimede horderne af Asiens folkeslag, sløvt og sagtmodigt styrede de fremad, svøberne hang over deres nakker som en guds ubønhørlige vilje. Men midt i den myldrende hærmasse fulgte der pludselig et pileskuds mellemrum for at skille de asiatiske folkeflokke fra selve persernes udkårne tropper. Tusinde ryttere på dansende og prustende heste, hvis bidsler dryppede af skum – stridsheste af ædleste race, afrettede til krig, vænnede til våben og synet af faldne krigere ved dukker, der blev lagt på deres vej. Gyldne panserskæl blinkede under de purpurrøde rytterkapper. Derefter kom et korps på tusinde lansedragere også af ædleste byrd. Lansespidserne holdt de sænket mod jorden, så duppen, der var en guldgranat, funklede i solen. Efter de hellige ti nisæiske heste, der var smykkede med gyldne pande- og bringeplader, fulgte Ahura-mazdas vogn, hvis køresvend gik til fods og tøjlede det hvide ottespand. Præster bar den hellige ilds store fyrfad, hvis glød om dagen var indkapslet i en stor malmkogle. Og umiddelbart efter den kørte storkongen frem, stående alene i sin forspandsvogn, medens kusken Patiramfes, søn af Otanes, gik i støvet og holdt tømmen. Xerxes standart stod plantet ved hans side. På dens gyldne skive sås to tyre og mellem dem den bueskydende konges billede med pilen rettet mod fjenden i synsranden. De tusind lansebærere efter storkongen holdt lansespidserne opad, medens duppens gyldne æble rispede støvet. Efter tusind ryttere fulgte endelig de titusind "Udødelige", der bar navnet efter udødelighedens engel Ameratat. Af dem gik de ni tusind i midten og havde lansedupper af sølvgranat, medens de øvrige tusind dannede ring udenom og havde dupper af guldgranat. Alle bar de

guldkæder om halsen og guldvirkede, ædelstensbesatte kapper. Selv de gule skos vristremme funklede af gyldne knapper. Skælbrynjerne blinkede som fiskeskæl over de lange læderhoser. Buerne bar de stukne i koggeret. De læderbetrukne vidjeskjolde sad på venstre arm, i højre holdt de lansen, hvis skaft klirrede mod lændens korte krumsværd; skeden var fastgjort til knæet med en bøjle, så det kunne drages uden at holde på skeden. Derefter kom titusind persiske ryttere. Og efter et nyt pileskuds mellemrum fortsatte folkeslagenes kolonner. Nu og da brødes fodfolksmasserne af assyriske og ægyptiske vognkæmpere på firspand, eller af armeniske, hyrkanske, kadusiske og skythiske rytterkorpser.

Som en uhyre kæmpekvælerslange bugtede denne hær sig nedad mod Hellesponten for at mave sig over broerne og knusende lægge sig på det lille formastelige land. Den tømte indsøerne på sin vej og tørstede endda. Gennem Mysien forbi Ida-bjerget gled den over Skamandros-floden, som blev fuldstændig tørlagt.

Da Xerxes kom til Ilion, lagde han sin vej op om Priamos' borg og undrede sig over kyklopmurene på den solsvedne høj. Han havde ladet sig berette om fortidens frygtelige kampe, hvor guder skulle have kæmpet i de dødeliges rækker for og imod denne borg. Han kendte ikke disse hellenske afguder og helte, og han ringeagtede dem af hele sit gudfrygtige perserhjertes dyb. Men han havde ærefrygt for de vældige kræfter, der rører sig i naturen og i menneskenes kampe. Fjernt ude så han havets purpurblå bræmme gnistre om sit rige, thi al jorden her var nu hans, og alle de naturens engle og genier – amshaspander og yazatas –, der velsignende strålede over denne egn, tjente

Ahura-mazda og ham selv. I sit sind vendte han en bøn til den krigens og sejrens helt Verethragna, der havde kæmpet også her. Ved synet af havet mindedes Xerxes hans herkomst: Himmel og hav var i fødselsveer, purpurhavet bruste, havet fødte et lille rødt rør, af rørets stængel opsteg en blå røg, af rørets stængel skød en ildflamme frem, af flammen hævede sig et drengebarn, drengen havde ildhår, skæg af ild, og hans øjne var tvende sole.

Nu skulle Verethragna følge ham til sejr. Xerxes følte sit bryst højne sig af stolthed og taknemmelighed til Ahura-mazda, hvis spejlbillede stod over hans hoved og lynede over al verden som et lysets skjold, der skulle blænde også det lille fjendeland hinsides purpurhavet.

Og han steg af og lod ofre under Ilions mure. Blodet plaskede i den ældgamle grund fra tusind overskårne kostruber – til ære for den iliske Athene, der var død her, knust af det evige lys, hvis forkæmper han var. Og magerne trådte frem og udgød drikoffer til de faldne heltes ihukommelse.

Om natten lod han den hellige ild lyse fra borgens højeste tinde. Perserhæren lå lejret om dens fod. Skræk faldt over dem, der pludselig så ilden gå ud – som havde stedets døde ånder hævet sig og slukket den med deres pust.

20. Ved Hellesponten

Næste dag nåede Xerxes til Abydos. Han besteg en høj, hvor et tronsæde for længst var mejslet til ham i hvid marmorsten. Den hele dag sad han her under sin solskærmsbaldakin og forlystede sine øjne ved synet af Hellesponten, der nu var ham så nær, at han hørte dens skvulp.

En strid forårsblæst fejede fra Propontis gennem strædet og rejste bølgerne i små krappe kamme. En kruset mørkeblå ager, hvor hvide blomster ustandseligt groede frem og skylledes bort igen.

Men ved middagstid vendte vinden sig, og i et nu fyldtes Hellesponten med tusinder af sejl. Et mylr af fartøjstyper manøvrerede for hans øjne. Snart bevægede de sig som hvide og gule tusindben, krybende hen over vandfladen med deres lange strittende årerækker. Snart boltrede de sig for vinden under store forskelligfarvede sejlvinger lig brogede sommerfugle. Hans onkel Artabanos og hans halvbroder Ariabignes, der selv kommanderede de joniske og de kariske skibe, stod ved hans side og forklarede ham alt.

Eskadre på eskadre strøg forbi storkongen: Ægyptens to hundrede og fønikernes tre hundrede skibe; disse havde de højeste master og de største sejl og fløj med en hast som ingen andre. Som ved et væddeløb skilte hurtigsejlerne sig ud – det var sidoniske skibe, de bedste af alle. Men fem sejlere fra Halikarnassos og fra øerne Kos, Nisyros og Kalydna fremhævedes af Ariabignes som de allerdristigste under befaling af dronning Artemisia, Lygdamis' datter. Med deres

høje spidse stavne med den skjulte brod skar de bølgerne som sværdfisk. Den tredobbelte åreræk drev farten op, selv om vinden var allergunstigst.

I tætte fylkinger gled de kypriske skibe frem, derefter de kilikiske, de pamfyliske og de lykiske, de asiatiske doreres skibe og sejlerne fra de hellenske øer. De sidste var ikke mange, men Ariabignes var stolt af dem. Vejen var dog brudt ind i det genstridige land, og snart skulle de ulydige bøjes og knækkes. Den skibskyndige Ariabignes kendte alle skibene, ikke blot på deres forstavnsbilleder og på sejlenes farver og mærker, men også på selve fartøjets gang, på spejlets særlige form, som var det ansigter med forskellige træk.

Xerxes blev utrættelig siddende for at se og fryde sig. Et bord af sølvindlagt ibentræ var stillet ved hans trone og fyldt med hans yndlingsspiser: sorbet med is fra Ardekan, florlet hvidt brød af ægyptisk hvede, friskplukkede frugter, vin fra Chalybon og rosenduft fra Babylon og Persepolis. Drikkevandet på alle hans rejser kom fra Choaspes i Susiana.

Han ønskede at se en søtræfning og undrede sig over den sikkerhed, hvormed de mange skibe fordelte sig, manøvrerede, trængte på i trekantede fylkinger, overfløjede, omringede og indesluttede hverandre. Ved deres hastighed bragte sidonierne sejren hjem.

Derefter roede alle skibene på plads og lagde sig i opstilling ud for Abydos. Råberne klang fra bredden ud til flåden og mellem skibene indbyrdes. Hver eskadre lå på sin linje, alle afdelinger kunne overskues. Og i baggrunden, fjernt til begge sider, lå det talløse antal lastskibe for anker, pramme og plumpe fartøjer med lave master. Broerne lå som to jordfarvede bånd

over pontonskibene – hærvejen lagt ind i den fremmede verden, Asiens arm gribende fast i Evropa.

Da løftede Xerxes sine øjne fra skibene på det blanke stræde og gav sig til at mønstre bredderne. Evropa lå under hans hænder. De lerfarvede huse skinnede derovre i Sestos og Madytos på den thrakiske hvidekyst, og vestpå så han Makedonien højne sig og svinde bort i disen under den nedadvandrende sol. Bag små forkrøblede lunde anede han helligdomme skjult for hellenske afguder. Med langt større lyst fæstede hans øjne sig på mørktløvede, bredkronede pinjer, der hævede sig i kongelig skønhed.

Nede på forstranden af de abydenske marker holdt hans hær endnu fest på resterne af de tusind køer, han havde ofret til Pergamos døde helte. Så langt synet rakte til begge sider, befolkede hans troppemasser kysten og ventede stunden, da de som kvæg skulle drives over i en fremmed verdensdel. Hele Asien og Afrika havde opbudt deres krigere til dette felttog, der skulle hævne forsmædelsen mod hans afdøde fader. En bevægelse af hans stav havde fået folkeslagene til at bryde op fra de fjerneste byer og marker og bjergkæder for at samle sig som fugletræk, der ville dække landet, hvor de kom frem.

Xerxes' blik strejfede broerne dernede, som hæren endnu ikke havde betrådt. Lænker spændte endnu foran dem, og indenfor lå kun to halvkroppe af noget nyslagtet. Et menneske spaltet som efter en snor, og hver halvdel blodig lagt på sin side af den forreste bro. Pythios søn, der havde måttet bøde for sin faders frækhed. Ådselfluerne sad sort i snitfladerne. Men Xerxes' øjne dvælede ikke ved denne vederstyggelighed – et offer til den onde og forpestede urenhed.

Han havde længe i tavshed nippet til vinen i sit guldbæger. Samme guldbæger var en gave fra samme Pythios. Vinen fødte stemninger i hans hoved. Foråret sydede igennem hans blod. Han mættede sin indbildningskraft med hævnen, der lå udbredt for hans øjne. Denne gang skulle det usselige folk ikke slippe. En dobbeltlænke var kastet over på Evropa. Blot han løftede sin stav, ville alle disse sejlere lette som rovfugle og gå mod syd for at falde over deres bytte. Hærens kæmpeslange ville bugte sig over Hellesponten og kvæle det forhadte land.

Hans store sorte øjne spilede sig op i et gys af vellystig almagt: Se, alt det, jeg troner på, er mit, og alt det derovre, som mit blik erobrer nu og i hundrede kommende dage. Aldrig har jorden set et stævne som dette. Aldrig har havet vugget en magt som denne. Priset være Ahura-mazda, lysets og renhedens evige gud! I hans navn priser jeg mig salig.

Men da han havde inddrukket sit syns rus, faldt de store hvide låg til og blev liggende. Hans farbror Artabanos, der altid i smug iagttog ham og granskede hans hensigter, stod længe og så med forbavselse, hvorledes tårerne piblede ud under de sorte rande og langsomt silede ned i det glinsende skæg, som stålormen glider bort i en busk.

Og Artabanos rynkede foragteligt overlæben i sit tætte grå skæg og tænkte på vinens virkninger, og efter længe at have set storkongen græde, sagde han i en tør og skarp tone:

– Du søn af min broder Dareios, storkonge, kongernes konge, stemningerne skifter i dit sind som kastevindene om det blæstpiskede Athos. Først priser du dig salig, og derpå flyder dine tårer, som ramte tilværelsen dig med sin ondeste svøbe.

Xerxes åbnede sine øjne og så stikkende på ham med et blik, hvis hede fik gråden til at tørre, som den ikke havde været, og sagde hæst:

– Ja, jeg græder over din og min og alle tings intetsigende kortvarighed. Se disse tusinder af liv, der sværmer dernede som myg i aftensol. Hvor er de henne om hundrede år?

Artabanos svarede spottende:

– Den tanke behøver kongernes konge ikke at rejse tusind parasanger for at finde. Den falder hver dag ned fra cedrene i Susas paradis som knopskæl af frembrydende løv. Livets jammer varer længe nok for den, der tænker. Blandt alle disse tusinder dernede gives ikke en, som ikke jævnligt ønsker sig døden hellere end livet. Døden er en trøst, Ahura-mazda giver mennesket for et ulykkeligt liv.

Xerxes blev ved at se skarpt på ham og sagde:

– Du underlige menneske, jeg har ikke talt om dit eller mit liv, men om hele denne masse, hvis liv er i min hånd som tusinder af hoveder på en eneste hals, jeg kan overskære med et snit af min kniv. Endnu holder jeg ragekniven i min hånd, og blodet er ikke flydt. Råder du mig endnu, som for længst i Susa, til at opgive mit tog? Frygter du endnu, at fjenden er mig for stærk?

Artabanos så stift igen og svarede:

– Herre konge, endnu er du altså ikke klar over, hvilken fjende du drager imod.

Men Xerxes rynkede sine bryn og sagde:

– Tror du da, besynderlige tvivler, at hellenernes landmagt vil være større end hærskarerne, du ser her, eller at vor sømagt

ikke kan måle sig med Athens? Den fjende, du altså vedbliver at frygte, må ligge i dit eget feje blod.

Artabanos smilede:

– Du har ret, storkonge, i os selv ligger vor fordærveligste fjende. Nogle slæber den med sig i deres bug. Andre endnu lavere. Men, herre konge, den mand er den tapreste, som flygter i tide. Og nu, da du har set begge dine fjender, burde du flygte over hals og hoved.

– Hvad er det for fjender, jeg har set?

– Du har haft dem for øje den hele dag, storkonge.

– Så peg på dem for mig og tal ikke i gåder.

Artabanos drejede sig mod Hellesponten og lod sin pegefinger glide synsranden rundt:

– Dér, du kongernes konge. Du slæber selv dine to fjender rundt med dig. Saml endnu flere skibe, opbyd endnu større hærmasser – og dine fjender vokser med det samme. Skælv for din vidunderlige sømagt. Thi rejser Ahriman en ond storm, vil du hverken på Asiens eller Evropas kyster finde en havn stor nok til at redde den. Din flåde vil sønderslå sig selv. Og nu din landhær, som du i morgen vil lade rykke ind i den fjendtlige verden, – ja, den vil ikke kunne slås af nogen anden hær, men den vil blive slået af sig selv. Den slæber hungersdøden med sig i sine egne rækker. Menneskene er altid underkastede omstændighederne og ikke omvendt. Din hær vil komme til at fortære sig selv. Den er i sig selv uovervindelig, derfor vil den overvinde sig selv.

Xerxes var ved at blive vred. Han stødte Artabanos let for brystet med sin stav og sagde:

– Havde vore berømmelige forfædre været som du, da var perserriget ikke nu så vældigt. Frygt ikke for at sulte, da vi selv fører alt med til livets tarv, og da vi tilmed drager i strid mod jordens dyrkere og mod frugtbærende land og ikke mod golde ørkenriger.

Artabanos svarede:

– Ikke er jeg, store konge, bange for at sulte. Og giver jeg dig råd, er det i en god hensigt, fordi ingen kender slutningen i begyndelsen. Vind i hvert fald sejr over hellenerne med dine egne folkeslag og ikke med hellenere, som er løbet over til dig. Det harmer mig, i dit følge, store konge, selv her på dette sted om din trone, at se mænd, der har forrådt deres fædreland. Selv en hellener Harpalos har jo bygget dine broer. Fordrevne og landsforviste, misfornøjede fra Lakedaimon og Athen flokkes om dig; gennem dit tog håber de at høste egen fordel og genvinde tabt magt. Synet af dem vil være deres landsmænd forhadt. Brug ikke mænd, der for egen vindings skyld vil bringe trældom over deres fædres land. Thi slige mænd vil ikke gavne os.

Xerxes var efterhånden blevet ædru under onklens tale, han rejste sig i utålmodighed og udbrød:

– Artabanos, jeg forbyder dig at kalde jonerne forrædere, fordi de har sluttet sig til mig og min retfærdige sag. Af dem har jeg ingen utroskab at frygte. Thi de lader hustru og ejendom og børn tilbage i vort rige. Og en retfærdig harme væbner også dem, du kalder overløbere, mod de slette tilstande, de er rømte fra. Alt dette være nok. En mand med så bitter en tvivl som du egner sig ikke til at gå i krig. Gå du derfor, Artabanos, tilbage til Susa og forsvar mit hus og min kongestad, til jeg kommer

tilbage. Dine sønner følger med mig. Men tag du denne stav og skynd dig hjem.

Artabanos tog staven og gik: Endnu lever jeg, herre! var hans sidste trodsige ord.

… Solen gik ned, da Xerxes kørte ind i sin lejr. Den var her i Asien ikke omgivet af nogen vold, men alene af det uhyre vogntros. Karrer med vældige nagelbeslagne hjul stod med vognstængerne rettede i vejret som et sammenhængende værn af palisader.

Storkongens vogn kørte ind ad den sydlige port. Skildvagterne kastede sig på deres ansigt og løftede det ikke igen, før den var gungret forbi.

Kamelerne lå og hvilede uden at være aflæssede. Belejringsmaskiner, stormbukke og stormstiger strittede op over deres pukler, men de tunge dyr, hvis knæ og sider havde spredte, ligesom mølgnavede pletter af hår, bar de flegmatiske hoveder stift i luften og tyggede sindigt det opgylpede foder. Muldyrene stod i vidtstrakte kvægparker med mulerne nede i visne tidselblandede hødynger. Andre indhegninger var fyldt med lukkede tønder, hvis naftastank røbede deres indhold: fade af denne brændbare væske skulle slynges mod de belejredes porte og huse, hvorefter brandpile skulle skyde dem i brand.

Xerxes kørte dernæst gennem fodfolkets teltlabyrinter, hvor skjoldene støttede sig til de i jorden nedstukne lanser. Derefter var rytteriets heste staldet op i lange improviserede båse. Og endelig byggede vognkæmpernes svære og malmbeslagne køretøjer et beskyttende bælte om lejrens inderste, hvor selve storkongens telt atter dannede midtpunkt mellem livgardens telte, bagerier og køkkener, hestestalde og dyrebure. Lige

teltveje førte fra dette telt til alle lejrens porte og hjørner. Og langs den lige linje var krigsøversternes telte plantede, kendelige på hver afdelings standarter – stænger med gyldne skiver, hvorpå flyvende ørne eller bueskytter eller gribbe, og med vævede eller broderede faner, hvorpå elefanter og løver, tyre og heste, drager og ulve, sol og måne luede i stærke farver. Til enhver tid havde hver deling sin engang for alle bestemte plads – hver kendte nøjagtig den plet, hvortil han var bundet, og vidste ved opbrud, hvad han havde at gøre.

Xerxes stod af sin vogn og betrådte sit telt. Det var højere end alle andre og ved prægtige tæpper skilt i forhal og indre gemakker. På spærlanserne i yderkredsen lod teltdugen sig løfte op i mandshøjde, så man udefra så ind i teltet som i en åben kiosk. Men nu ved aften faldt alle væggene til, og inderst inde i storkongens soverum afhylledes den hellige ild, og med pustere, thi menneskets ånde var uren, bragtes gløderne til at blusse, mens magerne ragede op i asken og kom nyt duftende brænde på.

Det store, fuldstændig lukkede og afspærrede haremstelt bag kongeteltet ventede denne nat forgæves storkongens besøg. Xerxes lagde sig til hvile med hovedet fuldt af havet. På trinene om hans leje lå friske mandelgrene. Deres søde duft kvægede hans åndedrag … havets fugtmættede dis trængte gennem tæpperne. Han blev ved at høre Hellesponten risle.

Og Hellesponten vækkede ham. Allerede før solopgang rejste han sig, lod sig skyndsomst klæde og kørte i galop gennem lejren. Magerne modtog ham på stranden. Mithra, englen for lyset, der ligger på himlen før solgry, farvede luften over Asiens højder; himlen skinnede glasklar og knitrende, som var der støv

af knuste stjerner spredt i morgenrøden. Men ud over Hellesponten jog Ahrimans bortskræmte skygger. Mulmet sank bag Evropa på vinger af lange sortblå skyer. Natten manedes i jorden. Mithra måtte sejre. Og Mithra sejrede hver morgen over dette vestens lille stortalende og indbildske folk, der byggede byer og templer og dyrkede afguder og købslog og bedrog og kivedes i højrøstet selvglæde.

Xerxes stod for altret, hvor magerne ved dagens komme havde tildækket den hellige ild, og greb Pythios' guldbæger, som mundskænken fyldte af en høj guldkumme i en rubinrød stråle. Med begge hænder hævede han det i luften, netop da solen steg som en stor blændende ildbue og skød sin første luepil over Hellesponten, gnistrende over bølgekammene, til den ramte histovre. Og med solen i ryggen gik han de få skridt ned til havet, mens tæpper faldt for hans fod og det sidste lagde sig ud i selve det slikkende vand. Fredeligt rislede det for hans fødder, som havde det glemt både brændemærke og lænker. Ned gennem det glasklare vand sank solen som et net, virket af sitrende guldtrådsmasker, kastet vidt ud i strømmen.

Og storkongen drak med vellystig stolthed af den tunge guldskål og slyngede så resten af vinen i et langt kast ud over vandet. En hellener i hans følge hviskede til en anden, at det så ud, som storkongen ville spille kottabos med Evropa derovre. Og gennem luften kom virkelig tonende et højlydt malmklemt derovre fra, som om kastet havde ramt. Det var selve guldbægret, Xerxes slyngede efter drikken, og som klang mod bølgen, da det faldt. Også sit ædelstensfunklende sværd i skeden kastede han som en gave i havet.

Nu antændte magerne bål af kviste langs stranden og kastede røgelse i ilden, så den blussede og viftede. En flok lastdragere rykkede frem med favnen fuld af grønne grene og strøede vejen med myrter lige til broen, hvor de også dyngede løvet over liget af Pythios' parterede søn.

Og nu begyndte hærpavkerne at buldre, dumpt og ensformigt, som var det selve grunden, der stønnede under den fremmarcherende hær. Xerxes sad i sin vogn på bredden og så til. Ad den fjernere bro dreves kvæget og trosset, ad den forreste de væbnede tropper.

I spidsen gik de ti tusind "Udødelige" i deres strålende pragt; blomsterkranse dækkede de snoede tov-tiaraer på deres hoveder; spydspidserne funklede som aksene på en vandrende gylden mark. Hydarnes, søn af Hydarnes, førte dem ad den fjernere bro kørte deres haremskvinder i lukkede tøndevogne. Talrige knægte drev deres kameler og lastdyr med levnedsmidler for dem alene.

Men efter de udødelige kom myldrende alle Asiens og Afrikas folkeslag. Xerxes holdt mønstring over sine riger. Hans "øjne" og "øren" stod ved hans side og berettede ham alt, hvad han ville vide. Et umætteligt videbegær fik ham til at glemme at spise og drikke. Navne på krigsøverster og satrapper klang gennem luften; mange af feltherrerne var hans egen slægt og nærmeste blod. Skrivere nedtegnede navne og tal. Xerxes' øjne slugte alt og søgte glubsk efter mere. Dagen igennem sad han på sin høje vogn, han sov i sine hynder for straks ved lysets frembrud at følge de fremrykkende masser. Syv døgn varede overmarchen. Også efter at han selv var draget over, blev han på bredden for at beskue toget til dets ende. Om natten kunne han

ustandseligt høre trampet af dyr og gungret af karrer, der blev ved.

Forunderlige folk drev forbi. Ansigternes farve skiftede fra matgul til skinnende sort. De afrikanske æthiopere var uldtottede som sorte får. Andre folk bar håret langt og glat som en manke eller flettet i piske. Stammer fra Norden gik i stridhårede pelse og i støvler til højt over knæet af grønt og rødt læder. Hjelmene havde utallige former – snart af træ, snart af malm, snart af flettede remme. Nogle bar høje hesteskalpe med strittende øren og vajende manke; andre oksehoveder med vældige vringelhorn; nogle bar rævebælge over hovedet, andre leopard- og løvehuder spændte op i tandblinkende gab. De letklædte indere skinnede af bomuld og havde ikke andre våben end lange rørbuer og rørtynde pile med jernspids. Andre folk førte spyd med fodlange blade, stridsøkser som til at fælde træer eller jernbeslagne knipler. Turbanklædte stammer bar stive linnedharnisker. Nogle bar palmetræsbuer, andre kastespyd med savtakkede flintspidser, atter andre spyd med spidser af antilopehorn. Skjoldene skiftede i de besynderligste former; nogle bestod af en udspilet tranehud. Nogle bar menneskeskalpe ved bæltet, andre prydede deres halse med kæder af bjørne- eller mennesketænder.

… Xerxes undrede sig såre. Ofte fugtedes hans øjne af bevægelse ved tanken om alle disse sære menneskefolk, der ikke forstod hinandens sprog, men levede deres liv i fjerne vidtadskilte verdener – blot et vink af hans stav, og i måneder vandrede de, tålmodige som kvæg, for nu at drives forbi hans åsyn og måske aldrig mere gense deres hjemstavn.

Men hans øjne funklede af stolthed, da han så sit endeløse rytteri bølge forbi. Hans perserhjerte hamrede af fryd over disse skønne og prægtige heste, der dansede forbi med fejende haler. Skinnende plader smykkede pande og bringe. Pandebusken holdtes sammen af en ring og struttede til vejrs som et neg. Remmetøjet funklede af malmrosetter, og manken var flettet med gyldne kvaster. Mange tusinde mand red forbi hans henrykte syn. Ryttergeneralerne Harmamithres og Tithaios, sønner af Datis, hilsede ham. Og Xerxes mindedes med smerte den tredje, Farnuches, der ikke kunne være med; ved opbruddet fra Sardes var det hændet ham, at en hund løb under benene på hans hest, så den stejlede og kastede ham af. Han spyttede blod efter faldet og fik svindsot; efter hans befaling havde tjenerne ført hesten til det sted, hvor den havde kastet sin herre af, og skåret benene af den til straf.

Blandt rytterne lod Xerxes det sagartiske hyrdefolk udpege, der ikke bar andre våben end remflettede lassoer, hvormed de fangede deres fjende, og en dolk til at stikke ham med.

Efter rytteriet kom inderne til hest eller til vogns, forspændt med vildæsler, og sidst de burnushyllede arabere på deres kameler, som hestene ikke kunne tåle nærheden af.

Som strømmen gled over broen, opstod ofte uorden i rækkerne. Hestene stejlede og sparkede brystværnet ned. Øjnene blev vilde af at se ud i de skumsprøjtende bølger. De indiske hunde, der førtes i store kobler, hylede, kamelerne lagde sig og skrydede i panisk skræk. Standsningen sporedes bagud og bragte alt i forvirring. Krigerne lod deres hænder synke. Pilekoggerne og våbnene forviklede sig. De feje pressede på som dyr. For at finde årsagen til opholdet kommanderedes

svøbebærerne frem. Som ild borede de sig ind gennem masserne. Svøberne piskede sig frem, til de fandt hindringen. Slagene haglede over kamelerne, til de rejste sig. Blodet drev af deres sider og dannede røde billeder af svøberne. Hundene hylede, skønt de som hellige ikke måtte rammes. Hestene blev stungne i krydset, til de højtvrinskende af smerte stejlede fremover. De sårede eller dræbte kastedes i vandet. Omsider var løbet renset, og marchen tog fat påny, presset over af horderne bagfra.

Før Xerxes selv kørte over broen, blev den længe holdt tom. Trosknægte fejede vejen for snavs og støv; magerne, som gik forud for den hellige ild, rensede den. Af fyrfade strøede de vellugtende røgelse til begge sider. Af store krukker stænkedes duftende vande. Af stænkene groede usynlige blomster op af vejen. Duften fortalte om Persiens og Susianas roser. Og da storkongen selv kom med sit ottespand af hvide nisæiske heste, mærkede han ikke i sine store vidtopspilede næsebor blodet, der for lidt siden havde flydt under hestehovene, ramt stinkende i den stærke sol. Fra sit leje under baldakinen så han Hellesponten bruse til begge sider, og han tog de flygtende bølger i øjesyn som herskeren, der nikker til sit folk. Fra lasttogets bro mærkede han stanken af de myldrende myriader af muldyr og køer; han så deres rygge glide derover som en krybende slange, nu og da strittende af horn, en bugtende tarm af føde over mod landet, han skulle erobre. Syd på gled skibene i lange rader uden om halvøen for at følge kysten mod Thrakien – en uhyre kæde af spejderfartøjer, der langs stranden skulle følge landhærens fremrykning uden nogensinde at slippe forbindelsen.

Thi nu begyndte toget, der måneder igennem skulle vælte sig mod vest og syd og oversvømme det hele land og lægge det i perserkongens lænker.

I tre vældige hærsøjler gik det frem. Den venstre fløj langs kysten støttede sig til flådens tolvhundrede skibe. Højre fløj svingede efter inde i landet. Xerxes selv var i centrum med sine to elitekorpser, der førtes af achæmeniden Smerdomenes og den gamle Megabyzos.

21. Toget

Efter en række dagmarcher lod Xerxes hæren gøre holdt i Doriskos, og alle skibene lod han trække på land for at holde tælling.

Ti tusind mand stillede sig sammen så tæt som muligt på samme plet, hvorefter en kreds og et hegn droges uden om. Deling efter deling rykkede ind og fyldte dette hegn, som dyr der stuves i en park. Rygtet løb til hellenerne, at hundrede og halvfjerdsindstyve gange fyldtes parken af landhæren alene. På sin vogn kørte Xerxes rundt blandt folkeslagene og lod dem skrive op, ryttere og fodfolk for sig.

Derefter lod han atter skibene skyde i søen og lægge med snablerne vendt mod land. Og storkongen gik ombord på et sidonisk skib og roede fra fartøj til fartøj og lod hvert enkelt optegne med samt besætning og mandskab.

Under sit gyldne telt sad han og frydede sig over sin sømagt. Og han lod sende bud efter den spartanske overløber kong Demaratos, der kort efter stod for hans åsyn uden nogen anden hilsen end en let bøjning af sit ubedækkede hoved, hvor håret kortklippet groede som skyggen af en stormhue.

– Demaratos, sagde Xerxes og fæstede sine store glubske øjne på ham med et blink af forundring over, at disse hellenere ikke kunne tilegne sig den simpleste høflighed, men blev ved at vise en uopdragenhed, der måtte hævne sig på dem selv. Demaratos, hvis du, som er en hellener og endda ikke fra en af Hellas' ringeste stæder, har kunnet tælle og lægge sammen i

disse dage, så sig mig, om du tror, at dine landsmænd vil vove at løfte en hånd mod disse kræfter, du har set.

Demaratos stod rank og så på bevægelsen af Xerxes' store røde mund, der lynede fugtigt inde i det tætte sorte skæg. Et smil krusede hans egen smalle mund, som gjorde han sig kun ringe tanker om denne tale, han ikke forstod. Da tolken oversatte den for ham, slap han ikke Xerxes' mund af syne, som om ordene kom fra den. Nøjagtigt, da den var sluttet, lød hans eget rappe spørgsmål:

– Herre, ønsker du, jeg skal sige dig sandheden eller snakke dig efter munden?

Xerxes' svar lod ikke vente på sig:

– Du øgle af en hellener, ved du ikke, at perserne afskyr løgnen som Ahriman selv? Sig sandheden, selv om du frygter, den skal vende sig med skorpionbrod mod dig selv.

Demaratos lod svare:

– Ikke kan jeg vide, om storkongen er vant til at spejle sig i sandhedens spejl. Dertil er der altfor mange rækker af slaver om hans trone. Men eftersom vi sidder her på Evropas kyst og solen skinner ligeligt på os begge, så vid, at i Hellas har armoden til huse fra Arilds tid, men dyden er et fremmed gode, som først visdom og lovens strenghed har indført. Og kun ved at dyrke lovens strenghed værger Hellas sig mod armod og mod trældom. Jeg er fra de doriske landskaber, hvor alle er tapre, dog ingen som Spartas sønner. Lakedaimonierne vil stride mod dig, storkonge, selv om alle andre hellenere går over til dig. De vil stride mod dig, storkonge, selv om du styrter dig over dem med 200 gange titusind mand, ja, om de selv kun er tusind mand.

Xerxes lo med hjertelig foragt. Han rev flueviften fra tjeneren bag sit sæde og slog Demaratos på hans korte hovedhår, hvor fluerne skarede sig i sorte kager, fordi spartiaten anså det for under sin værdighed at værge sig mod fluer, som var han en hest med lang svans. Han greb da også viften af storkongens hånd og kastede den overbord.

Xerxes rynkede sine bryn, og denne rynke kunne have kostet den formastelige livet, men pludselig brast hans vrede i skoggerlatter, der blottede hans store gule tænder højt op over de røde gummer. Og han lod svare:

– Demaratos, raser du? Tusind mand imod hundred gange titusind! Lad også dine landsmænd prale af, at de hver tør binde an med ti fjender, og du Demaratos, med dit svøbebæreransigt, med tyve. Hvad ville det forslå? Og nu har de jo ikke engang en herre, der kan drive dem frem. Thi du, Demaratos, er jo ikke hos dem, men har allerede valgt fornuftens vej – over til den stærkere. Af egen fri vilje må de altså lade sig drive samme vej som du.

Demaratos blev bleg ved denne tale og ville ikke svare. Men da Xerxes spottende spurgte tolken, om hans tavshed betød samtykke, lod han svare:

– Herre, du viser, hvor lidet du kender hellenernes sind, når du tror, de trænger til en svøbe. Lakedaimonierne drives ikke af anden svøbe end loven, de bærer i deres blods slag. At de ikke vælger perserdømmet, kommer af, at de har smagt friheden. Medens du, herre, kun forstår dig på trældommen.

Xerxes var blevet alvorlig og lod gøre det hånlige spørgsmål:

– Men til hvad bruger de da deres frihed, dumdristige hellener? Er det dog ikke dårlig brug at lade sig slå ihjel af

overmagten – som en myg, der lader sig trampe itu af elefantens klumpfod fremfor at flytte sig?

Demaratos lod svare:

– Lakedaimonierne bevarer deres frihed selv i døden. De vil aldrig hjemfalde til din trældom, thi de har over sig en herre, der er mægtigere end du. De frygter loven endnu mere, end dine trælle frygter dig. Altid gør de kun, hvad loven byder dem. Men altid byder loven dem ikke at fly for nogen trældomsmagt, men at blive i deres lov og at sejre eller dø. Du ville høre sandheden, storkonge. Er den dig bitter eller tåbelig, så vil jeg tie for fremtiden. Jeg har kun talt efter din vilje. Og dig ske efter dit ønske, herre!

Demaratos nikkede og lukkede sine læber fast i. Xerxes lo over hans indbidte mine, men vinkede til ham i nåde, lod sin mundskænk række ham en skål vin, og da Demaratos gød indholdet i havet, lod han ham sige, at guldskålen var hans. Demaratos puttede den i folden af sin kappe, bøjede sig lige så lidt som før og gik.

Xerxes drog nu igennem Thrakien, som allerede fra hans faders felttog var i persisk vold, satte ny befalingsmænd i de faste stæder og lagde ny garnison til betryggelse af sit herredømme. Som klog og omsigtsfuld hersker handlede han overalt efter sine fædres visdom og perserfolkets hellige skikke. Men han havde ærefrygt for de usynlige magter, der rører sig selv i fremmed land, og krænkede dem ikke. Han gik udenom ærværdige lunde, hvis hellighed han hørte berømme. Han ofrede til de stedlige kræfter, hvis indflydelse han begreb. Men først og sidst huskede han på sin egen gud og hans krav. Over Strymon gik han ad en slagen bro, efter at magerne først havde

ofret hellige hvide nisæiske solheste for en gunstig overgang. Da han i edonernes land kom til en egn, der kaldtes "Ni Veje", forlangte magerne at bringe et offer til underverdenens ånder: De tog ni af landets drenge og piger og ofrede dem ved at begrave dem levende.

Derefter gik toget over Chalkidike, medens flåden gennem den nygravede kanal undgik at omsejle det stormfulde forbjerg Athos. Artachaies, der havde ført opsyn med gravningen, blev syg og døde, medens storkongen drog igennem Akanthos. Han var den højeste af alle persere, thi han målte fem kongelige albulængder mindre end fire fingre. Hans røst var så høj og stærk, at den hørtes af alle dem, der havde gravet i kanalen. Men nu segnede han i døden lig et kæmpetræ, der bøjer sig for sin overmand. Xerxes lod ham rejse et tårn, firkantet som en fæstning med porte højt op til alle verdenshjørner, og fulgte ham til graven, uden at tæpper spredtes for hans fod. Højt i tårnet blev Artachaies lagt som over en uhyre brønd, og himlens vingesusende rovfugle strøg ind i hans gravkammer og fortærede deres bytte. Men Xerxes lod hans navn og pris indhugge på tårnet på persisk og græsk, at hellenerne kunne læse, hvad en perser havde virket for sit land og sin herre.

Overalt, hvor Xerxes drog frem, gjorde folkene opbud for hans skyld. Thrakerne forøgede hans hær. Selv makedonerne under den hellensksindede kong Alexandros tog gæstevenligt mod ham. Nye skibe stødte til hans flåde, der fulgte hærens march til Therma.

Det var blevet hed og solstærk sommer. Lastdyrene tømte alle floderne. Men hellenerne kom storkongen i møde med gæstevenskab og beværtede hans livvagt. Stalde og damme

vrimlede af land- og søfugle, som fededes til perserne. Landvinen perlede i deres skønneste kar. Perserne blev siddende hos dem i teltene nætterne igennem og drak; men ved daggry brød de op og tog alting med sig som gave og bytte. Ikke så gæstfri var naturen selv. Fra bjergene kom løverne sultne ned i sommernætterne og brød ind på de persiske lejrpladser. Heste og muldyr rørte de ikke, derimod kastede de sig grådigt over kamelerne og åd, hvad de orkede. De store dyr tudede op i mørket, når deres sider og pukler flænsedes af rovdyrenes kløer.

Fra Therma brød Xerxes op og nærmede sig Thessalien. Rædslen for hans komme havde længst jaget en hær af hellenere bort, der straks på foråret havde samlet sig i Tempe-dalen, ti tusind peloponnesiere og athenere, anførte af Themistokles og Evainetos. Perserhæren lod vente på sig, og hellenerne skræmtes daglig ved bud om nye overgange af folk og byer i deres ryg til den sig nærmende storkonge. Særlig ængstedes de ved melding fra makedonerkongen om, med hvilken uhyre magt perserne rykkede frem, og at Tempe-passet kunne overfløjes ad de vestlige bjerge. Athenerne og lakedaimonierne besluttede derfor omsider at rømme passet uden kamp. Straks efter rykkede det thessaliske ridderskab Xerxes i møde og underkastede sig. Næsten hele Nordhellas undtagen Attika, Thespiai og Plataiai var tabt for fællesforsvaret. Og sendemændene fra de peloponnesiske stater og fra Attika, der holdt sammenkomst på landtangen ved Korinth, var i fortvivlet rådvildhed om, hvad der skulle gøres, og hvorledes kræfterne skulle holdes sammen.

Xerxes kørte ind i Tempe-dalen, hvor Peneios-floden flyder mellem Olyspos mod nord og Ossa mod syd. Målet kom bestandig nærmere. Fra Therma strøg perserflåden ud og begyndte at støde sammen med hellenernes skibe, der sydpå holdt sig omkring Evboias nordspids. Perserne erobrede nogle fartøjer, og i forstavnen af det ene slagtede de den tapreste hellener af besætningen til lykkeligt varsel. En tapper mand på det andet skib gjorde de derimod alt for at redde, skønt han omtrent var hugget i stykker. De forbandt hans sår med myrrha og byssoslærred, de førte ham til perserlejren, behandlede ham med udsøgt godhed og viste ham hele hæren, medens de gjorde alle hans kammerater til slaver.

22. Thermopylai

Toget gled videre mod syd, til det en dag standsede foran en snævring mellem bjerg og hav. Den maliske bugt skød sig ind mod den flade strand, hvor Spercheios-floden flød havet i møde; men Oita-bjerget sluttede sig om dalen, tårnede sig stejlere og stejlere ud mod havbugten og pressede sig så tæt til stranden, at tilsidst kun en hulvej var tilbage.

Perserhæren stoppede op. Et uhyre og uformeligt dyr, der skal klemme sig gennem et nåleøje. Sindigt krøb dyret i leje med hovedet spidset ind i det smalle hul; bagtil ringlede og bovnede hærlegemet led efter led, tyknede i tætpakket ro, bulnende ud til begge sider. Men hovedet rejste kam og gloede ind i den hæmmende hulvej, inden den ville opspile sit dragegab og lade sine giftige piletunger spille ud mod spærringen.

Hullet var nemlig spærret. Som havde en hvepseflok bygget rede derinde: de flyver ikke ud, men de høres summe og syde, og blot en pind stødes ind i boet, kommer de frem, broddede og harniskklædte, rasende over at tirres i deres ro.

Xerxes var kørt over floder og bække, der i sensommerheden næsten kun var tørre lejer. Strandtidslerne stod afsvedne i solen, den sumpede grund var kogt til store skjolder, der rynkede sig i varmen som hudpladerne på et næsehorn. Solen var ulidelig. Han havde været nødt til at lade slå sejl ikke blot over sin vogn, men langt frem over de kostbare heste, til et vandrende aflangt telt, hvis stænger bares af slaver. I sin rejsevogns opstablede hynder lå han halvnøgen og gispede efter

luft. Dunke af isblankt vand dyppede han sine hænder i for at kølne sit ansigt og sit fyldige bryst. Han svøbte sig i violblå lagener for at svale og matte lyset omkring sig. Og fluevifterne bevægede sig uophørligt over ham som hvide vajende hestehaler. Alligevel døjede han og ønskede sig tilbage til Ekbatanas bjerg-paradiser. Dette land var ondt og udbrændt, og Ahriman lå kvælende over det.

Før solen randt, var han kørt ud, og ikke før solen sænkede sig derovre bag Oita-bjerget, skulle han leve op igen. Det var jo ikke havet, som dorskede derude til venstre, kun en død bugt og et stræde, smalt, så Evboias højder overalt rejste kam på den anden side lig en bølgebryder, der strakte sig snese af parasanger sydpå og stængede for havet, det friske, fra Asiens kyster. Ikke ét af sine skibe så han derude, thi hellenernes sejlere gik vagt som store hvide rovmåger og holdt dem på afstand. Der var ingen anden vej end dette trange forbandede pas, der nu lå for ham som en brat stænget port.

Thi stænget var den, skønt det ikke var til at tro. Blænkerne havde meddelt hans fortrav, at den var besat, at en mur lå på tværs. Rygterne gik, at "de varme porte" på sine steder var så smalle, at kun en eneste vogn kunne køre igennem.

Ved den lille landsby Trachis, hvis huse og hytter lå forladt, gjorde han holdt og lod sine udødelige slå lejr for at finde ly mod solen, der dryppede luer ned fra himlen. I sine hynder lå han og stirrede langs den flade kyst, hvor bjergene snævrede sig ned mod den golde gnistrende strand. Intet at se. Ikke et får krøb deroppe på de stejle klippefald, der blåligt begyndte at stribes af utallige furer, der randt som skygger efter solen. Ikke en gnist forude røbede en eneste hellensk lanse. Om passet

virkelig var besat, måtte forsvarerne døse som hvepse, der finder middagen for hed til at sværme. Xerxes vinkede ad sine "øjne" og befalede at sende spejdere ind i passet og straks bringe bud tilbage om, hvad der var at se. En eskadron af hans hellige rytteri skulle følge med og vinke de tosser bort, som måske lå der og ikke anede, hvad der truede dem. Derefter fik storkongen øje på en indfødt kat, der var krøbet i skygge under en af vognene. Han lod den bringe til sig og fik den til at spinde under sine hede hænder. Så lukkede han sine øjne, og teltet blev sænket i alle fire verdenshjørner om vognen, hvor han hvilede.

Men rytterne red østerpå under skyggen af fjeldet, der ludede tilvejrs i skarpe kamme. Der var ingen anden vej end den. Kystlinjen tog over knastørret dynd og solslikkede bæklejer. Hist og her lå kager af et hvidt pulver. Perserne troede, det var vandet, som var ledet ind i havstokkens vader til indvinding af saltet. Hestene prustede af tørst. Mulerne sænkede sig uophørligt søgende mod grunden for at finde en læskende dråbe ferskvand. Med ét standsede de foran en boblende kilde, der randt midt i sveden tang og hvidbrændte konkylieskaller, blandede med rester af opskyllede skildpaddeskjolde. Rytterne sprang af, forbavsede over at finde kilder midt i denne tørke. Det røg og dampede af boblerne. Hestene trak skræmte mulerne tilbage, som om de havde stukket sig. Da rytterne greb i vandet, skoldede de deres fingre. Det var hede kilder, gryder med vand, der kogte op fra Jordens indre.

For at svale sig styrede de hestene ud i stranden. De smækre prægtige dyr slog med halerne af velvære og gik i skummende pasgang fremefter. De kom forbi nogle døde huse, halvt

byggede af rå sten, halvt af ler; et par søjler i klippevæggen antydede et naturtempel. Tynde vandsnoge silede ned mod kysten. Hestene opdagede dem og vrinskede derimod. Rytterne styrede hen til dem. Hestene slikkede de sivende vandårer. Perserne stod af, lagde sig ned og slikkede med.

Så red de atter ind i snævringen. Den næsten lodrette fjeldside drejede sig og gav ikke længer ringeste skygge. Solen tyngede nakkerne. Passet lå og sov. Pludselig løftede en af rytterne hovedet og så fremover. En mur løb på tværs af den smalle strand. Det var ikke klipperne, som selv var skredet ned – blokkene var tydeligt stablede af menneskehænder og dannede endog et råthugget portgab midt i muren.

Ikke selve muren fik dem til at standse og spejde. Nej, muren syntes levende. Noget foran den bevægede sig og skiftede plads. De kunne ikke se, om det var dyr eller mennesker. Men i stilheden, hvori de lyttede, hørte de korte knappe lyde, der faldt i takt med de skiftende bevægelser.

Perserne stod af hestene og trak dem ind under klippesiden, hvor de kneb sig ned i en smal stribe skygge. Nu skulle der spejdes. Hestehovenes svuppen i det soltørrede dynd ville kunne vække alarm. Nu var det spejderens sag at liste sig frem så ubemærket som muligt. Hans hoved var tæt indbyltet i tøj, så kun næse og øjne var frie. Han dukkede sig og næsten krøb. Buen brugte han som stok. Han havde taget en pil frem af koggeret og lagt den langs strengen, rede til at spænde den og sende den forgiftede od i synet på faren foran sig, inden han selv vendte ryg og pilede tilbage. Fod for fod krøb han nærmere mod sit sigte: en fremspringende klippeblok, bag hvilken han ville kunne finde dækning og iagttage alt, uden selv at ses. Som

et firben raslede han i skjul af stenen, bøjede hovedet om kanten og så.

Han troede ikke sine egne øjne. Det var ikke dyr, der bevægede sig foran klippemuren. Ikke får eller geder, der kom frem af portgabet. Det var mennesker. Nøgne. Splitternøgne mennesker. Perseren tabte et øjeblik brugen af sit syn. Han havde aldrig før set en sådan blottelse. Skamfølelsen dunkede ham i tindingen. Han følte sig besmittet til bunden af sin sjæl og havde intet at rense sig med. Sveden sprak af hans pande. Her stod han ansigt til ansigt med det skinbarlige hedenskab: Mennesker, der blottede sig for solen og skamløst gav deres legemers løndom til pris for lysets altskuende blik. At ikke solen tilhyllede sit åsyn, drog skyer for sine stråler! Store nøgne mænd, hvis hud ikke var hvid og skær som den mediske hud, der altid holder sig i skjul, men brunet af selve solen, brændt af lyset, brændemærket af Ahrimans svidende ildøjne.

Langsomt stirrede han sig til bevidsthed om, hvad der foregik. Han var spejder, han havde lært at se. Kraftige firskårne mænd med skarpskårne hageskæg, nøgne, som var de flåede lige til det kortklippede hovedhår. De faldt ud mod hinanden to og to, de greb om hinandens overarme og skuldre, de væltede sig i livtag, løftedes, kastedes til jorden, klappede og klaskede favn mod favn, arme vredne om arme, benene i slyng, så sveden skinnede og drev af deres brændte skind. Deres munde brast i små korte skrig, i ord, han ikke forstod. Nu og da lød en røst fra en tilskuer. Så slap de hinanden, standsede, lyttede, for straks efter at brydes påny. Som om der intet andet gaves i verden – ikke sol, ikke persere, ikke krig – blev de tunge smidige kroppe ved at gnides og gnubbes mod hinanden og tog

kun nu og da et pustende hvil for at skrabe sveden af de blanke lemmer – skrabe som med skår eller strigler! – og tørre sig i grove klude. Frem gennem stenporten trådte, den ene efter den anden, nye nøgne mænd. Men også ude fra havet kom de gående. Våde skikkelser rejste sig af selve vandet, hvor de havde ligget som i en badekumme, og slentrede i solen ind på stranden, hvor de satte sig uden at tørre sig. Unge mænd med længere hår bevægede fingrene derigennem – det måtte være kamme, de drog gennem deres lokker. Enkelte sad og flettede en lang tynd pisk, andre greb bagfra nakken de to tynde piske og lagde dem fremover issen, hvor de bandt dem sammen, hvorefter de trak forhåret ned derunder i lange spiraler, som solen krøllede for dem.

Og perseren undredes såre. Blandt disse nøgne mennesker ikke et våben at se, ikke et sværd, ikke en lanse. Som i den dybeste fred øvede de deres skamløst blottede legemer og prydede deres hoveder som til fest. Var dette hellenernes vis at gå i kamp på, sandelig – da var de skiver for de sakiske bueskytter. En pil kunne pille sig mål mellem ribbenene eller sigte gennem mellemgulvet, til odden stak ud af ryggen. Hans egne fingre kriblede, og uvilkårligt trak han buestrengen strammere.

Da stod med ét ovenover murens blokke, lige over porthullet, en høj nøgen mand kun iført den blanke hellenske hjelm, hvis stejle kam var sort af glinsende hestehår. I hånden holdt han lansen og rettede den frem, til bladet pegede lige mod stedet, hvor perseren lå. Et råb skar imod ham, det måtte gælde ham, thi alle de nøgne mænd vendte sig pludselig i samme retning.

Uden at vide af det var han trådt frem fra sit skjul og stod med sin spændte bue synlig for alle.

– Ved Zevs! se mederens øje! lød råbet fra manden over muren. Og alle de andre gentog det ene ord, han forstod: Mederen! Mederen! De dækkede sig ikke for hans pil, de stod som en række nøgne levende skiver for hans skud. Hans fingre famlede om pilens kærv, men slappedes – han kastede buen fra sig, lamslået af skræk, sprang tværs over havstokken, et mål for lanser og stenkast, løb i vildelse udefter, til det lunkne vand gik ham midt på livet, dukkede sig og lukkede øjnene. Men ikke en sten slyngedes efter ham. Så rettede han sig i vejret og løb. Løb gennem havstokken og fornam i sin nakke alle de nøgne mænds latter, der slog ned over ham som spot og hån. Et nu vendte han sig og så dem stå i en række. En skinnende mur af nøgent kød. Hænderne havde de plantet i hofterne. Tænderne blinkede imod ham. Deres blik drev ham på flugt. Sanseløst fo'r han tilbage til rytterne. Og i galop vendte de alle om til lejren ved Trachis.

Xerxes var i sit haremstelt og kunne ikke forstyrres. Først da den hellige ild brændte under hans telt i den mørke stjernefyldte nat, huskede han sin befaling og spurgte efter spejderen. Denne lå på sit ansigt ved foden af storkongens leje og berettede kongernes konge om de vilde og nøgne mænd; han havde set: hvorledes de legede og brødes og flettede deres hår og pyntede sig som til fest. Og deres tal var kun at tælle i hundreder.

Xerxes undrede sig, men var søvnig og sov. Først ud på morgenen lod han Hydarnes vække og sagde til ham: Sandelig, er hellenerne da store børn, som leger uden at ænse tordenen,

der samler sig over deres hoveder? Store skælme ved jeg, de er. Men en list som denne havde jeg dog ikke tiltroet dem. De ter sig som sorgløse tåber og bilder sig ind at kunne narre mig. Muntre og lattervækkende er de. Jeg skal gøre dem til gildinger og lade dem være til latter i mit harem. De skal få lov at skrabe mine kvinder og flette deres hår!

Xerxes greb efter vinskålen og drak. Så sov han igen.

Da han atter vågnede, huskede han og befalede en deling af sit rytteri at ride frem i passet lige til muren og med trompeter at stævne hellenerne frem og sige dem gennem en tolk: Storkongen, kongernes konge, byder eder, hellenske mænd, at komme til hans lejr og forlyste ham med eders kampøvelser. Eller, hvis I nægter det, da drager bort og viger ham vejen. Thi storkongen ynder frejdig frimodighed og vil ikke krumme et hår på eders hoved, om I frivilligt løber eders vej.

Dog denne morgen var synet et andet end dagen før. Hopliterne kom frem foran passets mur i tætte rækker. Malmskjoldene dannede bolværk. Benskinnerne stod som palisader. Lanserne plantedes som et lodret gitter. Hjelmene rejste sig som funklende tinder på den snorlige mur.

På den højre fløj stod kong Leonidas selv, den eneste fældede lanse i den hele fylkning. Med høj og skærende røst kom hans svar:

– Du, som taler med hellensk mæle, men kun bærer bud som en medisk slave, forkynd din og alle trælles herre, at vi står her til skjoldværn for det Hellas, der hellere dukker sig for døden end for hans trældomsåg. Og vær du selv advaret! Lad ikke nogen hellensktalende mand atter driste sig til at bringe os bud fra Hellas fjende – thi da skal lansen nagle svaret til hans hals.

I samme nu løftede alle lanserne sig mod persertruppen. Den gjorde omkring og jog tilbage til lejren.

Xerxes begreb ikke hellenernes hensigt. Han sad i sit telt og talte med lakedaimoniernes tidligere konge Demaratos.

– Hvor underlige er dog dine landsmænd, lod han ham sige. Først driver disse mænd leg og spøg ligefor mine øjne og blotter sig uanstændigt, som var de i et harem og solen ikke på himlen. Derefter stiller de sig op og truer og skælder. Ved de da ikke, jeg kan jage dem bort som en flok myg med en bevægelse af min hånd? Er de da tåbelige børn, og hvor længe tror du, de vil drive den spøg?

Demaratos lod svare:

– Tro ikke, herre, at lakedaimonierne er komne hid for at spøge. De er her alene for at holde dig døren til Hellas lukket. Vid, det er deres skik: Når de vil sætte livet på spil, da pynter de sig og smykker deres hoveder. Du står nu, storkonge, overfor verdens tapreste mænd fra Jordens skønneste kongerige. Besejrer du disse, da vil intet andet folk vove at løfte armen imod dig.

– Hvorfor er du da her og ikke hos dine beundrede landsmænd? spurgte Xerxes.

– Fordi jeg har mistet mit fædreland, svarede Demaratos bedrøvet, og aldrig vinder det igen – ikke engang med dig.

23. Kampen

Xerxes blev ved at undre sig over dette folk af ubegribelige børn. I fire samfulde dage tøvede han og spurgte hver morgen, om de så var løbet deres vej.

Men da han femte morgen fik til svar, at de endnu stod på samme plet, blev han fnysende af harme og befalede at rykke imod dem og fange dem levende og bringe dem for hans åsyn.

I passets port kunne man høre gnyet af de fremrykkende masser og se våbnene blinke i østersolen, der glinsende strøg imod dem.

Udenfor Leonidas' telt havde alle anførerne samlet sig. Faren var truende. Ophidselsen stor. Alle vidste, hvilke hærmasser der var i anmarch. De ville skylle ind gennem passet og rive samtlige hellenere med sig som græsstrå i en bjergstrøm. De fleste stod tavse og lyttede efter koget af det fremvæltende menneskehav.

Leonidas kom frem i døren til sit telt. Han støttede skjoldet mod jorden og satte sig på dets rand. Førerne for de øvrige korps gjorde som han og dannede en tingkreds omkring ham. Hjelmene tog de af panden, hvor randene havde slidt gamle faste år.

For sidste gang hævede røster sig for at vende om, før det var for sent, og i ilmarch redde sig til Istmen, hvor den afgørende modstand skulle ydes. Alle peloponnesierne stemte derfor: tegeaterne og mantineerne, arkadierne og korinthierne, fliusierne og mykenerne. Thi her stod disse usle syv tusind mand som fremskudte poster, ene udsatte for at hugges ned til

bedste for det nordlige Hellas, der ikke kunne forsvare sig selv. Og det hele opbud, der stod samlet her i passet, var jo intet virkeligt værn, kun små og foreløbige hobe sendte ud, mens Hellas selv ikke kunne opgive sine forlystelser og lege. Sorgløst drog jo herolderne fra Elis om i landene og stævnede staterne – ikke til forsvar mod fjendestormen, men til festspil i Olympia. Selv spartiaterne skulle fejre Karneia-fest, inden de ville rykke i marken med hele deres styrke. De håndfulde, der her stod opstillet, var kun at regne som det allernødtørftigste offer til den blodtørstige krigsgud. Selve afgørelsen skødes ud, til det blev forsilde. Kun en styrke på halvhundred tusind mand ville kunne værge porten mod perserne. Og her rådedes kun over en syvendedel af det fornødne.

Peloponnesierne råbte da endnu en gang på opbrud og tilbagegang til Isthmen. Men dette modsatte lokrerne og fokierne sig, thi de følte deres egen jord brænde sig under fødderne, og deres land ville ligge blottet for plyndring og ødelæggelse, om ikke perserne sloges tilbage.

Leonidas havde længe lyttet tavs til de stridende udtalelser. Nu rejste han sig, slog med sin knyttede højre hånd på skjoldet og sagde:

– Hellenske mænd. Afgørelsen stunder til. Loddet er allerede kastet. Ingen af os undgår sin skæbne, enten vi bliver eller vi løber. Vi kan ikke svigte som den utro dørvogter, der løber og lader huset stå på vid gab, når røvere vil plyndre det. Sandt er det, at vi er kun fortroppen for en hær, der desværre endnu ikke er samlet, fordi det er hellenernes slette vane ikke at ville se faren, før den sætter dem spydsodden mellem ribbenene. Men om nu fortroppen ville løbe sin vej, tror I da, nogen hær skulle

få tid til at samle sig? Her står vi på vor post med al den ret, som fædrelandets skæbne giver os. Vi frygter ikke at blive overfløjet fra søsiden. De "træmure", som oraklet i Delfi har rådet Athen til at forlade sig på, værner os gennem athenernes og lakedaimoniernes skibe mod overrumpling ude fra havet. Jorden her kan ingen tage bort under vore fødder. Og klippen bliver stående ved vor side. Derfor skal I modigt se på forholdene. Husk, det er ikke en gud, der stormer Hellas. Storkongen er også kun en dødelig, selv om han er den vældigste af dem, der hersker over Jorden. Jo højere han rager op, des nærmere er han Højttordnerens lyn, der altid rammer tinderne. Lad nu hver af vore stammer sende ilbud tilbage til hver sin by og opfordre den til ufortøvet at sende os undsætning. Thi nu behøves den, om ikke Hellas' dør skal brækkes op og fjenden fylde landet som et hav, der går gennem en sluse. Hellenske mænd, jeg ser, I vil følge mig. Lad os vise mederne, at jorden, vi står på, er hellig og styrker os ubetvingeligt mod alle dem, der vil knægte os og vore fædres land!

Talen ildnede dem og gjorde dem enige. De greb alle til deres skjolde og skyndte sig at opbyde de hundreder, de førte. Kun fokierne var der ikke. De var allerede fra landsbyen Alpeni sendt ad en smal bjergsti over Kallidromos til toppen for at bevogte den eneste lille vej, der ukendt og hemmelig sneg sig op om passet.

Hurtigt lod nu Leonidas hopliterne rykke ud fra muren og gå perserne i møde. Mediske og kissiske tropper var allerede langt fremme i hulvejen. Morgenvinden blæste frisk køling nordenfra. Men mederne tyngedes af deres mange klæder.

Tiaraerne trykkede hovedernes tunge hårvækst. Kissiernes sorte filthuer sugede solvarmen. Deres rækker udfoldede sig i hele passets bredde, snævrede eller videde sig efter omstændighederne, og de gik så tæt sammen, at pilekogrene raslede. Jernskællene blinkede, når søvinden blæste de folderige kjortler til side på dem, der gik yderst i havstokken. De safrangule hoser strålede solen tilbage.

De var endnu langt fra muren, da de så hellenerne komme sig i møde, ikke spærrende vejen i hele dens bredde, men tilspidset som en trekantet kile, der sigtede mod sit mål for at spalte og oprive det. Efterhånden som persernes blik rigtig blev hellenerne va'r, løb der et studs og et stød gennem den tunge kolonne. Den forreste række gjorde holdt af sig selv. Og bagefter troppede massen op, til den omsider stod i en kompakt stimmel, hvor ingen kunne røre sig, men kun spænde buen ved at lægge an på formandens skulder.

Dog hellenerne blev ved at rykke imod dem. Fodslaget klang hårdt trods sumpgrunden, pansrene knirkede. Benskinnerne kastede blanke lyn. Skjoldene bar på de blanktpudsede hvalv stærkt malte billeder af skræmsler: Slanger med løftede hoveder, løvemasker, skorpioner, gorgon-hoveder med vildt spilede øjne og tungen hængende frem over tændernes gærde. Hestehårskammene over de skinnende hjelme gjorde dem meget høje, nikkede og blinkede, som var det virkelig manketopper af heste, der nærmede sig.

Forbavsede så perserne dem stadigt komme nærmere. Da var der en græsktalende kriger i deres rækker, der pludselig tilbrølte dem et Holdt – som grebet af den medlidenhed, man føler for et barn, der er nærved at skære sig på en kniv, det ikke

kender: Holdt, hellenere! Begynd ikke kampen! Eders mødre og hustruer vil komme til at græde over eders lig. Når mederne sender deres pileregn, vil den formørke solen som en byge.

Ovre blandt hellenerne var der en, som svarede:

– Desto svalere bliver det at slås i skyggen!

Hellenernes fylking nærmede sig som et skærende plovjern, der et øjeblik efter vil oprispe jordens bug. Da spændte mederne pludselig deres buer i tusindvis og begyndte at skyde. Men stimlen umuliggjorde at rette pilene fremefter. Det så virkelig ud som en byge, der strinted til vejrs mod solen. Og kun fra de forreste rækker svirrede de lige mod hellenerne, sang imod malmen, der dækkede dem, hvislede gennem hjelmkammene, spiddede sig i kjortler og kød.

Men få øjeblikke efter skar hellenerne under et tordnende *Alala!* ind i medernes masse, der ikke kunne vige tilbage. Lanserne stak sig breche i det store kaos af tunge kroppe, prellede mod skæl og panser, borede og drønede, væltede og vog. Når skafterne knækkede, fulgte sværdene efter, svuppende og stikkende. Mederne var i sig selv ikke feje, men de blev pressede og ufri i deres bevægelser og besvarede nærkampen usikkert. Stungne og spiddede af de længere lanser kunne de selv ikke udfolde deres våben. Stødet mod fortroppen forplantede sig bagud i bølgende ryk, og efter medisk og asiatisk skik gik fremdriften for sig gennem svøbehug, der sporede og drev rækkerne frem, til de ikke kunne røre sig, men håbløst sad i klemme.

Dog selve denne ophobning af mennesker standsede hellenernes fremtrængen. Faldne medere dyngede sig til mure, hvori lanser og sværd blev stikkende. Da lokkede de spartanske

hopliter mederne frem i en fælde. De vendte pludselig ryg og flygtede. Perserne forbavsedes og undlod at ty til buerne, de gav sig til at forfølge med deres kastespyd, hujende af glæde over at se dem på flugt. Men havde de under løbet spredt sig ud over stranden, gjorde lakedaimonierne atter omkring og gav sig i tvekamp med forfølgerne, som de fældede som fluer. Gang på gang foretog de samme bevægelse og fik derved efterhånden persernes fortropper lokket helt frem til muren, bag hvis blokke de forskansede sig for kun ved talløse kastespyd at nedmeje fjenden, der vovede sig frem.

Solen stod i sin middagshøjde. Og i hulvejen var der kvælende som i en bagerovn. Mederne blev nødt til først at rydde vejen for alle de døde. Blodet stank vammelt og forpestede luften. Perserne måtte slæbe deres døde langt bagud. Af mangel på plads trådte de ud i havstokken, hvor det døde vand gik dem til knæene, og bar ligene tilbage, så de atter kunne skaffe rum til angreb.

Pludselig kom Xerxes kørende i skarpt trav med sit ottespand. Trods heden stod han oprejst i sin gyldne vogn for at nyde sin triumf, sikker på, at kampen var forbi og passet renset ud. De levende kunne vige til side for ham, de døde flyttede sig ikke hastigt nok. Hans "øjne" og "øren" bad ham skåne sig for det vanhelligende skue af de mange lig. Storkongen trak purpurkappen op om mund og næse og lod sig besprænge med vellugtende vand. Thi liglugt var vederstyggelig for kongernes konge og måtte ikke forurene hans ånde. Ingen død måtte udækket bringes for hans syn. En bataljon af vifter sattes i gang for at jage alle ligfluer fra hans nærhed. Thi den onde ådselflue

var et ligspøgelse, der i Ahrimans navn tager den døde i besiddelse.

Xerxes vendte for ikke at møde døden på sin vej, efter hans vogn halsede store kobler af indiske hunde, der med deres glam skulle fordrive de ådselsporende dæmoner, insekter og fugle.

Fnysende af harme over, at passet endnu ikke var ryddet for hans tog, befalede han straks med det samme de "Udødelige" at rykke frem og åbne passet, inden sol gik ned.

De Udødelige skred frem i tavs og taktfast march, vejen var allerede renset foran dem. Hunde med to pletter over øjnene var førte i spidsen, og bagefter havde magerne besprængt stranden med rensende midler og sagt trylleord over blodsporene.

I hælene på de udødelige kørte Xerxes under sit røde baldakintelt. Han døjede af heden, men var ophidset af utålmodighed. Nu ville han ikke vente længer.

Krigernes rygge fyldte alting foran ham. Men omsider standsede de som en kile, der ikke kan drives længere ind. Xerxes stod af vognen og lod sig på sin stol bære frem gennem rækkerne for at se, hvorledes der kæmpedes i fronten. I timevis sad han og var vidne til de forgæves forsøg og våndede sig som i tandpine. Han så hellenerne på nært hold og forargedes over deres ugudelige blanding af nøgenhed og harnisk. Som om malmpladerne var lagt direkte på den blottede, solbrændte hud. Tre gange sprang han op fra sit tronsæde og gik frem med løftet stav, som troede han at kunne bane vej blot ved at vise sig. Men hver gang sluttede storkongens hus kreds om ham og førte ham tilbage. Og en af prinserne viste ham besværgende et kastespyd, han havde fanget i flugten to skridt fra storkongen selv.

Solen var længst sunket bag Oita-bjergets kam, da Xerxes skuffet kørte tilbage til lejren. I skythernes afdeling lagde han mærke til, at deres krigsgud var opplantet i skikkelse af et sværd, som de besprøjtede af en skål med blodet ikke af fangne, men af faldne og lemlæstede fjender. I nattens løb drak skytherne selv blodet af deres først nedlagte fjende og havde travlt med at flå hovedhuden og højre hånds hud af fældede hellenere.

Xerxes var led ved kampen og søgte trøst i sit harem. Han drak og elskede sig bort fra sin vældige harme.

Men foran hellenernes mur brændte vagtbål natten igennem, og stamme efter stamme skiftedes til at holde vagt. Hellenerne søgte foran muren deres faldne fæller, men fandt kun blodsporene. Leonidas vovede sig helt frem til Anthela og op i Herakles' helligdom, der var hugget i selve klippen. Hans følge havde samlet talrige perservåben på vejen. Dem ofrede han på Herakles' alter og bad en bøn for alle dem, fra hvem dagen havde skilt ham.

Så gik de i mørket tilbage til den hellenske lejr bag muren. Alt var stille. Dødtrætte var hopliterne sovet ind efter at have mættet sig med bygbrød og tørrede løg. Spartiaterne havde ikke kogt deres blodsuppe. Der var ikke andet end vand fra de hede kilder at drikke.

Leonidas sad i sit telt og tvættede sig i vand fra de kogende gryder. Så kaldte han ud af teltet: Narkissos! og vagten, som sad udenfor, trådte ind.

– Sæt dig! sagde Leonidas, og Narkissos satte sig på en træbul. Han var endnu i harnisk, men uden hjelm og benskinner.

– Hvor mange faldt i dag? spurgte Leonidas.

– Jeg ved det ikke, konge. Vi var for trætte til at tælle.

– Vidste vi tallet, kunne vi udregne, hvor mange dage vi har at holde os i, sagde Leonidas. En uge, måske to. Hellenerne får tid til at samle sig og bringe os undsætning.

– Tror du endnu på undsætning, konge?

– Jeg skuffer ikke mig selv. Det er ikke os, der skal undsættes. Kun vore grave. Tror du ikke, her bliver godt at hvile, Narkissos?

Denne svarede ikke. Han så ind i fyrrefaklen, der kastede sit blafrende skær over det lille rum, hvor vandkarrene skvulpede.

– Læg dit harnisk, Narkissos, og tvæt dig. Vi må vaske os selv. Perserne renser ikke vore lig. Brug kun min salvekrukke i morgen tidlig.

– Bedre at spare, konge. I morgen er det ikke dagen endnu.

– Det ved ingen af os. Har du ikke hørt seirenerne skrige i aften ude fra bugten?

– Det var ikke seirener, konge, det var gribbe. I nat får de deres føde. Perserne giver jo gribbene deres døde.

– Jeg kalder dem nu seirenerne. Jeg har engang set en stor fugl med hoved som en kvinde. Da jeg ægtede min hustru, syntes jeg, det var hende, jeg genså. Jeg lader mig gerne hjemføre af dødsfuglen, når den ser på mig med hendes øjne. Hvad har du spist i dag, Narkissos?

– Brød nu i aften, konge.

– Del disse figen med mig. I morgen skal du se, vi får bedre kost fra Alpeni. Og bedre tid til at spise.

Narkissos havde lagt sit harnisk og vasket sin overkrop med et vådt klæde. Så hyllede han sig i sin kappe og spiste den frugt, lakedaimonierkongen bød ham.

– Glæder du dig også til at dø, Narkissos?

– Er livet ikke altid bedre end døden? spurgte han.

– Ikke end den død, vi har til gode. Hvad har vi mere at kræve af livet? Hvad kan livet have mere til os? Af de tre hundrede lakedaimoniere, jeg valgte til at ledsage mig, er der ikke en, som ikke har sat afkom i verden. Vi har alle sønner, Narkissos. Vi kan roligt dø. Hvor mange børn har du?

– Der er sagt mig, at jeg har to.

– Det er sandt, nu husker jeg: Det var dig, som nægtede at gå til din hustru. Du ville ikke "løbe" mer end én gang. Og din hustru græmmede sig og drog bort fra Sparta. På den vis ynker jeg dig, Narkissos. Du har jo ikke engang kunnet sige hende Farvel. Din død bliver ikke så glad som min. Men dine sønner har du vel i hvert fald trykket til dit bryst?

– Kun i smug, konge. De vokser op i syssitierne uden at kende deres fader. Da jeg sidste gang så dem, mærkede jeg, hvor mit blod knyttede mig til dem. Og nu vil de aldrig få mig at se.

– Nej. Men dit navn vil de engang erfare, når de er voksne og forstår. Og måske vil de valfarte til din og min grav, som skal kastes her, hvor vi sidder.

– Nu angrer jeg kun én ting, konge.

– Sig mig, hvad det er, og jeg skal hjælpe dig, om det er muligt.

– Det er ikke muligt. Jeg ved ikke, om min hustru Nikarete lever. Og selv om hun lever, ved jeg ikke, hvor jeg skal søge hende. Men jeg fik aldrig sagt, at jeg elskede hende.

– Dine drenge kan sige hende det.

– Jeg fik ikke talt til dem derom.

– Hver gang en dreng ser på sin moder, siger hans øjne hende, at hans fader har elsket hende. Trøst dig, Narkissos. Du har ikke levet forgæves. De eneste, som ikke kan dø roligt, er dem, der ikke har sat afkom. Husker du fortællingen om Danaos' døtre? Deres lod er ikke halvt så håbløs som de mænds, der spildte deres sæd uden at få den til at spire. Og nu godnat, Narkissos. Jeg er ikke mødig, men jeg vil kæmpe bedre ved daggry, når mine arme får hvilet sig. Læg dig selv herinde i teltet. Vagterne ved muren gør deres pligt, og perserne er rædde for mørket. Hver time, vi sover i denne nat, koster perserne to liv mere i morgen.

24. Heltedøden

Ved daggry stod perserne igen foran passet, styrkede af natten, af vand og vin, som kamelerne havde bragt til lejren. Xerxes selv kom oprømt fra sit harem og lod de Udødelige gavmildt beværte, på det at de endelig denne dag kunne bore sig ud gennem passet som en pil igennem et hul. Hellenernes tab var stort at dømme efter de lig, skytherne havde samlet op og skalperet. Nu skulle kun buen spændes med kraft, og pilen ville fyge igennem.

Øredøvende signaler slog tilbage fra klippevæggen. Ekkoet gjaldede langt ind mellem Oita-bjergene. Ude fra havet sås ikke et sejl. Denne gang nøjedes perserne ikke med strandens bredde, men trådte ud i havstokken, til vandet gik dem til bæltestedet, for sidelæns at kunne sende deres pilebyger ind imod passet og muligt omgå muren.

Dog, det værn, som manglede fra søsiden, erstattedes af Leonidas' hopliter, der i fuld rustning vadede ud, til vandet nåede harniskets halskam, hvorefter de omringede og afskar og nedhuggede alle de fjender, der var trængt ud i vandet. Og samtidig kæmpede foran muren skiftevis alle de hellenske stammer, undtagen fokierne, der stod som en skjult vagt for bjergstien og kun fjernt kunne høre dønnet fra kamppladsen.

Xerxes ville ikke i dag overvære kampen. Han havde fået nok af den og derfor ladet sine feltherrer vide, at han ikke ønskede at se nogen af dem, før de bragte bud om, at vejen endelig var fri. Hvorefter han lukkede sig inde i sit harem og tilbragte dagen indtil solnedgang dels i forlystelse med en ny slavinde,

der mindede ham om en skønhed i andenmands eje i Susa, dels i en døs af onde drømme, som han tilskrev den evige sommertørke, der sendt af Ahriman rugede ikke blot over det fjendtlige land, men også over hans egen lejr.

Han grublede for alvor på, om han ikke skulle forsone stedets underjordiske magter ved et nyt og storslået offer af landets egne børn, hvis blod skulle udgydes, eller som levende skulle nedsættes i selve den forbandede strand, der havde standset ham.

Vreden kom i kog i ham, og han gjorde sig selv det højtidelige løfte at lade den første, der igen bragte ham en ugunstig melding fra kamppladsen, slå på korset midt på stranden. Han bluedes for sig selv, når han mindedes Dareios' og Kyros' og Kambyses' bedrifter, dengang da storkongerne erobrede rige på rige og lod vejene strø med faldne fjenders afhugne hænder. Så mindedes han i Susa den skønne Artaynta, Masistes' datter, som hans hjerte havde begæret. Og pludselig huskede han et løfte, han engang havde givet hende i vildskab og rus for at vække hendes sanser til en flammende storm: Når han vendte hjem som sejrherre og kørte op for paladset, skulle hun træde ham i møde pyntet og salvet til bryllup, og han ville lade hele vejen foran hende strø med faller af dræbte fjender, og på sine gyldne sandaler skulle hun vandre frem derover – dejlig, så de visne lemmer blev levende under hendes trin og rejste sig – en sti af fodangler af kød og blod.

Xerxes gispede. Begæret rejste sig i ham, og for tyvende gang greb han efter slavinden, der lignede Artaynta, Masistes' datter.

Nu døsede storkongen. Slavindernes harper og cymbler var forstummede, thi han krævede ikke mere spil. På bordet ved

hans leje flød resterne af hans overdådige måltid, som var søgt sammen fra tre verdensdele. Det gyldne vaskebækken var snavset af sauce og saft fra hans fingre. Druerne lå og brast af vin mellem flakte granatæbler, der sivede rødt som blod. Isklumperne var længst smeltede i hans drikkeskåler. De mangefarvede sorbet'er var blevet dovne.

Skumringen var omsider faldet på. Men heden lå lige kvælende under teltets tungtblomstrede tæpper. Så lod han sig bære over i det udluftede sovetelt. Magerne kom ind og afslørede den hellige ild. Den stirrede på ham som et stort dunkeltglødende øje – spurgte, spurgte, og endnu havde han intet svar.

Og pludselig huskede han, hvor han var, og hvad det var, han ventede på og ikke kunne sove for. Hver gang han spurgte en af sine "øjne" og "øren", fik han en tavs bøjning til svar, en hovedrysten, en benægtende håndbevægelse. Ingen af feltherrerne kom for hans åsyn. De var ikke vendt tilbage. Og dog var det nat. Nat. Nat! Natten havde altså endnu engang sænket sig beskærmende over de frække, der bød ham trods. Endnu en nats hvile skulle de nyde, inden hævnen ramte de genstridige nakker med sine bøddelhug.

Han lod spørge efter Hydarnes, men fik til svar, at han ikke var i sit telt.

Magerne bragte to mindre fyrfade og delte af ildens gløder derpå, hvorefter de blev bragt bort. Xerxes anede uråd. Der skulle ild til at rense. Var da selve lejren besmittet? Havde døden vovet at stænke sin pest i hans umiddelbare nærhed?

Han spurgte magerne. Ingen ville svare; thi det var dødssynd at bringe storkongen bud om ulykker, der kunne krænke hans

fred og forstyrre hans hvile. Omsider, da han truede dem, frembar de i tavshed to blodige sværd, som de først bestænkede med viet vand. Ved siden af sværdene lå på skjoldet to seglcylindre. Xerxes strakte hånden imod dem. Magerne rensede også dem, inden de rakte ham dem. Og han læste selv navnene på de faldne ejermænd – to af hans egne halvbrødre: Abrokomes og Hyperanthes, fundet på valen med sværd i hånd.

Da tilhyllede Xerxes sit åsyn og sad længe med brændende øjne bag fligen af sin purpurkappe og stirrede frem for sig mod ildens røde glød. De frække hellenere havde altså skåret i hans eget træ, hugget grene af hans egen stamme.

Han rejste sig og gik tungt op og ned ad den tæppedækte jord. Vinen sad ham i hovedet, men sorgen og harmen dunkede endnu stærkere. Nu skulle dette ikke tåles længer. Han svor ved Verethragna, at næste dag skulle han hævne sit eget blod.

Han befalede at skaffe Hydarnes til stede og om fornødent slæbe ham for hans åsyn. Men Hydarnes indfandt sig frivilligt.

Xerxes tog truende imod ham:

– Således agter du altså min befaling, Hydarnes.

Feltherren løsnede sit krumsværd og rakte det frem mod storkongen: Jeg er rede, herre, sagde han og lod sit hoved synke.

Xerxes slog til sværdet og sagde:

– Lev som den usling, du er, og sig mig, hvor mange dage min skændsel endnu skal vare.

Hydarnes blev stående i sin stilling med fremstrakt hals:

– Store konge, dette er ikke et pas og en port, men et skarprettersted, hvor hakkelsekniven tomme for tomme skærer din hær itu.

– Har jeg krævet af dig, at du skulle spare? Og har du ikke hakkelse nok til at fylde passet, om det så var tyve parasanger langt?

– Herre konge, at du endnu ser mig i live, skyldes ene, at jeg bringer dig midlet til at komme udenom denne dødens port.

– Udenom? Tal! Er mine skibe nåede hid?

– Nej, du kongernes konge, ikke et sejl lyser endnu over bugten. Op over bjergene må vi gå, om vi skal nå udenom dette dødens tårn, hvor vi ellers alle kommer til at ligge lig for Hellas gribbe.

– Er du forrykt, Hydarnes? Vil du gå op ad klipper, der er stejle som væggene i dette telt?

– Ja, jeg bringer dig en mand, der siger, at han kan, svarede Hydarnes og vinkede til vagten. Ind ad døren bragte de en hellensk klædt mand, som de kastede fremover, så han faldt næsegrus foran Xerxes. Nogen tid lå han livløs, så kravlede hovedet frem som på en skildpadde og så sig om med glippende øjne.

– Hvem er den abe? spurgte Xerxes, greb sin stav og pirrede ved ham, som var han et urent dyr.

Tolken trådte til bag fangens ryg og svarede:

– Store konge, kongernes konge, han kalder sig Epialtes, Evrydemos' søn, en malier, født på dette sted, hvor vi står. Han siger, han kender Anopaia – en sti så smal, at kun én mand ad gangen kan gå den – op over Kallidromos' bjerg.

– Så lad ham sige den.

– Kun guld kan løse hans tunge, store konge.

– Så løs den!

– Han kræver meget.

– Giv ham, hvad han kræver. Det burde hældes smeltet i hans forræderiske hals.

Der østes dareiker op i et lydisk skjold. Epialtes havde rejst sig og så strømmen flyde. Xerxes vendte ryggen til.

– Er det nok? lod Hydarnes spørge.

Malieren nikkede til. Men i samme nu fortrød han og benægtede med hovedet bagover. Pány klingrede guldmønterne i skjoldet. Xerxes vendte sig og bød:

– Giv ham det først, Hydarnes, når han har ført dig til bjergets top og åbnet passet for dig. Har han løjet, så sæt ham levende i jorden.

… Endnu samme aften brød Hydarnes op med tredive tusind mand. Epialtes gik i spidsen. Tre sagartiske lassoer lå om hans hals og begge hans arme. Efter at have overskredet kløften med Asopos-flodens udtørrede leje fandt han mellem vildt henkastede klippeblokke, hvor ikke engang geder ville have søgt vej, Anopaia-stien, der længe tabte sig som en overhugget og usporlig tråd, til den langt om længe steg næsten lodret til vejrs med kun kummerligt fodfæste. En ad gangen krøb perserne op i en lang tynd kæde. Epialtes forsikrede, at vejen kun var lidt over hundrede stadier eller efter persisk mål mellem tre og fire parasanger. I nattens løb ville Hydarnes kunne nå op over bjergets kam og ved daggry stå i ryggen af hellenerne, samtidig med at perserne fra strandkanten foretog det sidste afgørende angreb.

En kølig gus opsteg fra havet og kastede et slimet overtræk over stien. Perserne gled på deres flade lette sko. Men gusen udløste sig i regn, og fodfæstet blev sikrere. Den forfærdelige tørke var omsider forbi – en svalende friskhed stod op fra det

våde fjeld. Månen sivede gennem de hastende skyer som en blændlygte, der skjulte dem og dog lyste, så de kunne se, hvor de skulle sætte fødderne.

Over midnat havde de nået bjergets top, hvor de rastede en tid, for at skarerne kunne samle sig i tættere klynger, inden de skulle begynde nedstigningen. Regnen var holdt op. De hilsede det første gry, der blødte langt ude over det evboiske sund. De hilsede med oprakte arme lyset fra Asiens kyst, som lå fjernt, fjernt bag Evboias kamme.

... Men samme nat listede efterretningen om forræderiet langs strandkanten, til den nåede hellenernes lejr bag passet.

Leonidas lå i en tung udmattet søvn efter at have vasket sine mange skrammer og sår, da Narkissos famlede sig til hans leje og berørte hans skulder:

– Leonidas, min konge, rejs dig!

Leonidas fo'r op i mørket.

– Det er jo endnu midnat, stammede han.

– Ja, men inden gry har vi perserne over bjerget bagfra.

– Umuligt! sagde Leonidas og rejste sig. Den sti finder ingen perser.

– Jo, når en af vore egne viser ham den.

– Da er vi solgt for persisk guld. En dareik for hver. Eller tror du, vi koster mere? Narkissos, ræk mig dine hænder. Du er så kold. Kender du vejen til fokiernes stilling?

– Ja, min konge.

– Så skynd dig op på Kallidromos' top og sig dem, de ikke må vige, før jeg sender dem bud. De er slåen for bagdøren – den må ikke trækkes fra.

– Jeg løber, sagde Narkissos og lagde sit harnisk, som skar i randen af et sår. En løber har lov at være letbevæbnet. Levvel, min konge.

– Ikke levvel, sagde Leonidas efter ham. Kom tilbage og kæmp endnu en gang.

Leonidas var fuldstændig rolig. Han trådte ud af teltet og så op mod bjerget. Narkissos skridt var allerede borte i natten. Alting sov. Nogle vagtbål ulmede, halvslukte af den lette støvregn. Månen stod bag bjerget. Ingen stjerner var at se. Han kunne høre åndedraget fra telte og skur, hvor dødtrætte krigere pustede i drømmeløs søvn, muskler, der hvilede, før de igen skulle svinge de tunge våben.

Leonidas ville lade alle vække, men besindede sig og besluttede først at spørge spåpræsten til råds. Efter at have svaret skildvagten feltråbet, gik han ud af passets port, da han så den gamle sandsiger komme humpende langt borte fra Herakles-helligdommen. Leonidas lagde sin håndflade på hans bryst:

– Vend om, Megistias, og spørg varslerne, endnu mens det er dyb nat.

– De har allerede svaret, sagde Megistias og betragtede blodsporene på sin højre hånd, som han holdt tæt op for sine øjne.

– Hvad er da deres svar? spurgte Leonidas og gik tilbage gennem muren med Megistias.

– Varslerne har åbenbaret os vor dødsdag, svarede han stille.

– Dagen, der kommer? spurgte Leonidas.

– Du siger det, konge. Glæd dig, thi nu har du vished. Der var sammenløbet blod i bukkens hjerte. Og udgangstarmen var

blodstribet. I morgen er passet her som den tarm.

– Jeg tror, du har set rigtigt, Megistias. Deroppe i natten, som vi ikke ser, kryber fjenden frem, som skal fælde os. En af Hellas' egne sønner har solgt sine brødre for persisk guld til de skythiske skalpknive.

De gik gennem lejren uden at tale. Da de stod ved Leonidas' telt, sagde denne: O Megistias, skynd dig bort herfra. Thi du er ikke opdraget til at bære våben, og det er uretfærdigt, at du skal slagtes med os andre, som er fostret dertil.

Men Megistias svarede: Leonidas, du lakedaimonierdrot, jeg som har set blodvarslet vinke os, bør ikke flygte for det. Men jeg har en eneste søn, der endnu intet afkom har – tillad ham at drage hjem, at han kan forplante mit blod og føde Hellas hævnere.

Leonidas svarede: Det ske, som du ønsker. Gå hen og sig ham levvel. Men væk ikke vore andre landsmænd. Thi hvad der end sker, er det synd at berøve dem denne nats søvn.

Foruden vagterne var Leonidas den eneste, der vågede natten til ende. Som en lydløs skygge bevægede han sig mellem de sovende telte og vejede i sit hjerte, hvad der var rettest at gøre.

Fra bjergene kom ingen lyd. Narkissos var i hastig stigen løbet, til han stødte på muren, som fokierne havde opført for at spærre den eneste sti, der førte over fjeldet. Han raslede pludselig midt ind imellem dem som en letfodet rå. De lå og sov under de brede ege – ikke et blus havde de tændt. Narkissos skræmte dem vågne med sit bud. De greb deres harnisker og våben, gik frem i halvmørket, spejdede og lyttede. Kun egene susede omkring dem, og visne løv knækkede under deres fødder. Men pludselig steg disse knæk til en hvæsen og knitren,

egepurret begyndte at bruse og skumme, det blev levende, og pludselig kom mange skikkelser krybende frem derunder. Og i samme nu fik perserne mod den rødmende himmelgrund øje på disse ranke og rolige mænd, der stod og spændte pansre og benskinner. Skræmte veg de nogle skridt tilbage og fik buerne frem. Straks efter hvislede ind gennem løvet sværme af pile, der knækkede grene og kviste og klirrede af mod fokiernes harnisker. Da troede disse, at perserne var kommet for deres skyld, og beredte sig til at dø. De vendte ryg og flygtede op på bjergets øverste tinde, hvor de tog stilling og ventede. Men Hydarnes vidste, hvad han havde at gøre. Han lod fokierne stå, hvor de stod, og skyndte sig med Epialtes i spidsen at stige nedad for ved dagens frembrud at falde hellenerne i ryggen inde i selve passet.

Dog, Narkissos havde forspringet. Endnu før solen var brudt frem, var han hos Leonidas og bebudede persernes komme.

Da tøvede Leonidas ikke længer. Han lod alle hellenerne skyndsomst vække, og da de stod under våben, meddelte han dem, at de var omgåede. Tummelen og forvirringen blev stor. Førerne var rådvilde, om de øjeblikkelig skulle marchere bort eller blive og gå døden i møde. Til pludselig alle røsterne overskares af Leonidas' faste og sindige malmstemme:

– Hellenske brødre, bliver vi her, så koster det alles død. Flygter vi alle, ligeledes. Perserne har vogne og heste og vil indhente os på flugten, før solen når sin middagshøjde. Alene ved at ofre en del af os kan vi redde de øvrige. Men kun de, der føler døden som en pligt, bør blive og kæmpe. Velan, så drager herfra alle I, som endnu frygter dødens pligt. Jeg og lakedaimonierne vil blive. Jeg behøver ikke at spørge. Thi vi er

alle født og fostrede til at nære fælles følelser. Og jeg tænker kun, fordi alle mine landsmænd tænker gennem mig. Er det ikke så?

Og Leonidas så sig om i sine rækker, og samme svar stod at læse i alle ansigter. De opløftede ikke deres stemmer, de rakte kun højre hånd op over hjelmkammen og Leonidas nikkede til dem: Altså vi bliver. I andre drager bort! Skynd jer!

Men da slog thespierne med den knyttede højre hånd på deres skjolde og råbte som med én mund: Vi mænd fra Thespiai bliver.

Alle de andre stammer begyndte efter Leonidas' bud at marchere af, thi det gjaldt om at ile. Hvert øjeblik kom spejdere løbende og meldte, hvor nær perserne var kommet.

Men da også thebaierne ville til at drage bort, råbte Leonidas: Stands! De tropper, som Theben mod sin vilje har sendt os, betragter jeg som gidsler. De skal stride her med os til straf for Thebens upålidelighed. I andre, levvel! Hils vort fælles moderland og sig, vi bliver, fordi vi elsker det.

Det var kun få og tynde skarer, som stod tilbage. En del af dem lod Leonidas stå sammen med thebaierne for at tage mod Hydarnes, når han rykkede ned fra bjerget. Med de andre agtede han at gå døden i møde. Dødsfesten skulle begynde. Fra Alpeni bragtes friskbagt brød og friskplukkede blomster. De brød grene af træer og buske. De prydede deres harnisker. De bekransede sig. Der hørtes fjerne afskedssignaler fra de bortmarcherende. Leonidas lod den sidste salpinx skingre, og i spidsen for sine sidste lakedaimoniere drog han ud fra passets mur. Solen brød frem over østens sunkne skybanke og sendte

dem sine strålepile i ryggen, blinkede som en glorie højt over deres lansespidser og hjelmkamme.

Fra sin lejr var Xerxes kørt frem i det første solskin, der faldt over ham og funklede i hans kjortels regnbuespil af ædelsten. Persernes kolonner bevægede sig kun langsomt – der skulle gives Hydarnes rigelig tid til at nå over bjerget, så angrebet forfra og bagfra kunne ske samtidigt. Til deres forbavselse så de hellenerne komme sig i møde foran muren. Og hopliterne standsede ikke. På et råb af Leonidas formerede de fylking og satte i løb, til de tørnede sammen med perserne. Heller ikke disse standsede. Det var dem umuligt. Bag hver deling gik førerne og drev rækkerne frem med svøber. Ingen bueskytter gik i spidsen. De joges da lige mod hopliternes lanser, som borede sig ind i de levende masser. De spiddede persere skreg ikke af smerte. Mens oddene trængte gennem jernskællene, afkappede de spyddene, som blev siddende i deres bryst. Hellenerne beholdt kun skaftstumperne i hænderne. De hvirvlede dem omkring som hjul, det hårde asketræ ramte som køller og knuste de persiske pandeskaller som potteskår. Men over de segnende rækker væltede nye frem, kvaste de faldne med tunge trin og skred urokkeligt videre med skjoldene rejst mod de hvirvlende brodløse stokke, til de splintredes, og nærkampen begyndte. Perserne løftede deres krumsværd som slagterøkser, der spalter, plumpe og ubehændige, medens hellenerne med lynsnar smidighed undgik de svære hug og stikkende plantede deres korte sværd i persernes tøjomvundne halse.

Højt over håndmænget hørtes Leonidas' ildnende malmrøst, der skreg sine befalinger til alle sider, frejdig og tryg, fordi han

kun kunne forstås af sine egne:

– Dienekes, hvor er du? Hug dig frem i strandkanten! Tyve drøje skridt. Slå til! Maron og Alfeos, hold til venstre! Klem jer langs klippevæggen. Tyve skridt frem! Så på tværs gennem perserne, til I mødes med Dienekes. Således filer hvepsene sig et firkantet stykke kød ud af stegen, så det bliver til at magte. Narkissos, skær efter mig! Lakedaimoniere, gør snittet lige! Snit jer igennem – så hugger vi mederne ned terning for terning.

Mod disse sværd kunne intet holde stand. Perserne segnede i deres blod. Mange trængtes ud i havet, hvor de huggedes i knæ, så saltvandet kunne fylde deres munde og et stød bringe dem til at drukne, gurglende, kvalte. Og hvor lakedaimonierne trådte i havstokken, sivede blodet under hvert jernplantet fodtrin, og benskinnerne vadede klirrende i skællene af de faldne.

Men tilsidst havde Leonidas og hans staldbrødre pløjet sig så dybt ind i persermassen, at de sad fast og ikke kunne komme tilbage. Fjenderne skyllede omkring dem og lukkede sig som et hav i ryggen på dem. Men endnu skar deres sværd gennem alt og holdt en kreds ryddet omkring sig. Rungende klang Leonidas' røst: Lakedaimoniere, hid til mig! Træk mig op af det persiske hængedynd!

Begge hans fødder stak fast i størknende liv; de søgte at trampe sig fæste højere og højere i de faldnes dynge. Da var der en perser, som huggede sit sværd mod hans benskinner, så de sang. En hånd fo'r over hans nøgne læg og snittede pludselig i hasen, så han knækkede ned i knæ. Hans eget sværd sank som et mejet aks. Og spyd fra alle sider borede sig mod hans strube og ned bag harniskets halskrave, så spidserne sænkede sig i

lungerne. I stedet for et råb stod blodet sprudlende som en fanfare ud af hans åbne mund.

Narkissos så hans hjelmbusk synke som et vrag, hvorover havet lukker sig, og råbte til brødrene Alfeos og Maron: Lad ikke mederne tage hans lig! Og spartiaterne huggede sig frem imod stedet, hvor fjenderne havde kastet sig ned som for at gribe en sprællende fisk. Som en malstrøm stod kampen om Leonidas' lig. Lakedaimonierne sprængte persermyldret. Narkissos kastede den faldne konge over sin skulder, og fod for fod skar de andre ham vej tilbage.

Da lød der som et gurglende suk i lejren bag muren: Perserne! Perserne kommer! Og den sidste rest af de kæmpende spartiater sugedes ind gennem porten, hvor de mødtes med thespierne og thebaierne, der veg for bygerne af pile, der haglede ned fra klippen. Perserne! Perserne randt som en fos ned fra Anopaia. De myldrede som rotter. De væltede teltene over ende. Skurene begyndte at brænde. Bestandig kom perserne stimende. Og hellenerne veg mod den lave høj, der lå midt i deres lejr, og besatte den med front til alle sider. Midt på højen blev kong Leonidas lagt, at han selv i døden kunne rage op over dem alle. Efter hans lød ingen befalende røst mere. Tungerne var forstummede i deres svælg, og kun tænderne kunne tale. Højen strittede af de sidste hellenske sværd, som et pindsvin, der rejser sine pigge mod hundene, der halser omkring den. Oppe fra bjerget blev pilene ved at hvine – i lange klirrende strint slog de ned over højen. Hydarnes og andre persiske førere kom til syne på højderne, kendelige på ædelstenene, der funklede i deres kapper, og på de høje standarter, der blev båret ved deres side. Fra passets mur lød

gny og bulder. Stenene og blokkene væltedes ned. Tusinder af hænder greb dem og slyngede dem i havet. Der måtte ikke være sten på sten tilbage, når storkongen kom. Strømmen blev ved at flyde, menneskestimlen stod op ad klippesiden. Havet syntes at skumme krigere ind mod den levende høj, hvor pileregnen faldt så tæt, at den næsten slog skjoldene fra de sidste hellenere.

Da rejste pludselig den ene lille halvdel sig fra højen og gik frem i en forvirret hob, lod skjoldene falde, knækkede spyddene og kastede deres sværd for foden af perserne, medens en iblandt dem råbte:

– Theben har givet storkongen jord og vand. Thebens sønner har kun tvunget båret våben mod storkongen. Thebens folk beder om storkongens beskyttelse.

En perser oversatte med høj røst denne tale, og rækkerne åbnede sig for thebaierne, der dreves hen mod de omstyrtede telte. Lakedaimonierne og thespierne sad tilbage og brændte af skam over at have regnet thebaierne for landsmænd. De drejede blikket og så tilbage, hvor porten var jævnet med jorden. Ind gennem passet stod i middagsheden osen af den fjendtlige springflod, der nærmede sig: Læderets skarpe lugte, emmen af sved, åndepustet af Asiens folk. Og fjernt ude hørtes svøberne pibe gennem luften.

Det sidste stormløb skyllede op om den lille levende høj. Hellenerne værgede sig, så længe sværdene holdt i deres hænder, og selv uden sværd brødes de med fjenderne på de blotte næver, huggede med dem som køller, kradsede og flænsede i de blege ansigter, der maskeagtigt hævede sig imod dem af de uformelige tøjbylter. Endnu i døden bed tænderne det sidste nødværge. En for en segnede de på selve dødens

tærskel, uden et ord, uden et suk; gispende af sol brast deres øjne, blussende af udmattelse sank de under banehugget. Narkissos rejste sig med spyddene hængende i sit ansigt og segnede over sin faldne konge.

Og nu kom Xerxes kørende i firspring ind gennem passet. Muren var der ikke længer. Porten var kun åben strand. Perserne veg langt ud i vandet for at give hans stejlende heste plads. Ophidset stod han på sin vogn, højere end han plejede, trampende på tre lakedaimonske skjolde, glubende, fnysende af mættet hævn, glemmende al sin anstand som kongernes konge, spottende alle religiøse regler, uden magere, uden renselse, midt frem gennem blodpølene, der endnu ikke var størknede, forbi tusinder af lig, der var varme endnu, men allerede begyndte at besmittes af ond stank, frem, frem over rallende livskraft, over bristende hjerter, der gungrede deres sidste slag ud i drønet fra hans tunge hjul.

Døren til Hellas var endelig brudt. Vejen lå åben – til Athen, den forhadte, den forbandede by. I triumf sprængte han frem mellem de væltede blokke og holdt først ved den døde høj, hvorfra vilde blikke endnu spilede sig imod ham og hvide tænder bed – som på vildsvin med blodskummende munde.

De havde allerede trukket harnisket af Leonidas. Thebaierne havde vist perserne hans lig. Xerxes undrede sig. Hans faste legeme var som af brun malm, hvor sår sad ved sår og skramme ved skramme helt ned over lår og læg – men alle nægtende at bløde.

Og Xerxes blussede af harme ved tanken på alle de kvaler, denne ene mand havde vovet at volde ham, på de spildte dage, han for hans skyld havde tøvet her på dette onde sted, på de

spildte nætter, han for hans skyld havde ærgret sig i sit harem. Selv i døden burde han mærke storkongens nag og forbitrelse. Han befalede at skære hans hoved af og lod magerne rense og salte det for at føre det med sig til Persien. Men hans legeme lod han slå på korset. Og Demaratos lod han se derpå, lod ham kalde til sin vogn og sagde spottende:

– Der ser du altså den tapreste mand fra Jordens skønneste kongedømme, Demaratos.

Demaratos var meget bleg og lod svare:

– Således ville ingen hellener vanære dig, herre, om døden skulle ramme dig. Dog din vanære vil hans landsmænd vende til den højeste hæder for ham.

Xerxes betvang sin vrede over hans frisprog og sagde:

– Jeg tror, du er misundelig, Demaratos. Ville du hellere være i hans sted end i dit eget?

Demaratos lod lige uforfærdet svare:

– Ja, perserkonge, denne mand har stridt den gode strid og vundet sig ry for alle tider. Men hvilken lod har du til mig, fordi jeg frivillig følger dig?

– Spørg dine landsmænd thebaierne derom, svarede Xerxes og vendte staven mod ham i unåde.

Demaratos trak på skuldrene og gik. Ved de væltede telte stod thebaierne bagbundne. Et ildbækken osede. Række for række blev de trukket frem og kastede til jorden. De persiske bødler satte foden på deres ryg og pressede et hvidglødende stempel midt imellem begge skuldre. Storkongens kiler brændtes ind i det sydende kød. Ofrene skreg og stønnede. Demaratos fandt med foragt, at de ikke bar sig så værdigt ad som heste, der vrinsker – de hvinede som slagtesvin. Perserne

gik frem med urokkelig koldsindighed. De søgte de unge ud og stillede dem på rad. De førte kniven med vanemæssig sikkerhed, snittede hellenernes manddom af og kastede den for de indiske hunde.

Xerxes tøvede ikke, men kørte straks videre mod syd. Perserstrømmen bølgede efter i hans hjulspor. Men i nattens mørkeste timer ophørte al bevægelse, og passet tilhørte de døde.

Ude fra bugten kom et skib listende for vinden. En båd havde fra Thermopylai bragt bud til hellenerflåden om kampens ophør. Nu gik lakedaimoniere i land i mørket og famlede sig ind i passet. De fandt deres landsmænds lig liggende på højen. Perserne havde plyndret dem for deres pansre og skytherne taget deres skalpe, men ellers ikke rørt dem. Fuldmånen gik op over Oita-bjergets kam og belyste ansigterne, så de lod sig genkende, hvis da ikke gribbene havde hakket dem itu. Øjnene stod endnu åbne. Hovederne var blevet så små uden hjelm og uden hår – alle med blodige, flået-røde huer. En af dem havde slet intet hoved, men de kendte ham på hans ophøjede stilling og løsnede ham af træet, hvortil han var spigret.

Omkring dette træ stablede de dødsbålet af alle kamppladsens vrag, af telte og tømmer og kvas. Ligene blev lagt i rækker, øjnene trykte til, den flåede højre hånd lagt på det stive bryst. Alt gik så lydløst stille. Kun hvisken lød fra mand til mand. Ingen græd, ingen klagede. Det var gode og trofaste ånder, der stedede deres døde landsmænd til hvile.

En gammel hvidskægget mand gik fra lig til lig og befølte sårene, synede dem sagkyndigt ved månens skær og gjorde halvhøjt sine iagttagelser og slutninger over sårenes tal og

farlighed. Blandt de mest sønderhuggede fandt Hermofantos også sin egen valgsøn Narkissos, skønt hans lemmer og ansigt var hakket af pile og flænget af spyd og krumsabler. Kun hans bryst, som harnisket havde dækket, var uden sår. Hermofantos lod sin hånd hvile på hans kolde hjerte under den grove chiton og mærkede en amulet fastgjort til denne. Han løsnede den og stak den til sig: det var en lang tynd strimmel skind, beskrevet med bogstaver.

Endnu før daggry var ligbålet færdigt. Lakedaimonierne stak ild derpå og gik så straks ombord i skibet og roede bort. Ude på bugten så de bålet blusse op. Tavse sad de ved årerne og bad for de døde.

Persernes skildvagter fik øje på ilden, men turde ikke gå den nær. Da de næste dag så, hvad der var sket, gik de så langt som muligt udenom den rygende høj, holdt deres vejr og rensede sig siden: De ugudelige hellenere havde begået helligbrøde og forurenet den hellige ild ved at give den deres lig at fortære. De skyndte sig at komme forbi det stinkende og besmittede sted.

25. Delfi

Hellenernes skibe strøg mod syd med budskabet om Thermopylai-passets erobring. Overalt ilede skrækken forud for perserne. På Evboia lod Themistokles rejse steler med indskrifter, hvori de persiske søhellenere opfordredes til at falde fra perserne eller i hvert fald i træfningerne støtte dem så svagt som muligt.

Med ild og sværd, hærgende og skændende, gik persertoget sydpå. Overalt flygtede hellenerne – ud på øer eller skibe. Bjergboerne trak sig op i deres ufremkommeligste højder. Kun landtangen ved Korinth holdt spartiaterne besat, ikke for at ile nordhellenerne til hjælp, men for at spærre perserne adgangen til Peloponnes.

… Fra Thermopylai var Hermofantos alene vandret sydvestpå og ad vilde og vanskelige veje, over bjerget Korax nået ned til den korinthiske golf. Også her fandt han alting opløst i flugt. Ned over Amfissa-bugten stod vinden strid og kølende fra Boiotiens snebjerge. De okkerfarvede huse på den bare golde bred lå gennemblæste, forladte af indbyggerne. Både stod ud over golfen med flygtende. Rygtet gik, at perserne nærmede sig Delfi for at plyndre oraklet.

Hermofantos besluttede at gå til Delfi for at se, hvad der ville ske. Han ville ikke lade sig rive med af flugtens strøm. Bedre var det at gå imod den, vende hjem, dø i Jordens navle. Han lejede sig en hest og en ung hestedriver, der endnu ikke var sluppet bort, overnattede i et af de forladte huse og begav sig på vej ved daggry.

Solen hævede sig over bugten. Hermofantos' hest havde intet bidsel, kun en lille grimekæde med en enkelt snor; dens saddel var samlet af brædder, der for og bag bar et opstående tværstykke og et par små gribetræer fremover manken dels til at holde fast i, dels til at slynge tømmesnoren om, for at den vejkendte hest kunne skøtte sig selv. Hestedriveren var en ung barbenet knøs i slavebluse. Han drejede hesten ind på landevejen mod nord. Dyret gik i langsom pasgang. Holdt driveren op at ildne den med sine tilråb, stod den stille, lukkede øjnene og sleb sig en lille skraber.

Vejen steg. Fjernt oppe på fjeldkappen foran sig så Hermofantos nogle småbyer. Som lyse fuglereder hang de på den golde rødgrå klippe, den ene højere end den anden, indbyrdes forbundne ved en lang vandret fjeldfinne over bjerget. Bagved skinnede det evige Parnassos med sin snekam, som solen endnu ikke helt havde fået bugt med.

Fra kløfter og dale kom morgenvinden strygende og svøbte sig om hans fødder. Den stride vind splittede solheden og kølede. Vejen bøjede ind i en tæt og dyb olivenskov. Frugterne lå sorte eller røde, faldet af træerne, eller skinnede blanke i løvet. Der var ingen til at samle dem op. Vand stod langs vejkanten eller randt lydløst afsted, listende og silende – sort som beg, sort som de sorteste oliven, hist og her flød det under olietræerne sammen til et klart og dunkelt kær.

Solen begyndte at brænde og at skinne farverne stærkere frem. Hermofantos sad på sin hest, der var stået stille af sig selv, og så tilbage over Amfissa-dalen, der allerede tegnede sit fald tydeligt. Olieskoven lå bag ham som et bredt bælte, der skød sig længer og længer ind i landet gennem Pleistos-dalen.

Skulle egnen her virkelig få perserne at se, krybende op nede fra øst, op mod Parnassos-bjergets evige fredhvide tinde? Delfis ry stod jo over hele verden. Alle spurgte spådomsguden deroppe, fra hvem de sælsomme vers udgik, formanende, truende, gådefulde, tvetydig og dunkel tale, der kunne granskes og udlægges, snart som advarsler, snart som opmuntringer, snart som dødsdomme. Altid var det, som selve skæbnen stadfæstede orakelsvaret, som Nemesis løste den uforståelige gåde.

Hermofantos mindedes med et smil de mængder af tåbelige små spørgsmål, hvormed dumme dødelige plagede guderne i deres sjæls fattigdom. De gik ikke udenfor den lille kreds, som hver enkelt drog om sit hus og sit eje: Er min mand mig tro? – Hvem har vendt hans sind og hans avlekraft fra mig? – Hvem har stjålet min kornsegl? – Hvem har gjort mine køer syge? – Hvem har pustet sot ind i mit liv, så jeg ikke føler mig rask? – Hvorledes erhverver jeg det guld, jeg trænger til? – Tør jeg i morgen begive mig på rejse til Lemnos? … Blytavler med slige og tusinder af lignende sølle forespørgsler kastedes jo ind i oraklet. Hvilken gud havde tid eller lyst til at svare sådanne børn? Men her til Delfi, til Jordens midtpunkt, herhen gik jo også alle folkeslagenes bekymringer, alle herskernes angstfulde råb. Sikeliens tyranner, Lydiens og Makedoniens konger, ø-staterne, Athens og Lakedaimons forsamlinger – alle havde de søgt råd og trøst for deres tvivl og frygt. Og oraklet havde vippet dem op og ned mellem håb og jammer, jaget dem ud i fortvivlelse, drevet dem som søvngængere mod et farligt og fordærveligt mål, undfanget forbrydelser, sporet til vanvittige handlinger, fuldbyrdet skæbner, knust stater og styrtet tyranner. Tempelgaver, malmstøtter og guldkar takkede for

hvert svar, når begivenhederne havde fortolket det. En guldflod af bestikkelse randt uophørligt mod Delfi for at sikre sig dets gunst.

Men nu kom altså Jordens vældigste barbarfolk dragende mod det ukrænkelige sted, mod skæbnens faste borg for at omstyrte den. For at vælte Pythias hellige trefod, for at kvæle dampene fra Jordens bug, for at håne guden og hans seermagt, for at kuldkaste hans tempel og lade hans søjler trille i stabler af tromler, der aldrig mere skulle samles. For at plyndre hans tempelskatte og rane hans guld og slæbe det eventyrlige bytte for storkongens trone. Mens Xerxes selv havde et andet og større mål for sin hævn. I spidsen for det andet hoved af sin hærs umådelige dobbeltslange styrede han mod Athens Akropolis for at brænde gudindens hellige gamle billede og knuse dette moderliv for hellensk sjæl.

Hermofantos drog et dybt suk og så ned for sig. Til højre under skrænten fik han øje på flade og stenfri agre, der var dyrket så herligt som nogetsteds på kornrige sletter. Her groede også vin, nær sin modning, med funklende klaser. Og her, hvor han red, mellem selve klippeblokkene buskede store løvprægtige planter sig højt og fyldigt, nærede af vand, der sivede fra Parnassos snetinder. Frodige og saftige blomsterkolber, bundter af grønne hyacinter, voksede af klippens løndomsfulde væde. Hermofantos bukkede sig ned og brød en af de tykke stængler, og frem vældede en rigelig hvid mælk, klæbrig at føle på, god til lægedom. Sundhedsmælk samlet i selve klippen som i forstenede bryster. Op af kløften fra dalen groede det smaragdgrønne græs. Skønne planter syntes at springe lige ud af stenene. Hist og her piblede store blå og

røde anemoner. Medens andre steder heden skoldede klipperne for al plantevækst, sænkede her under Delfi nu og da himlen sin befrugtende væde og fik det til at blomstre lige ud af fjeldet.

– Fremad! Hyp! lød det fra hestedriveren, der nu gik bagved og drev hans hest opad. Højere og højere – over en stejl vej af klippetrin, hvor vand med en glans som sorte oliven rislede nedad.

Varmen var nu vokset til hede. Hermofantos hang med hovedet og så ned i dalen, hvor flodens udtørrede løb viste sig i gråsorte lag mellem olietræer og dyrkede felter. Derover kastede endnu bjerget sin vældige slagskygge, og dog var jorden frugtbar nok til at kunne nøjes med den halve dags sol.

Men alt var forladt. Det var som at stige mod tomheden. Alle var flygtede. Hermofantos red gennem Krisa. Byen lå som uddød. Befolkningen var rømt for rygtet om perserne. Ingen røg steg fra husene. Ingen børn legede. Kun en springkilde rislede. Glemt linned hang til tørring og blafrede i blæsten fra Parnassos. En søvnig hane galede med halvlukte øjne. Et tempel sov i sin tynde skygge.

Hermofantos red ud af byen – ene og tom. Ikke et spørgsmål rettedes til ham. Han steg som mod den evige stilhed. Amfissa-bugten lå allerede langt bag ham – hvide flimrende prikker nede ved den blå fligede strand. En uhyre hær af tæt olieskov syntes marcheret ind i den brede dal fra kysten og trængte i en smallere kolonne op gennem floddalen. Klogt og sikkert steg hesten op ad den næppe sporlige zigzagvej over stengrunden.

Allerede længe havde han skimtet de to lodrette Faidriade-vægge, der rejser deres spaltefavn over det hellige Delfi. Vejen gik nu langs kløften hen forbi gæstehusene og tempelvogternes

boliger ind i byen. Og pludselig, da han løftede hovedet i den stærke sol, fik han øje på selve tempelstaden, der steg over hugne og murede terrasser og ligesom lagde sig op i de strålende klippefladers favn. Den hellige by henlejret på bjergets nøgne bug, badende sig lige i sydsolen, trinvis udhugget i klippens kalksten, rustgylden og malmgrøn og farvet af fjeldet, ikke ragende op mod nogen himmel, men hyllet i selve de stejle fjeldsiders stålblå og gulgrå kappe.

Hermofantos stod af hesten og gik op gennem den solsvedne by. Også den var forladt og lå som uddød. Dens tomhed bekræftede, hvad han havde hørt, at delfierne havde sendt deres kvinder og børn over golfen og selv var flygtet dels til Amfissa dels op på Parnassos-bjergets tinder. Guden havde forbudt dem at redde hans skatte enten ved at grave dem ned eller føre dem bort. Guden ville selv værne om sit eje. Var han da blevet ene tilbage, svigtet af alle, selv af amfiktyonerne? På sin vej gennem staden traf Hermofantos ikke et menneske. End ikke en hund var blevet tilbage. Han stirrede op mod klippespaltens solbesvangrede moderskød. Lå ikke den vældige Helios og brændte sin lue ind i den hellige kløft? Hermofantos nåede Kastales lønlige kilde. Ved foden af den lodrette klippeniche randt den bag en opstående stenkant og rislede ind i et grottehus, hvor den åndede i et køligt halvmørke og bød ham sin kyske mund til kys.

Hermofantos bøjede sig over Kastale og rensede sine læber og sine øjne. Så gik han atter ud af brøndhuset og trængte opefter i klippespalten. Dens grund var vild og jomfruelig, bevokset med grønt og græs, mens enkeltvis småbuske og

skønne grøntblomstrende planter havde fæstet fod på selve de lodrette fjeldsider.

Hermofantos faldt i tanker. Her i denne ru og oprindelige spalte havde mysteriet til huse. Herfra var orakeltanken krøbet frem i dagen. Ekkoets stadfæstende svar på råbene ind i kløften. Hermofantos så for sig den vældige Pytho, der bugtede sin dragekrop bort i svælget, til Apollon – i selve solens billede – fik den lokket frem og fældede den og tog dens navn og orakelgave, hvorefter han skred ned ad bjergets nøgne bug og rejste sin trefod over Jordens navle.

Hermofantos lagde hovedet helt tilbage i nakken og stirrede op mod himmelblået: Bag Faidriaderne rugede det høje stejle Parnassos, ikke til at se fra selve den delfiske festplads, men til at spore som et ispust fraoven, en usynlig baggrund af evighed, der fryser alt liv i sin ophøjede naturvældes favn.

Endnu en gang drak han af Kastale og stænkede af sin hule hånd ind i Pythos dragegab. Så gik han tilbage og trådte ind på selve festpladsen. Den hellige vej førte fliselagt forbi de lukkede skathuse. Ingen vogtede dem længer. Irgrønne trefødder og andre votivgaver stod på marmorsokler, som glimtede af grove glimmerkorn. Foran athenernes skatkammer stod han stille og betragtede persertrofæerne fra Marathon: de skællede pansersærke, krumsværdene, pilekogrene. Nu drejede vejen op forbi Ge's naturhelligdom og Letos klippe. På denne rå stenblok havde sibyllen Herofyle siddet i de første tider og sunget sine orakelsvar til de spørgende. Højt på søjlen bagved sad naxiernes sfinks med de opadbuede vinger og stirrede i solen med stive og opspilede øjne. Heller ikke her mødte han noget levende væsen. Ene gik han i det blændende hvide solskær. Da så han op mod

den store tempelterrasse med dens mægtige blågrå mangekantede kvadre. Heller ikke her kom præster eller vogtere til syne. Han gik forbi chioternes store alter og nærmede sig Apollon-templets søjlefront. Han bøjede sit hoved tilbage og så op til de gyldne skjolde, der hang under gavlen til minde om Marathon. Om nogle timer ville perserne komme og rive dem ned.

Ingen standsede ham, da han gik ind i helligdommen. Han opdagede, at der i skygge af sydsidens tunge søjlerække sad skikkelser og halvsov. De glippede med øjnene, men tiltalte ham ikke. Han kom jo kun som en gammel støvgrå pilgrim uden følge og uden offergaver. Tempeldøren stod på klem og peb på sin tap, da han skød den så meget op, at han kunne smutte ind. Han trak den til efter sig og stod i næsten bælgmørk nat. Glimt af guld gnistrede i mulmet. Med sin hånd strøg han langs de fodside folder af den store Apollon-støttes dragt. Han kunne ikke se gudens ansigt højt oppe, kun blink af lyraens strenge – gyldne randt de gennem mørket som en stivnet musik. Han famlede sig videre bag om billedstøtten mod Adyton, mod Pythias orakelcelle.

Da lysnede det med ét, et forhæng droges til side, og han stod øje til øje med en af gudens sandsigere. Han var hyllet i den solgule talar, men uden bindet flettet i det hvide hår. Øjnene skinnede, som var de lige vågnet af et blund; det lange silkebløde skæg lå trykket op om den højre kind. Hans arme var usynlige. Med den højtidelige messeklang i stemmen, der var de mange års vane, sagde han:

– Hvor tør du vove dig ene ind i helligdommen, fremmede?

– Jeg er ikke fremmed, svarede Hermofantos. Jeg erindrer endogså dit navn, Akeratos, fra mine tidligere besøg. Husker du ikke mig?

Præsten rystede på hovedet:

– Mennesker er som blade på træerne. Hvad bryder jeg mig om forskellen? Hvad søger du?

– Pythia.

– Hvem sender dig?

– Hellas.

Præsten stirrede på ham med sine skinnende øjne:

– Hellas! Hvad er Hellas? Mener du Argos eller Lakedaimon? Mantinea eller Athen? Hvilken stat drister sig til at tage navnet, der er som himlen over os alle?

– Du har ret, Akeratos: Hellas er himlen over os alle. Derfor er det Hellas, der sender mig.

Præsten fortrak sine læber, der endnu hverken var visne eller blege, til et spydigt smil:

– Der er til amfiktyonerne endnu aldrig indtegnet nogen stat, der hedder Hellas. Hundrede hellenske byer og folk har spurgt Pytho til råds, men altid hver for sig, for deres egne mure og mod de andres. Også her har de deres egne huse, deres egne gaver, deres egne bud.

– Hvorfor har Pytho ikke samlet dem, Akeratos?

– Hvem kan samle himlens vilde og frie fugle? Skal ørne og duer, glenter og spurve spærres i samme bur? Hvad har de tilfælles?

– Den fælles fjende. Hvorfor møder de ham ikke samlede? I stedet for at flygte for alle vinde.

– Hvad andet skal de gøre?

– Også Delfi er forladt. Skønt perserne kommer.

– Lad dem komme!

– Vejen ligger åben. Hellenerne er nedhuggede i Thermopylai. Fjenderne fylder Fokis og Lokris, Boiotien og Attika.

– Vi ved det. Zevs sendte sine ørne mod øst og vest, men de mødtes her. Har du været i Delfi før og ved ikke, at alle bud går hid før til noget andet sted? Skal jeg lade tempeltjenerne vise dig Jordens navle?

– Jeg har set den, Akeratos. Men hvor er dens forsvarere?

Præstens højre hånd kom til syne og vinkede foragteligt:

– Pytho frygter ikke mederne.

– Husk, mederne bringer ikke gaver, men kommer for at tage. Alt, hvad verden har samlet her af skatte og helligdomme, vil blive slæbt til Persepolis og Susa. Selv Pythias trefod vil blive røvet og vanhelliget – brugt til at pryde storkongens skøgehus. Gem skattene, Akeratos, grav dem ned eller bring dem bort til den korykiske grotte, inden det er for silde.

Præsten trak på skuldrene:

– Jeg har allerede for længe hørt på din tåbelige snak, fremmede. Pytho frygter ikke mederne. Hans bue og hans pile hviler her i helligdommen. Hans skatte ligger, hvor de altid har ligget. Så du ikke Marathon-guldet urørt foran athenernes skatkammer? Lad perserne vove at hente det tilbage. Forføj dig bort og vær ubekymret for Apollons hus.

Han vendte Hermofantos ryggen og ville gå ind i Adyton.

– Taler Pythia endnu? spurgte Hermofantos.

– Pythia taler, når guden vil.

– Du ved altså når, Akeratos.

– Ja, ved solnedgang. Men ikke for stympere, som kommer med tom hånd.

– Tager du mod persisk guld?

– Guld er guld og plettes ikke, fordi en perser har hugget sit stempel deri.

Præsten havde vendt sig, stod med fremstrakt hånd og så på ham med lystne øjne.

– Der har du elleve dareiker, sagde Hermofantos og lagde guldet i hans hånd. Jeg har samlet dem op i Thermopylai. De var kastet ind som sædekorn, der ikke kunne finde jord at spire i.

– Menneskene er uforstandige som dyr, sagde præsten og lukkede sine fingre om mønterne. Har vi ikke fået ilden til at lutre og til at smelte? Den hellige ild slikker alle barbarernes spor. Guld er dog guld.

26. Pythia

Ved solnedgang samlede sig i Apollon-templet den lille skare af tilbageblevne delfiere – troende fanatikere, der ikke ville svigte, men oppebie barbarernes komme og gudens selvforsvar. Spejdere havde meldt persernes ustandselige fremrykning fra den østre dal.

Gudens billede var tilhyllet. Men Hestias ild brændte synligt og kastede flakkende glimt over Jordens navle, en stor marmorblok af form som et halvæg, overtrukket med et net af røde uldbind. På hver side sad en ørn – stive og gyldne stirrede de på hinanden med vingerne endnu ikke lukkede.

Sandsigeren Akeratos og nogle andre præster stod i kreds om Pythia, hver med sin lille osende lampe i hånden. I marmorgulvet gabede en åben bred revne, hvorover trefoden var stillet, stor, guldtung. Højt på dens skål sad Pythia, hyllet i et røgblåt slør. Hænder og fødder skinnede gennem sløret, blanke og lighvide, sitrende i små krampestød, der krummede tær og fingre. Begge hænder greb om brysterne. Den ene fod stod foran den anden, som gik de i et svævende skridt over den skumle revne. En usynlig pavke buldrede op fra selve mulmet. Stengrunden drønede i langsomme dumpe slag som fra Jordens hjerte. For hvert slag klemte fingrene om brysterne for straks efter at slappes igen. Også ansigtet var dødningehvidt, en smal og sitrende maske, indrammet af det løste sorte hår, der som slanger ringlede sig ind i det røgfarvede slør. Også munden var bleg og blodløs; læberne dirrede og fortrak sig, som hviskede de i søvne. Øjenlågene lå dybt indsunkne med

vippernes skygge ned over de hvide kinder. Næsens fløje vibrerede, som inddrak de en stærk og pirrende vellugt.

Der steg virkelig dampe op af spalten under hendes fødder. Hvide og gullige skyer som os fra et bål i Jordens indre. Hermofantos, der havde trængt sig frem bag præsternes kreds så nær til revnen, at han kunne stirre deri, mærkede en kvælende svovlet lugt, der steg i hede pust nu og da som luftsug gennem en blæsebælg. Han stod også så nær, at han kunne høre de mumlende lyde fra hendes mund. De steg og sank i suk, brødes af klager og skrig. Han skelnede ord, der ikke hang sammen, overbrudte og forpinte sætninger. Til tider lød det som rallen af en døende, til andre sang det som stumper af vers. Pavkebulderet fra spalten dannede det dumpe akkompagnement til den søvngængeragtige hvisken, der rev sig løs som under en besættelse.

Luften blev fra nu til nu mere lummer og svovlet. Hendes ansigt glinsede. Hænderne greb krampagtigt om de strittende bryster, hvis vorter luede frem af sløret. Svedperler skinnede på de svulmende hvide vrister, hvis årer bugtede sig som blå orme. Og Hermofantos' og Akeratos' anspændt lyttende øren opfangede ordene, der uden sammenhæng stønnede over hendes fortrukne læber:

– Se – se! – Byblos-åg – Havet tårner slangers tog – Tid og sejr – Skibssnablerne borer – Artemis' hellige kyster – Skummende Pleistos – Malm mod malm – Kløfterne klamre – Xerxes søn af Dareios – Bjerge i brand – Bugens blod – Jordryster – Jordryster!

Med et støn gled hun sammen i sig selv. Brysterne sank ind, hænderne faldt i hendes skød, hovedet knækkede som en brudt

blomst. Men pavken blev ved. Akeratos greb hende under armene og holdt hende oppe. De andre gned hende under fodsålerne, til nerverne rettede sig op igennem legemet som stålfjedre. Hovedet faldt bagover i nakken, men en hånd støttede det, og med opadvendt mund blev hun ved at mumle ord op mod tempelloftets mulm, ord, der ikke længer kunne skelnes, hvin blandet med hulken.

Men pludselig blev pavkebulderet sammenhængende og lød som en rallen op fra jordens bug. Osen af spalten blev kvælende – et svovlsug fra et bål – en flammetunge slikkede op – fliserne syntes at gynge – og midt i et øredøvende tordenbrag lynede et hvinende skrig:

– Våbnene! Våbnene! Apollon! Mederne! Mederne!

Var det Pythia, der havde udstødt det? Eller kom det udefra? Var det søjlerne, der skreg? Var det templets grund, der brølede? Trefoden skred under Pythia og sank med hende, så hun svævede i spalten som båret oppe af de fremvæltende røgskyer. Pavken var holdt inde, men nu rallede det gennem hele templet. Forfærdelse slog delfierne, thi søjlerne begyndte at svaje som siv for blæst; og højt oppe over deres hoveder brød pludselig aftenhimlen ind med en lang safirblå flænge.

– Mederne! Mederne! lød skrigene allevegne fra. Mederne! Mederne! Perserne er over os! Perserne kommer! Fra Pythias cella styrtede alle ind mellem hovedcellaens svinglende søjler. Apollon stod med ét ubedækket. Tæpperne gled bort som skygger, der svinder. Hans lyra sitrede i alle strenge som under et vildt greb. Hans indlagte øjne syntes at lyne. Lyn mødte dem udefra. Lænker raslede. Gitre sprængtes. Malmkar og trefødder dansede på deres fodstykker. Udenfor tempeldøren tegnede sig

en uhyre bue som ridset i ild. Zigzag-pile lynede fra flammestrengen. Våbnene! Våbnene! Apollons hellige og urørlige våben var af sig selv sprængt ud af deres gemme og førtes af usynlige hænder. Terrassen slog revner under de nedstormendes fødder. Det store alter var overslikket af luer. Delfierne ilede mod udgangen ad den hellige vej. Letos og sibyllens klippeblokke ramlede som terninger, der ruller af samme bæger. Skathusenes døre klaprede, indholdet raslede, offergaverne trillede og klirrede i de lukte rum.

– Mederne! Mederne!

Var det mederne, der fik jorden til at skælve? Var det fjenderne, der løb storm mod festpladsens klippemurede terrasser? Var Delfi blevet et skibsdæk, der duvede mellem dønnende bjerge? Delfierne spredtes til alle sider som skibbrudne, der søger rælingen og klamrer sig fast. Fra murranden stirrede de med vilde øjne ned i dalen mod øst. Mederne! Mederne! Op fra dybet, borte bag Athene Pronoias tempel, kom der stigende som en tung sort flod, der vælter sig ad et udtørret leje og fylder det med dynd. Var det menneskehorder, som tumlede derborte? En malstrøm i hvirvel – styrtesø af liv over styrtesø af liv. Et skingrende vrinsk som af tusinder heste, der sluges af brændingen. De kæmpende masser var ikke til at skelne. Men bjergsiderne skred. Tunge blokke ramlede ned. Var det giganter, der bekrigede hinanden med afrevne klippetinder? Var det Parnassos, som slyngede sine hvide toppe ned? Var dalen blevet en kedel, der pludselig gav sig til at boble og syde? Sprængtes dens bund, så flammerne slikkede op gennem sprækkerne?

De levende deroppe i Delfi klamrede sig til murrandene og følte dem vakle under de blodige fingre. Pibende hvin brast fra sværme af flagermus, der skar gennem skumringen, belyste af blålige glimt. Votivsøjlerne svajede som master over et slingrende dæk, hvor alt løststående ramler fra ræling til ræling. Blændende lyn formede omridsene af Apollon og Artemis og deres moder Leto deroppe i gavlen. Muserne dansede i luebølgende klædebon. Helios sank i sit gavlhjørne som i et hav af ild. Marathon-skjoldene raslede ned. Og Jordens navle sprængte sine bind.

Dog alt dette var for intet at regne mod det skælv, der rasede i dalen mod Boiotien, hvorfra perserfloden kom stigende. Dernede måtte det være selve guderne, der kæmpede mod den fremrykkende fjende. Lynene fløj som pile fra Fjerntrammerens bue. Alle skythernes pilekogre ville intet forslå mod disse dræbende skud. Og Artemis hjalp sin broder. Poseidon tog del i kampen – lyn fo'r ud af alle flænerne på hans trefork. Heroerne Fylakos og Avtonoos skred frem fra deres helligdomme i jordskælvsflammer og mejede medernes rækker. Og selve Højttordneren sendte fra det fjerne Olympos sine lynkiler, der fik klippeblokkene til at splintres ned over de formastelige tempelranere.

Hermofantos lå fladt på jorden med hovedet ud over kløften og stirrede ned i det mørkefyldte, sydende og gnistrende jordskælvssvælg. Han mærkede ikke til sig selv, før regnen pludselig plaskede ned over ham. Havde han stået oprejst, ville han være slået i knæ af det dyndtunge skybrud. Grunden var hørt op at bølge. Han stemte sig op på håndfladerne og stirrede frem for sig. Men nu var kløften fyldt som af det evige mørke.

Himlen skyllede ned gennem dalen i ustandselige strømme. Regnen lugtede af svovl.

Han krøb nogle skridt frem og stødte på en pjaskvåd bylt – et liggende menneske som han selv. Et sidste lyn oplyste et dødblegt langskægget ansigt; dets øjne blinkede, han genkendte Akeratos på dette griske blink. Også sandsigeren skinnede af et genkendende underfundigt smil, og han hviskede hæst:

– Du fremmede med dit persiske guld. Fik jeg ret? Pytho frygter ikke mederne. Tror du endnu, de kommer?

– Nej, svarede Hermofantos. Delfi beholder både sit Marathon-bytte og Kroisos guld. Denne vej kommer mederne aldrig mere.

27. Athene Promachos

Athen lå forladt af sine indbyggere.

Kun en enkelt herreløs hund flakkede om i gaderne fra cisterne til cisterne og søgte at nå vandet på lerkarrets bund. I hele byen fandtes ikke et menneskeligt væsen. Kvinder og børn var bragte bort til øerne eller Troizen. Alt våbenført mandskab var gået ombord i skibene.

Kun på Akropolis havde nogle gamle og fattige mænd lukket sig inde bag stængte porte, længst udtjente, næppe længer i stand til at forsvare sig. De fortolkede det delfiske orakelsvar på deres måde. De ville ikke tro, at de ubetvingelige "træmure" skulle betyde skibene. De tog det utvetydigt og ligefrem. De udbedrede den gamle borgfæstning med forskansninger af træ. De stolede navnlig på selve Athenes ældgamle træbillede, der stod i hendes helligdom, iført den kostelige vævede peplos, hun havde fået i gave af stadens møer. De var forvissede om, at hun ville fælde lansen mod sine angribere og lamslå dem med gorgon-hovedet, der slangespækket prydede hendes jomfruelige barm.

Da kom perserhærens fortrav og fyldte den forladte by, som myrer fylder en tue. Da alt var afsøgt og hvert hus gennemrodet, vendte de sig mod borgen og fandt den lukket og spærret. De peisistratidiske overløbere, der fulgte med perserne, nærmede sig opgangen og tilråbte forsvarerne, at de skulle åbne for deres landsmænd og sikre sig storkongens venskab ved at komme ned og gå ham i møde. Men de gamle mænd svarede ved at rulle klippeblokke ud over murkanten og

dermed knuse dem, der trængte opad imod porten. Perserne søgte da op på Areiopagos-højen og gav sig til at beskyde borgen. De omviklede pilene med brændende blår for at stikke athenernes "træmure" i brand. Borgens nordvesthjørne var kun svagt befæstet med nedrammede pæle og plankeværn, og pilene begyndte som ildorme at æde sig ind i træet.

Men da dagen gik til ende, standsede perserne angrebet. Som et luende gorgon-hoved sank solen bag Salamis i en dis af gnistrende slangestråler. De små vandløb blinkede ned gennem oliedalen mod Peiraievs og Faleron. Bugten lå som et mørkeblåt skjold.

Alt forstummede nede i byen. Perserne gemte sig som myrer i den øde tue. De gamle mænd på borgen havde slukket de brændende brædder og spredte sig over borgpladsen. På det nylagte høje fundament til gudindens nye tempel mellem de lave søjletromler, der allerede havde begyndt at rejse sig, sad de med kappen sækformigt op over hovedet og stirrede ned mod Faleron, således som oldinger stirrer, der på dødslejet ser for sig, hvad de har elsket højest her i verden.

Over Pelasgikon-kvarteret og de tomme gader så de mod den lave og forladte bymur over Kefissos' fortørrede leje, indtil sletten ved Faleron sløredes af støv og vandløse sumpe. Efter dagens hede kom et forfriskende pust fra Salamis og svalede de rødrandede forpinte øjne. Der var så gnistrende lydløst over alt land og vand mellem øerne. Kun brune falke kredsede højt oppe over Akropolis med sol endnu i deres vinger. Og gammelmandsvagten deroppe troede nu og da at høre plask og skvulp fra havet og stirrede dobbelt spændt, som ventede de, at selve Poseidon skulle komme strygende ind mod kysten med sit

havhestespand og med treforken vendt mod de frække, der vovede at vise sig i disse hellige egne. Ja, gid de to guder ville glemme deres ældgamle strid og kappes om at ile deres yndlingsstad til undsætning! De kyndige sad og iagttog ufravendt fuglenes flugt, som var den et varselsskrift, der drog hen over himlen på sejlende vinger, med sære uberegnelige sving.

I Athene Polias-templet lå en afglans af solen endnu i de gyldne akroteriepalmetter og trak farven op i gavlens gigantkamp. Der stod Athene stridbar og stødte lansen i den nøgne kæmpe, der lå nedslængt for hendes fødder under den fintlæggede chiton. Hendes ansigt luede roligt, sikkert på sejr. I gavlhjørnerne krøb sårede giganter på knæ som lange tudser.

Men helligdommen røbede intet liv. Pige-støtterne mellem søjlerne sløredes af skumring. Kun øjnene lyste, pupilsorte i det hvide. De stod med deres evindelige smil og stirrede i en usynlig verden, bjergtagne af synet ind i et gyldent skyggerige. Nogle slanke og firskårne som træplanker, med fletninger ned over en flad brystsmække, der svulmede hårdt over brystvorterne. Andre med skøntfarvede bræmmer langs fint- og rigtlæggede klædebon, strøgne i sirligste ynde ned om den inderste uldne chiton. Hår i høje rader af krøl, diadembesatte, svulmende, med kappen svøbende sig om de faste lænder, tæt hyllede til anklerne over de kraftige fødder. Nogle slanke og højbenede; andre i særke af ringlet uld ned over de lave ben, med undersærken længere end legemet og holdende op i den med en stor og kraftig hånd; fødderne i røde sko.

Men disse "piger" var også de eneste, som værgede gudindens helligdom. De havde ikke kunnet flygte som templets

præstinder, der for længst var skredne ned fra borgen for at nå Faleron og indskibe sig til Aigina. Så hastigt var de ilede bort, at de end ikke vendte sig tilbage for at se efter helligdommen, de forlod. Frygten for at falde i persernes vold drev dem afsted.

De gamle mænd på Akropolis vovede ikke at betræde Athenes jomfrubur. Nu var hun overladt til sig selv og sine egne våben. Selv måtte hun værne sig mod mederne, der ikke skånede mennesker eller guder. Rygtet fo'r foran dem, at overalt havde de slynget fakler ind i de hellige huse og splintret billedstøtterne med øksehug.

Det var nu blevet mørkt, men ingen tændte bål på Akropolis. Døren til Athenes tempel var lukt – ingen stråle af hendes evige lampe trængte ud i natten.

De gamle mænd lettede sig fra marmortrinene og gik ned mod vestsidens propylæer, svøbte sig tættere i kappen og lagde sig nær op til portfløjene. Kun på nordsiden gik udsigtsmænd frem og tilbage og stirrede ned i den mørke by og ud mod Brilettos, hvorfra undergangen skulle komme væltende: Perserhærens uhyre masse, der endnu kun havde sprøjtet sine første stænk mod Athen. Xerxes! Som en ildsøjle ville han rejse sig derude i natten bag bjergets tunge skygge.

Som tykke mørkekugler fo'r uglerne gennem den stille luft og skreg med deres knivskarpe hvin. Også af dem tog udkigsmændene varsel. Så ubekymret jog Athenes fugle de svirrende flagermus, at de sluttede, ingen fare truede denne nat. Ellers ville de have søgt ly under tagværket på hendes tempel.

Enkelte sad i Erechthevs' helligdom ved Athenes hellige olietræ og strøg de gamle fingre mod de tyndtløvede kviste,

knækkede et skud og smagte, men saften var næsten ikke til at skelne. Andre havde lukket sig inde ved Poseidon-kilden og lyttede anspændt, om de kunne høre noget klunk i det usynlige vand.

Natten gik. Over Hymettos hævede sig næmånens spøgelsesgule halvring og begyndte at kogle. Udsigtsmændene stod tavse og stirrede på den, da de med ét blev va'r, at der skred en skikkelse bag søjlerne om Athene Polias' tempel. Lydløst gled den frem forbi støtterne af de unge piger. Et blink tændtes som en gnist over dens hoved, men slukkedes straks igen. De stirrede og turde intet sige og ikke røre sig. Var det gudinden selv, der gik sin runde og så til sit hus, fordi alle hendes tjenerinder var rømte? I vestsiden forsvandt skikkelsen ind ad templets dør, der uden en lyd lukkede sig efter hende.

Natten blev ved at gå. Næmånen sank igen, til den drev som en strandet båd i synsranden. De gamle glippede med øjnene og stod stille på deres poster, sammensunkne med hænderne på lanseskaftet. Uglerne var gået til ro, flagermusene holdt op at svirre. Derimod hørtes fjernt ude i den døde stille luft en surrende summen som af en usynlig bisværm, der er ude at vandre og drager fra høj til høj for at finde bo.

Ved portene sov de gamle athenere bag den svære slå og glemte perserne i deres søvn. I Erechthevs' hus snorkede de af udmattelse. Vagterne havde sat sig på nordmurens kant og nikkede med hovedet i de gamle pjaltede kapper.

Men fra Athene Polias' hus kom atter skikkelsen til syne. Den bevægede sig langs sydsidens søjler, gled ned ad trinene og svævede over fliserne, til den nåede det store frie alter, besteg

det behændigt og stod nu i den sene nat som en støtte på udkig mod nord.

Ufravendt stod den og stirrede mod Brilettos' mørkesvøbte kam, som stjerneskæret kantede. Begyndte stjerneprikkerne at vandre derude, at glide ned over bjerget? Pludselig blinkede en gnist ved foden af Lykabettos, der kastede sin brede kegleskygge op over stjernehimlens funklende billeder. Gnisten spaltede sig og blev til flere, kort efter var den en gnistrende linje. Var det lygtemænd, der dansede? Blus stødte sammen og formerede sig. Gnister blev til gløder, og gløder skød flammer, indtil omsider en flod af ildpunkter væltede frem i natten med usvigelig retning mod Akropolis.

Og skikkelsen på alteret opløftede pludselig et ugleskrig så vildt og skingrende, at alle de athenske gammelmænd skræmtes op af deres slummer og af selve skriget forstod, det var et farevarsel. Alle tumlede ud på borgpladsen og blev ildfluedansen va'r dernede. Men så mørkt var det endnu, at de ikke kunne gøre sig rede for afstanden, før det, de troede var fjernt, med ét kom dem så nær, at de hørte klirret af den frembrusende flod. Bisværmens summen blev pludselig til drønet af en vandrende hær, der rykkede frem og slog op mod selve Akropolis' mure.

Xerxes! Xerxes! Storkongen med ild og med sværd. Forfærdelsen blussende frem gennem natten som et vandrende bål, der ville fortære alt.

Få øjeblikke efter slog floden mod Propylæerne. De gamle stod bag porten med løftede lanser og dragne sværd i de rystende hænder. Men nu var det persernes alvor at tage borgen. Ad den stejleste sti under Aglavros' tempel listede de

sig op. Og mod porten brugte de ildens altåbnende nøgle. Faklerne stillede sig sammen til en kæmpepolyp med luende sugeskåle, der åd sig gennem træet og fik selve lansespidserne til at gløde.

Da forsvarerne så fjenderne myldre op ved Aglavros-templet, sprang de ud over murkanterne. Samtidig var porten sprængt, træmuren faldet, og nedsablingen begyndte. Fjendernes flod steg ustandseligt. I få øjeblikke var Akropolis oversvømmet af tusinder af persere. Faklerne førtes slikkende hen over alt, blussede, hvor de fandt næring, sluktes i sod mod marmor og sten.

Solen stod op. Helios' bueskud strøg op over Akropolis. Men ingen ænsede solgudens komme. En anden konge kom kørende. Svøber huggede en bred vej foran ham. Hundreder af hænder ryddede Propylæernes forkullede tømmer til side. Storkongen holdt for foden af borgen, men ville ikke stå af og gå op til fods. Planker lagde sig op ad de stejle trin. Der hørtes et asende træk af heste, der sled for at vinde fodfæste. Men heste blev ved at myldre frem. Det var ikke længer otte- eller sekstenspand. Der var hundreder af heste, som piskedes op over, så klippetrinene slog gnister under hovene. Og endelig brasede spandet igennem og slæbte efter sig Xerxes' vogn, der drønende kvaste frem på Akropolis-fladen.

I den fuldt opgangne sol stod storkongen høj og stolt og holdt sig i vognfadingens gyldne hank og stirrede om sig med store vidtopspilede øjne. De søgte ikke ud til siderne, ikke til Lykabettos' og Hymettos' solspillende klippekamme, ikke til perserbølgen, der stadig krummede sig frem mod Athen ude fra Pentelikon. Hans øjne var kun indenfor Akropolis' snævre

ramme, hvor de med svulmende skadefryd mættede sig i synet af den altknusende ødelæggelse.

Søjler ramlede, støtter omstyrtedes. De persiske økser gik mod billederne, som var det levende mennesker. Alle pigerne mellem Athene Polias' søjler blev knæhugne, så overkroppene styrtede forover på ansigternes evige smil. Hoveder fløj som for skarprettersværd. Deres buge spaltedes. Huggene splintredes mod halsene. Hænderne kappedes af med æblerne, de holdt. Marmoret kvaste sammen med brag som af stenskred. Men det blødte ikke. Disse skikkelser, som blev fældede, var kun døde og livløse ting, der uden modsigelse sank sammen med samme nyfigne smil af skønne og stirrende øjne.

Over templer og huse gik faklerne deres hærgang. Økserne mejede, hvad mejes kunne. Så kastedes beg og kvas ind i helligdommene, og altrene røg og optændtes, så luerne sprængte alle lofter. Selv gudindens hellige olietræ brændte inde – saften i den gamle stamme gav sig til at syde, bladene krøllede sig som forbrændte fingre.

Xerxes' vogn var standset foran Athene Polias' tempel. Han begreb, at han holdt for hovedhelligdommen. Han kastede et uforstående blik op på gavlens stærkt sminkede marmorfigurer, stod så af og skrævede over omstyrtede støtter op mod den store lukte malmdør.

Perserne veg til side og kastede sig på deres ansigter for hans fjed. Han slog med sin stav på døren, men den rørte sig ikke, før to persiske feltherrer sprang til og stødte den op.

I sit kongelige ædelstenssmykkede klædebon, der lå om ham som et hylster, trådte Xerxes over tærsklen og gik ene frem i den

skummeltmørke cella, til han pludselig stod ansigt til ansigt med gudinden for den by, han bekrigede.

Athene! Det var Pallas Athene selv! Hendes ældgamle billede, hvorom de tåber fortalte, det var faldet ned fra himlen. Der stod hun stiv, høj, ubevægelig, en uhyre dukke i flere gange hans egen højde, skåret i træ, der var brunt af ælde, med afskallet maling, ormstukket, og dog knejsende, så han måtte lægge hovedet tilbage for at se hendes hoved. Et lueforgyldt harnisk med rand af slanger lå fra skuldrene ned over brystet. To vældige stirrende øjne så langt ud over hans tiara. På det højthjelmede hoved sad en vissen kæmpekrans af bygaks. Ned bag hende hang en skarlagenrød kåbe, tynd som et slør. Over sine stive folder stod hun der og truede med højre arm opløftet og en gylden lanse rettet ligefrem. Men venstre hånd støttede hun på et uhyre skjold, fra hvis skygge et slangehoved lurende stak frem. På det lave alter foran hende brændte en eneste lille lampe ophængt på en stander af form som et olietræ af sølv.

Xerxes betragtede hende længe. Han var ikke imponeret. Han så tydeligt ormstikkene i den store dukke. Han drejede hovedet til siden og råbte: Fakler! Han greb en af dem, der raktes frem, og stak den svidende til den røde kåbe bag træbilledet.

Flammen slikkede op om støtten. Men frem af luen trådte i det samme en fuldvæbnet skikkelse ganske som den, han så for sig. Fødte den døde gudinde en levende? Den gyldne ægide lå om hendes skuldre som en kantet halskrave. Hjelmhuen sad tæt til hovedet, en højt krummet svanehals bar den mægtige hjelmkam. Venstre hånd strakte skjoldet frem, men den højre var løftet til hjelmen og holdt truende lansen frem til stød.

Xerxes stod som lammet med faklen i sin hånd. Dette var ingen dukke. Disse øjne levede i det hvide ansigt. Dette legeme åndede. Disse hænder bevægede sig. Med lansen stak hun i den skarlagenrøde peplos og rev den som en eneste flamme ned fra gudebilledets skuldre; den fortæredes i et blus og blev borte som en blå lue på gulvet. Så gik hun frem for billedstøtten. Strålede der hede ud fra hendes skridt? Var lansens spids en hvid glød? Den sved tæt forbi hans pande. Selv skjoldranden syntes at være glødende. Skærmende førte hun skjoldet frem over altret. Da hun gik videre, hang lampen ikke længer på sølvtræet. Var det malmsandaler, hun gik med? Hvert af hendes trin gav drøn, og perserne, der lå på deres ansigt for dette syn, der ikke var dem tilladt, følte en sitrende hede slå imod sig, da disse fødder skred forbi.

Xerxes blev stående, men vendte sig efter hende og så hende skride frem, ned gennem cellaen, mod døren, med spyddet rettet mod blået mellem søjlerne udenfor.

Til begge sider for hende veg perserne, slagne af rædsel ved synet af denne malmklirrende kvinde, der med fældet lanse gik mod et usynligt mål. De, der ikke faldt på deres ansigt, fornam det, som rygmarven smeltede for et lyn. Xerxes ville råbe og byde dem gribe hende. Men skriget stivnede i hans strube, og hans udstrakte hånd blev hængende i luften.

Nu var hun ude af helligdommen og skred over de lemlæstede statuer, hvis brudflader gnistrede i morgensolen som snekrystaller med tusind blinkende korn. De døende athenere rejste sig på albuerne for at stirre efter hende. En af de faldne oldinger kæmpede øjnene op under den røde blodflod,

der størknede over synet, og skreg skingrende: Athene – Promachos! hvorefter han segnede tilbage og blikket brast.

Skriget hørtes og forstodes af de athener-øren, der endnu kunne opfatte en lyd. I de døendes mumlen lød det videre: Athene Promachos – Athene Promachos! Athene har kæmpet for sin borg.

Ja, det var selve Athene, der skred hen over Akropolis – hun, som om natten havde holdt udkig fra det store alter, og som ingen barbar turde lægge hånd på. Med ét stod hun oppe på murtinden mod nord. Solen funklede i hendes ægide og i den knejsende hjelmkam, hvis lange svans hang ned ad hendes ryg. Hen over tinden skred hun mod vest. Ikke en perser turde rette sit spyd imod hende, ikke en skyther sigte på hende med sin pil.

Foran bjælkeværnet standsede hun, vendte sig et øjeblik ind mod den hærgede borgplads, så de slikkende luer og den buldrende røg. Så gjorde hun et skridt ud til siden og forsvandt i dybet. Ingen krøb op og stirrede efter hende. Synet var borte. Gudinden havde forladt sin borg.

Athenes hellige lampe var borte med hende. Athene Promachos havde værnet sin helligdom. Hun havde også reddet sit ældgamle billede. Thi Xerxes følte ærefrygt for dette syn, der så brat havde skærmet trækolossen for at gå op i luer. Han stirrede op på det vældige ansigt, men fik intet blik fra de to stive øjne. Og endnu hang lansen højt over hans hoved, han syntes at se dens spids dirre. Hellige magter herskede på dette sted. Han gik langsomt tilbage ud af templet og lod dets døre drøne til efter sig. Så slog han på døren med sin stav og bød, at herefter ingen perser måtte åbne den. Han havde besøgt gudinden i hendes eget hus. Nu skulle hun have fred.

Med et vellystigt blik så han sig om på den hærgede og brændte borg, hvor alt, hvad væltes kunne, var styrtet i grus, og hvor afgudsbillederne lå som de døde og frække sten, de var, for hans fødder.

Han gik om imellem de knuste støtter og sparkede foragteligt med sine safrangule, smaragdprydede sko til de faldne korers fletningstunge hoveder, der lå med knuste næser og stirrede op i himlen med deres rødmende kinder og evige smil. – hvilket jammerligt folk, tænkte han, disse athenere, som gør deres guder til mennesker og mennesker til guder og stiller kvinder udenfor deres gudshuse, pyntede som til dans, ja halvt dansende, med nøgne ublufærdige ansigter. Hvor kan ånder bo på sådanne steder? En helligdom er dog ikke et harem. Vi persere skjuler vor nats glæder og tilslører vore kvinder og stiller dem ikke frækt til skue som på et slavemarked. Vi har ærefrygt for høje og hellige ting og bøjer os for det usynlige. Disse hellenere skal se alt og forme alt i deres eget usalige legemes lille form. Hvad er det dog for dukker og skræmsler, de stiller op og kalder guder og gudinder? Ormædte og gnavede af mus – et ynkværdigt legetøj for tåbelige børn.

Men noget guddommeligt var skredet forbi hans øjne – en flamme, en gnist fra en lansespids; noget stumt og urørligt. Ære være de magter, som ikke ses og ikke lader sig krænke! Xerxes' øjne fugtedes. Midt i sin sejrsrus og i sin hævns endelige svaling følte han hjemve mod sit eget Susa. Hans øjne fugtedes – han mindedes sin moder Atossa, Kyros' datter.

Xerxes steg ned fra Akropolis for at bese Athen, inden staden plyndredes og blev givet ilden til bytte.

Først kørte han til torvet, hvor han beskuede billedstøtten af tyranmorderne Harmodios og Aristogeiton og befalede at lade dem føre til Susa.

28. Klepsydra

I en af grotterne under den rygende borgplads sad Athene Promachos.

Klippeblokkene havde skjult hende efter hendes spring, og ad den smalle stenhugne trappe var hun steget ned til Klepsydra. I den skumle hule lyste den lille tempellampe, hun havde båret i læ af det store runde skjold, men nu stillet fra sig på brøndens kant. Malmlåget var fjernet derfra, og det piblende lille blus skar en lang lysflænge ned i dybet.

Athene Promachos havde taget hjelmen af sit hoved. Hun bar ikke håret i jomfruelige lange piske. Det var rullet op tungt og rødblondt over nakken – støbt i selve hjelmhuens form. Men det var intet billede, der sad og hvilte sig i Klepsydra-grotten. Det var en kvindeskikkelse af kød og blod. Et endnu ungt ansigt, hvidt af nætters vågen, slappet af træthed, med store søvnløse øjne stirrende på ting, som ikke er til at se. Hun havde gjort sin tempelpligt og reddet gudindens hellige lampe fra persernes dødshug. I den dulgte grotte levede det lille blus som et blegt og sygt genfærd af gudinden selv. Det blafrede i den tynde væge, men lampen var oliefyldt, hun havde selv den sidste nat sørget derfor og endda reddet en lille lekythos med olie, skjult under sin ægide, at ikke luen skulle dø.

I brøndens dyb lister og glitrer det levende vand. Hun bøjer sig over randen, men kan ikke nå det med sit blik, kun høre det, som var det blodet inde i hende selv. Her vil hun sidde, til perserne er borte, om de da nogensinde forlader Hellas. Men bliver deres herredømme varigt, vil hun se gudindens lampe dø

og selv dø, når Klepsydras vand ikke længer formår at holde hende i live.

Nu styrter verden sammen deroppe. Det sidste, hun så af den, var et flammehav af templer. Barbarerne har intet skånet. Hun så endog deres fakler løftet mod selve det himmelfaldne billede af borgens værnegudinde. Også det er vel længst forkullet. Hendes lanse faldt ikke susende ned for at standse de formastelige. Og Poseidon kørte ikke op fra Salamis-bugten med ildmanker over sine søheste og med sin trefork rettet mod Athens ødelæggere. Som en skypumpe er barbarerhorden faret over Hellas, splittende og knusende alt på sin vej, bortførende eller jævnende med jorden. Måske er den allerede nået til Sparta og har pisket hen gennem Taygetos-dalen og dræbt alt liv, smadret det mod klippen, før det fik tid til at skrige.

Hun tager sig til sit hjerte, som var der dræbt noget i hende selv.

Også Olympia vil de hærge. Standse festen, som de sorgløse fejrer, tåbeligt og tanketomt, som om festspil kunne overdøve våbenlarmen, der trækker op. I det øjeblik da barbarerne overstrømmer landet som en flodbølge, leger de som umyndige børn, løber omkap og pisker firspand om rendebanens målsøjler, som om de kunne køre fra døden og trældommen.

Hun tænker sig tilbage i tiden. Tre olympiader. Hun ser atter for sig banen med dens strø af konkylieblandet sand. Hun hører råbet til start, og hun ser sig selv løbe blandt de sekstenårs piger, susende, med vinden krybende i den korte chitons uldmasker. Hun ser en mand løbe – sindigt med de længste skridt, hårdnakket og tålmodig, ikke sporet af andre, men kun indefra af sig selv.

Et andet løb ser hun for sig: Sig selv som en opløbet hind – forfølgeren som en jæger, der stinger hende i ryggen med sin hede ånde, til hun pludselig gør omkring og falder ham i favnen med hænderne knyttet og modstandsvilje i hele sit legem.

Hendes bryst går roligt, nu hun mindes dette møde som med en tirret gud, en opbragt jæger, der med overskyllende blodtørst tager sit bytte i besiddelse og mærker det med sin kraft.

Mærket var hun blevet som af en olm guddoms magtfavntag. Og som de af guderne ejede jordiske kvinder havde hun født afkom til verden. Men skæbnen havde taget det fra hende – ikke for at udsætte det eller lade det opvokse i fjerne egne blandt idaliske nymfer, men for at lade det optugte i verdens hårdeste tugt. Hendes små drenge var vænnede fra alle blodets bånd. Til fader havde de syssitiernes hårde stensenge, til moder de stride uldkjortler. Pisken var deres formynder. Ingen slægtning skulle nogensinde tage dem i favn. Hun havde givet dem fra sig, fordi de ikke havde haft faderarme at hvile på, et hjems sol at varmes af. Alle spartanske fædre var barske og ødslede ikke med kærtegn. Men hendes børns fader havde ikke engang villet se dem. Han holdt sig fjernt fra dem, som var de en straf, guderne havde pålagt ham, ikke en velsignelse. Kun en eneste gang havde hendes moderliv smagt undfangelsens sødme. Var det Artemis' straf, fordi hun i ungdommelig kådhed havde betrådt hendes hellige lund, taget gudinden til vidne på en aftvungen kærlighedsed?

En tusindfold større straf var dog kommet over Hellas, fordi det ikke havde kendt sine moderpligter, men ladet landet ligge øde og værnløst, og fordi forrædere havde solgt det og ført barbarerne ind i dets allerhelligste. Alle havde de svigtet deres

fædres jord og overladt gudernes helligdomme til fjendernes flammer.

… Hun vidste ikke, hvor længe hun havde siddet her ved Klepsydra. Men snart ville olie-lekythen være tømt. Da ville Athenes hellige lampe slukkes, og evigt mørke bortskylle den sidste erindring om hendes hellige stad.

Kun to gange havde hun fra Klepsydras dunkle dyb optrukket vand til at læske sin brændende strube. Det var koldt, men havde smagt salt og bittert og ikke slukket hendes tørst. Måske hun ikke mere skulle få dagens lys at se, men dø med denne lampe. Da ville hun vandre til Hades og måske blandt myriader af myldrende skygger træffe en, som hun levende kun havde mødt tre gange, men dog elsket højere end alle andre dødelige. Så ville hun bede skyggen om tilgivelse for den påtvungne ed.

Var denne grotte, hvor lampens lille blus flakkede spøgelsesagtigt, ikke allerede Hades? Var det ikke Lethe, som silede og listede i dybet under hende, glemslens brønd, hvoraf hun havde drukket? Var døden, den evige død, andet end alle tings glemsel? Og havde hun ikke allerede glemt alt i byen, hun havde forladt, gudinden, hun havde tjent. Borgen, som flammerne havde fortæret – alt – alt – undtagen alene ét navn. Sit eget huskede hun ikke længer.

Var det en skygge, der listede frem ved hendes side? Hun havde hørt den klappe ned ad trappens sten, slæbende og dog let – en vandrende skygge uden vægt og dog fyldt med sorg. Længe havde hun mærket den bag sin ryg. Det var ikke persere, der havde fundet hendes skjul. Det måtte være en af skyggerne, der droges af suget fra den dybe kølige brønds nat.

Hun slog øjnene op og så i vejret. Der stod skyggen: ældgammel, hvid af hår og skæg, med store slørede øjne under tætte bryn, der rejste sig som et par snekamme over to indsøer, og med en endnu blodfarvet mund inde i skæggets vinterkrat.

Længe så de tavst på hinanden som to tiende skygger, hvis tunge er visnet i deres mund. De lyttede og hørte nogle strenge klirre i Klepsydras indre. Og omsider fødtes en røst ud af det sitrende halvmørke, der omgav dem:

– Hvem er du, kvinde? Og hvad gør du her?

– Jeg ved det ikke, svarede hun. Alting har jeg glemt.

– Kun ikke dit mål, der siger det samme som din dragt, at du er en af landets døtre. Hvis er disse våben? spurgte han videre og tog lansen i sin hånd. Dens dup var formet som en krog, han hængte hjelmen derpå og sænkede den i brønden.

– Har Klepsydra endnu vand til sine hellenske børn, så er heller ikke gudernes nåde udtømt, sagde han og lod langsomt lansen glide ned i dybet. Et plump hørtes, og straks efter trak han forsigtigt den vandfyldte hjelm opad igen.

– Drik, sagde han og rakte hende hjelmen. Eller hvis du er sulten, så tag denne håndfuld figen, som jeg endnu i dag uhindret har plukket på Kolonos ved den skøntgrønnende Demeters afbrændte helligdom.

Kvinden strøg sig over panden. Denne klare runde stemme fyldte hende med liv og gød ligesom blod i hendes hukommelse.

– Mederne? spurgte hun: Mederne?

– Ja, mederne er her endnu, svarede den gamle. De myldrer på Falerons strand og ser på deres skibe, som sejler mod Salamis. Her skal kampen stå – gid Themistokles føre den til

sejr! Borgen herovenfor er øde. Ilden har fortæret, hvad den kunne. Jeg stod på tomterne og stirrede mod havet. Skibene stimer mod Salamis som måger mod en rugeplads. De har spidset deres næb. Skibssnablerne blinker og borer sig i hinanden. Storkongen skal sidde på Falerons bred, omringet af sine skrivere, og være tilskuer til persernes bedrifter.

Den gamle satte sig på brøndkanten og drak af Athenes hjelm. Begge lyttede de længe i tavshed, men ingen lyd nåede til dem udefra, og kun Klepsydras vand var hørligt i den stille grotte.

– Sig mig, hvem du er, athenske kvinde, sagde han omsider.

– Jeg er ikke fra Athen, svarede hun. Men ingen husker længer mit navn i Lakedaimon.

– Hvorledes er du da kommet hid fra Evrotas bredder?

– For en helligbrødes skyld drog jeg bort fra mit land. Gennem år har jeg tjent gudinden heroppe. Dag og nat vogtede jeg hendes hellige lampe og frelste den fra perserne. Det er lampen, du ser.

– Da har du tjent gudinden vel. Hvad var din helligbrøde?

– Jeg forsyndede mig mod den jomfruelige Artemis. Jeg ville være hustru, men jeg blev kun moder.

– Du har ikke været gift?

– Jo, men aldrig kendt min mand.

– Er han da død?

– Jeg ved det ikke.

– Var han lakedaimonier?

– Ja.

– Var han med ved "Portene"?

– Jeg ved det ikke. Hvem kender de faldne?

– Jeg drager hjem til Sparta med deres navne. Min egen søn var iblandt dem.

– Ved du, at han var der?

– Jeg talte sårene på hans lig.

– Du kunne kende ham?

– Ja. Desuden bar han sit navn på et stykke hud.

– Var din søn tatoveret?

– Nej. Der lå en strimmel hjorteskind på hans hjerte. Perserne havde ladet ham beholde det. Thi det var intet smykke. Det ser ud som et bælte. Og det bærer hans navn ridset sammen med hans hustrus.

– Hans hustrus? spurgte kvinden og blussede.

– Ja, således står der, svarede Hermofantos og fremtog af sin kappefold en smal og indskrumpet bæltestrimmel.

Hun greb den fra ham, rullede den ud og holdt den tæt til olielampens lille sitrende lue. Blodet farvede hendes hvide ansigt, mens hun læste: Jeg arkadieren Narkissos, Evfranors søn, sværger ved Artemis' helligdom.

Hendes øjne lukkede sig, hendes hænder sank.

Hermofantos sagde stille:

– Det ser ud som et fostbroderbælte mellem to, der har lovet hinanden det samme.

Hun nikkede, vendte strimlen i sit skød og læste med lukkede øjne: Jeg Nikarete, lakedaimonieren Kleombrotos' datter, sværger ved Artemis' helligdom at ægte arkadieren Narkissos, Evfranors søn … Gudinden har hørt det, tilføjede hun hviskende med gråd i stemmen.

Tårerne dryppede fra hendes øjne. Hun greb sig til sine bryster og stammede:

– Dette bælte fandt du ved Thermopylai?

Hermofantos svarede:

– Nikarete, hans højre hånd holdt det trykket mod hans hjerte.

Tavse sad de med hinanden hånd i hånd. Timerne randt. Hermofantos mærkede på sig selv, da det var solnedgang, listede sig ud og hentede straks efter Nikarete.

De steg op, så de kunne se ind over Akropolis. Der lød gny og tummel ude fra Faleron. Mænd kom løbende og styrtede op over Propylæerne. En athener jog over pladsen, slængte et persisk skjold mod de søndrede søjler og lod sejrsråbet gjalde som en hævn og en trøst til gudinden:

– Sejr! Sejr! Mederne er knust under Salamis – fra Elevsis til Psyttaleia. Sejr! Salamis! Sejr!

I solnedgangen bar Nikarete gudindens våben tilbage til helligdommen og hængte lampen foran træbilledet, som flammen ikke havde rørt.

Hermofantos gik til Athenes hellige olietræ. Det var brændt ned til roden, men havde skudt en lang kvist med friske sølvgrå blade.

$^{5}/_{8}$ 1908 – $^{5}/_{8}$ 1914

Om "Hellener og barbar"

Forfatter: Sophus Michaëlis (1865-1932).
Org.udgave: Sophus Michaëlis: *Hellener og barbar.* Roman fra Perserkrigenes Tid. Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag – København og Kristiania 1914. Denne udgave er baseret på førsteudgaven.
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter statuefragment forestillende en spartansk hoplit, ca. 480-470 f.Kr., kendt som "Leonidas I".

ISBN 978-87-7628-236-3
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-509-9 (Ølstykke 2016).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk